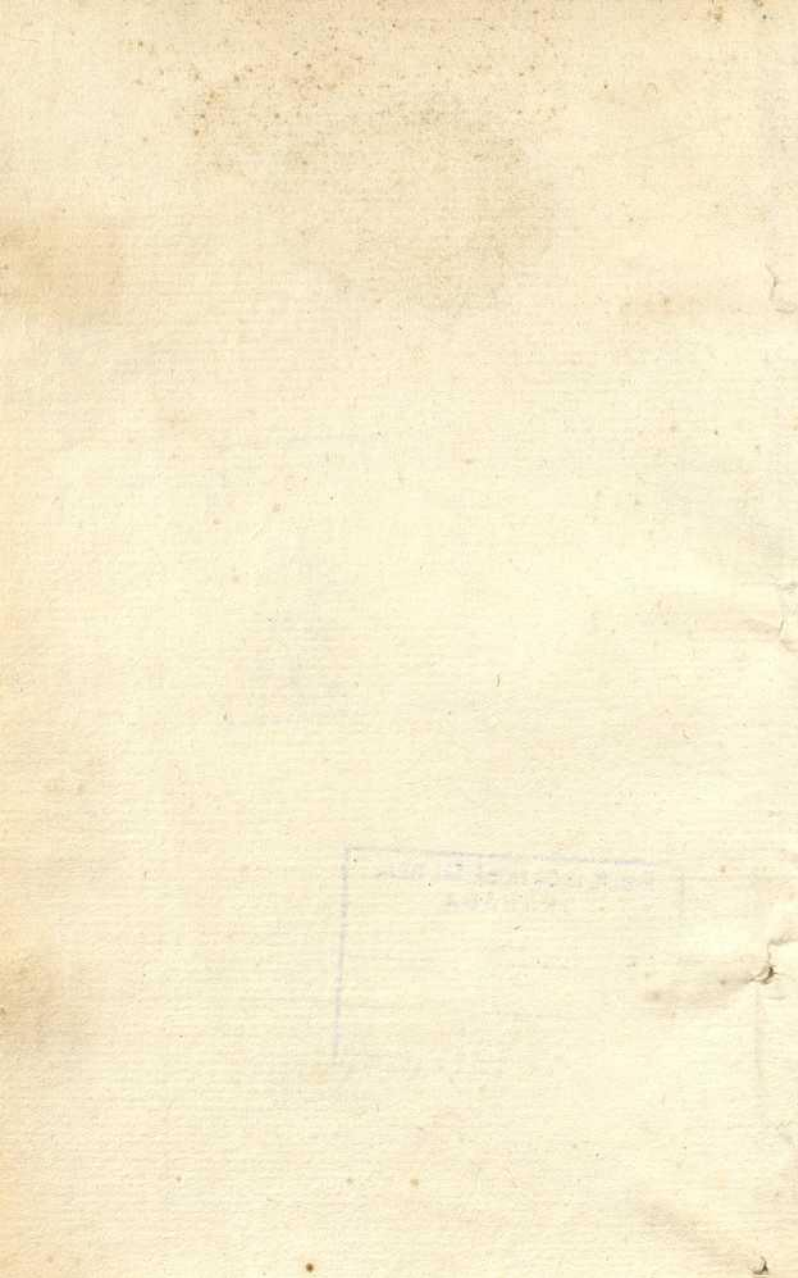
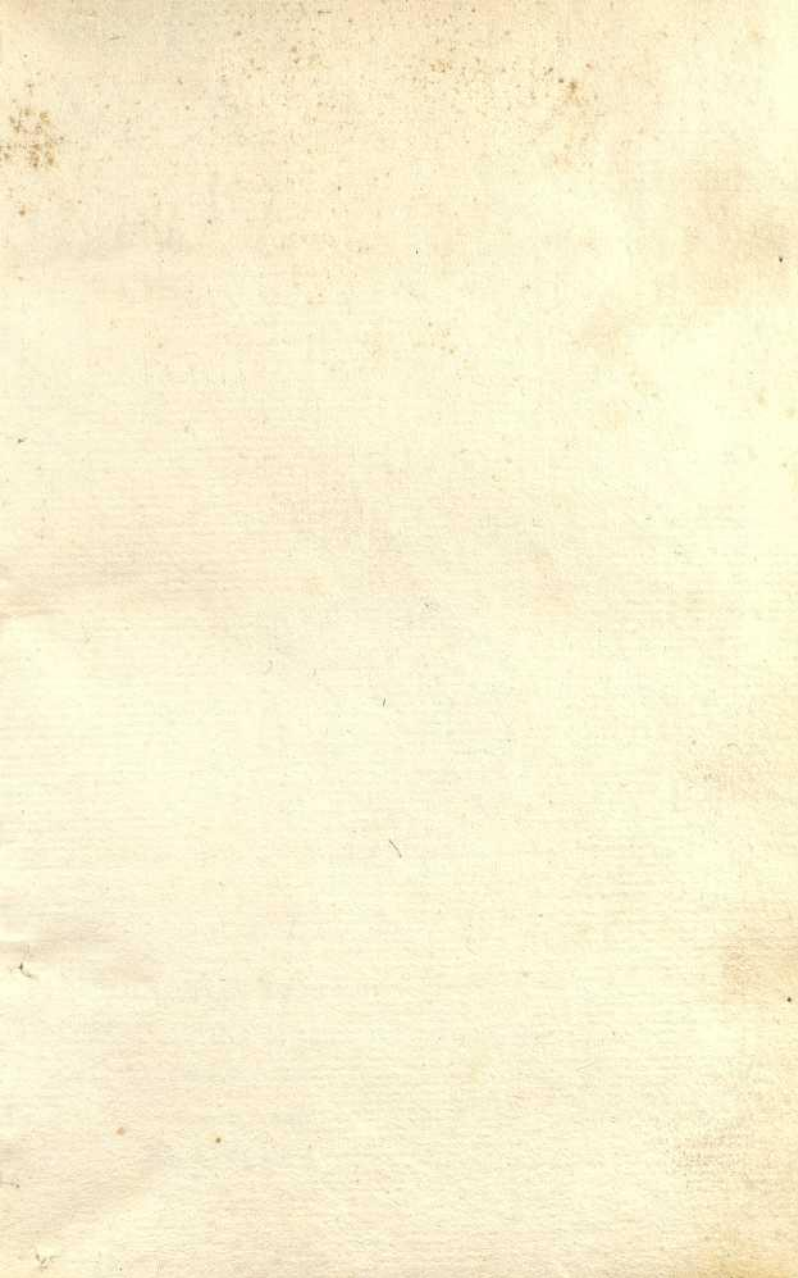

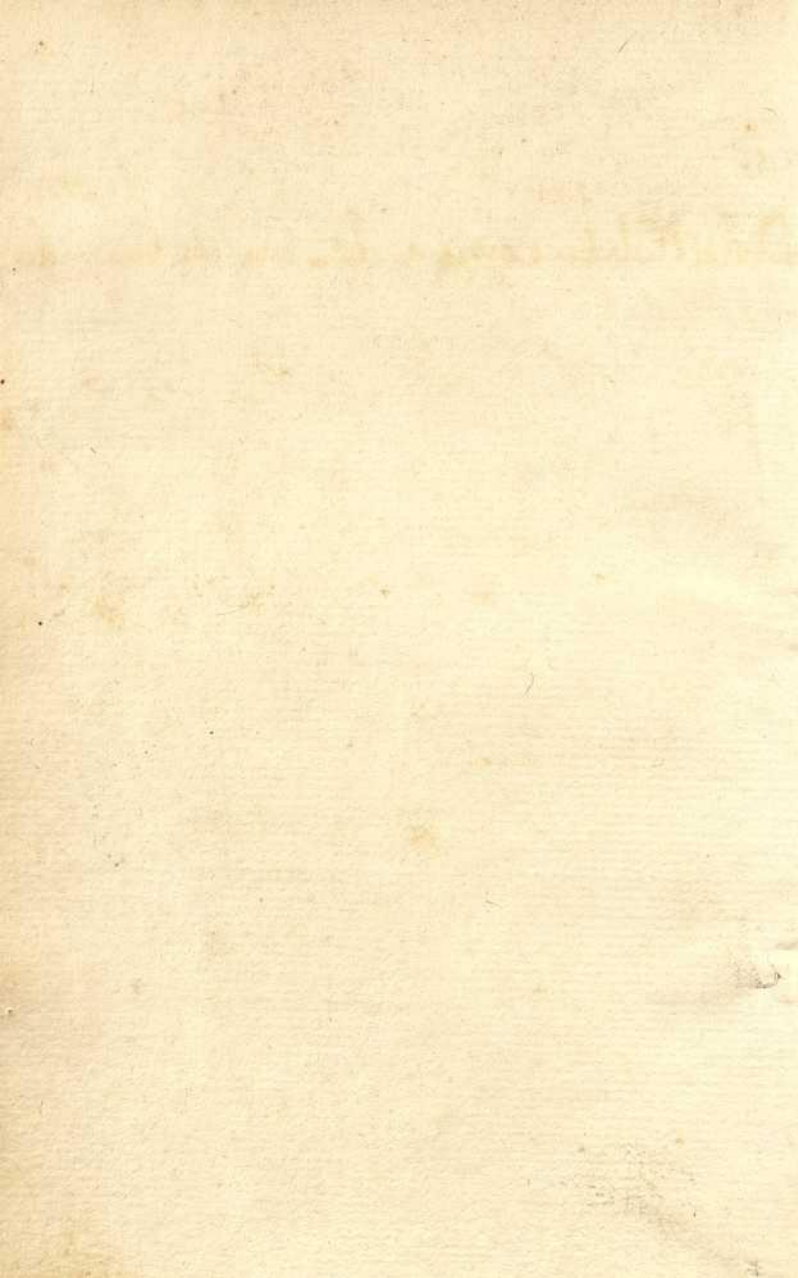
7a 8-3.

0645835790

~~R-10000~~ P. *Comploto el Sr. D. de Montenegro*

MARTINI

BECAANI *Aiotro.*

Del Coll.º de la Compañía de Jesús de Granada

SOCIETATIS IESV
THEOLOGI,

OPUSCULORVM
THEOLOGICORVM,

Tomus Secundus. *R-9999*

LVGDVNI,

Sumpt. ANTONII PILLEHOTTE,
sub signo SS. Trinitatis.

M. DC XXI.

PERMISSV SVPERIORVM.

1000

1000
1000

1000

ADMODVM
REVERENDO

ET EXIMIO DOMINO
D. STEPHANO VVEBERO
IUNIORI, SS. THEOLOGIAE DOCTORI,
ac D. Virginis Canonico & Scholastico
dignissimo, &c. domino & amico suo plu-
rimùm colendo.

MARTINVS BECANVS.

VIX duo menses sunt, Reuerende
admodum, & Eximie Domine
Scholastice, cùm primum meo-
rum Opusculorum Tomum, Reuerendis-
simo Domino, D. Stephano VVebero se-
niori, patruo tuo colendissimo, tum pro-
pter singulares viri illius virtutes, tum ob
præclara in nostram Societatem merita,
quæ quotidie fiunt auctiora; lubens in-
* 2 scripsi

D E D I C A T I O.

scripsi, ac dedicaui. Nunc secundus in lucem prodit. Et hunc, cui alteri potius, quàm tibi, iuniori Stephano VVebero, senioris illius nepoti, & virtutum ipsius æmulo, inscribendum, ac dedicandum censeam? Sic enim futurum est, vt ambo non minùs patrociniò, quàm argumento coniuncti & colligati maneant: Ambo in eadem familia, in eadem domo, sub eodem tecto locum ac clientelam reperiant. Quidni? Idem vtriusque sensus est. In vtroque, pro Ecclesia Christi, pro Romano Pontifice, pro antiquorum Patrum & Conciliorum authoritate, pro sanctissimis Maiorum nostrorum institutis, & vt summatim dicam, pro fidei ac religionis Catholicæ defensione, contra Caluinistas, bellum suscipitur. An æquum sit, vt qui mente ac proposito tam concordés sunt, hospitio disiuncti diuellantur? Non opinor. Viuant igitur pariter, & quasi fraterno amoris vinculo sociati, in eodem apud vos domicilio commorentur. Nec video quid obstet. Alter sanè à Reuerendissimo

D E D I C A T I O.

diffimo tuo patruo benignissimè exceptus est. De altero, quid dubitem? Si te noui, pari humanitate eum complexurus es. Iam pridem in hoc genere eam expertus sum, ut noua intercessione opus non sit. Hoc vnum precor, ut Deus Optimus Maximus, qui vtrumque Stephanum, patrum, ac nepotem, ad illas virtutis, doctrinæ, & dignitatis fastigia prouexit; eosdem saluos & incolumes, ad maiorem nominis sui gloriam, & Ecclesiæ utilitatem, protegere & conseruare dignetur. Amen.

Moguntiaë, Anno Christi 1610. mense Septembri incunte.

INDEX OPVSCVLORVM
 QUÆ IN HOC TOMO
 continentur.

- 1 **D**isputatio de Fide Hæreticis seruanda. p. 1.
 cum Appendice.
- 2 Quæstiones Miscellaneæ de eadem materia, con-
 tra quendam Batauum Calvinistam. p. 81
- 3 De Antichristo reformato. p. 143
- 4 An Ecclesia Romana defecerit. p. 205
- 5 De triplici Cœna, Calvinistarum, Latheranorum
 & Catholicorum. p. 228
- 6 De communionem sub utraque specie, contra Hus-
 titas, Lutheranos & Calvinistas. p. 310
- 7 Epistola ad Fridericum Balduinum, de eodem ar-
 gumento. p. 336
- 8 Refutatio Apologiæ Regis Angliæ, de Primatu Ec-
 clesiæ. p. 417
- 9 Refutatio Torturæ Torti, seu, In Sacellanum Regis
 Angliæ, quod causam sui Regis negligenter egerit.
 p. 518
- 10 De Purgatorio Calvinistarum. p. 557
- 11 De triplici Sacrificio, Naturæ, Legis, & Gratiæ.
 p. 581

PRAEFATIO AD LECTOREM.

IN priori tomo exposui tibi rationes, Beneuole Lector, quæ me primùm ad scribendum, præsertim contra Nouatores, in causa fidei ac religionis impulerunt. Eadem cur in suscepto proposito persistam, omninò sufficientes sunt. Neque hoc loco illas repeto. Hoc vnum nunc accipe.

Errores sectariorum, qui in hoc secundo Tomo refutantur, duo habent, quæ mirum est, coniungi ac sociari inter se potuisse. Vnum est, quòd altissimè in ipsorum animis ac pectoribus defixi sint. Alterum, quòd nullo subnixi fundamento. Quid enim tam persuasum est vulgò, quàm Catholicos docere, fidem Hæreticis seruandam non esse? Et tamen putidum mendacium est. Quid tam decâtatum in Batauia, Saxonia, Anglia, quàm Papam esse Antichristum? Et mera calumnia est. Quid tam frequens in pulpitis nouorum Prædicantium, quàm Ecclesiam Romanam à prisca fide ac pietate degenerasse? Et illi ipsi qui hoc clamant, spurij ac degeneres filij sunt. Quid tam celebre in popinis rusticorum, quàm Catholicos per summam iniuriam, dimidium Christum suffurari Laicis communicantibus? Et apud ipsos nec caro, nec sanguis Christi reperitur in cæna Eucharistica, sed sola externa symbola, quibus contenti esse debêt. Quid tam sacrosanctum in Anglia, quàm Regem esse Primatem & Caput Ecclesiæ? Et inanis præsumptio est. Denique apud Lutheranos quid tam solenne, quàm sacrificium Missæ esse abominandam idololatriam? Et à solo diabolo hoc didicerunt.

Causa porrò, cur hi vanissimi errores tam facilè penetrarint in animos miserorum hominum, in promptu est. Quid faciliùs crescit in terra, quàm lolium, vepres

PRAEFATIO AD LECTOREM.

& spinæ? quid difficilius, quàm herbæ salutare? Rursum, quid matres tam amant, quàm suos filios? quid nouercæ tam oderunt, quàm alienos? Ita res habet in proposito. Errores faciliè succrescunt: vera & salutaris doctrina tardiùs instillatur. Plerique imitantur matres in fouendis erroribus; nouercas in nutrienda veritate. Ecclesiast. 11.16. *Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt.* Et Ephes. 4.17. *Ambulant in vanitate sensus sui tenebris habentes obscuratum intellectum,* Et 2. Timoth. 4. 4. *A veritate auditum auertunt; ad fabulas autem conuertuntur.*

Sed cur his erroribus, qui hîc refelluntur, adiunctum est Purgatorium Calvinistarum? An fortè & hic error est? Minimè. Habent & Calvinistæ suum Purgatorium. Nec refert, nihil hæctenus de eo auditum esse. Latuit: nunc inuentum est. A quo tandem? Noli, quæso, id iam perferutari. Faciliè coniecturam capies ex sequentibus. Et hoc certò persuasum tibi habe, non defuturos, qui deinceps curiosius in Calvinistarū latebras & mysteria inquirant. Non secus, quàm superiori sæculo in noui Orbis inuentione factū est. Vnus aut alter fuit, qui primùm in illam plagã per maria penetrare ausus est; & cùm initiū reperisset, multos alios, præsertim Lusitanos, ad plura inuestigãda, suo exẽplo excitauit. Ita planè hîc futurum præfagio. Quid si & ipsi Calvinistæ, præsertim qui hæctenus de suo Purgatorio nihil audierunt, partim rei nouitate attoniti, partim lustrandi studio illecti, singulos eius sinus, ambages, ambitum, situm, magnitudinem peruestigare incipiant, & quasi de nouo Orbe inuento, seriò sibi gratulari? Meliùs certè in eo operam ponent, quàm hæctenus in nostro Purgatorio exagitando posuerunt. Sed hanc curam ipsis relinquimus. Tu interim, Beneuole Lector, æqui, bonique, hunc nostrum laborem consule.

D. AVGVSTINVS DE
Hæreticis.

Ecclēſia Catholica per totum Orbem validè, latèque diffusa, omnibus errantibus vitur ad profectus suos, & ad eorum correctionem, cùm euigilare voluerint. Vitur enim Gentibus ad materiam operationis suæ: Hæreticis ad probationem doctrine suæ: Schismaticis ad documentum stabilitatis suæ: Iudeis ad comparationem palchritudinis suæ. In libro de vera religione, cap. 6.

Hæreticè, cùm foris sunt, plurimum profunt, non verum docendo, quòd nesciunt, sed ad verum aperiendum Catholicos excitando. ibidem. cap. 8.

Utamur igitur etiam Hæreticis, non vt eorum approbemus errores, sed vt Catholicam disciplinam aduersus eorum insidias asserentes, vigilantiores, & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem reuocare non possumus. Ibidem cap. 8.

I D E M AVGVSTINVS

De Authoritate Patrum.

Quòd credunt, credo: quòd tenent, teneo: quòd docent, doceo: quòd prædicant, prædico. Istis cede, & mihi cedes: acquiesce istis, & quiesce à me. Postremò, si mihi per eos amicus fieri non vis, saltem pcto, ne per me illorum efficiaris inimicus. Sed quomodo non efficiaris, si in isto errore permanseris? Quanto ergo melius, vt his accedas, ab illo recedas? Lib. 1. contra Iulianum, cap. 8.

Certè ipse dixisti, quòd omnes Iudices ab odio, amicitia, inimicitia, ira vacuos esse deceat, Pauci tales potuerunt inueniri. Sed Ambrosium, aliosque collegas
* 5 eius,

August. de Authoritate Patrum.

eius, quos cum illo commemoravi, tales fuisse credendum est. Verum etsi tales non fuerunt in his causis, quas ad se delatas, & inter partes cognitatas, cum hinc viverent, suo iudicio definierunt; ad hanc tamen causam tales erant, quando de illa sententias protulerunt: nullas nobiscum, vel vobiscum amicitias vel attenderunt, vel inimicitias exercuerunt. Neque nobis, neque vobis irati sunt: neque vos miserati sunt. Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos Iudices aliquid agebamus: & apud eos est acta causa nostra. Nec nos, nec vos ei noti fuimus, & eorum pro nobis latas contra vos sententias recitamus: nondum vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis, me, si sub potestate Iudicum premerer, quales tibi ipsi componis, non habiturum fuisse, quid facerem, quò confugerem; cum tuis argumentationibus, unde occurrerem, reperire non possem? Ego planè haberem, quod facerem; haberem, quò confugerem. A Pelagianis (Caluinisticis) enim tenebris, ad hæc tam clara Catholica lumina prouocarem, quod & nunc iam facio. Tu ergo responde, quid facias, & quò cõfugias. Ego à Pelagianis ad istos; tu ab istis ad quos?
Lib. 2. contra Iulianum, prope finem.

Quanto tibi essent isti Iudices optabiliores, si teneres Catholicam fidem; tanto tibi sunt terribiliores, quia oppugnas Catholicam fidem, quam in lacte suxerunt, quam in cibo sumpserunt, cuius lac & cibum paruis magnisque ministrauerunt. *Ibidem.*

I N D E X

CAPITVM, DISPVTATIONVM,
QVÆSTIONVM, CONCLVSIONVM,
ARGVMENTORVM, PARADOXORVM,
& cæterorum insignium, quæ his secundi
tomi opusculis continentur.

 pusculum primum de fide hæreticis seruanda ad lectorem. pag. 1.	Examinatur 1. propositio Caluinista. p. 70.
Disputatio Theologica, An hæreticis seruanda sit fides. p. 4.	Examinatur 2. propositio. p. 71.
De triplici promissione gratuita, one- rosa, & iurata. cap. 1. p. 6.	Examinatur 3. propositio. p. 72.
Quid requiratur, vt promissio gra- tuita sit valida. c. 2. p. 7.	Examinatur 4. propositio. p. 76.
Quid requiratur, ut promissio onerosa sit valida. c. 3. p. 9.	Examinatur 5. propositio. p. 79.
Quid requiratur vt promissio iurata sit valida. c. 4. p. 15.	Examinatur 6. propositio. <i>ibid.</i>
Vnde oriatur obligatio valida pro- missionis. c. 5. p. 20.	Examinatur 7. propositio. p. 80.
Quanta sit obligatio valida promif- sionis. c. 6. p. 22.	
An in promissione valida, & obli- gandi vim habente seruanda sit hæreticis fides. c. 7. p. 32.	O P V S C V L V M S E C V N - D V M.
An seruanda sit fides hæreticis in ca- su excommunicationis. c. 8. p. 39.	Quaestiones Miscellanea lectori. p. 81.
An in contractu matrimonij seruan- da sit fides hæreticis. c. 9. p. 46.	De fide hæreticis seruanda contra Batauum Caluinistam, propositio- nes quaestionum. p. 82.
An in negotio libertatis religionis seruanda sit hæreticis fides. c. 10. p. 50.	Quaestio 1. An Caluinista sint Euan- gelici. p. 83.
An in bello hæreticis seruanda sit fi- des. c. 11. p. 59.	Quaestio 2. An Caluinista sint hære- tici. p. 86.
An in saluo conductu seruanda sit hæreticis fides. c. 12. p. 61.	Quaestio 3. An Pontificij sint Catho- lici. p. 89.
Appendix. p. 69.	Quaestio 4. An Catholici in Concilio Tridentino doceant. Hæreticis non esse seruandam fidem. p. 91.
	Quaestio 5. An Catholici in Constan- tienti Concilio doceant. Hæreticis non esse seruandam fidem. p. 102.
	Quaestio 6. An in Concilio Latera- nensi definitum sit. Hæreticis non esse seruandam fidem. p. 111.
	Quaestio 7. An Pontifices decernant, non esse fidem hæreticis seruan- dam.

dam. p. 118. de Gregorio IX. p.	
120. de Sixto V. & Gregorio XIV.	
p. 123. de Paulo V.	p. 129.
Quæstio 8. An Catholici scribant	
& sentiant, non esse hæreticis ser-	
uandam fidem.	p. 133.
Quæstio 9. An Catholici re ipsa non	
seruent hæreticis fidem.	p. 137.
Epilogus.	p. 42.

OPVSCVLVM III. DE
ANTICHRISTO RE-
formato p. 143.

Proponitur thema.	p. 143.
1. Vitium Reformatorum Contem-	
ptus SS. Patrum.	p. 145.
2. Vitium Reformatorum, praua	
Scriptura interpretatio.	p. 147.
3. Vitium Reformatorum, Menda-	
cia & Calumnia.	p. 155.
4. Vitium Reformatorum, Mutua	
dissentio.	p. 159.
5. Vitium Reformatorum. Dam-	
nant suos malos.	p. 162.
Speciale examen Antichristi refor-	
matis, & ibi proponuntur capita	
disputationum.	p. 163.
Cap. 1. An Antichristus venerit.	
	p. 163.
Cap. 2. An Papa sit Antichristus.	
	p. 173.
Cap. 3. An Papa defecerit à vera	
fide.	p. 177.
Cap. 4. An Papa sedeat in templo	
Dei.	p. 180.
Cap. 5. An Papa ostendat se tan-	
quam sit Deus.	p. 183.
Cap. 6. An Papa extollat se super	
omnem Deum.	p. 184.
Cap. 7. An Papa neget Christum.	
	p. 186.
Cap. 8. An Papa colat idola.	p. 187.

Cap. 9. An Papa faciat miracula.	
	p. 189.
Cap. 10. An Papa imprimat suis cha-	
racterem.	p. 196.
Cap. 11. An Papa sit blasphemus.	
	p. 198.
Cap. 12. An Papa persequatur san-	
ctos.	p. 203.
Cap. 13. An sit articulus fidei, Pa-	
pam esse Antichristum.	p. 204.

OPVSCVLVM IV. DE
Ecclesia Romana. p. 205.
An Ecclesia Romana defecerit.

	p. 205.
1. Conclusio. Concedenda est aliqua	
visibilis Ecclesia in terris; qua sit,	
& dicatur Catholica, Sancta,	
Sponsa Christi, Domus Dei. Co-	
lumna & firmamentum verita-	
tis.	p. 206.
2. Conclusio. In hac visibili & ca-	
tholica Ecclesia de qua dictum	
est, sunt omnes illi qui in Christi	
fidem Baptismo initiantur, non so-	
lùm boni, sed etiam mali, nec so-	
lùm predestinati, sed etiam re-	
probi.	p. 210.
3. Conclusio. Extra hanc visibilem	
& catholicam Ecclesiam nemo	
potest saluari, aut remissionem	
peccatorum consequi.	p. 211.
4. Conclusio. Qui hanc visibilem &	
catholicam Ecclesiam deserunt,	
desertores sunt Religionis, & trās-	
fuga, & sacri coniugij violatores.	
	p. 212.
5. Conclusio. Hac visibilis Christi	
Ecclesia, non potest esse sine Pasto-	
ribus, Episcopis, doctoribus, aliis-	
que ministris legitime vocatis &	
ordinatis.	p. 213.
6. Conclusio,	

6. *Conclusio. Hac visibilis Ecclesia tam firmiter à Christo fundata est, ut non possit deficere, aut perire.* p. 214.

7. *Conclusio. Ecclesia Romana primis quingentis annis post Christum, fuit illa visibilis & catholica Ecclesia Christi de qua hactenus dictum est.* p. 216.

8. *Conclusio. Ecclesia Romana nunquam hactenus defecit ab eo statu in quo fuit primis quingentis annis, ac proinde sicut tunc erat verè catholica, & apostolica, ita etiam nunc est.* p. 217.

Explicatio prioris argumenti. p. 218.

Explicatio posterioris argumenti. p. 219.

Caluinista docent, quod Ecclesia primitiva abhorret. p. 220.

Primitiva Ecclesia docuit. p. 224.

OPVSCVLVM V. DE triplici cœna, Caluinistica, Catholica, Lutherana. p. 228.

De cœna Caluinistica, seu de præsentiâ Christi in Eucharistia. p. 229.

Cap. 1. *Status questionis de præsentiâ Christi in Eucharistia.* p. 229.

Cap. 2. *Caluinista negant præsentiâ Christi in Eucharistia.* p. 231.

Cap. 3. *Caluinista seipsos ingulant.* p. 233.

Cap. 4. *Caluinista non intelligunt quid dicant.* p. 236.

Cap. 5. *Caluinista Scripturam corrumpunt.* p. 238.

Cap. 6. *Caluinista repugnant Patribus.* p. 240.

Cap. 7. *Caluinista diuinis miraculis confutantur.* p. 243.

Cap. 8. *Caluinista nullo fundamento*

subnixi sunt.

p. 246.

Cap. 9. *Caluinista meritò suspecti esse debent.* p. 252.

De cœna Lutheranorum, seu de transubstantiatione. p. 253.

Cap. 1. *An Christus fiat præsens in Eucharistia per ubiuitatè.* p. 254.

Cap. 2. *An Christus fiat præsens in Eucharistia per unionem hypostaticam.* p. 260.

Cap. 3. *An Christus fiat præsens in Eucharistia per simplicem coniunctionem.* p. 262.

Cap. 4. *An Christus fiat præsens in Eucharistia per transubstantiationem.* p. 264.

DE COENA, SEV POTTIUS Eucharistia Catholicorum. p. 268.

Cap. 1. *An Christus sit præsens in Eucharistia.* p. 269.

1. *Quæst. Quid sit præsentiâ Sacramentalis.* ibid.

2. *Quæst. Quomodo præsentiâ Sacramentalis differat à naturali, seu quantitatiua.* p. 274.

3. *Quæst. An præsentiâ Sacramentalis dependeat à naturali.* p. 276.

4. *Quæst. An fieri possit, ut corpus sit alicubi præsens indiuisibiliter, & sine extensione locali.* p. 278.

5. *Quæst. An fieri possit, ut idem corpus sit præsens in duobus locis.* p. 281.

6. *Quæst. An idem corpus existens in duobus locis habeat utrobique easdem formas siue substantiales, siue accidentales.* p. 288.

7. *Quæst. An idem corpus existens in duobus locis, si mutetur in vno, mutetur etiam in altero.* p. 290.

Cap.

Cap. 2. *An Christus fiat præsens in Eucharistia per transubstantiationem.* p. 296.

Cap. 3. *Quamdiu Christus maneat præsens in Eucharistia.* p. 302.

Cap. 4. *An totus Christus secundum substantiam sit præsens in Eucharistia.* p. 304.

Cap. 5. *An Christus in Eucharistia possit ac debeat adorari.* p. 307.

OPVSCVLVM VI. DE COMMVNIONE SVB vtraque specie, pro defensione Catholicorum contra Hussitas, Lutheranos, & Calvinistas, pag. 310. Lectori ibid. Capita doctrinæ Catholicorum. p. 313.

Cap. 1. *Aliud est institutio diuina, aliud preceptum diuinum.* p. 313.

2. *Christus instituit Eucharistiam sub vtraque specie, non tamen precepit omnibus usum vtriusque speciei.* p. 316.

3. *Christus usum vnius speciei, & verbis & facto cōprobauit.* p. 318.

4. *Tempore Apostolorum usurpata fuit vna species.* p. 323.

5. *Post tempora Apostolorū fuit vna species in usu.* p. 326.

6. *Sub vna specie non minùs continetur totus Christus, quàm sub vtraque.* p. 340.

7. *Ex vna specie non minor fructus percipitur, quàm ex vtraque.* p. 344.

8. *Quæ sint causæ, cur potius sub vna, quàm sub vtraque specie Laici communicent.* p. 358.

9. *Ecclesia legitimè statuit, vt laici cōmunicent sub vna specie.* p. 360.

10. *Soluuntur obiectiones ex Scripturis.* p. 363.

11. *Soluuntur obiectiones ex Patri-*

bus. p. 372.

12. *Soluuntur obiectiones ex ratione.* p. 378.

13. *Omnino igitur in Catholicorum sententia persistendum est.* p. 385.

OPVSCVLVM VII. AD Fridericum Balduinum Theologum Vvittembergensem Epistola, De communionem sub vtraque specie. pag. 386.

Cap. 1. *De Ioanne Hussio.* p. 390.

2. *De vbiuitate Christi.* p. 391.

3. *An omnis institutio diuina contineat preceptum.* p. 394.

4. *An debeamus Christum sequi, nō Ecclesiam.* p. 396.

5. *An benedictio Christi fuerit semper efficax.* p. 397.

6. *An Paulus in tertio celo audiverit verba institutionis Eucharistia.* p. 399.

7. *An Patres agnouerint Transubstantiationem.* p. 402.

8. *An ministri debeant tantum porrigere, non autem sumere Eucharistiam.* p. 408.

9. *An Christus porrexerit Eucharistiam ante, an post lauationem pedum.* p. 409.

10. *An hoc Sacramento non tantum anima, sed & corpus reficiatur.* p. 412.

11. *An abstemij possint sub vna specie communicare.* p. 414.

Epilogus. p. 415.

OPVSCVLVM VIII. SERENISSIMI ANGLIÆ REGIS APOLOGIÆ & MONITORIÆ PRÆFATIONIS AD IMPERATOREM, REGES, & PRINCIPES REFUTATIO. p. 417. ad eosdem Beganus. ibid. Lectori. p. 418. Quorum rcfu

- refutatio proposita. p.419.
- Prima pars refutationis, De primatu Regis Angliæ. p. 422.
- Cap. 1. An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ. p. 424.
- Cap. 2. An Rex habeat Primatum Ecclesiæ iure diuino veteris Testamenti. p. 427.
- I. Obiectio ex factò Regis Iosaphat. p. 437.
- II. Obiectio ex factò Davidis, & aliorum Regum. p. 439.
- III. Obiectio ex factò eiusdem Davidis. p. 445.
- IV. Obiectio desumpta ex factò Salomonis Regis. p. 447.
- V. Obiectio desumpta ex factò eiusdem Regis Salomonis. p. 450.
- VI. Obiectio ex factò Iosia Regis. p. 454.
- VII. Obiectio ex factò Ezechia Regis. p. 456.
- VIII. Obiectio sumpta ex titulis Regum veteris Testamenti. p. 457.
- Conclusio totius capituli. p. 463.
- Cap. 3. An Rex iure diuino noui Testamenti habeat primatum Ecclesiæ. p. 464.
- Obiectiones diluta. p. 469.
4. An Rex iure civili vel canonico habeat primatum Ecclesiæ. p. 474.
5. An Rex consensu doctorum hominum habeat primatum Ecclesiæ. p. 478.
6. An Rex titulo præscriptionis habeat primatum Ecclesiæ. p. 481.
7. An Rex ex propria doctrina possit primatum suum defendere. p. 485.
8. Quod sit ergo officium Regis circa Ecclesiam. p. 488.
- Secunda pars refutationis, De erroribus & paradoxis Regis Angliæ. p. 492.
- Cap. 1. De Vicario Christi. p. 493.
2. De Vicario Dei. p. 497.
3. De Henoch, & Helio, an sint in calo. p. 499.
4. An Henoch & Helias sint interficendi ab Antichristo. p. 502.
5. De duobus testibus. Apocalyp. 11. p. 506.
6. De Beata Maria Virgine. p. 510.
7. De fundamento fidei. p. 513.
8. De Concilio generali conuocando. p. 515.
- Epilogus. p. 517.
-
- OPVSCVLVM I X. REFUTATIO Torturæ. Torti seu contra Sacellanum Regis Angliæ, quòd causam sui Regis negligenter egerit. Dedicatio libri. p. 518.
- Refutatio torturæ torti. p. 519.
- Cap. 1. De conuictis Sacellani. p. 520.
2. De paradoxis Sacellani. p. 521.
- Paradoxum 1. p. 522.
- Paradoxum 2. p. 524.
- Paradoxum 3. p. 525.
- Paradoxum 4. p. 526.
- Paradoxum 5. p. 528.
- Paradoxum 6. p. 531.
- Paradoxum 7. p. 532.
- Paradoxum 8. p. 533.
- Paradoxum 9. p. 534.
- Paradoxum 10. p. 535.
- Paradoxum 11. p. 537.
- Paradoxum 12. p. 538.
- Paradoxum 13. p. 540.
- Paradoxum 14. p. 541.
- Paradoxum 15. p. 542.
- Cap. 3. De primatu Regis malè defenso à Sacellano. p. 543.
1. Argumentum contra primatum Regis ex Sacellano. *ibid.*
2. Argumentum. p. 545.
3. Argumentum. p. 546.
4. Argumentum. p. 548.

5. *Argumentum.* p. 549.
 6. *Argumentum.* p. 551.
Argumentum Sacellani pro primatu Regis. p. 552. *Epilogus.* p. 556.

OPVSCVLVM X. DE
 Purgatorio Caluinistarū. p. 557.
 Lectori. ibid.

De Purgatorio Caluinistarum per
 4. capita tractandum. p. 559.

Cap. 1. *An Caluinista habeant Purgatorium.* p. 559.

1. *Fundamentum Purgatorij Caluinistici.* p. 561.

2. *Fundamentum.* p. 562.

3. *Fundamentum.* p. 563.

4. *Ibidem.*

Adstruitur Purgatorium Caluinisticum. p. 564.

Cap. 2. *Vbi sit Purgatorium Caluinistarum.* p. 568.

3. *Quomodo differat Purgatorium Caluinistarum à nostro.* p. 575.

4. *Quid agant Caluinista in suo Purgatorio.* p. 577.

OPVSCVLVM XI. DE
 triplici sacrificio, naturæ, legis,
 gratiæ, libelli tres. p. 581.

Liber primus. De Sacrificiis legis
 naturæ. p. 583.

Cap. 1. *De sacrificio Abel & Cain.*
 p. 583.

2. *De sacrificio Noë.* p. 586.

3. *De sacrificio Abrahe.* p. 589.

4. *De sacrificio Melchisedech.* p. 593.

5. *De sacrificio Isaac & Iacob.* pag.
 601.

6. *De sacrificio Iob.* p. 601.

7. *De agno Paschali.* p. 604.

8. *An in supradictis sacrificiis opus fuerit Sacerdote.* p. 611.

Liber secundus. De sacrificiis Mo-

saicis. p. 612.

Cap. 1. *De Victimis, immolationibus, & libamentis.* p. 613.

2. *De holocausto sacrificio pro peccato, & hostia pacifica.* p. 614.

3. *De iugi sacrificio, quod quotidie offerebatur.* p. 618.

4. *De aliis aliarum solemnitatum sacrificiis.* p. 619.

5. *De igne quo utobantur sacerdotes in sacrificiis.* p. 624.

Liber tertius. De sacrificio in statu gratiæ. p. 627.

Cap. 1. *De sacrificio Christi cruento in cruce.* p. 630.

2. *De sacrificio Christi incruento in Missa.* p. 632.

3. *Quid Propheta de hoc sacrificio prædixerint.* p. 633.

4. *Quid Christus de hoc sacrificio prædixerit, antequam ab ipso institutum esset.* p. 641.

5. *Quid sentiat Apostolus Paulus de hoc sacrificio.* p. 645.

6. *Quid sentiant antiqui Patres de hoc sacrificio.* p. 649.

7. *Quid sentiant Christiani hoc tempore.* p. 651.

Argumenta Nouatorum. p. 654.

8. *In quo consistat essentia huius sacrificij.* p. 660.

9. *An sacrificium Missæ essentialiter differat ab omnibus aliis sacrificiis.* p. 670.

10. *An sacrificiū Missæ essentialiter differat à Sacramento Eucharistiæ.* p. 673.

11. *Quis sit principalis offerens in sacrificio Missæ.* p. 675.

12. *Quem valorem & effectum habeat sacrificium Missæ.* p. 682.

13. *An valor & effectus huius sacrificij sit infinitus.* p. 689.

DE

DE FIDE HÆRETICIS
SERVANDA

CVM APPENDICE IN
*librum, cui Titulus ; Fœderatorum in-
ferioris Germaniæ pacis Defensio
tertia contra calumniam pacis
perturbatæ, &c.*

OPVSCVLVM I.

LECTORI.

DE fide seruanda duplex est error ; Al-
ter Politicorum nostri temporis , qui
generatim sentiunt , & fidem & iuramentum
violari posse , quando vtilitas aliqua id exigit.
Contra hos agunt Petrus Ribanadinera libr. 2.
De Principe Christiano cap. 15. & Iustus Lipsius
libro secundo Politicorum cap. 14. qui inter
cætera sic habet ?

Et vbi isti Doctores noui?

Queis nec ara , nec fides , nec vlla firma pa-
ctio est.

*Qui aures Principum venenant, & suadent,
Vt omnia recta & honesta negligant , dum-
modo potentiam consequantur.*

Opusc. Tom. I L.

BIBLIOTECA
UNIVERSITARIA

Qui

Qui intermortuum illud recoquunt.

— ius regnandi gratia

Violandum est. Aliis rebus pietatem colas.
*Heu vani, falsi. Nam fides nulla necessitate ad
fallendum cogitur, nullo corrumpitur
præmio.*

— Fulgentibus Ostro

Hæc potior regnis.

*Fraudes & captiunculas miscent: scio. Et Perfidos
nunquam causa deficiet, cur pacto
non stent:*

Semperque aliquam fraudi speciem iuris
imponent.

*Sed audiant generosum Brasidam. Iis, qui in
dignitate sunt, turpius, fraude honesta
circumuenire aut lædere, quàm vi
aperta.*

*Nam quod nonnulli sibi sumunt, nullam esse
fidem, quæ infideli data sit:*

Errant, & quærunr latebram periurio.

Nam fides etiam perfidis præstanda est:

Et iam inter arma. Et

— optimus ille.

Militiæ, cui postremum est, primumque
tueri

Inter bella fidem.

Apagite igitur istos, ô mei Reges:

— neu rumpite fœdera pacis,

Nec regnis postferte fidem.

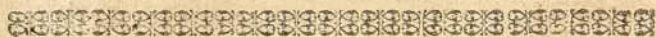
Hæc cogitate. Non peierare, timentes & diuinam ultionem, & humanam infamiam.

Nam profecto.

— Et si quis primo periuria celat :

Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Hæc Lipsius in Politicos. Alter error est eorum, qui tametsi aliis omnibus, non tamen hæreticis seruandam esse fidem existimant. Quos copiosè refutauit Ioannes Molanus Doctor & Professor Louaniensis, in tribus libellis, quos inscripsit, *De fide hæreticis seruanda.* Verum, quia libelli isti, vel omnino distracti sunt ante aliquot annos, vel à paucis habentur & leguntur; visum fuit operæpretium, de eadem re Disputationem instituire; & more scholastico, ex certis & legitimis fundamentis, totam controuersiam clarè & perspicuè definire. Vale Lector, & boni consule.

DISPVATIO THEOLOGICA.

An Hæreticis seruanda sit fides?

1. **F**ides, vt notauit D. Thomas in 3. d. 24. sumitur variis modis. Primò, pro fide catholica, qua credimus vera esse, quæ à Deo reuelata sunt. Heb. 11. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Secundò, pro fide seu credulitate humana, Terent. in Andria, 3. 4. 7. *Propemodum habeo iam tibi fidem.* Tertiò, pro bona vel mala conscientia, quo sensu dicunt Iureconfulti, *Possessorem bonæ fidei præscribere, non male.* Quartò, pro fidelitate in seruandis promissis & conuentis. 1. Machab. 10. 27. *Perseuerate adhuc conseruare ad nos fidem.* De hac sola hic agimus.

2. Hæc fides, si etymologiam spectes, dicitur à *fio*, & *dico*, quali per eam fiat, quod dictum est, teste Cicerone libro primo Officiorum. Quem secutus Augustinus epist. 19. ad Hieronymum ait; *Fides in Latino sermone ab eo dicitur appellata, quia fit, quod dicitur.* Si rem spectes, definitur à Cicerone loco citato in hunc modum; *Fides est dictorum conuentorumque constantia & veritas.* Constant quippe, veràque redduntur dicta & conuenta, quando fit, quod dictum conuentumque est.

3. Est ergo hic quæstio; An in promissis, pactis & conuentis seruanda sit fides Hæreticis? Catholici constanter docent, seruandam esse, modò promissa, pacta & conuenta sint aliàs licita & honesta. Quare, ex eo præcisè, quòd hi Hæretici, illi Catholici sint, non minus his, quam illis præstandum esse, quod promissum, conuentumque est. v. g. In Comitibus Imperialibus pactus es in eadem causa cum duobus Principibus altero
Catholi

Catholico , Altero Hæretico , si aliàs legitimè pactus es, non minus teneris vni , quam alteri fidem seruare. Hæc nostra sententia est.

4. Aduersarij dupliciter hic peccant. Primò , quia affingunt nobis contrariam sententiam. Aiunt nos docere , non esse fidem Hæreticis seruandam ; quod est apertum mendacium. In hoc similes sunt Pharisæis ; qui tametsi ex ore Christi palam audiuiſſent. *Reddite que sunt Cesaris, Cesari ; & que sunt Dei, Deo ;* tamen ausi sunt illi obiicere coram Pilato ; *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram , & prohibentem tributa dare Cesari,* Planè sic agunt nobiscum Aduersarij. Publicè , & priuatim , voce & calamo , docemus & protestamur , *fidem seruandam esse hæreticis ,* & tamen vbique clamant. *Hoc inuenimus negantes , fidem seruandam esse hæreticis.*

5. Neque hic sistunt. Hoc mendacio, velut prætextu quodam abutuntur , quasi ipsis impunè liceat , pacta cum Catholicis inita rescindere & violare. Iterum similes Pharisæis. Clamabant illi ; *Crucifige, crucifige. Quid mali fecit? Audiuius eum prohibentem tributa dare Cesari.* Hi similiter clamant. *Rescinde fidem Catholicis datam, Rescinde pacta cum Catholicis inita. Quid causæ? Audiuius eos docentes ; non esse fidem hæreticis seruandam. Ut quid nos ipsis seruemus ?* Nimirum, vt illi homicidium, sic hic perfidiam suam , mendacio tuentur.

6. Sed ad rem. Tria hic præstanda sunt. Primò , præmittenda generalia quædam documenta , è quibus pendet totius controuersiæ decisio. Secundò , ex iis generatim ostendam, non minus hæreticis , quàm Catholicis seruandam esse fidem. Tertiò , examinabo casus quosdam particulares, in quibus apparet specialis aliqua difficultas. Omnia iuxta subiectum indicem.

Capita huius disputationis.

1. *De triplici promissione; gratuita, onerosa & iurata.*
2. *Quid requiratur, ut promissio gratuita sit valida?*
3. *Quid requiratur, ut promissio onerosa sit valida?*
4. *Quid requiratur, ut promissio iurata sit valida?*
5. *Vnde oriatur obligatio valida promissionis?*
6. *Quanta sit obligatio valida promissionis?*
7. *An in promissione valida & obligandi vim habente, seruanda sit fides Hæreticis, quatenus hæretici sunt?*
8. *An seruanda sit illis fides, quatenus, excommunicati sunt?*
9. *An in contractu matrimonij seruanda sit illis fides?*
10. *An in negotio Libertatis Religionis?*
11. *An in Bello?*
12. *An in saluo conductu?*

Hæc & similia versantur in vsu quotidiano; & nonnulli in his perplexi sunt. Ostendam ergo breuiter, quid de singulis sit statuendum.

CAPVT I.

De triplici Promissione gratuita, onerosa, & iurata.

1. **D**vplex est promissio: altera Deo facta; altera homini: prior vocatur *Votum*, de quo disputat D. Thomas in 2. 2. quæst. 88. posterior seruat nomen *Promissionis*. Hæc, de qua sola agimus, sortitur varia nomina apud Iureconsultos. Vocatur enim *Pollicitatio*, *Pactum*, *Stipulatio*. *Pollicitatio* dicitur, quando solum offertur à promittente. *Pactum*, quando acceptatur à promissario. Vnde est illud Ulpiani lib. 3. ff. de pollicitationibus. *Pactum est duorum consensus atque conuentio. Pollicitatio verò offerentis solius promissum.* Vel ut Theologi loquuntur; *Pollicitatio est nuda promissio, nondum secuta acceptance: pactum verò est promissio acceptata.* Et quidem si promissio & acceptatio fiat certa verborum formula, præcedente interrogatione vnius, & secuta

secuta responsione alterius, dicitur apud Iureconsultos *Stipulatio*. v.g. Spondes dare tantum? Spondeo, promittis mille? Promitto. Dabis mille pro domo mea? Dabo. Et sic deinceps.

2. Iam promissio homini facta est triplex. Prima gratuita, seu liberalis quæ tantum obligat ex parte promittentis; qualis est in donationibus. Secunda onerosa, quæ obligat ex vtraque parte, qualis est in contractibus, tam publicis, quam priuatis. Tertia iurata, quæ siue sit gratuita, siue onerosa, hoc amplius habet, quod iuramento confirmetur. Iuxta hanc distinctionem deinceps progrediemur in sequentibus.

C A P V T II.

Quid requiratur, ut promissio gratuita sit valida?

1. **V**T promissio gratuita seu liberalis sit valida, & obligandi vim habeat, quædam requiruntur ex parte promittentis; alia ex parte promissarij; alia ex parte rei promissæ.

2. Ex parte promittentis requiritur. 1. vt possit se obligare. 2. vt velit & intendat se obligare. 3. vt consultò ac deliberate id faciat. 4. vt sponte & voluntariè. Nam si vi aut metu extorta sit promissio, nõ tenemur eam implere, nisi sit iurata, vt docet D. Thomas in 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. Ratio est, quia qui metu aut vi extorquet promissionem, iniuriam facit. Vnde ratione iniuriæ potest promissor non soluere promissum. Vide infra cap. 3. n. 6.

3. Ex parte promissarij requiritur, vt acceptet promissionem. Vnde nuda promissio antequam in pactum transeat, quod fit per acceptationem, ordinariè non obligat, nec actionẽ parit in foro ciuili. Est communis

sententia, teste Gomesio, *fm.* 2. c. 9. num. 1. Ratio est, quia obligatio non nascitur, nisi ex mutuo duorum consensu, l. 1. ff. de pactis. Hinc sequitur promissionem ante acceptationem reuocari posse, vt clare deducitur ex l. Absenti. 10. ff. de donationibus. & l. si pater ff. de manumissis vindicta.

4. Dixi, *ordinariè*, quia excipiuntur quædam pollicitationes, quæ obligant ante acceptationem, nempe, quæ fiunt ciuitati ad instaurandas ruinas; vel ob honorem ab ea receptum aut recipiendum; vel ad opus aliquod faciendum, sed hoc opus iam sit inchoatum, ff. de pollicitationibus, per totum. Addunt aliqui eas etiam promissiones, quæ fiunt vniuersitati, vel Ecclesiæ, vel Hospitali, quia promissiones ad pias causas videtur æquari promissionibus factis Ciuitati, si priuilegia spectemus, vt patet l. illud, & l. Ut inter. C. de sacrosanctis Ecclesiis.

5. Ex parte rei promissæ requiritur, vt sit licita, & honesta, si secus fiat, promissio est irrita, vt patet ex l. Pacta C. de pactis, quæ sic habet; *Pacta, quæ contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores sunt, nullam vim habere, indubitatiuris est*: Hinc colliguntur duæ regulæ, quæ valde vtilis sunt in hac materia.

6. Prior est, Omnes promissiones, & pacta irrita esse iure diuino ac naturali, quorum impletio est illicita & lege prohibita; vt si promiseris te commissurum furtum, homicidium, adulterium; si ad hæresin Lutheri aut Caluini defluxurum; si confessionem & alia sacramenta neglecturum. Ratio est, quia nemo potest obligari ad peccatû. Hinc Isidorus, cap. In malis, 22. q. 4. *In malis promissis rescende fidem. Et infra. Impia est promissio, quæ scelere adimplerur.* Nec refert, etiamsi iuramentum interuenierit. Nam tritum est illud, *Iuramentum non esse vinculum iniquitatis*, id est, ad malum non obligare. Vide Moli-

nam

nam tract. 2. de Iustitia disp. 271.

7. *Posterior est*; Omnes promissiones, & pacta irrita esse iure civili, quorum impletio est cōtra bonos mores. Censentur autem esse contra bonos mores, quæ præbent occasionem peccandi; vt si promittas alicui, quod non tenēbitur in posterum de dolo, de vi, de iniuria, de furto, l. 27. ff. de pactis. Item, quæ adimunt libertatem disponendi de rebus suis; vt si promittas alicui, quod illū institues hæredem, quod non reuocabis testamentum. Vide Molinam loco citato. An autem huiusmodi promissiones & pacta, quæ sunt contra bonos mores, & idē irrita iure civili, seruanda sint in foro conscientie, si iuramentum accesserit, dicam c. 4.

C A P V T I I I.

Quid requiritur, vt promissio onerosa sit valida?

1. **V**T promissio onerosa, qualis est in contractibus, sit valida, & obligandi vim habeat, requiruntur hæc pauca. 1. Vt promittentes ex vtraque parte possint se obligare. 2. vt velint & intendant se obligare. 3. vt consulto & deliberatè id faciant. 4. vt sponte & voluntariè, id est, sine vi & metu; sine errore & dolo. 5. vt in relicta & honesta. Hæc omnia perspicua sunt. Solūm circa quartam conditionem possunt moueri duæ quæstiones: altera de vi & metu: altera de errore & dolo.

2. *Prior quæstio*; An promissio seu contractus, vt validus sit, debeat esse tam spontaneus & voluntarius, vt excludat omnem vim & metum; Loquor de metu graui, qui cadit in constantem virum. Potest autem huiusmodi metus, vel iustè, vel iniustè incuti. Iustè incutitur, quando malum, quod minamur, iure inferre possu-

mus : iniuste, si iure non possumus. Hoc posito sit.

3. *Prima Conclusio.* Si graui metu, sed tantum iuste, coactus es contrahere vel pacisci, validus est contractus. Est communis sententia. Hoc modo, qui contraxit sponsalia, metu excommunicationis compelli potest ad contrahendum matrimonium, & tenebit contractus c. Ex literis. 2. de sponsalibus. Qui violauit Virginitatem, compellitur eam dotare vel ducere. Qui promisit aliquid, ne accusaretur de crimine, de quo iure poterat, tenetur. Ratio est, quia huiusmodi metus non facit contractum simpliciter inuoluntarium. Nam qui ita contrahit, absolute consentit. Omnibus enim consideratis, vult. Cum ergo nulla interueniat iniuria, contractus erit validus.

4. *Secunda conclusio.* Si graui metu, & quidem iniuste, coactus est contrahere vel pacisci; contractus neque iure naturæ, neque iure positiuo, omnino irritus est, potest tamen rescindi, & in irritum reuocari, pro arbitrio tuo, qui iniuste metum passus es. Hæc conclusio habet 3. partes. *Prima est*, huiusmodi contractum non esse omnino irritum iure naturæ. Ita Dominicus Sotus in 4. d. 29. q. 1. art. 3. Paludanus d. 15. q. 2. art. 5. & alij. Ratio est, quia si iure naturæ esset irritus, id proueniret, vel ex defectu consensus, vel quia interuenit iniuria. Non ex defectu consensus, quia quando quis iusto metu cogitur pacisci, valet pactum ratione consensus, vt dictum est: at similis est consensus in metu iniuste incusso; Nec ratione iniuriæ, quia hæc non est immediata causa contractus, sed consensus contrahentis: Ergo si est sufficiens consensus, contractus erit validus, licet ratione iniuriæ rescindi possit, vt dicam.

5. *Alterà pars est*, eiusmodi contractum non esse omnino irritum iure positiuo. Ita Nauarr. in c. Accepta, op. pos. 5. n. 7. & alij. Probatum ex iure ciuil. instit. de exceptioni

ceptationibus, in principio. *Si metu coactus, aut dolo indutus, aut errore lapsus, stipulanti Titio promissisti, quod non deberas promittere palam est, iure civili te obligatum esse: & actio, qua intenditur dare te oportere, efficax est.* Vbi glossa; *Obligatum esse, scilicet, inspecto iuris rigore: Et, efficax est, scilicet in sua substantia.* Idem probatur ex l. si mulier. §. finali. ff. quod metus causa. *Si metu coactus adiuvi hereditatem, puto me heredem effici, quia quamuis, si liberum esset, noluissem, tamen coactus volui, sed per Praetorem restituendus sum, ut mihi potestas tribuatur.* Idem probari potest ex l. ultima C. abstinendi de his, quæ vi Et ex cap. 2. & 4. de his, quæ vi. Solent tamen excipi aliquot casus, in quibus metu facta, sunt omninò irrita. Vide glossam in cap. 2. de his, quæ vi, & Lessium lib. 2. de iust. c. 17. dub. 6.

6. Tertia pars est, talè contractum rescindi posse pro arbitrio eius, qui iniuste metum passus est. Hinc illa in iure Canonico, *Quæ vi vel metu fiunt, debere in irritum reuocari; debere robore firmitatis carere, ca. 2. & 4. de his, quæ vi.* Et iure civili, l. ultima. C. de his, quæ vi. *Venditiones, donationes, transactiones, quæ per potentiam extorta sunt, precipimus infirmari.* Ratio est, quia qui metum iniuste incussit, iniuriam alteri intulit: Ergo tenetur illum in priorem statum restituere; & alterius habet exigendi hanc restitutionem. Huc spectat illud, quod paulo ante citavi ex l. si mulier: *per Praetorem restituendus sum, ut abstinendi mihi potestas tribuatur.*

7. Hæc de priori questione. Posterior est, An contractus, ut validus sit, debeat excludere omnem dolum & errorem? potest autem dupliciter contingere dolum vel error. 1. circa substantiam rei. 2. circa qualitatem. Rursus, potest hic dolum dare causam contractui, ita ut sine illo, non velles contrahere; aut non dare causam, sed solum incidere in contractum, ut si velles quidem contrahere, sed non tanto pretio. Denique hic error aut dolum

dolus potest prouenire, vel à parte, quæ contrahit, vel à tertio. Ita vt pars non sit vllò modo illius princeps. His positis sit.

8. *Affertio prima.* Si in contractu contingat error circa substantiam rei. contractus iure naturæ est irritus: vt si venditor, gemmam putet esse vitrum; si sponsus Mariam putet esse Magdalenam, & sic deinceps. Ratio est, quia deest substantialis consensus. Non enim consentis in rem illam, quæ errore vel dolo venit in contractum, sed in aliam.

9. *Affertio secunda.* Si tantum sit error circa qualitatem, & non dederit causam contractui, validus est contractus. Ita Dominicus Sotus l. 6. de iust. q. 3. art. 2. & alij. Ratio est, quia quando adest verus consensus in substantiam rei, sufficit ad valorem contractus; præsertim quando dolus, qui est circa qualitatem, non dederit causam contractui. Tunc enim non habuisti animum huic contractui repugnantem. Etsi enim sciuisses rei qualitatem, tamen voluisses contrahere, licet non eo pretio.

10. *Affertio tertia.* Si dolus det causam contractui, & proueniat ab eo, qui tecum paciscitur vel contrahit; tunc quidem iure naturæ non est omnino irritus contractus, potest tamen arbitrio tuo, quia deceptus est, irritari, si aliàs solubilis sit. Quod non sit omnino irritus, aperte colligitur ex verbis supra citatis, Instit. de exceptionibus, *Si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lapsus, stipulanti Tuio promissisti, palam est, iure civili te obligatum esse.* Et probatur primò, ex contractu matrimonij; quia validus est, etiam si dolus circa qualitatem interuenerit; & quia natura sua insolubilis est, validus perseverat. 2. quia dolus quando non versatur circa substantiam rei, non potest tollere naturam contractus. 3. si deceptus velit contractum constare, deceptor non potest resilire, ne ex dolo commodum reportet, vt colligitur ex cap. 1. *De eo,*
qui

qui duxit in matrimonium : Ego signum est, contractum non fuisse omnino in validum.

11. Quod autem possit irritari pro arbitrio decepti probatur, quia qui dolo inducit alterum ad contrahendum, iniuriam ei facit: Ergo tenetur illum restituere in integrum, & reddere omnia infecta, si deceptus velit. Solet hic disputari, an talis contractus si omnino irritus iure positivus? Nam iure naturæ non esse irritum, ex dictis patet. Iurisperiti sic distinguunt; omnes contractus bonæ fidei, quibus dolus partis causam dederit, irritos esse: eos autem, qui vocantur stricti iuris (ut sunt omnes qui fiunt per formulam stipulationis, & quidam alij) esse validos, & tribuere actionem in foro externo, sed posse exceptione doli mali elidi. Vide *Couarruiam ad regulam, Possessor. 2. p. §. 6. n. 6.*

12. Alij tamen reiiciunt hanc distinctionem, tanquam non satis in iure fundatam; & docent eandem esse rationem contractuum bonæ fidei & stricti iuris: Omnes enim aliquo modo validos esse, & posse exceptione doli elidi. Ita Ioannes Ignæus in *l. contractus ff. de regulis iuris. n. 150. Faber & Bella peritica apud Couarruiam loco citato.* Ratio est, quia quando metus dat causam contractui, non est omnino irritus. sed in irritum reuocandus, ut supra dictum est: atqui metus & dolus in iure censentur paria *l. dolo. C. de inutilibus stipulationibus, & cap. Cum contingat de iureiurando.* Sed nolim hoc loco de hac re disputare.

13. *Affertio quarta.* Si error vel dolus det causam contractui, & non proueniat ab eo, qui tecum paciscitur vel contrahit, sed ab aliquo tertio, vel à propria opinione, tunc contractus absolute validus est. Ita glossa in cap. Cum dilecti. de empt. & vendit. Bartolus in l. Et eleganter, ff. de dolo, in principio, Couarruias in regulam *Possessor 2. p. §. 6. n. 6. & alij.* Ratio est, quia nec est error
circa

circa substantiam rei, nec vlla interuenit iniuria partis, nec est vllum ius, quod talem contractum reddat irritum. Vnde sequitur, eum, qui tali contractu aliquid consecutus est, non teneri ad restitutionem, nisi contractus in irritum reuocetur: quia nullã iniuriam intulit.

14. An autem talis contractus, cognito errore possit rescindi & in irritum reuocari pro arbitrio, eius qui deceptus est, merito dubitari potest. Et quidem, si sit contractus gratuitus, vt promissio, vel donatio liberalis; puto reuocari posse, quia qui liberaliter aliquid promittit vel donat, non alio modo censetur donare vel promittere, nisi secundum intentionem, quam habet in donando vel promittendo: Ergo si ex errore donauerit vel promiserit, cognito errore, potest reuocare, quia non fuit intentio donandi vel promittendi. Si autem contractus sit onerosus; aliqui putant nõ posse reuocari pro arbitrio decepti. i. quia talis contractus non pendet ex sola intentione & consensu vnus, sed etiam ex consensu alterius, qui non est causa doli vel erroris 2. quia vel deceptus es tua opinione, & sic tibi ipsi imputare debes, quod rem melius non examinaueris: vel dolo tertij; & sic in illum actionem habes, vt habetur l. Et eleganter. ff. de dolo, & l. Proxenetæ, ff. de proxeneticis.

15. Puto tamen opus esse distinctione. Quando enim error inuincibilis, qui dedit causam contractui, detegitur; vel res adhuc est integra, vel non est. Si adhuc integra est, non teneris in conscientia implere contractum, nisi fortè per sententiam Iudicis cogaris. Hoc patet in sponsalibus. Nam qui deceptus est, non tenetur implere contractum, simulatque cognouerit aliquid subesse, quod si ab initio sciuisset, noluisset contrahere. Si autem res non est integra, vt si contractus sit vtrinque, vel altera ex parte completus; iterum est distinguen

stinguendum. Vel enim alter erat conscius vitij seu defectus, vel non erat: si non erat conscius, iura non concedunt rescissionem, sed solum actionem quanti minoris, id est, vt tanto minus soluas, quanti minoris: detecto vitio, rem esses empturus, vt habetur *l. 13. ff. de actionibus empti, in principio*. Quod non solum in contractu emptionis & venditionis, sed etiam in permutatione locum habet, vt patet, *l. 19. in fine. ff. de adilitio edicto*. Si autem is, qui tecum contrahit, conscius est virij, contractus pro tuo arbitrio, detecto vitio potest irritari vel confirmari in tuum fauorem, vt colligitur ex citata *l. 13*. Ratio est, quia tunc censetur particeps doli. Tenebatur enim, saltem iure positiuo, aperire tibi omnia occulta rei vitia, vt statuitur *l. 1. ff. de adilitio edicto*. Itaque si non fecit, contra iustitiam peccauit. Vide *Medinam C. de rest. q. 34*.

CAPVT IV.

Quid requiratur, vt promissio iurata sit valida?

1. **V**T promissio iurata, vel contractus iuratus vim obligandi habeat, duo spectanda sunt. Vnum ex parte promissionis; alterum ex parte iuramenti, Quod ad promissionem attinet, si illa per se valida sit, iuxta ea, quæ hætenus dixi; accedente iuramento, fit validior & firmior. Si autem per se valida non sit, propter aliquem defectum; recurrendum est ad iuramentum, & videndum, an illud sit validum, ita vt ratione illius præstanda sit promissio, quæ alias ex se non esset præstanda. Pro qua re notandæ sunt hæc 2. regulæ.

2. *Prior*. Quando id, quod iuramento alicui promittitur, sine vlllo promittentis peccato seruari potest, iuramentum est validum & seruandum. Intelli-

ge, si ille, in cuius fauorem factum est, illud seruari velit; & alias legitimè non relaxetur. Ratio huius regulæ est, quia honor & reuerentia diuinæ maiestatis, quæ iuramento in testem adduximus, postulat, vt efficiamus verum esse, quod promisimus, si modo id licitè fieri potest, ne illam faciamus testem falsi.

3. *Posterior* Quando id, quod iuramento promittitur sine peccato promittentis seruari non potest, iuramentum est inualidum & irritum. Ratio est, quia nemo potest obligari ad peccatum. Id enim contradictionem implicat.

4. Vtraque regula apertè colligitur ex cap. Cum contingat, de iureiurando, vbi dicitur *seruari debere huiusmodi iuramenta* (quæ fiunt super contractu iure civili non obligant) *sine vi & dolo, sponte præstita; cum in alterius præiudicium non redundent, nec obseruata vergant in dispendium salutis æternæ* Idem habetur cap. 2, de pactis in 6. Vnde à contrario sensu colligitur, non esse seruanda, si obseruatio vergat in dispendium salutis. Vergit autem si est peccatum mortale aut veniale. Idem colligitur ex illa regula iuris in 6. *Non est obligatorium iuramentum, contra bonos mores præstitum.* Quod intellige, de bonis moribus naturalibus, quorum eò contrarium est peccatum; nõ de civilibus, quos tantum expedit esse in Republica, vt benè sit ordinata politicè. Vide *Syluestrum V. Pactum n. 8. & 11.*

5. Hinc diligenter notandum est, aliter implendum esse promissum, quando promissio ex se valida est, & accedit iuramentum; aliter verò, quando ex se inualida est, & accedit iuramentum. Nam in priori casu implendum est, tum vi promissionis, quæ per se obligat; tum vi iuramenti, quod addit nouam obligationem. In posteriori, vi solius iuramenti, non promissionis, quippe quæ ex se inualida sit. Vnde, si hoc casu relaxetur iuramen

uramentum, ad nihil, teneris; si in priori adhuc teneris vi promissionis, quamvis non iuramenti.

6 Exemplo fiet res clarior. Liberè, & cum iuramento promissisti amico centum aureos, & ille promissionem iuratum acceptavit; teneris duplici titulo, nempe promissionis & iuramenti. Si iuramentum legitime relaxetur, adhuc teneris ex promissione. Contra, vi seu graui metu coactus, promissisti latroni totidem aureos, & interuenit iuramentum; teneris solo titulo iuramenti, quò legitime relaxato, solutus es omni obligatione. Ratio differentie est, quia per promissionem ex se validam, confers promissario ius ad rem promissam; non autem per inuvalidam. Idem seruata proportionem, dicendum est de contractu seu promissione onerosa.

7 Quod dixi de iuramenti relaxatione, explicandum est. Generatim loquendo, dupliciter tolli potest obligatio à Iuramento. 1. impediendo, ne illam ab initio inducat. 2. tollendo iam inductam. *Quod ad primum* attinget, obligatio iuramenti potest impediri per legem, si lex statuatur, vt iuramentum contractui vel promissioni alicui adiectum, sit irritum, & nullam inducat obligationem. Sic Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 16. de Regularibus, irritum reddit iuramentum adiectum renunciationi bonorum, si fiat ante bimestre, quod præcedit professionem. Nimirum, vt libertati ingredientium consuleret, & omnem coactionem arceret. Sic in regno Lusitanie irriti redduntur per legem omnes contractus, obligationes, conuentiones, promissiones, remissiones, & distractus iuramento confirmati, si alioquin ad forum sæculare eorum cognitio pertinebat, nisi cum Regis facultate iuramentum appositum fuerit. Simili ferè modo in regno Castellæ, exceptis quibusdam contractibus, vt refert Molina dispu-

tat. 249. Quod idè factum est, ne lites super huiusmodi contractibus traherentur ad forum Ecclesiasticum. Iuramentum enim facit, vt causa, quæ aliàs merè est ciuilis fiat fori mixti, vt patet ex capite finali, *de foro compet. in 6.*

8 *Obiicies.* Quomodo fieri potest, vt lex vel potestas humana impediatur obligationem iuramenti, cum illa naturaliter & necessariò resultet ex iuramento? Nam iure naturæ obligamur, ne Deum faciamus testem falsi. *Respondeo.* Dupliciter id fieri potest. Primò si lex humana reddat eum inhabilem ad acceptandum, in cuius fauorem factum est iuramentum promissorium. Cum enim hoc iuramentum non obliget, nisi promissio acceptetur à promissario, sane si hic sit inhabilis ad acceptandū, nulla potest nasci obligatio. Quod autem lex ciuilis possit inducere talem inhabilitatem, certum est, quia si potest aliquem reddere inhabilem ad officia, ad contractus, ad alienationes, ad acquisitionem bonorum, & similia, cur non etiàm ad valide acceptandam aliter promissionem? Secundò, potest fieri, si princeps per legem à se positam, condonet seu remittat obligationem, hoc ipso, quo iurans tentat illam inducere. Si enim homo priuatus, in cuius fauorem fit promissio iurata, potest statim remittere obligationem, & cedere suo iure, cur non Princeps, quatenus est superior illius priuati hominis, possit eandem, nomine sui subditi, iusta de causa remittere?

9 *Quod ad secundum attinet,* obligatio iuramenti iam inducitur potest tolli variis modis. *Primo,* mutatione materiæ, vt si res iurata fiat impossibilis iuranti, aut illicita. *Secundò,* condonatione, vt si is, in cuius fauorem factum est, remittat obligationem. *Tertiò,* commutatione; vt si ille, cui factum est; concedat aliud opus loco illius, quod iuramento promissum est, præstari. *Quartò,*
irrita

irritatione; vt quando materia iuramenti promissorij subest alterius potestati. *Quinto*, dispensatione; vt quando superior dispensat tecum, vt non tenearis alteri preſtare, quod cum iuramento illi promiſiſti. Hoc tamen non potest facere superior, nisi legitima causa subſit; quia non potest ius alterius tollere sine iusta causa. *Causæ iustæ sunt hæ.* 1. si metu vel fraude extortum. 2. si alia iniustitia intercessit; vt cum vsurarius exigit iuramentum de soluendis vsuris. 3. in iustam pœnam. 4. si bonum commune postulet; vt si cum iuramento promittas non accusare. Vide D. Thom. in 2. 2. q. 89. art. 7. & 9. Petrum Arragonium ibid. *Sylueſtrum V. Iuramentum §. & alios.*

10 *Dices.* Quomodo superior potest dispensare in iuramento? Nam licet princeps per suam legem possit aliquo modo impedire, ne oriatur obligatio ex iuramento, vt dictum est paulo ante; tamen non videtur posse tollere obligationem, postquam inducta est. Hoc enim nihil aliud esset, quàm dispensare cum aliquo, vt postquam iuramento aliquid confirmauit, possit esse periurus, & facere Deum testem falsi. *Respondeo.* Aliud est, immediatè tollere obligationem iuramenti semel inductam; aliud est, aliquid ponere & tollere, quo posito vel sublato, sponte cessat obligatio. Illud prius non potest facere Superior; posterius, non solum Superior, sed etiam alij possunt. Pro quo notandum est, in iuramento promissorio tacitè includi aliquas eonditiones, quibus appositis vel subtractis, sponte cessat obligatio iuramenti, sine vlllo periculo periurij. Sunt autem hæ, & similes; Promitto & iuro me tibi hoc præstiturum, nempe *si velis, nisi remittas, nisi Superior, cui materia subest, cõtradictar, nisi ipse sua auctoritate cõdonet.* Itaq; si aliqua harum cõditionum ponatur, vel tollatur, vt si remittas mihi, quod

promissi, vel si superior contradicat aut condonet; obligatio iuramenti cessat.

C A P V T V.

Vnde oriatur obligatio validæ promissionis?

1 **I**uxta triplicem promissionem, nempe gratuitam, onerosam, & iuratum, de quibus actum est, ponam tres conclusiones. *Prima est.* Obligatio, qua quis tenetur in promissione gratuita ac liberali, oritur ex duplici virtute, nimirum Veritatis & Fidei. Vnde si non præstat, dupliciter peccat. 1. quia mendax est, contra virtutem Veritatis. 2. quia perfidus & infidelis est, contra virtutem Fidei seu fidelitatis.

2 *Altera conclusio.* Obligatio, qua quis tenetur præstare, quod promissit in contractu oneroso, oritur ex triplici virtute, nempe Veritatis, Fidelitatis & Iustitiæ. Vnde si non præstat, tripliciter peccat. 1. quia mendax est, 2. quia perfidus seu infidelis. 3. quia iniustus.

3 *Tertia conclusio.* Obligatio, qua quis tenetur præstare, quod promissit cum iuramento, non solum oritur à virtutibus prædictis, sed etiam à virtute Religionis. Vnde si promissio fuit gratuita, accedente iuramento, tenetur ex triplici virtute, Veritatis, Fidelitatis, Religionis: si onerosa, ex quadruplici. Veritatis, Fidelitatis, Iustitiæ & Religionis: Et si non seruet, est mendax, perfidus, iniustus, periurus.

4 Hæc generatim. Nunc singulæ virtutes, & earum obligationes speciatim explicandæ sunt. Ac primò, virtus Veritatis ad duo nos obligat. 1. vt sincerè, non fictè, promittamus, id est, vt quod verbis promittimus, etiam animo promittamus. 2. vt opere præstemus, quod promissum est. Scholastici explicant his terminis, *vi ver-*

ba nostra

Et nostra conformemus menti; & facta conformemus verbis.
 Vtrumque enim requiritur, vt quis sit verax in dicen-
 do vel promittendo, vt docet Caietanus in 2.2.q. 113.
 art. 1. sub finem, & colligitur ex D. Thoma 2.2.q. 80. art.
 vnico ad 3.

6 *Virtus fidei* seu fidelitatis ad vnum nos obligat,
 nempe vt quod promisimus, opere præstemus. Et
 quamuis hæc obligatio videatur esse eadem cum po-
 steriiori obligatione Veritatis; reuera tamen differt.
 Primò, quod Obligatio Veritatis latius pateat, quam
 Fidelitatis. Hæc enim solum habet locum in affirma-
 tione promissoria; illa etiam in non promissoria. (D.
 Thom. loc. cit.) Secundò, quod obligatio Fidelitatis sit
 maior, quàm Veritatis. Qui enim promittit se aliquid
 facturum, magis obligatur, quàm qui sine promissione
 affirmat. Nam qui solum affirmat, vno duntaxat titulo
 obligatur ad præstandum, ne videlicet sit mendax in
 verbis. Qui autem promittit, duplici titulo obstringitur
 tum, ne sit mendax in verbis; tum etiam, ne violet ius
 alterius, quod habet ad rem promissam. Nam promif-
 sor, non solum constituit se debitorem, vt caueat men-
 dacium; sed etiam tribuit alterius ad exigendum pro-
 missum.

6 *Virtus iustitiæ*, quæ habet locum in contractibus seu
 promissionibus onerosis; obligat nos, vt tribuamus
 vnicuique quod suum est ratione contractus. Hinc
 generatim definitur ab Vlpiano l. iustitia, ff. de iustitia
 & iure; *Iustitia est constans & perpetua voluntas ius suum cui-
 que tribuendi.* Similia habent D. Aug. lib. 19. de ciuitate
 Dei, c. 21. D. Ambr. l. 1. de officiis, c. 24. D. Thom. 2.2.q.
 58. & alij passim.

7 *Virtus religionis* obligat nos, vt Deo reuerentiam
 & debitum cultum exhibeamus, vt docet D. Thom. 2.2.
 26. 81. art. 2. Hoc autem fieri potest variis modis; Vno,

per iuramentum, de quo nunc agimus. Iuramentum enim est externus cultus, quo profiteamur Deum esse infallibilis veritatis, eumque adducimus, vt testetur nos loqui verum. Si quis ergo abutatur, hoc cultu, & cum deberet Deum adducere in testem veri; adducat eum in testem falsi; facit contra obligationem virtutis Religionis, & peritium committit. Hactenus breuiter de obligatione earum virtutum, quæ locum habent in promissionibus & pactis. Nunc quanta sit hæc obligatio, videndum est.

CAPVT I.

Quanta sit obligatio valida promissionis?

1 **D**ixi hanc obligationem oriri ex variis virtutibus, nempe Veritatis, Fidelitatis, Iustitiæ, & Religionis. Vt ergo constet, quanta sit hæc obligatio, explicandum est, quanta sit obligatio dictarum virtutum. Et quia sunt 4. virtutes ponam totidem conclusiones.

2 *Prima conclusio*, Virtus Veritatis, qua teneris sincere promittere, & promissum præstare, ne sis mendax, semper obligat sub peccato: Et quidem per se nõ obligat, nisi sub veniali; per accidens tamen ratione damni, vel iniustitiæ, potest obligare sub mortali. Ratio est, quia mendacium semper est peccatum: & quidem, si nemini noceat, non est nisi veniale; si tamen noceat graniter, potest esse mortale. Ita D. Thom. in 2. 2. q. 110. art. 2. & 4. vbi distinguit triplex mendacium, nempe iocosum, officiosum, & perniciosum: & duo priora dicit esse venialia; tertium, mortale. Vocatur autem iocosum, quod tantum ioci seu recreationis causa proferatur; officiosum, quod prodest alicui; perniciosum quod iniuste

iniuste nocet. Potest verò duobus modis esse perniciosum. Primò, quia est iniuriosum Deo; cuiusmodi est omne mendacium in rebus fidei, in sacramento confessionis; in iuramento. Secundò, quia est iniuriosum proximo, vt contingit in detractioe, falso testimonio, & iniquis contractibus.

3. Vt hæc conclusio melius intelligatur, singule illius partes explicandæ & examinandæ sunt. Ac primò quæri potest, an omne mendacium sit peccatum? 2. an ex natura sua sit peccatum, an tantum ex prohibitione? 3. an ita sit peccatum, vt in nullo casu sit licitum? 4. an vnum alio sit grauius peccatum?

4. *Quod ad primum attinet, Catholici docent, Omne mendacium esse peccatum. Ratio est clara, quia quidquid Deus prohibet & damnat, peccatum est: at prohibet & damnat omne mendacium. Leuit. 19. 11. Non mentiemini, nec decipiet vnusque proximum suum. Psalm. 5. 7. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Prou. 6. 16. Sex sunt, quæ odii Dominus, & septimum detestatur anima eius; oculos sublimes, linguam mendacem, &c. Prou. 13. 5. Verbum mendax iustus detestabitur. Sap. 1. 11. Os quod mentitur, occidit animam. Eccles. 7. 14. Noli velle mentiri omne mendacium. Eph. 4. 25. Propter quod deponentes mendacium loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Coloss. 3. 9. Nolite mentiri inuicem.*

5. Ex his & similibus testimoniis constat, omne mendacium prohibitum esse, ac proinde sine peccato fieri non posse. Nunc sequitur *altera quæstio*, an ex natura sua sit peccatum, sicut adulterium, blasphemia, odium Dei? an tantum ex prohibitione, sicut comestio fructus in paradiso? Consentiunt Theologi; ex natura sua peccatum esse. Nam mendacium natura sua continet triplicem deformitatem seu malitiam, recte rationi repugnantem; nempe abusum sermonis, deceptionem

proximi, & violationem amicitiaæ humanæ. Qui enim mentitur, primùm quidem abutitur sermone. Nam vsus linguæ ac sermonis ideò à natura datus est homini, vt per eum internos suos conceptus, qui reconditi sunt, aliis manifestet. At contra fit per mendacium. Hinc sequitur deceptio proximi. Nam cum aliud mente cogitas, aliud verbo exprimis; proximus, qui sincerè te loqui existimat, falsa opinione imbutur. Putat enim te id sentire, quod loqueris. At tu fecus facis. Vnde, quantum in te est, violas naturale ius amicitiaæ. Facis enim alteri, quod tibi nolles fieri, quod est contra charitatē. Hac verò ratione vsus est Augustin. in Enchiridio cap. 22. vbi sic habet; *Omne mendacium ideò dicendum est esse peccatum, quia homo debet loqui, quod animo gerit. Omnis autem qui mentitur, contra id, quod animo sentit, loquitur. Et utique verba propterea sunt instituta, non per qua se inuicem homines fallant, sed per qua in alterius quisque notitiam cogitationes suas proferat. Verbis igitur uti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, peccatum est, &c.*

6. Idem probat Augustinus lib. contra mendacium ad Consentium cap. 18. ex illo 1. Ioan. 2. 21. *Quoniam omne mendacium ex veritate non est.* Ex quo loco sic argumētatur; Qui docet aliquod mendacium esse licitum, vel verum docet; vel falsum. Si falsum, non est ei credendum: si verum iam aliquod mendacium ex veritate est, quod est contra Apostolum. Verba Augustini sunt hæc *Hoc scio quod etiam, qui docet oportere mentiri, verum docere se vult videri. Nam si falsum est quod docet, quis falsa velit studere doctrina, vbi & fallit docens, & falliur discens? Si autem vt aliquem possit inuenire discipulum, docere se asserit verum, cum doceat esse mentiendum, quomodo erit vllum ex veritate mendacium, Ioanne Apostolo reclamante, Omne mendacium non est ex veritate? Non est ergo verum, aliquando esse mentiendum. Et quod non est verum,*

rum, nemini est omnino suadendum. Et paulò post cap. 19. *Quisquis mihi persuadendo & defendendo ullo mendacio contradicit, quid dicit, si verum non dicit? Si autem propterea est audientius, quoniam verum dicit, quomodo me vult facere verum dicendo mendacem? Quomodo mendacium patronam sibi adhibet veritatem? An aduersario suo vincit, ut à seipsa vincatur? Quis hanc absurditatē ferat? Nullo ergo modo dixerimus, eos qui asserunt aliquando esse mentiendum, id asserendo, esse veraces, ne quod est absurdissimum & stultissimum credere, veritas nos doceat esse mendaces. Quale est enim, ut esse adulterandum nemo discat à castitate, Deum offendendum, nemo discat à pietate, cuiquam nocendum, nemo discat à benignitate; & esse mentiendū, discamus à veritate. Porro, si hoc non docet veritas, non est verum; si non est verum, non est discendum; si non est discendum, nunquam igitur est mentiendum. Hæc Augustin. 7 Eodem spectat illud Ioannis 8.44. de diabolo; *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius.* Vnde sic concludo; Id cuius primus author & inuentor est diabolus, non potest esse, nisi malum, cum è contrario, Deus sit primus author omnis boni: sed diabolus est primus author & inuentor mendacij: Ergo mendacium non potest esse, nisi malum. Minor patet ex verbis citatis, *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur*, id est, vtitur propria inuentione & malitia. Nemo enim docuit ipsum mentiri, sed ipse alios suo exemplo docuit, cum dixit in paradiso, *Nequaquam moriemini.* Igitur mendax est, & pater mendacij. Eleganter Augustinus tract. 42. in Ioannem; *Quomodo Deus pater genuit filium Veritatem: sic diabolus genuit quasi filium mendacium.**

8 *Tertia quæstio est.* An mendacium ita sit peccatum, ut in nullo casu, licitum sit mentiri, ne tunc quidem, quando mentiendo nemini obesses, & tamen alicui prodesse, vel ad conseruandam vitam, pudicitiam, fa-

nam, sanitatem; vel ad grande aliquod malum euitandum? Antiqua hæc quæstio est. Et quidem Plato, Priscillianistæ, Origenes, & Cassianus, putarunt id licitum esse. At contra sentiunt omnes Theologi & Orthodoxi Patres. Sanè D. Augustinus cum hanc ipsam quæstionem proposuisset in Enchiridio c. 13. tandem c. 22. respondet his verbis: *Nec ideo vllum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim & furando aliquando alicui prodesse, si pauper, cui palam datur, sentit commodum, & diues, cui clam tollitur, non sentit incōmodum; nec ideo tale furtum quisquam dixerit non esse peccatum. Possumus & adulterando prodesse, si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura, & si vixerit, pœnitendo purganda, nec ideo peccatum negabitur, tale adulterium. Si autem merito nobis placet castitas, quid quæso offendit Veritas, vt propter alienam utilitatem illa non violetur adulterando, & violetur ista mentiendo? Non ideo mendacium poterit aliquando laudari, quia nonnumquam pro salute quorundam mentimur.*

9 Eandem quæstionem prolixius disputat idem Augustinus in libro de mendacio ad Consentium, & allatis in vtramque partem variis scripturæ testimoniis, cap. vltimo sic concludit; *Elucet igitur discussis omnibus, nihil aliud illa testimonia scripturarum monere, nisi nunquam esse omnino mentiendum.* Et postea subdit; *Quisquis autem esse aliquod genus mendacy, quod peccatum non sit, putauerit, decipiet seipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum.*

10 Huius rei efficacissimã rationem assignant Theologi in hunc modum; Quæ intrinsecè & ex natura sua mala & illicita sunt, nunquam benè & licitè fieri possunt, etiamsi ob bonum finem fiant: sed mendacium intrinsecè, & ex natura sua, malum est, vt supra probaui: Ergo mendacium nunquam benè & licitè fieri potest

potest, ob quemcūque finē fiat. Maior patet, quia quod intrinsecè, & ex natura sua malum est, hoc per nullam circumstantiam extrinsecam potest fieri bonum. Nam circumstantiæ extrinsecæ & accidentales non mutant naturam & intrinsecam rei essentiam. Rectè Augustinus lib. contra mendacium cap. 7. *Interest quidem plurimum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat: Sed ea, qua constat esse peccata, nullo bona causa obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione, facienda sunt.*

11 Hoc sensu dixit Apostolus Roman. 3. 8. *Non esse facienda mala, ut eueniant bona: quia quod ex se malum est, non fit licitum, propter intentionem boni finis.* Et Augustinus libro contra mendacium cap. 1. ostendit ex eodem fundamento, non licere mentiri, ut hæreticos conuertamus. Sic enim habet. *Quomodo igitur mendacio rectè potero prosequi? An & latrocinio latrocinia, & sacrilegio sacrilegia, & adulterio sunt adulteria prosequenda? Si autem veritas Dei in meo mendacio abundauit, nunquid & nos dicturi sumus, Faciamus mala, ut veniant bona? Quod vides, quemadmodum detestetur Apostolus. Quid est enim aliud, mentiamur, ut hereticos mendaces ad veritatem adducamus, nisi, faciamus mala, ut veniant bona? Et infra cap. 7. Nam si propterea iusta sunt mendacia, quia hoc animo fiunt, ut occulti heretici detegantur, poterunt isto modo, si eodem animo fiant, constat esse adulteria. Et infra in eodem cap. Quis est, qui dicat, ut habeamus, quod demus pauperibus, faciamus furta diuibus, aut testimonia falsa vendamus? Et iterum ibidem; Quis ista dicat nisi qui vos humanas, omnesque conatur mores legesque subuertere? Quod enim sceleratissimum facinus, quod turpissimum flagitium, quod impiissimum sacrilegium non dicatur posse fieri rectè atque iustè, si semel concesserimus, in omnibus malis operibus hominum, ideo, non quid fiat esse querendum, et quæcunque propter bonas causas facta inueniuntur,*

nec ipsa mala esse iudicentur ? Hæc & plura Augustini.

12 *Quarta questio est, An omnia mendacia sint æquæ grauia peccata ?* Negant Catholici cum Augustino in Enchiridio cap. 18. vbi sic habet, *Mihi autem videtur peccatum esse quidem omne mendacium, sed multum interesse, quo animo, & quibus de rebus quisque mentiatur. Non enim sic peccat ille qui consulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur. Nec verò tantum nocet, qui viatorem mentiendo in diuersum iter mittit, quantum is, qui viam vite, mendacio fallente deprauat.* Et ibidem cap. 22. cum dixisset, omne mendacium esse peccatum, etiam illud, quod fit pro salute aliorum, de eo sic subdit; *Peccatum ergo est sed veniale, quod beniuolentia excusat, & ideò fallacia damnat.* Et ratio est clara quam insinuat Augustinus, quia grauius peccat, qui mentiendo nocet, quàm qui non nocet, sed prodest.

13 *Haectenus de obligatione Veritatis, & de opposito mendacio, deinceps de obligatione aliarum virtutum, nempe Fidelitatis, Iustitiæ, & Religionis, dicendum est. Sed multo breuius & compendiosius. Nam si semel constet, Veritatem semper obligare sub peccato, ita vt nunquam liceat mentiri, faciliè etiam constabit, Fidelitatem, Iustitiam & Religionem semper obligare, ita vt nunquam liceat esse perfidum, iniustū, aut sacrilegum. Hæ enim Virtutes magis obligant, quam Veritas, & opposita earum vitia grauiora sunt, quàm merum & simplex mendacium. Sit ergo.*

14 *Secunda Conclusio.* Virtus Fidelitatis, qua teneris promissum præstare, ne sis infidelis & perfidus per se obligat sub mortali, nisi paruitas materiæ excuset. Ita *Nauarrus cap. 18. num. 6. Sotus lib. 7. de Iust. q. 2. art. 1. ad 1. Richardus in 4. d. 38. circa 3. principale q. 3. Antonius 2. p. tit. 20. cap. 1. §. 4. & Syluester V. pactum. num. 4.* Hic suppono, quod supra insinuaui, plus esse promittere, quàm as-
firma

firmare. Nam qui promittit alteri, se aliquid illi daturū, non tantum affirmat se daturum, sed etiam obligat se illi, & consequenter tribuit illi ius ad exigendum id, quod promittitur. Hoc autem ius violatur, quādo promissor non seruat fidem. Hinc probatur Conclusio primò, quia violare ius alterius in re graui, est peccatum mortale, vt per se patet: sed virtus Fidelitatis obligat nos, ne violemus ius alterius, quod habet ad rem promissam: Ergo hæc obligatio, in re graui, est sub peccato mortali.

15 Secūdò probatur, quia hæc obligatio Fidelitatis in promittente est tanta, vt tribuat actionem in foro externo, & promissor cogatur implere, quod promisit præsertim si formula stipulationis interuenerit, vt omnes concedunt: Ergo est obligatio stricta: Ergo in re graui sub peccato mortali. *Obiicies*, Promissio ex se non habet tantam vim, vt tribuat actionem in foro externo, sed ex formula stipulationis superaddita. *Respondeo*. Hæc formula non reddit promissionem firmiorem in foro conscientiae, sed solum in foro externo, quia præsumitur maiori cum deliberatione facta, quando stipulatio interuenit. Deinde, tametsi iure Digestorum requiratur stipulatio, vt promissio simplex tribuat actionē in foro externo; tamen iure Codicis non videtur requiri, vt plerique colligunt ex *lib. 1. si quis argentum. C. de donationibus*. Nec in regno Castellæ requiritur, vt notat Molina tractat. 2. de iure & iust. disp. 254. Postremo, quicquid sit de iure civili, tamen iure canonico conceditur actio ex promissione accepta, etiamsi formula stipulationis non interuenerit, vt patet ex *c. 1. de pactis*, & est communis sententia Doctorū, teste Gomezio tom. 2. c. 9. n. 2. & Conarruua in cap. *Quamuis pactum. p. 2. §. 4. nu. 14. & 15*. Nec refert, quod ius canonicū requirat expressionem causæ; quia dum causam non exprimis, cur promittas, videris per

per errorem promittere: quæ tamen præsumptio cessat in foro conscientiæ. Vide *Syluestrum V. pactum num. 3. & Nauar. loc. cit.*

16 Tertiò probatur testimonio Christi, qui expressè docet præceptum fidelitatis esse vnum ex grauioribus præceptis diuinæ legis. Sic enim ait, *Math. 23. 23. Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocrite; quia decimatis mentham & anethum, & cuminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam, & fidem.* Hic per fidem intelligit fidelitatem in pactis. Hanc ait esse ex grauioribus, quæ in lege præcepta sunt. Et ita res habet. Nam in veteri lege, ea præcepta habebantur maioris momenti, quorum transgressio debebat sacrificio expiari: tale autem fuit præceptum fidelitatis in seruandis pactis, vt colligitur ex illo *Leuit. 6. 2. Anima quæ peccauerit, & contempto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, reddet omnia, & pro peccato suo offeret arietem immaculatum de grege.* Vnde Christus. *Væ vobis Scribæ & Pharisei.* Causam addit; *quia reliquistis fidem.* Certè quando Christus minatur alicui Væ, euidentis signum est magni alicuius criminis perpetrati.

17 Quartò probatur ab effectu. Nam ex seruata pactorum fide, sequitur fauor Dei & hominum; gloria & amplitudo nominis; securitas populi; tranquillitas reipublicæ, belli & pacis incorrupta fœdera. Ex perfidia, omnia contraria. Hoc prolixè explicat Petrus Ribadina lib. 2. de principe Christiano, cap. 15. Et præclaris exemplis illustrat Lipsius lib. 2. monitorum politico-
rum cap. 13. Legantur *Historiæ.* Quoties per contemptum inuenies illud. *Punica fides: Græca fides; Cretenses semper mendaces.* Quoties cum summa laude; *Dictum factum; Verbum Regis, sigillum Regis, Germana fides & constantia; ex Iouis tabulis; & quæ similia sunt.*

18 *Tertia conclusio.* Virtus Iustitiæ; qua tenemur promissum

missum præstare in pactis & cōtractibus onerosis, semper obligat sub mortali, nisi paruitas materiæ excuset. Ita passim Theologi cum D. Thom. in 2. 2. q. 59. art. 4. Et ratio est, quia iustitia ad hoc obligat, vt des alteri, quod illi iure debetur, iuxta illud Vlpiani; *Iustitia est constans & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi*. At nō dare alteri, quod illi iure debetur, est peccatum mortale in re graui, quia est aperta iniustitia, quàm passim detestatur scriptura. Psal. 5. 6. *Non permānebunt iniusti ante oculos tuos*. Et Psal. 36. 28. *Iniusti punientur, & semen impiorū peribit*. Et Deuter. 25. 16. *Abominatur Dominus eum, qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam*. Et apud omnes gentes solet grauius animaduerti in eos, qui iustitiam violarunt, vt in fures, homicidas, raptos, falsos testes, corruptos iudices, & id genus hominum perditorum.

10 Hæc obligatio iustitiæ, tametsi affinis sit obligationi fidelitatis (vtraque enim astringit, vt non violes ius alterius.) Tamen re ipsa ab ea differt, & multo maior est. Nā maius ius est, quod oritur ex contractu oneroso, quàm quod ex simplici promissione. Primò, quia promissio potest facilius reuocari, quam contractus. 2. promissio solum tribuit ius remotum ad rem promissam, 3. si promissor non soluât, non tenetur ad cōpensationem lucri cessantis; at contrahens, si violet contractum, tenetur. 4. promissio non impedit, quo minus res promissa dicatur postea gratis dari; contractus autem impedit donationem gratuitam. Denique maior censetur iniuria, si quis centum aureos ex contractu oneroso debitos non soluât, quàm si ex liberali tantum promissione deberentur.

20 *Quarta Conclusio*. Virtus Religionis, qua obligaris promissum aut pactum iuratum præstare, ne sis periurus; per se obligat sub mortali. Nam periurium est peccatum mortale, & quidem grauissimum, vt omnes fa-
tentur

tentur cum D. Thoma in 2.2. q. 89, art. 3. Ratio est, quia qui falsum iurat, facit Deum, quantum in se est, approbare falsum; quæ est atrox iniuria. Hinc grauissimæ pœnæ constitutæ sunt in periuros. Apud Scytas & Ægyptios plectebantur capite. Apud Indos, manuum pedumque extremorum accisione. Iure ciuili sunt infames, si periurium sit in nocumentum alterius: Glossa in *l. si quis maior, C. de transactionibus*. Iure canonico sunt etiã infames, *cap. infames, & cap. Quicumque, 6. q. 1.* quod intellige, si res est notoria. Vide *Couarru. in cap. 21.*

21 Ex dictis constat, quanta sit obligatio promissionis. Nam si gratuita sit, obligat duplici titulo: si onerosa, triplici: si iurata, quadruplici. Et omnis hæc obligatio, excepta vna, vt plurimum est sub mortali. Nunc ad præcipuam quæstionem accedamus.

C A P V T VII.

An in promissione valida & obligandi vim habente, seruanda sit hæreticis fides?

1 **H**Actenus ostendi, quænam sit promissio valida & quanta sit eius obligatio? Nunc quæritur, an si aliàs valida sit, & reuera vim obligandi habeat; desinat obligare ex eo præcisè, quod hæretico facta sit; & cõsequenter, an tenearis implere, quod hæretico promissisti?

2 Suppono, quosdam esse casus, in quibus promissio aliàs valida, desinit obligare, ex sententia Theologorum & Canonistarũ. Primò, si res promissa fiat illicita, vel inuulilis, vel impossibilis. 2. Si status rerum vel personarum ita mutetur, vt promissor secundum iudicium prudentum non videatur illum euentum voluisse cõprehendere; quod ex conditione rei promissæ, promissionis, & promissarij dispositione, cæterisque circumstan

cumstantiis indicandum est. 3. Quando duo vicissim sibi aliquid promiserunt, & alter non vult impedire promissum. Tunc enim alter non tenetur, sed potest vti compensatione. Hic habet locum ille versiculus; *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* 4. quando aliquid promissum est ob causam, quæ non subest, vt si promiseris, quod putes te accepisse ab ipso aliquod beneficium, cum non acceperis. Tunc enim non teneris implere, Vide *D. Thom. in 2. 2. q. 110. art. 3. ad 5. Caietanum ibid. q. 113. art. 1. sub fin. Nauar. in Manuali c. 18. n. 7. & alios.* In his & similibus casibus desinit promissio, aliàs validè obligaret; siue Catholicis facta sit, siue hæreticis.

3 Nunc difficultas est, an extra hos casus, ex eo præcisè desinat obligare, quia hæreticis facta est; vel, an præter casus enumeratos, adiiciendus sit alius, nempe hæresis? Catholici duo docent. Primò, Hæreticis non facilè promittendam esse fidem. 2. Si tamen promissa sit, seruandam esse. Hæc breuiter explicabo per duas conclusiones.

4 *Prima conclusio.* Cum Hæreticis non facilè inueniendi sunt contractus, conuentiones, fœdera, pacta, siue publica, siue priuata, propter tres potissimum causas. 1. propter periculum subuersionis. 2. propter scandalum. 3. propter ipsorum improbitatem.

5 De periculo subuersionis generatim intelligi potest illud Ecclesiastici 13. 1. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit superbo, induet superbiam.* Quod maximè verum est de superbia hæreticorum. Speciatim verò est illud 2. Timoth. 2. 17. *Sermo eorum, vt cancer serpit.* Loquitur de hæreticis, quos ait subuerrere quorundam fidem. Et ratio est, quia hæresis est instar morbi cuiusdam contagiosi: sicut ergo nemo prudens facilè agit cum homine habente morbum contagiosum, ne veniat in periculum salutis corporalis; ita nemo

prudens facile debet agere cum hæretico, ne det se in discrimen salutis animæ, propter hanc causam Deus in veteri testamento prohibuit Iudæis fœdera, societates, & amicitias cum Gentilibus, ne scilicet ex eorum conuersatione deficerent à vera fide Dei, & colerent idola; vt Exodi 34. 12. *Caue, ne vnquam cum habitatoribus terra illius iungas amicitias, quæ sint tibi in ruinam: sed aras eorum destrue, confringe statuas, Lucosque succide. Noli adorare Deum alienum. Dominus zelotes nomen eius. Deus est amulator. Ne in eas pactum cum hominibus illarum regionum: nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne fornicari faciant illos in Deos suos. Et Deuter. 7. 3. Non inibis cum eis fœdus, neque sociaberis cum eis coniugia. Filiam tuam non dabis filio eorum; nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & vt magis seruiat Diis alienis.* Et alibi similia habentur. Porro, quantum sit hoc periculum, & quam nocens contagio, testantur non solum antiqui Iudæi, qui olim plurimi à gentilibus peruersi sunt; sed etiam Christiani qui fidem & salutem perdiderunt. Et quotidiana docet experientia, quàm multi passim in omnibus penè locis præsertim in Germania, Gallia, Belgio, vicinisque prouinciis, relicta Catholica Ecclesia, ad Lutherum aut Calvinum sese receperint.

6 De scandalo res æquè clara est. Constat multos rudiores ac simpliciores scandalum pati, & in errorem induci, cum vident, suos Principes, aut viros nobiles, aut potentes, aut doctrina excultos, cum hæreticis conuersari, pacisci, matrimonia inire, Baptismum celebrare, & similia agere. Putant enim eos, hac sua conuersatione, doctrinam & mores hæreticorum approbare; ac proinde se quoque errare non posse, si ipsorum exemplum imitentur. Vnde paulatim fit, vt apertè incipiât hæresin pro vera doctrina amplecti & propugnare; nec alio argumento tueri se possint, quàm quod præten-
dant

dant, tales viros errare non posse, seque bona consciētia illorum vestigiis posse insistere. Hac re nihil notius in Germanja, & vicinis regnis. Atque vtinam haberemus multos Eleazaro similes, qui mori maluit quam scandalum dare, Præclara illa vox ipsius; *Non enim ætati nostra dignum est fingere, vt multi adolescentes, arbitantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationem & propter modicum corruptibilis vite tempus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem mea senectuti conquiram.* 2. Machab. 6. Et Apostolus 1. Corin. 8. 13. de se ait; *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum ne fratrem meum scandalizem.*

7 De improbitate hæreticorum testatur Apostolus 2. Timoth 3. 2. *Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemæ, parentibus non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores, magis, quàm Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* En quanta & quàm multa hæreticorum flagitia hic recensentur. An putas eos, qui huiuscemodi improbitatibus pleni sunt, fidem promissam seruaturus? Non opinor. Vnde adiecit Paulus; *Et hos deuota.*

8 *Secunda conclusio.* Tametsi cum hæreticis non facile paciscendum sit, vt ex dictis patet, nihilominus tamen, si cum illis pactum aut fœdus iniuisti (si quidem nihil aliud obstat quàm hæresis) debes integrè, & sincerè fidem illis seruare, non minus, quam Catholicis. Ratio sumitur ex dictis. Nam virtutes illæ, ex quibus oritur obligatio seruandæ fidei in promissis, æquè non obligāt, siue apud Catholicos, siue apud hæreticos versetur. Nusquam enim licet mentiri; nusquam ius alterius violare; nusquam iniustitiam com-

mittere; nusquam periurum esse. Et sanè; si semel concedas, hæc ideò licitò fieri, quia hæretico mentiris, hæretici ius violas, hæretico iniuriam facis, hæretico periurus es; quid ni consequenter dicas; licere tibi hæreticum occidere, furto res eius auferre, odio eum prosequi? quæ omnia absurda sunt, & diuinæ legi repugnantia.

9 Hæc ratio confirmari potest ex iis, quæ supra dixi, in hunc modum; Quæ intrinsecè & ex natura sua sunt mala & illicita, nunquam benè & licitè fieri possunt, quocunque prætextu fiant: atqui mendacium, violatio iuris alterius, iniustitia, & periurium, intrinsecè & ex natura sua sunt mala & illicita: Ergo nunquam benè & licitè fieri possunt, quocunque prætextu fiant. Ergo siue apud Catholicos, siue apud hæreticos sis mendax, perfidus, iniustus, & periurus, æquè reus es, & æquali scelere te obstringis.

10 Secundò confirmatur ex scripturis in hunc modum; Quando fideles paciscuntur cum gentilibus & idololâtris, debent illis seruare fidem, in rebus licitis & honestis: Ergo etiam quando paciscuntur cum hæreticis. Hi enim non sunt deterioris conditionis in hac re, quam illi. Imò magis coniuncti sunt fidelibus, quia cum illis agnoscunt vnum verum Deum, quem Gentiles idololatræ non agnoscunt. Antecedens probatur exemplo Iosue & aliorum principum populi Israelitici, qui cum pactum & amicitiam iniissent cum Gabaonitis (qui erant infideles & idololatræ) tametsi ab illis decepti essent, tamen ita religiosè & sincerè fidem illis promissam seruarunt, vt non solùm vitam, de qua pacti erant, eis darent, sed etiam contra vicinos hostes bello tuerentur.

11 Quòd autem rectè & laudabiliter id fecerint, imò facere debuerint, tribus argumentis probari potest. Primò,

Primò, auctoritate ipsius Iosue, & aliorum Principum. Cum enim plerique è populo putarent Gabaonitas iure occidi posse, nec fidem illis seruandam esse, eo quòd dolo pactum extorsissent; opposuerunt se Principes & dixerunt; Iurauimus eis in nomine Domini Dei Israël, & idcirco non possumus eos contingere. Iosue 9. 10.

12 Deindè, miraculo res comprobata est. Nam Gabaonitæ, cum propter fœdus cum Israëlitis initu à vicinis Regibus bello infestarentur, iure fœderis petebāt subsidium à Iosue. Nec mora. Iosue memor pacti & societatis, cum armatis viris profectus est, vt arceret hostem & Gabaonitas defenderet, fit prælium. Deus, vt ostenderet gratam sibi esse pactorum fidem, nò modò victoriam concessit Israëlitis, sed etiam nouo miraculo cohibuit solem, ne occumberet, vt tanto plus temporis esset ad hostem interimendum. Verba Scripturæ sunt, Iosue 10. 13. *Stetit Sol in medio cæli, & non festinans occumbere spatio vnus diei, obediens Domino voci hominis, & pugnante pro Israel.*

13 Tertio, sicut Deus concessit Iosue hanc victoriam propter fidem seruata; ita propter eandem violatam grauissimè puniuit Saülem Regem & vniuersum populum. Res ita habet. Gabaonitæ pacti erant cum Iosue de vita, vt dictum est. Post centum annos & amplius, Saül Rex, non obstante hoc pacto, multos eorum interfecit. Nec impunè. Nam, vt scriptura loquitur lib. 2. Reg. cap. 21. 1. *Facta est fames in diebus Dauid tribus annis iugiter.* En vindictam, causa sequitur. *Et consuluit Dauid oraculũ Domini. Dixitque Dominus propter Saul, & domũ eius sanguinũ, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis, rex dixit ad eos. Quid faciam vobis? & quod erit vestri piaculum, vt benedicatis hereditati Domini? Dixeruntq; ei Gabaonite. Non est nobis super argento & auro questio, sed contra Saul, & contra domum eius. Dentur nobis septẽ*

virī de filiis eius, ut crucifigamus eos Domino in Gabaā. Et ait rex. Ego dabo, Et dedit eos in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino. Et repropitiatus est Deus terra post hæc. Vides quam grauitus punitus fuerit Saül in suis posteris, eo quod fidem datam violasset?

14 Nec defunt similia exempla. Sedecias rex fœdus percusserat cum Nabuchodonosore rege Babylonis. Visum fuit ab eo resilire, & contra datam fidem agere; tum quòd Nabuchodonosor esset gentilis & idololatra, tum quòd multis annis populum Iudæorum afflixit. Quid factum? propter hanc perfidiam, non modo regni & oculorum amissione, sed etiam miseranda suorum clade, & vrbis vastatione punitus est.

15 Simeon & Leui, filij Iacob, cum Sichemitis pacti erant de contrahendis vltro citroque matrimoniis, hac conditione, vt Sichemitæ omnes circumciderentur. Factum est. Omnes circumcisi sunt. Quid verò illi? Contra pacta conuenta, circumcisos occiderunt: quo prætextu? quòd stuprum à Sichemitis patratum vlcisci vellent. Sed quia perfidia intercessit, meritò à parente audierunt; *Simeon & Leui frates: vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea? quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum.*

16 Hæc ex sacris historiis petita. Ex prophanis hoc accipe. Vladislavus Poloniæ & Hungariæ rex, magnis contra Turcarum Imperatorem Amuratem potitus victoriis, cum è bello in patriam rediret, inducias cum hoste pactus est, & iuramento confirmavit. Non multò post, cum iterum ad bellum redintegrandum sollicitaretur à nonnullis Principibus Christianis, cœpit perplexus esse, quid potissimum faceret. Hinc incitabat illum gloria recētis victoriæ, & multorum cohortatio;

tatio; illinc auocabant induciæ cum hoste pactæ. Vicit tandem altera pars. Igitur contra datam fidem bello Amuratem inuadit. Vtrinque pugnatur acriter. In progressu, cum premi se, & constringi videret Amurates, multis suorum amissis, magno clamore, in hanc vocem erupit; *Christe, si Deus es, ut Christiani tui de te perhibent, vindica perfidiam tuorum, qui contra pacta iurata bello me inuadunt.* Mira res. Alea prælij mox mutata. Vladislaus in medios Turcas impetum faciens, equo excutitur, & capite truncatus, perfidiæ pœnas dedit. Refert Georgius Scheldius in suis ad Tarnouianam Disputationem notis, & alij complures.

17. Ex his concludo; gentilibus idololâtris, & Turcis Fides seruanda est, cur non etiam hæreticis? Nec obstat quòd hæretici fidem Deo non seruent. Hoc enim non pertinet ad contractus humanos, de quibus, hic agimus; sed diuino iudicio relinquendum est. De quo alio loco disputatur.

C A P V T V I I I.

An seruanda sit fides hæreticis in casu excommunicationis?

1. **O**stendi, solam hæresim, si nihil aliud obstat, non impedire, quo minùs seruanda sit fides Hæreticis. Nunc vltèrius in particulari disquirendum est. 1. an seruanda sit illis fides in casu Excommunicationis? 2. An in contractu matrimonij? 3. An in negotio libertatis fidei vel religionis? 4. An in bello? 5. An in saluo conductu? De singulis agam per singula capita.

2. Hic ergo quæritur, an in casu excommunicationis seruanda sit illis fides? Catholici, quia docent hæreticos excommunicatos vitandos esse, nec cum illis habendum commercium; putantur etiam docere, non

esse illis fidem seruandam. At non ita est. Longè diuersa sunt hæc, vt deinceps patebit. Res autem sic habet.

3 Hæretici duplici titulo vitandi sunt. 1. Ratione hæresis. 2. ratione excommunicationis. Ratione hæresis vitandi sunt iure diuino ac naturali in his tribus casibus. Primò, in illicita communicatione in rebus diuinis. Secundo, in periculo subuersionis. Tertio, si timeatur scandalum. Hinc sequitur primò, non licere cum iis sumere Synaxin more Calvinistico; sicut nõ licet cum Ethnicis idola colere. Hæc enim communicatio in rebus diuinis est illicita, quia est contra veram fidem. Secundo sequitur, homines indoctos, simplices & natura fragiles ac inconstantes, non debere multum agere cum hæreticis, quia facillimè peruertuntur, & in errorem inducuntur. Tertio, neq; doctos & constantes debere cum illis versari, quando probabile est, alios inde scandalum passuros. E contrario sequitur, extra hos tres casus, licitam esse iure diuino & naturali eorum conuersationem, modò aliis sit honesta.

4 Ratione excommunicationis vitandi sunt iure humano seu Ecelesiastico in his tribus casibus 1. in sacramentorum communione. 2. in publicis suffragiis & precibus. 3. in communi conuictu & familiaritate. Ita D. Tho. & alij Theologi in 4. d. 18. & patet passim ex iure canonico, per multos titulos. Vnde sequitur 1. vi excommunicationis, non licere ab eis Baptismum petere (nisi fortè in necessitate) aut matrimonia cum illis contrahere. 2. nec publicè pro illis orare. 3. nec ciuiles contractus celebrare, prandium sumere, sermonem miscere; etiamsi nullum sit periculum aut scandalum.

5 Hoc ius Ecelesiasticum de vitandis excommunicatis, Propter duos honestos fines institutum est. Primò in commodum & vtilitatem delinquentium; vt quando vident se vitari, confundantur & resipiscant, iuxta illud

illud Aopoli, 2. Theſſal. 3. 14. *Ne commiſceamini cum illo, ut confundatur.* Vide Innocentium IV. c. cum medicinalis, de ſenten. excomm. in 6. Secundò, in bonum & cautelam aliorum, ne inficiantur, iuxta illud 1. Cor. 5. 6. *Nescitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit?* Hinc patet, non ſolos Excommunicatos, ſed etiam alios hoc iure obligatos eſſe: illos quidem, ut in pœnam delicti maneat ſeparati à communione fidelium; hos verò, qui ſani ſunt, ne eorum conſortio, contagionem trahant.

6 Hoc ipſum ius de vitandis excommunicatis, non tam rigidum eſt poſt Concil. Conſtantiènſe, quàm antea fuerat. Nam licet omnes excommunicati, vi excommunicationis, teneantur abſtinere à communione fidelium; tamen à contrario, fideles non tenentur ab illorum conſortio ſe abiungere, niſi vel ſint nominatim excommunicati, vel notorij Clericorum percussores. Ita in Concilio Conſtantiènſi, in fauorem fidelium, decreuit Martinus V. in quadam conſtitutione, ſeu Extrauagante, quæ incipit, *Ad euitanda ſcandala*, ut refert D. Antonius 3. p. tit. 25. cap. 2. & 3. & conſentiunt Dominicus Sotus in 4. d. 22. q. 1. art. 4. Caiet. in ſumma, V. Excommunicatio, Henriquez lib. 3. c. 5. Suarez tom. 5. d. 9. ſect. 2. num. 5. & alij plures.

7 Hinc ſequitur primò, paſſim in toto Imperio Germaniæ & plerisque vicinis regnis, licitum eſſe Catholicis (quantum attinet ad ius Eccleſiaſticum communi) conuerſari cum hæreticis, quia nullus hoc tempore eſt, quòd ſciam, nominatim excommunicatus propter hæreſin. An autem aliqui ſint notorij Clericorum percussores, vnicuique in ſua ciuitate aut habitatione còſtare poteſt. Dixi, quantum ad ius Eccleſiaſticum; quia iure naturali & diuino, tenemur omnes hæreticos, non quidem ratione excommunicationis, ſed ratione hæreſis, vitare

in tribus casibus supra explicatis; nēpe in illicita communicatione in rebus diuinis, in periculo subuersionis & scandali. Adieci, *quantum ad ius Ecclesiasticum commune*, quia quibusdam in locis, præsertim in Italia & Hispania, propter priuata iura & prohibitiones, non licet cum hæreticis conuersari.

8. Secundò sequitur, non licere vicissim excommunicatis, siue Catholici, siue hæretici sint, sponte seingere in communionem aliorum; quia limitatio, seu moderatio illa iuris Ecclesiastici, non est facta in fauorem excommunicatorum, sed reliquorum fidelium; ut patet ex citata constitutione Martini Papæ. Si tamen à fidelibus inuitentur aut sollicitentur ad sermonem, conuictum, vel contractum; possunt obtemperare in re licita; alioqui nullum esset Priuilegium fidelium. Vide Franciscum Suarez disp. 15. sect. 8. num. 7. & alios passim.

9. His positis, examinandum est, an teneamur seruare fidem hæreticis excommunicatis; vel quòd idem est, an sola excommunicatio sufficiens causa sit, propter quam non sit illis seruanda fides? Res facilis est. Nam primo constat ex dictis, si non sint nominatim excommunicati, vel notorij percussores clericorum, non esse vitandos ratione excommunicationis; ac proinde posse nos cum illis validè pacisci & contractus celebrare, non minus, quàm cum aliis, ideòque fidem seruandam esse.

10. De aliis, qui nominatim excommunicati sunt, distinguendū est. Si enim cum illis contraxisti, antequam excommunicarentur, si quidem contractus fuit antea validus, non efficitur inualidus per solam excommunicationem superueniētem; ac proinde manes obligatus ad seruandam fidem, quam in tali contractu promifisti. Ratio est, quia cum excommunicatio sit iuris humani,

non habet maiorem vim, quàm illi concessa est à potestate humana : at nulla est constitutio vel lex humana, quæ tribuat illi vim priuandi aliquem suo iure, quod habet ex legitimo contractu; Haberet autem illam vim, si contractum legitimum rescinderet, & inuolidum efficeret. Hinc infero, si hæreticus excommunicatus retinet ius suum, quòd accepit in contractu tecum inito; proculdubio, te in conscientia manere obligatum ad præstandum id, quod illi iure debetur.

11 Si autem contraxisti cum illis, eo tempore, cum iam essent nominatim excommunicati : peccasti quidem contrahendo, quia fecisti contra apertam prohibitionem Ecclesiæ communicando cum excommunicatis; contractus tamen validus est, si aliunde non sit defectus ; ac proinde teneris seruare fidem. Ita colligitur ex *cap. Felicis. §. verum, de pœnis in 6.* Et probatur inductione. Nam matrimonium cum excommunicato contractum validum est, *cap. significasti, de eo qui duxit.* Item, valida est professio in Religione excommunicato facta, *cap. Cum illorum, de sententia excommunicationis* ; vt ibi notat Abbas. Similiter, valida est donatio ab excommunicato facta *cap. Inter dilectos, de donationibus.* Idem ergo de aliis contractibus, nisi aliunde quid obstat, censendum est.

12 Sed occurrunt hic duæ obiectiones. *Vna* est, quod non liceat agere cum eo, qui nominatim excommunicatus est ; ac proinde non teneamur seruare illi fidem, præsertim si non possumus, nisi cum illo agendo. *Altera* est, quòd hæretici per excommunicationem videantur priuari dominio ac iure rerum temporalium, vt colligitur ex *cap. Cum secundum leges de hæreticis, in 6. Bona hæreticorum dicuntur ipso iure confiscata.* Si ita est, ergo quidquid illis promittimus, aut quocunque modo cum illis contrahimus, non habent vllum ius petendi

aut exigendi? Ergo non tenemur illis quicquam præstare.

13 *Quod ad* priorem obiectionem attinet, plerique Doctores in eo consentiunt, quòd si legitimè contraxeris cum aliquo nominatim excommunicato, tenearis fidem seruare, nec possis tibi retinere, quod illi ex contractu debetur. Nulla enim lege id permissum est. At discrepant in eo, an debeas ipsi, dum manet excommunicatus, fidem & debitum persolvere, an potius expectare, dum soluatur ab excommunicatione; de hac re disputat Francisc. Suarez disp. 15. sect. 8. Hæc tamen defensio parum facit ad nostrum institutum; tum, quia satis nobis est ostendere, seruandam esse fidem hæreticis, etiam nominatim excommunicatis, quocumque modo aut tempore id fieri debeat, tum, quia in Germania & vicinis prouinciis vix vnquam solent esse nominatim excommunicati, ac proinde decisio huius quæstionis parum est nobis utilis.

14 *Altera* obiectio est maioris momenti. In ea peritur, an excommunicatio priuet hæreticos omni dominio ac iure temporali? Dixi paulò ante, non priuare: Et ita res habet. Quod obiicitur ex iure canonico, *Hereticorum bona ipso iure confiscata esse*; verum quidem est, sed non vi excommunicationis. Vt hoc melius intelligatur, notandum est, varias pœnas, partim iure canonico, partim ciuili, in hæreticos constitutas esse. *Prima est*, Excommunicatio, *cap. cum Christus, & cap. sicut ait, & cap. Ad abolendum, & cap. Excommunicamus, de Hereticis. Secunda est*, priuatio dominij seu Iurisdictionis in subditos, *cap. Nos sanctorum, 15. qu. 6. & cap. Iuratos, ibidem. Vbi Gregorius VII. & Urbanus II. absoluunt etiam subditos iuratos, ne teneantur dominis suis excommunicatis obsequium præstare; & prohibent etiam ne præstent. Tertia est*, priuatio dominij in bona temporalia, in
quæ

quæ fiscus acquirit ius, *cap. Cum secundum leges, de Hæreticis in 6.* vbi sic dicitur: *Bona hæreticorum ipso iure decernimus confiscata.*

15 Et hæc quidem sunt pœnæ Ecclesiasticæ. Nec pauciores Imperatoriæ, vt patet *C. de Hæreticis*, per multas leges. Ac primo quidem puniti sunt multa pecuniaria ab Arcadio & Honorio Imperatoribus, *l. Cuncti Hæretici.* Deinde publicatione bonorum temporalium ab iisdem & Theodosio, *l. Manichæos.* Postea, exilio à Theodosio & Valentiniano, *l. Arriani.* Tandem, pœna capitis, *l. Quicumque*, vbi Valentinianus & Martianus ita rescribunt; *Vltimo etiam supplicio coercantur, qui illicita docere tentauerint* De qua re vide D. Augustinum epist. 48. ad Vincentium, & epist. 50. ad Bonifacium & lib. 2. contra literas Petiliani c. 83. vbi ex instituto probat, Magistratum habere authoritatem animaduertendi gladio in hæreticos, iuxta illud Roman. 13. 4. *Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei, qui malè agit.*

16 Hinc iam facilè apparet, hæreticos ex eo præcisè, quod excommunicati sunt, non priuari dominio & iurisdictione, siue in subditos, siue in bona temporalia; sed hanc priuationem esse distinctam pœnam ab excommunicatione, & distincta lege irrogatam. Manet tamen difficultas, an vi huius pœnæ, possis fidem hæretico promissam non seruare: Hoc enim vrgeri potest ex obiectione posita. Nam si hæreticus caret omni iure & dominio rerum temporalium (quocumque ex capite id fiat) nõ habebit ius à te quicquam exigendi, ac proinde, licet ratione promissi aut pacti aliquid exigat, non teneberis dare. *Respondeo.* Duo hic statuenda sunt, quæ rem totam expedient. Vnum est, Leges canonicas & ciuiles, quibus hæc pœnæ in hæreticos constitutæ sunt, esse merè pœnales. Alterum est, huiusmodi leges non obli

obligare ad executionem pœnæ ante sententiam Iudicis. D.Thomas 2.2.q.62.art.3. ad 3.

17 Hinc sequuntur hæc Corollaria. *Primum*, licet hæretici per leges pœnales priuentur dominio bonorum temporalium; non tamen tenentur ante sententiam Iudicis spoliare se illis, aut fisco tradere. Ita Syluester V. Hæresi 1.n.12.& seqq. Dominicus Sotus lib.1.de iust. q.6.art.6. Nauarrus in manuali, c.23.nu.66. Valentia in 2.2.q.11.p.3. Azorius lib.8.instit.cap.12.q.3.& alij. *Alterum*, nec post sententiam Iudicis tenentur sua bona tradere aut offerre fisco, quia executio pœnæ non spectat ad ipsos, sed ad ministros Iudicis vel fisci. Tenentur tamen non resistere per vim & fraudem. Ita Azor. ibidem q.4. *Tertium*, quamdiu hæreticus non priuatur suis bonis quoad executionem, eo modo, quo dictum est, habet ius vtendi & fruendi illis; etiam ad donandum & constituendum hæredem, modo absit fraus & dolus. Ita Syluester, & alij, & colligitur ex *cap. Cum secundum leges*. Ratio sumitur ex voluntate legislatoris, & recepta consuetudine.

18 Ex his facile colligis, si hæretico ex fide promissionis aut pacti aliquid debeas, an tenearis præstare, necne. Ante sententiam Iudicis & executionem pœnæ, teneris illi præstare: post sententiam, Iudici vel fisco, si fueris requisitus. Id tamen rarò accidit, præsertim in Germania & vicinis prouinciis. Non enim est in vsu, vt bona hæreticorum rapiantur à fisco; nisi aliquid interueniat.

C A P V T I X.

An in contractu matrimonij seruanda sit fides hæreticis?

Matrimonium includit duo, nempe contractum
 ciuilem, & rationem Sacramenti. Vnde est hic
 peculiaris difficultas propter Sacramentum. Catholici
 duo docent. Primò, tametsi non facile contrahenda sint
 matrimonia cum hæreticis; si tamen contrahantur, va-
 lida esse. Secundò, in iis seruandam esse fidem coniu-
 galem. Vtrumque explicandum est.

2 *Prima conclusio.* Si Catholici contrahant matrimo-
 nia cum hæreticis, & nihil aliud obstat, quàm hæresis,
 validus est contractus. Ita D. Thomas in 4. d. 39. q. 1. art.
 1. ad 5. Nauarrus c. 22. n. 49. Valentia disp. 10. q. 5. p. 3. &
 alij passim. Ratio est, quia hæresis non numeratur inter
 impedimenta, quæ dirimunt matrimonium: Ergo non
 obstat, quò minus matrimonium sit validum, si aliun-
 de non sit defectus. Antecedens patet, quia licet inter
 eiusmodi impedimenta numeretur *cultus disparitas*; hoc
 tamen intelligitur, de disparitate cultus, quæ est inter
 fidelem & infidelem non Baptizatum; non autem de
 illa, quæ est inter Catholicum & hæreticam Baptiza-
 tam, vt est communis Doctorum sententia, & in praxi
 ita seruatur. Ratio discriminis est, quia per Baptismum,
 qui est quasi ianua reliquorum Sacramentorum, tri-
 buitur ius percipiendi reliqua Sacramenta: Ergo, quia
 Baptismum susceperunt, habent hoc ius; alij non ha-
 bent. Matrimonium autem Christianorum est Sacra-
 mentum nouæ legis.

3 *Obiici potest canon. 72. sextæ Synodi, qui sic habet;*
Non licere virum Orthodoxum cum muliere hæretica, nec Or-
thodoxam cum viro hæretico copulari; sed si quid eiusmodi ab
ullo ex omnibus factum apparuerit, irritas nuptias existimari,
& nefarium coniugium dissolui. Hic planè decernitur, ir-
 ritum esse matrimonium cum hæreticis contractum.
Respondeo. Canones illius Concilij non habent autho-
 ritatem, vt ostendit Bellarmin. lib. 2. de Roman. Ponti-
 fice

fice cap. 28. & libro primo, de conciliis cap. 7. & multi alij. Vnde Beda lib. de 6. ætatibus, in Iustiniano, canones illos vocat Synodum erraticam, & ait à Sergio Pontifice fuisse improbatos.

4 *Aliera conclusio.* In tali contractu, cum validus & legitimus sit, sine dubio, alter alteri fidem seruare debet in iis, quæ ad honestum vsu[m] matrimonij pertinent. Si enim hoc fit in omni alio contractu legitimo ac valido; multo magis in matrimoniali, qui omninò indissolubilis est. Hinc illud Matthæi 19. 5. *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ; & erunt duo in carne vna.* Et paulò post; *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Et Lucæ 16. 18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur; & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Et 1. Cor. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus: uxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.*

5 Hæc generatim de fide coniugali. Speciatim verò tradunt Theologi, tria potissimùm ad illam spectare. *Primum* est, vt neuter, viuente altero, cum alia persona copuletur. Nam vinculum matrimonij indissolubile est, nec aliter, quàm per mortem alterius dissoluitur. Huc pertinent testimonia citata, & illud Rom. 7. 2. *Quæ sub viro est mulier, viuente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir, soluta est à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: Alterum* est, vt alter alteri debitum reddat. 1. Cor. 7. 3. *Vxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi. Tertium* est, vt alter cum altero cohabiter, & simul familiam administrent, ita tamen, vt mulier subdita sit viro, quia vt
monet

monet Apostolus 1. Corinth. 11. 3. *Caput mulieris est vir.*
Et 1. Tim. 2. 12. *Docere autem mulierem non permitto neque
dominari in virum*

6. In his tribus consistit fides coniugalis. Et quidem quod ad primum attinet, ita fides seruanda est, vt nunquam liceat viro Catholico, viuentē vxore etiam hæretica, aliam ducere. Hoc optime probant loca scripturæ allegata. Quod vero attinet ad thorum & cohabitationem, potest aliquando propter legitimas causas fieri diuortium, manente tamen vinculo coniugali, vt definitum est in Concilio Tridentino, Sess. 24. can. 8. Theologi assignant tres causas. *Prima* est, si vterque coniunx ex mutuo consensu voueat perpetuam continentiam, & ad religionem transeat. Matth. 19. 29. *Omnis qui reliquerit domum, aut vxorem, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* *Secunda*, potest esse crimen alterius coniugis, vt adulterium, de quo Matth. 5. 33. *Omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari.* Vel nimia sæuitia, ex qua periculum vitæ esset; vel instigatio ad peccandum. Matt. 18. 8. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum; & proice abs te,* Vel aliquid simile. *Tertia* causa potest esse lepra, vel quicumque alius morbus horribilis & contagiosus. Vide Bellarminum de matrimonio c. 14. Valentiam de eadem materia d. 4 p. 2. & alios passim.

7. Hinc infero, si Catholicus accipiat vxorem hæreticam, & illa patiatur virum Catholico ritu viuere, filios educare, familiam administrare; nec vlllo flagitio, aut morbo impediatur vitam coniugalem, debere virum in omnibus fidem illi seruare, non minus, quam si Catholica esset. Cõtra verò, si vel adultera sit, vel ad hæresin pelliciat, vel liberos in hæresi instituat; posse à se eã dimittere, manente nihilominus vinculo coniugali.

Sed, qui si vir promiserit à principio se fore contentum, vt liberi ab vxore hæretica instruantur? Turpis promissio est, & per se irrita: seruari non debet.

CAPVT X.

An in negotio libertatis religionis seruanda sit hæreticis fides?

Libertas Religionis potest 2. modis venire in pactum. Primò, vt in aliquo regno, prouincia aut ciuitate, concedatur omnibus libertas sentiendi & sequendi, quod quisque vult; ita vt cuilibet liberum sit, vel Catholicum esse, vel Lutheranum, vel Caluinistam, vel Anabaptistam. Secundò, vt solis hæreticis permittatur libertas exercendi suam religionem inter Catholicos. Nunc quæstio est, an si Princeps vel Magistratus Catholicus de alterutra libertate paciscatur cum hæreticis, debeat seruare fidem necne.

2. De hac re ita statuendum est. 1. Libertatem Religionis omninò esse illicitam, & diuino præcepto repugnantem. 2. Reipublicæ esse perniciosam. 3. non debere præcipi, approbari aut introduci ab vlllo principe aut magistratu; sed potius omnibus modis, si commodè fieri potest, impediri & proffigari. 4. si autem commodè impediri nõ possit, nisi cum maiori damno aut malo Reipublicæ, aliquo tempore tolerari posse. 5. & si hoc modo toleretur, & in pactum deducatur fidem seruandam esse. Hæc Catholicorum sententia est, quæ paucis conclusionibus erit explicanda.

3. *Prima Conclusio.* Libertas Fidei ac Religionis planè illicita est, & Christianæ doctrinæ contraria. Hoc patet ex decursu totius noui testamenti. Sanè, in Euangelio multa sunt, ex quibus constat; Christum vnã fidem mandasse, variã ac multiplicem prohibuisse. *Primò,*
voluit

voluit vnā tantum esse Ecclesiam, vnum ouile, vnum pastorem, vnum Baptismum. Hæc autem siue veritate fidei consistere non possunt. *Secundò* voluit discipulos suos attēdere à falsis prophetis: at in multiplici religione necesse est, alios esse veros, alios falsos Prophetas, Ergo, si hi excludendi sunt, fides vna retinenda est, varia explodenda. *Tertiò*, voluit Ecclesiam suam esse perpetuam, cui omnes inferorū potestates resistere non possunt: at perpetua esse non potest, si vna omnium fides non sit, quod ipse testatur Lucæ 11. 17. *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur.*

4. Apostoli disertis verbis id confirmant. Roman. 16. 17. *Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.* Gal. 1. 8. *Licet nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis anathema sit.* 1. Corinth. 1. 10. *Obsecro vos fratres, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* 1. Corinth. 14. 33. *Non enim est dissentionis Deus, sed pacis.* Eph. 4. *Vnus Dominus, vna Fides vnum Baptisma.* Heb. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides quam seriò, quam sollicitè & grauitè hortetur Apostolus, vt vnitatem fidei retineamus. Quod non faceret, si libertas indulgeri possit.

5. *Secunda conclusio.* Hæc ipsa libertas, de qua agimus, Reipublicæ noxia & periculosa est, non modo, quoad salutem animarum (de qua re dubitari non potest) sed etiam quoad pacem & tranquillitatem politicam quæ sine veritate fidei cōseruari nequit. Hoc testatur Christus, cum ait; *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Hoc testantur omnes authores sacri & prophani, Christiani & gentiles. Inter cæteros præclare tractat hoc argumentum Iustus Lipsius in libr. contra Dialogistam de vna religione.

6. Exempla suppetunt propè infinita. Quas turbas toto Oriente excitarunt Artiani? quas in Græcia Macedoniam; quas in Africa Donatistæ & Circumcelliones? De his Augustinus epist. 68. ad Ianuarium Donatistam sic habet; *Peiora mala nobis vestri non faciunt: non tantum non sustibus quassant, ferroque concidunt; verum etiam in oculos extinguendos, calcem mixto aceto, incredibili excogitatione sceleris mittunt, Domus insuper nostras compilantes, arma, sibi ingenia & terribilia fabricarunt, quibus armati per diversa discurrunt, comminantes atque anhelantes cades, rapinas, incendia, cæcitatis. Quibus rebus compulsi sumus tibi conqueri.* Et paulo post. *Vos dicitis pati persecutionem, & nos ab armatis vestris sustibus & ferro concidimur. Vos dicitis pati persecutionem, & nostra domus ab armatis vestris calce & aceto extinguuntur.* Plurâ ibidem in eandem sententiam. Similia sunt quæ in imperio Romano fecerunt Iconomachi & Albigenes; Hussitæ in Bohemia; Calvinistæ in Anglia, Belgio, Francia, Polonia. Tædet ac pudet referre, tam nota, prodigiosa sunt.

7. Et quid mirum nulla unquam familia fuit, in qua dissentiens religio, pacem non turbavit. Exemplo sit discordia inter Isaac & Ismaëlem in familia Abrahamæ; inter Iacob & socerum Laban in Mesopotamia; inter Moysen & uxorem Sephoram, dum proficiscuntur in Ægyptum: Quomodo ergo in toto regno, prouincia; ciuitate; pax & concordia sperari potest, vbi religionis ac fidei summa est discordia? Vidit hoc olim Iulianus Apostata, qui cum Christianorum Ecclesiam turbare ac pessondare vellet, libertatem & varietatem doctrinarum introduxit. Refert Ammiânus & ex illo Lipsius loco supra citato.

8. Accedit duplex ratio. Prior, quia vbi est animorum dissensio, ibi pax esse non potest: atqui summa est animorum dissensio, vbi sectæ, schismata & diuortia doctrina

doctrinarum sunt: Ergo paci & concordia locus non est. Altera, quia impossibile est, inter superbos seruari unitatem & amicitiam, at ubi haeresis, ibi superbia: frustra ergo de unitate conseruanda cogitatur. Hinc infero. Cum haeretici superbi sint, sanè si à nobis diffident in sacramentorum administratione, si templa & monasteria nostra euertunt, si altaria & imagines destruunt, si Episcopis & Clero illudunt, si ritus & ceremonias contemnunt, si sacrificia, ieiunia, & dies festos execrantur; quomodo in rebus politicis concordiam & pacem nobiscum seruare possunt? Id præter consuetudinem & ingenium illorum est. Qui olim coniunctiores, quàm Iudæi & Israëlita? At postquam altare contra altare, templum contra templum erectum est; mox inexpiabili dissidio dissecti & dissociati sunt.

9. *Tertia conclusio.* Libertas Religionis non debet præcipi, approbari, aut introduci ab vlllo principe vel Magistratu Catholico; sed omnibus modis quantum commodè fieri potest, impediri & profligari. Primò, quia contraria est diuino præcepto. Secundò, quia turbat pacem & tranquillitatem Reipublicæ. Vtrunque patet ex dictis. Hinc in Ecclesia toties coacta Concilia, vt unitas fidei seruetur, libertas & varietas impeditur. Hinc optimorum Imperatorum seuerissimæ illæ leges l. *Nullus, C. de summa Trinitate & fide Catholica; Nullus haeticis ministeriorum locus, nulla ad exercendam animi obstinatiois clementia pateat occasio. Sciunt omnes, etiamsi quid speciali quolibet rescripto per fraudem ab huiusmodi hominum genere impetratum sit, non valere. Arceantur cunctorum haeticorum ab illicitis congregationibus turba: vnius & summi Dei nomen vbique celebretur. Nicæna fidei dudum à maioribus tradita, & diuinae religionis testimonio atque assertione firmata & obseruantiã semper mensura teneat.* Et infra; *Si quid eruptio factiosa tentauerit, ab ipsis etiam vrbiam moenibus ex-*

terminato furore propelli iubemus, ut cunctis Orthodoxis Episcopis, qui Nicenam fidem tenent, Catholica Ecclesia toto Orbe reddantur. Et l. Cuncti, C. de Hæreticis & Manichæis. Cuncti heretici proculdubio nouerint omnia sibi loca adimenda esse, &c. Vide plures leges ibidem.

Nec dissimilia Imperatorum facta. Constantinus Magnus, damnatū Arrium vna cum Eusebio & Theognide in exilium misit : & omnibus exilium minatus est, qui Nicæno Concilio non acquiescerent. Iouinianus à militibus Imperator postulatus, tum demū oblatum Imperium se suscepturum affirmabat, vbi omnes, qui ipsi atque Imperio Romano militarent, vnius Christiani fidei professores se esse velle testarentur, ratus nimirum quod res est, cum diuersa religione Imperij vires satis firmas esse non posse. Omitto Theodosios, Martianum, Iustinianum, Aurelianum, Gratianum, Iustinum, Carolum Magnum, alios similes ; quorum historiae notæ sunt. Consultat Baronium & alios, qui volet.

11. Venio ad Episcopos. Hic primus occurrit D. Ambrosius, acerrimus vnitatis fidei defensor & antistes. Mandabat illi Imperator Valentinianus, à Iustina matre scæmina Arriana persuasus, vt templū permitteret Arrianis, asserēs, tunc pacem & tranquillitatem fore in Imperio, si illis etiam, qui diuersæ sunt religionis, certus locus, in quo habeant exercitia concedatur.

Quid porrò Ambrosius? Audi, quid ipse de se scribat in Epistola 33. ad Marcellinam sororem. *Postridie, inquit, quā accepi tuas literas, quibus significaueras, quod te exagitarent somnia tua, moles inquietudinum grauium cæpit moueri. Nec iam Portiana, hoc est extramurana Basilica petebatur, sed Basilica noua, hoc est, intramurana, quæ maior est. Conuenerunt me primò Principes virtutum, viri comites consistoriani, vt & Basilicam traderem, & procuratorem, ne quid*
populus

Populus turbarum moueret. Respondi, quod erat ordinis, templum Dei tradi à sacerdote non posse. Et infra; Conuenior ipse à comitibus & Tribunis, ut Basilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorem iure suo uti, eo quod in potestate eius essent omnia. Respondi si à me peteret, quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, me non refragaturum, verum ea quæ diuina, Imperatoria potestati non esse subiecta.

Et iterum. Mandatur denique. Trade Basilicam. Respondeo. Nec mihi fas est tradere, nec tibi accipere, Imperator expedit. Domum priuati nullo potes iure temerare: domum Dei existimas auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia: ipsius esse vniuersa. Respondeo. Noli te grauare Imperator, ut putes te in ea quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: sed si vis diuinius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est, Quæ Dei Deo, quæ Cesaris, Cesari. Ad Imperatorē palatia pertinent: ad sacerdotem Ecclesia. Publicorum tibi incenium ius commissum est, non sacrorum. Iterum dicitur mandasse: Debeo & ego vnã Basilicam habere? Respondi. Nō tibi licet illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera est enim quæ non est legitimo Christi coniugio copulata.

Et in fine Epistolæ. Denique etiam speciali expressione Galligonus præpositi⁹ cubiculi mandare mihi ausus est: Me uiuo, tu contemnis Valentinianum, Caput tibi tollo. Respondi. Deus permittat tibi, ut impleas quod minaris. Ego enim patiar, quod Episcopi: tu facies, quod Spadones. Hactenus ex Ambrosio,

12. Idem animus fuit Ioanni Chrysostomo aduersus Gainam Ducem, hominem Arrianum. Rem gestam scribit Theodoretus libro 5. capit. 33. his verbis. Gainas quidam Scythæ genere, animo barbaro, insolentia planè tyrannica, per id temporis Dux fuit. Quem quidem nō solum alij omnes, sed etiam Imperator ipse magnopere eximuit. Iste, labe aspersus Arriana, postulabat ab Imperatore vnū ex sacris tēplis sibi dari. Imperator autem respondit se de ea re capturum consilium, & vnū ei curaturum promittit. Itaque diuino illo Ioan-

ne accersito, ei postulatum Gainæ exponit: commemorat eius potentiam: moliri tyrannidem indicat. Orai ut templo donato, furentem eius animū placet. Cui nobilis ille vir. Ne, inquit istud illi pollice, ire, neque sanctum dari canibus mandes. Nam nunquam equidem patiar ut qui Deum verum sancto & augustè laudibus & hymnis celebrant, expellantur è sacro templo, idemque tribuatur his, qui contra eum loquuntur blasphemias. Atque ne barbarum illum omnino metuas, Imperator: sed me, & illum in unum locum conuoca, tuque silentio viriusque nostrum sermone ausculta. Ego certè me hominis linguam refrenaturum spero, persuasurumque, ne postulet, quod ei concedi non debeat. Quibus auditis Imperator vehementer letatur, & postridie eiusdem diei utrumque accersit. Gainas quidem promissum exposcit: magnus autem Ioannes respondet ex aduerso: Non licere Imperatori, qui pietatem colere instituat, aliquid contra res sacras temere moliri. Cui quidem dicenti, Templum sibi dare: responder Ioannes: Templum sacrum apertum esse, neminemque eum prohibere, quo minus in eo si libeat, Deo preces fundat. Tū Gainas: At ego inquit, alterius secta sum, & cum hominibus eius sectæ unum sanctum templum habere postulo. Atqui iste quidem non immerito postulo, quippe qui multa bellica certamina pro Romanis confecerim. At premia, inquit Ioannes, tibi propterea tributa labores tuos longè superant. Nam Dux es, & honore consulari donatus. Quin etiam debes tecum considerare, qui fueris olim, & quis iam sis: quæ etiam præterita tua inopia, & in qua tanta abundantia vitam degas, quibus quoque vestibis prius indutus esses, quam Istrum traieceris, & quibus iam opertus. Complectere igitur animo, quam pauci sint labores, & quam ampla premia: atque noli erga eos, qui tibi honorem hunc detulerunt, ingratus esse. Hac oratione habita, Ioannes celebris totius orbis terrarum Doctor os obturauit Gainæ, atque adeo obmutescere coëgit. Temporis autem intervallo interiecto, Gainæ tyrannidē, quæ molitus fuerat, manifestè patefecit: atque collectioni in Thracia exercitu, prædas agere, & multa loca vastare cœpit. Quibus

rebus cognitis, omnes tum magistratus, tum subiecti metu exhorrescere. Atque nemo erat, qui vel cum eo in acie conflare animam induxerit, vel legationem apud eum obire se tuto posse existimavit. Nam barbarum eius & crudelem animum, quisque suspectum habuit. Tum ab aliis timidis cunctis ad hunc fortissimum virum deuentum est; qui nihil moratus, neque prioris refragationis neque nate ex illa discordia memoria, animo prompto hanc legationem in Thracia obiit. Quare indicata Græcia, recordatus ille, qua libertate quondam pietatem defendisset, occurrit Ioanni, longo sane itinere, & manum ipsius applicuit oculis suis. Qui etiam liberos suos sanctis illius genibus admouit. Ita solet virtus percellere, & pudore suffundere etiam immitissimos. Hæc ex Theodoro Cyrensi Episcopo, de Constantia Chrystostomi in propugnanda vnitæ fidei ac religionis.

Quid dicam de Leone Papa, qui Epistola 76. obiurgat Anatholium Episcopum Constantinopolitanum, quod Catholicis permixtos sinat viuere eos, qui aliam, quàm vnã Catholicam profitentur religionem? Quid de D. Augustino, qui epistola 129. Olympium Comitem exhortatur, vt Imperatoris leges in Donatistas hæreticos constitutas enulget, non aliam ob causam quàm quod putaret cum vna fide Catholica, diuersas sectas sociari nec posse, nec debere? Longum esset recensere alios, qui dissidia doctrinarum ab Ecclesia Christi seuerissimè proseripserunt.

14. *Quarta Conclusio.* Tametsi princeps aut Magistratus Catholicus omnibus modis impedire debeat Libertatem religionis, vt dictum est; si tamè id facere non possit sine grauiori incommodo boni publici, potest eam tolerare, tanquam minus malum, ad euitandum maius, quod alioqui sequeretur. Hæc conclusio fundatur in illo communi axiomate: *Ex duobus malis minus eligendum est*, scilicet, si vtrumque euitare

non possumus. Et ratio est, quia in tali casu, illud minus malum non eligitur præcisè, vt malum quoddam est; sed vt medium vtile ad euitandum maius malum; ac proinde eligitur sub ratione boni vtilis. Ita sentiunt grauiissimi authores. D. Thomas in 2. 2. quæst. 10. art. 11. vbi ex hoc principio probat, ritus gentiliū & hæreticorum tolerari posse, ad maius euitandum. Caietanus ibidem, Gregorius de Valentia tomo 3. disput. 1. quæst. 10. p. 7. Molina tract. 2. de iure & iustitia, disp. 335. & alij plures. Consentit D. Augustinus lib. 2. de ordine cap. 4. cum ait. *Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris omnia libidinibus.* Multa in eandem sententiam scribit D. Gregorius apud Gratianum distinct. 13. cap. Nerui.

15. Idem confirmatur ex parabola zizaniorum, quo adfert Christus Matth. 13. Cum enim quærerent serui à patre familias, *Vis eamus, & colligamus ea?* Respondit; *Non ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite utraque crescere vsque ad messem.* Vult Christus significare, hæreticos aliquando tolerandos esse in medio Catholicorum, præsertim cum periculum est, ne si eradicentur hæretici, simul etiam euellantur Catholici. De qua re pulchrè disputat Maldonatus in illum locum.

16. *Quinta Conclusio.* Si princeps vel magistratus Catholicus, paciscatur cum hæreticis de toleranda libertate religionis, quam sine maiori detrimento impedire non potest; sine dubio fides seruanda est, probatur ex dictis. Nam fides seruari debet in omni pacto licito & honesto: atqui licitum & honestum est, tolerare libertatem religionis, ad maius malum euitandum; & de ea toleranda licitè & honestè pacisci potest Princeps Catholicus: Ergo si paciscitur, fidem seruare debet.

CAPVT XI.

An in bello hæreticis seruanda sit fides?

1. **E**X duplici capite fieri potest, vt Catholicus Princeps gerat bellum cum hæreticis. Primò, propter religionem. Secundò, propter aliam causam ciuilem. Si de religione agitur; iam dictum est, quousque liceat pacisci de libertate religionis. Si causa ciuilis est, varia spectari possunt in Hæreticis, contra quos bellum geritur. 1. quòd hæretici sint. 2. quod excommunicati. 3. quod hostes. 4. quod iniustam causam foueant. Et quidem si præcisè spectetur hæresis vel excommunicatio, ex dictis palam est, quid fieri debeat. hæc enim non obstant, quo minus fides seruanda sit. De reliquis duobus manet quæstio, res ita habet.

2. *Prima Conclusio.* Si in hæreticis contra quos bellum geritur, nihil aliud spectes, quàm quòd hostes sint, omninò fides illis seruanda est in omnibus promissis & pactis, quæ alias licita & honesta sunt. Ita docet D. Thom. in 2. 2. q. 40. art. 3. & sumitur ex D. Augustino, ca. Noli, 23. q. 1. vbi ait; *Fides, quando permittitur, etiam hosti seruanda est, contra quem bellum geritur.* Et ex Ambrosio lib. 1. Officiorum cap. 29. *Quanta autem Iustitia sit, ex hoc intelligi potest, quod nec locis, nec personis, nec temporibus excipitur, quæ etiam hostibus reseruatur: vt si constitutus sit cum hoste aut locus aut dies pralio aduersus iustitiã putetur, aut loco præuenire aut tempore.* Et paulo post. *Liquet igitur, etiam in bello, fidem & iustitiam seruari oportere; nec vllum decorum esse posse, si violetur fides.*

3. Et ratio est, quia ad seruandam fidem obligamur ex virtute Veritatis, Fidelitatis, Iustitiæ & Religionis. Hæc autem obligatio non tollitur per hoc præcisè, quòd illi quibus promissio facta est, sint hostes & aduersarij.

uerfarij. Imò Christus expresse mandat, vt non solum amicos; sed etiam inimicos diligamus. Matth. 5. 44. *Ego autē dico vobis, diligite inimicos vestros, vt sitis filij Patris vestri qui in cœlis est, qui facit solem surri super bonos & malos.* Sanè, si charitas obligat nos, etiam respectu hostium & inimicorum; cur non similiter Veritas, Fides, Iustitia, Religio? Et, si culpabile est, odisse hostem; cur non etiam fidem illi violare?

4. Est tamen communis exceptio ab hac regula. Non enim tenemur tunc hosti fidem seruare, quando eam ipse nobis non seruat, iuxta regulam iuris in 6. *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo seruari, cui fidem à se præstitam seruare recusat.* Eodem spectat illud vulgare; *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* Vnde, si induciæ ad tempus essent constitutæ & hostis ea non seruaret, neque nos seruare eas teneremur, etiam si iuramento essent confirmatæ. Nam pactum semper habet tacitam illam conditionem, *Modò tu illi stes, Modò tu vicissim omnia serues.*

5. *Secunda Conclusio.* Si in Hæreticis, contra quos bellum geritur, hoc solum spectes, quod iniustam causam foueant; idem de illis iudicandum est, quod de Catholicis iniustam causam fouentibus. Nam in hac re par vtrorúmque conditio est, vnde hæ duæ regulæ generales seruari debent. *Prior;* Tametsi hostis, quisquis ille sit, foueat iniustam causam; si tamen cum illo liberè pactus est in re aliàs licita & honesta, ita vt nulla vis, metus, aut dolus ex parte illius internenerit; teneris illi seruare fidem. *Alteræ;* si autem vi, metu aut dolo ad paciscendum te induxerit, poteris pactum rescindere, iuxta ea, quæ dicta sunt superius cap. 3. n. 4. & seqq.

6. *Obiici* potest exemplum Iosue, qui quamuis dolo inductus esset ad paciscendum à Gabaonitis, putauit
tamen

tamen fidem seruandam esse neque pactum rescindendum. *Respondeo.* Iosue voluit præstare fidem, non præcisè vi pacti, sed vi iuramèti, quo pactum confirmauerat, vt habetur Iosue 9. 19. *Iurauimus eis in nomine Domini Dei Israel, & idcirco non possumus eos contingere.*

C. I. A. P. V. T. X. I. I.

An in saluo conductu seruanda sit hæreticis fides?

PER saluum conductum intelligitur publica fides & securitas eundi ad certum locum, & redetindis, vt patet ex *Bartolo, l. utimur, ff. de spulchro violato, & l. Relegati, ff. de pænis, & l. Proximum, ff. ad l. Iuliam Mæiestatis.*

2. Potest autem duobus modis concedi. Primo, iure communi, vt quando datur alicui securitas contra vim iniustam, salua semper iustitia. Secundo, iure speciali, cum derogatione iuris communis, vt quando datur securitas contra omnem vim, siue iustam, siue iniustam, præsertim in illa causa, de qua agitur.

3. De priori saluo conductu, qui datur iure communi agit Mynsingerus in obseruationibus iudicij Imperialis Camerae, obseruatione 82. vbi sic habet; *Quando datur alicui securitas, vel saluus conductus, tunc intelligitur solum de violentia, qua de facto contra ius infertur. Et ideo meo tempore, cuiusdam, qui habebat saluum conductum, capto propter delictum vel maleficium, & supplicanti in Camera pro mandato de relaxando, & citatione ad viuendum, & c. petiti processus à Dominis Assessoribus sunt denegati.* Eodem modo loquitur de saluo conductu Euerardus Speckan iuris Professor Helmstadij, centuria 1. quæstionum Iuris, quæst. 1. §. 18. vbi citat plures authores in eandem sententiam. Et formula, qua vtuntur Saxones ex Carolina constitutione, est

est eiusmodi: *Damus tibi fidem publicam causam dicendi in iudicio, contra vim, non tamen contra iuris executionem.* Ita refert Petrus Bremus in lib. de securitatis promissionibus & fide publica, & Ioannes Molanus l. 2. de fide hæreticis seruanda cap. 3. Eandem formulam secuti sunt Patres Concilij Constantiensis session. 6. *Ad quod à violentia, iustitia semper salua, omnem saluum conductum nostrum, quantum in nobis est, & fides exigit orthodoxa, presentium tenore offerimus.*

4. De posteriori saluo conductu, qui datur cum derogatione iuris communis, agunt Patres Concilij Tridentini post sess. 15. vbi dicunt, se omnibus Germanis, Catholicis & Hæreticis, *largiri publicam fidem & plenissimam securitatem veniendi Tridentum, ibidem manendi, standi, morandi, proponendi, disputandi, &c.* illo etiam addito, *ut Religionis prætextu aut delictorum circa eam commissorum, aut committendorum minimè puniantur, &c.* Et in hac parte dicunt se derogare Concilio Constantiensi, quòd tam plenam securitatem non concesserat, sed cum illa communi clausula: *Iustitia semper salua.*

5. His positis, quæstio est, An quando Catholicus Princeps, siue sæcularis sit, siue Ecclesiasticus, concedit hæreticis saluum conductum liberè veniendi & redeundi (siue id faciat iure communi, siue speciali) debeat illi seruare fidem, necne; Affirmant vno consensu omnes Catholici. Et ratio sumi potest ex dictis. Nam si neque hæresis, neque excommunicatio, vel publica inimicitia obstare potest, quo minus fides seruari debeat in pactis licitis & honestis: non video, cur in saluo conductu seruanda non sit. Sanè Carolus V. Imperator, cum D. Martino Luthero V. Vormatiam eunti saluum conductum promississet; nihil contra datam fidem agi passus est. Quinimò rogatus à quodam Principe, cur homini hæretico fidem non violaret; respondisse fertur, *fidem*

Fidem verum promissarum, etiamsi toto Orbe exularet, tamen apud Imperatorem consistere oportere. Præclara vox, & digna Catholico Imperatore. Vide Molanum l. 1. c. 2.

6. Hic valde miror aduersarios, qui etsi hæc audiunt à nobis, passim tamen clamant nos contrarium docere. Obiiciunt exemplum Ioannis Hussij, & Hieronymi Pragensis, quos aiunt accepto saluo conductu, nihilominus contra datam fidem combustos esse in Concilio Constantiensi. Addunt, Patres illius Concilij disertis verbis definuisse, non esse hæreticis seruandam fidem. Denique hanc causam obtrudunt, cur ipsi ad Conciliū, Tridentinum, etsi oblato saluo conductu, venire recusarint. Quid agamus cum his hominibus? Similes sunt vt dixi Pharisæis, qui tamen ex Christo audiissent, *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo;* tamē ausi sunt illi obicere palam coram Pilato; *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari.* Planè sic agūt nobiscum Aduersarij. Priuatim, publicè, verbo, clamo, docemus & protestamur, *fidem seruandam esse hæreticis;* & tamen in contrariam sententiam, vel inuitos trahere nos volunt.

7. Sed videamus, quid adferant. Aiunt Ioanni Hussio fidem violatam esse. Nego. A quo violata est? An à Patribus Concilij Constantiensi? At Patres fidem illi non dederunt. An ab Imperatore Sigismundo? Is dedit quidem, sed non violauit. Imò, nec Patres. Hòc variis argumentis probarunt alij. Ego hoc duplici contentus sim. *Alterum est, Qui dat saluum conductum iure communi nihil aliud dat, quàm securitatem contra violentiam iniustam, salua semper iustitia, & iuris executione, vt supra ex Iureconsultorum sententia probatum est: Atqui Imperator dedit Ioanni Hussio saluum conductum iure communi: Ergo nihil aliud dedit, quàm securitatem contra violentiam iniustam: Hanc autem*

autem præstitit, quia nihil iniuste passus est Ioannes Hussius: Ergo fidem illi seruauit. Imò combustus est, inquit. Fateor combustum esse, sed non iniuste. Primò, quia Imperator, cum daret saluum conductum, sub pœna capitis prohibuit illi fugam: At Hussius, contra hanc prohibitionem fuga elapsus est; iuste igitur puniri potuit. Secundò, quia retractatus à fuga, noluit hæresin abiurare. At leges Imperatoris pœnam capitis decernunt in hæreticos pertinaces, *l. Quicumque, C. de Hæreticis*. Nulla ergo iniustitia intercessit.

8. Quid hic dicent Aduersarij pro suo Hussio? sanè si illum rueri velint, alterutrum negent necesse est, aut clam fugisse illum, aut in hæresi fuisse pertinacem. At neutrum negare possunt. De fuga testantur omnes probi authores. Nauclerus generat. 48. Cochleus libr. 2. historia Hussitarum & alij. Elegantissime Campianus in rationibus, quas obtulit Academicis Angliæ, rat. 4. ubi sic habet; *Sed nec in Hussium tamen animaduersum fuisset, nisi homo perfidiosus & pestilens, retractatus ex fuga, quæ ei Sigismundus Imperator periculo capitis interdixerat, violatis etiam cõditionibus quas scripta pepigerat cum Cesare vim omnium illius diplomatis eneruasset*. Et quamuis Vitakerus Calvinista, qui aduersus Campianum scripsit, dicat illum mentiri de fuga Hussij (non etiam aliud occorrebat quod diceret) alij tamen Calvinistæ ingenuè fatentur, quod res est, præsertim Laurentius Humfredus, Theologus Oxoniensis, qui ingenti volumine eundem Campianum aggressus est. Is, inquam, fatetur, Hussium Constantiã clam profugisse. Sed factum excusat dupliciter. Primò videbat, inquit Hussius se obseruari à Patribus, & suspectum haberi; ideoque fugam arripuit. Secundò, fugerunt eodem tempore tres Pontifices, Ioannes, Benedictus, & Eugenius. Non ergo culpandus Hussius. Verùm, neutra excusatio sufficit.

Non

Non prior, quia Patres meritò obseruabant illum, quem sciebant palam professum esse hæresin in Bohemia; ne fortè & Constantiæ virus suum profeminaret. An ideò contra datam fidem fugiendum erat? Nec posterior, quia culpa vnus non potest patrocinari culpæ alterius. Fugerint sanè Pontifices (de quo iam non disputo) an propterea licuit Hussio contra conuenta pacta, impunè fugere? Nisi fortè, quia Iudas proditor fuit, aliis impunè liceat proditores esse. Non sic, mi homo.

9 Sat de fuga. Iam, quòd hæreticus fuerit Hussius, Aduersarij negare non possunt. Tenuit ille, & pertinaciter defendit doctrinam VViclefi, cuius inter cætera, sunt hæc capita 1. *Deus debet obedire diabolo.* 2. *Si Episcopus, vel Sacerdos existat in mortali peccato, non ordinat, non conficit, nec baptizat, nec cõsecrat.* 3. *Nullus est dominus civilis, nullus est Prælatus, nullus Episcopus, dum est in peccato mortali.* 4. *Omnia de necessitate absolutè eueniunt.* 5. *Juramenta illicita sunt, quæ fiunt ad roborandum humanos contractus, & civilia commercia.* 6. *Contra sacram scripturam est, quod viri Ecclesiastici habeant possessiones.* 7. *Augustinus, Benedictus, Bernardus, damnati sunt, nisi pœnituerint, de hoc, quod habuerint possessiones & intrarunt Religiones.* 8. *Omnes Religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.* Ita refert Concilium Constantiense sessione 8. Cochleus lib. 1. historiæ Hussitarum, Sanderus lib. 7. Monarchiæ, & alij. Hæc autem dogmata planè hæretica sunt, quod etiam Lutherani & Calvinistæ fateri debent. Ergo Hussius fuit hæreticus & quidem pertinax, qui hæc eiurare non voluit.

10 Hactenus de priori argumento, ex quo constat, non Imperatorem Hussio, sed Hussium Imperatori fidem violasse. *Alterum est.* Si Hussio fides violata esset, proculdubio, vel ipse aliquando, vel Hieronymus

Pragensis, vel certè Bohemi de hac re fuissent questi. At nemo questus est vnquam. Quis enim credat, fidem illi esse violatam? Sanè, Hussius, cùm ad mortem duceretur, multa liberrimè dixit in Ecclesiam Romanam, & ad Christum supremum Iudicem appellauit; vt acta eius, quæ à diuersis scripta sunt, testantur: at de fide violata, ne verbum quidem fecisse legitur. Similiter Hieronym. Pragensis, qui aliquot diebus post Hussium exustus est, publicè quidem testabatur, Hussium fuisse virum bonum, iustum, sanctum, & tali morte indignum sed, contra datam fidem aliquid passum esse, nunquam meminit. Hac de re legi potest epistola Poggij, quam scripsit de morte Hieronymi, cuius ipse spectator fuit. Qui sanè, vt libenter inuehitur in clerum, non dissimulasset, si hanc notam potuisset Catholicis appingere. Denique Bohemi nobiles, qui impensè fauebant Hussio, & eius dogmata tuebãtur: cum postea ad Conciliũ Basiliense oblato saluo conductu, vocati essent; missa insigni legatione comparuerunt. Quis credat hoc facturos fuisse; si de fide Hussio violata, Catholicos suspectos habuissent?

11 Possum idem confirmare ex Luthero, qui particularem articulum scripsit de Ioanne Hussio, à Leone X. inter cæteros damnatum; in quo, tametsi mirificè laudet Hussium à sanctitate & doctrina, nihil tamè attingit de saluo conductu violato. Ex his omnibus concludo; Si vel Imperator Catholicus, vel Patres Concilij Constantiensis contra fidem publicam egissent, aliquis saltem ex Aduersariis hoc probrum illis obiecisset: Atqui nec Hussius, nec Hieronymus Pragensis, nec Bohemi nobiles, nec Lutherus, qui omnes fuerunt hostes Catholicorum, quicquam illis obiecit: Ergo euidentis signum est, nihil tale accidisse.

12 De Hussio satis. Venio ad Hieronymũ Pragensem de

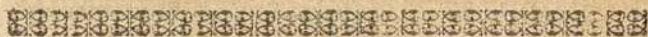
de quo hæc certa sunt, 1. non accepisse saluum conductum ab Imperatore Sigismundo. Ita Cochleus lib. 2. historię Hussitarum. Molinus lib. 3. c. 2. & alij. 2. citatum tamen esse à Concilio Constantiensi, oblato saluo conductu, cum hac expressa clausula: *salua semper iustitia*, vt habetur in eodem Concilio sess. 6. & passim apud alios authores. 3. citatum comparuisse, disputasse, conuictum esse, hæresim abiurasse. Patet ex eodem Concilio sess. 19. vbi ponitur formula abiurationis. 4. in hæresim relapsum esse, fugisse, reductum esse, exultum esse, ibidem session. 21. & apud Cochleum, Molinum, Campianum & alios. Hinc concludo, non esse illi fidem violatam. Primò, quia datus est illi saluus conductus cum hac clausula; *Salua semper iustitia*. Secundò, quia per fugam expirauit saluus conductus. Tertiò, quia in hæresim quam abiurauerat, relapsus est.

13 Superest postremum caput obiectionis, quo Aduersarij contendunt, Patres Concilij Constantiensis definiuisse, *Non esse fidem Hereticis seruandam*. Sed apertum mendacium est. Verba Concilij sess. 19. sunt hæc; *Præsens sancta Synodus ex quouis saluo conductu per Imperatorem, Reges & alios seculi Principes, hereticis vel de hæresi diffamatis, concesso, nullum fidei Catholicae vel iurisdictioni Ecclesiasticae præiudicium generari, vel impedimentum præstari posse seu debere declarat, quo minus dicto saluo conductu nõ obstante, liceat Iudici competenti & Ecclesiastico, de huiusmodi personarum erroribus inquirere, & alias contra eos debite procedere, eosdemq; punire, quãtum iustitia suadebit, si suos errores reuocare pertinaciter recusauerint, etiamsi de saluo conductu confisi, ad locum venerint iudicij, alias non venturi: nec sic promittentẽ, cum fecerit, quod in ipso est, ex hoc in aliquo remãsisse obligatum.* Hæc sunt verba Concilij Constantiensis, quibus Aduersarij clamant definitum esse, *Non esse hereticis seruandam fidem*. Sed quis non videat, eos

vel errare, vel calumniari? Duo his verbis decernunt Patres Cōciliij. *Alterum est*, quod sæcularis potestas nullo modo possit impedire Ecclesiasticam potestatem à suo legitimo exercitio; ac proinde, si quis sæcularis princeps det alicui hæretico saluum conductum, hoc non debeat obstare, quo minus liceat Ecclesiastico Iudici suum officium exercere, id est, examinare reum & secundum allegata & probata producere. Quid culpæ in hoc decreto? Nihil utique. Nā & iuri & rationi maximè consentaneum est, quod sic ostendo. Quādo sunt duo Principes, qui habēt distincta iudicia & tribunalia, quorum alterum altero maius ac superius est; tunc inferior Princeps non potest impedire superiorē ab executione suæ iurisdictionis; ac proinde securitas, quam promittit alicui, non extendit se ad tribunal superioris Principis, quia *superior legibus ac pactis inferioris nō ligatur*, cap. *Cum inferior*, *Extra, de maiorit. & obedientia*. Atqui Princeps sæcularis & princeps Ecclesiasticus habent distincta tribunalia, & Ecclesiasticum tribunal est superius, cap. *Solita, titulo citato*: Ergo princeps sæcularis, quando dat alicui subdito saluum conductum, non potest illum extendere ad tribunal superius, sine ipsius consensu, nec per datam à se securitatem, impedire iurisdictionem superioris principis. Quid certius? Hoc ipsum disertè docent Iureconsulti. Euerhardus, quem supra citavi §. 3. de eadem re sic habet; *Iudex superior, stalem fidentiam à Iudice inferiore factam, ratam habere non cogitur: tum quod reipublice intersit delicta puniri; tum etiam, quod superior legibus aut pactis inferioris non ligetur, &c.*

14 *Alterum est*; quod sæcularis princeps, qui promittit alicui securitatem, cum fecerit, quod in ipso est, non maneat in aliquo obligatus. Et quis hic dubitet? Sanè is, qui promittit securitatem, non censetur maiorem

rem promittere, quam præstare possit. Si ergo facit, quod in se est, non peccat contra fidem promissionis. Atque hæc duo sunt decreta Concilij Constantiensis, quibus non negat, fidem *hereticis* seruandam esse, vt malitiosè obiiciant aduersarij; sed instruit principes sæculares, quid in saluis conductibus seruare debeant, & quousque extendat se illorum potestas & iurisdicção in præstanda & promittenda securitate.

A P P E N D I X.

RODIIT nuper libellus Calvinisticus incerti authoris, cui titulus est; *Fœderatorum inferioris Germania defensio tertia contra calumniam pacis perturbata & penitus reiecta.* In eo conatur author (quisquis est) probare hæc duo puncta. *Vnum;* non fœderatos, sed Hispanos esse in causa, quod hæctenus in Belgio pax non sit constituta. Summa probationis est, quia omnes tractationes, quæ hæctenus de pace habitæ sunt variis tēporibus, admissæ fuerunt à fœderatis, sed perfidè per Hispanos abruptæ. *Alterum,* nec deinceps pacem sperari posse propter varia impedimenta, quæ occurrunt ex parte Hispanorum, tamen fœderati sunt ad pacem propensissimi. Esse autem hæc impedimenta. 1. quòd Hispani persistât in idololatria & tyrannide. 2. quòd rex Hispaniæ, & Archiduces, Albertus ac Isabella, iurarint se nõ velle in suis regnis ac prouinciis tolerare hæreticos. 3. quòd habeât fœderatos pro hæreticis, & simul statuât, *non esse hæreticis seruandam fidem.* 4. quòd fœderatis rebellionis crimè obiiciât. 5. quòd finis & scopus pacis Hispanicæ non sit alius, quàm hæreticorum extirpatio.

Hæc est summa illius libelli. Mihi propositum non est omnia sigillatim refutare (erunt alij, qui prolixè id

faciant) sed ea tantum, quæ ad hanc nostram materiam, *de fide hæreticis seruanda*, quoquo modo spectare videbuntur. Et ne prolixus, aut molestus sim, reuocabo ad certas propositiones, quæ sic habent.

- 1 Catholici docent, Non esse fidem hæreticis seruandam.
- 2 Catholici reipsa non seruant fidem hæreticis, sed contra pacta, conuenta iurata passim agunt.
- 3 Catholici omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas, quoties visum est, rescindunt per Papæ dispensationem.
- 4 Catholici omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas, eludunt per æquiuocationes Iesuiticas.
- 5 Catholici sunt deteriores Turcis, & multò minùs cum Catholicis, quàm cum Turcis pax iniri potest. 1. quia non seruant fidem. 2. quia sunt hostes Dei. 3. quia nolunt concedere libertatem religionis. 4. quia volunt tueri fidem Apostolicam. 5. quia iurant Pontifici obedientiam.
- 6 Rex Hispaniæ est notorius hæreticus, & omnibus Euangelicorum viribus deberet expelli ex regno illo Catholico.
- 7 Sigismundus Imperator dixit se non teneri promissis Ioanni Hussio & Hieronymo Pragensi factis, eo quod contrarium Pontifici antea promississet.

Multò plures & absurdiores propositiones in eodem libello continentur, quas ideo prætermitto, quia ad nostrum institutum non faciunt. Ergo has paucas breuiter examinabo.

Examinatur 1. Propositio Calvinista.

DEinceps tecum agam, mi homo, quisquis es. Ais Catholicos docere, & in tribus Conciliis, Lateranensi, Constantiensi & Tridentino decretum esse, Hæreticis non esse seruandam fidem. Vt modestissime, dicam

dicam mentiris. Nihil tale, vel Catholici docent, vel Concilia decreuerunt. Hoc prolixè ostendi in disputatione, *De fide Hereticis seruanda*. Vt tamen clariùs appareat, quale sit tuum mendacium, videamus obiter, quid habeant supradicta Concilia. Sanè in Lateranèsi, quod sub Iulio II. & Leone X. celebratum est, nihil aliud inuenio, quàm quòd sessione sexta concedat omnibus saluum conductum veniendi Romam ad Concilium, *exceptis schismaticis, & aliis à iure communi prohibitis*. At tu hinc colligis, definitum esse, quod hæreticis non sit seruanda fides? Nihil minus. Aliud est, schismaticis aut hæreticis negare saluum conductum, aliud decernere, dato saluo conductu, non esse seruandam illis fidem. De Constantiensi, sat multa dixi, c. 12. Ex Tridentino contrarium potius colligere debuisti. Nam sess. 15. non solum Catholicis, sed etiam hæreticis largitur *publicam fidem, & plenissimam securitatem veniendi Tridentum, ibidem manendi, standi, morandi, proponendi, disputandi; illo etiam addito, ut religionis pretextu aut delictorum circa eam commissorum aut committendorum minimè puniantur*. Quis sanæ mentis dicat, his verbis decerni, Hæreticis fidem non esse seruandam?

Examinatur 2. propositio.

A Is Catholicos re ipsa non seruare fidem hæreticis. Hoc probas primò, quia Archiduces in Austria superiore, contra pacta conuenta & iurata missam restituerunt, & reiectis Euangelicis, id est, Lutheranis & Calvinistis, Iesuitas admiserunt. Secundò, quia in Belgio omnes pacis tractationes, à fœderatis quidem admittæ sunt, sed ab Hispanis perfidè semper abruptæ.

Respondeo primò, me non defendere facta omnia omnium Catholicorum, sed doctrinam.

Deinde, vnde scis Archiduces Austriæ contra pacta

iurata id fecisse? Fecerint sanè contra vora Calvinistarum, qui oderunt missas & Iesuitas, sed contra datam fidem fecisse, non facilè mihi persuadebis. Cum enim Catholici sint, & Romanæ sedis addictissimi, quod tu fateris & doles; quomodo suę professionis fuissent tam immemores, vt sponte de retinendis Calvinistis, & de eliminandis catholicis paciscerentur? Erras, mi homo, si credis.

Ad Hispanos quod attinet, ex tuo ore te condemnabo. Scribis in eodem libello, fœderatos ante 24. annos communi omnium Belgij ordinum decreto, Hispanorum imperium in æternum abiurasse, ac proinde ab eo tempore, cum Hispanis de pace tractare aut pacisci, nec voluisse, nec potuisse. Hic quæro ex te, quomodo omnes tractationes pacis à fœderatis admittæ sint, si fœderati ante 24. annos iurarint, se cum Hispanis de pace tractare non velle. Sanè aut fœderatos periuros, aut te mendacem esse, necesse est. Iterum quæro, quomodo eadem pacis tractationes ab Hispanis perfidè abruptæ sint, si cum iis de pace tractatum non est? Abi cum tuis mendaciis.

Examinatur 3. propositio.

AIs Catholicos omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas, per Papæ dispensationem rescindere. Verba tua sunt hæc; *Quarta ratio in dispensatione Pontificis est: quo enim remedio, qui se aduersus scelestum illum ictum tueri potest, quo omnes omnium Regum, Principum & populorum contractus, quasi Ecclesie Romanae utilitati aduersantes ad nihilum reducuntur? Noli tãtopere timere istum ictum. Pontifex non rescindit contractus principum & regum pro suo arbitrato, vt tu puras. Explicabo tibi id clarius.*

Contractus Catholicorũ cum hæreticis possunt esse
dupli

duplices : Alij de fide, religione , & rebus Ecclesiasticis ; alij de ciuilibus & sæcularibus. Si ergo Catholicæ reges aut principes faciant aliquem contractum cum hæreticis in negotio fidei, religionis aut rerum Ecclesiasticarum ; vel id faciunt in scio Pontifice , vel in conscio. Si in scio, ubi primùm intellexerit , potest vel confirmare contractum, si bonus est ; vel irritare , si malus. Hoc enim cuique principi licitum est apud suos subditos, in iis rebus, quæ à principe dependent. Si in conscio & consentiente , non potest postea rescindere pro suo arbitratu ; nisi noua aliqua circumstantia interueniat, quod in omni contractu fieri potest , iuxta ea, quæ dicta sunt sup. cap. 7. §. 2.

Si autem reges aut principes Catholici paciscantur cum hæreticis in rebus ciuilibus & sæcularibus ; si quidem pacta alias honesta sint , & iure ciuili valida ; non potest Pontifex ea rescindere pro suo arbitratu , & in nihilum reuocare. Quamuis enim habeat supremam potestatem & iurisdictionem Ecclesiasticam in toto Orbe Christiano ; non tamen ciuilem & temporalem, nisi in certis prouinciis & ciuitatibus, quæ illi, ut sæculari principi, subiectæ sunt.

Dicer aliquis ; Pontifex arrogat sibi omnem potestatem ; quam habuit Christus , cuius se Vicarium profiteretur : at Christus non tantum habuit potestatem Ecclesiasticam, sed etiam politicam in toto Orbe, iuxta illud Matth. 28. 18. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra* : Ergo Pontifex arrogat sibi utramque potestatem in Orbe Christiano. Resp. Christus secundum humanitatem non habuit dominium aut iurisdictionem temporalem in hoc mundo , ut ipsemet fassus est Ioannis 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo*. Nec Pontifex arrogat sibi plus, quam quod illi à Christo concessum est.

Cur ergo dispensat aliquando in rebus ciuilibus? Cur Nicolaus Papa in epistola ad Michaëlem scripsit; *Christus B. Petro uita eterna clauigero, terreni simul & cœlestis imperij iura commisit?* Cur Bonifac. 8. in Extrauagante, *Vnam sanctam*, de maioriâ & obedientia, dicit Pontificem habere duos gladios, iuxta illud Lucae 22. 39. *Ecce duo gladij hic?* Denique cur in canonibus definitum est, omnes lites & contentiones, tam spirituales, quàm temporales ad iudicium Pontificis pertinere? *cap. Quicumque litem, & cap. Quacunque contentiones, 11. q. 1.*

Respondebo separatim ad singula. Hoc præmitto, Pontificem, quatenus Christi vicarius est, directè non habere vllam iurisdictionem temporalem iure diuino; habere tamen indirectè. Prior pars constat, quia nec Christus secundum humanitatem directè eam habuit. Posterior sic explicatur; Pontifex directè habet supremam potestatem & iurisdictionem spirituales in omnes Christianos, etiam in reges & principes, iuxta illud Christi, *Pasce oues meas*: finis autem huius iurisdictionis est, spirituale bonum totius Ecclesiæ militantis, & omnium Christianorum: Ergo Pontifex habet ius gubernandi Ecclesiam & omnes Christianos, prout postulat spirituale bonum totius communitatis; ergo ex hac parte potest etiam, saltem indirectè, statuere de rebus temporalibus, quando commune bonum id exigit. Hoc autem nihil aliud est, quam indirectè habere potestatem sæcularem.

Ex hoc fundamento facilè patet, quando & quomodo Pontifex possit dispensare in ciuilibus Principum ac Regum Christianorum contractibus. Id enim facere non potest, nisi urgente necessitate boni spiritualis. Huc spectat illud 2. Cor. 13. 10. *Secundum potestatem quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destruc-*

structionem. Ex quo loco sic argumentor; omnis potestas Ecclesiastica data est Pontifici & aliis Prælati Ecclesiæ in ædificationem, & non in destructionem: Atqui si Pontifex, sine urgente necessitate boni spiritualis, dispensaret in pactis & contractibus principum sæculariû, hoc fieret ad destructionem, & non ad ædificationem, quia daretur occasio violandi fidem promissorum & pactorû sine legitima causa. Ergo non habet à Deo potestatem id faciendi. Hoc sensu rectè dixit Dominicus Sotus lib. 8. de iustitia & iure, q. 1. c. 9. *Pontificem non posse relaxare iuramentum, cum præiudicio eius, cuius interest.*

Porro, verba illa, quæ ex Nicolao Papa allata sunt, citantur quidem à Gratiano d. 22. cap. *omnes*, sed non habentur in epistolis Nicolai Papæ. Si tamen sunt verba Nicolai debent hoc modo intelligi, quòd Christus Petro commiserit iura Imperij cælestis & terreni, id est, potestatem soluendi in cælis & in terris, iuxta illud Matth. 16. 19. *Dabo tibi claves regni cælorum. Et quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* Nec possunt verba Nicolai aliter accipi; alioqui secum ipse pugnaret. Nam in epistola ad Michaëlem disertè ait Christum distinxisse officia Pontificis & Imperatoris, ne aut Imperator iura Pontificis, aut Pontifex iura Imperatoris præsumeret vsurpare.

Quod adfertur de duobus gladiis, ex illo Lucæ 22. 38. *Ecce duo gladij hic*; nihil ad rem facit. Non enim agitur ibi de gladio spirituali & temporali, sed de gladiis propriè dictis. Dixerat Christus; *Qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.* Respondebant discipuli, *Ecce duo gladij hic.* Christus autem loquebatur de gladio propriè dicto. Volebat enim significare, non multo post, tantum fore metum & trepidationem Apostolorum, quanta solet esse eorum, qui tunicam vendunt, ut emant gladium ad se defendendum. Atque hic sensus li-

teralis est, quem Bonifacius mysticè interpretatur de potestate spiritali, quam habet Papa directè, & de temporalì, quam habet indirectè.

Canones autem, qui citati sunt, nihil conuincunt. Prior est Theodosij Imperatoris, qui ex pietate, non ex debito, detulit hoc Pontifici & aliis Episcopis, vt possent iudicare ciuiles causas, quæ ad ipsos deferrentur. Nunc autem abrogatus est ille canon, vt glossa ibidem asserit. Posterior est incertæ authoritatis, & ideo notatur per vocem *palea*. Posset tamen exponi hoc modo, vt contentiones ciuiles, quæ non possunt terminari per Iudices sæculares, deuoluantur ad iudicium Ecclesiæ, per viam correctionis fraternæ, vt docet Innocentius 3. c. Nouit, de Iudiciis: Quando enim, vel Iudex sæcularis non vult administrare iustitiam, vel altera pars nõ vult obedire, recurrendum est ad Iudicem Ecclesiasticum, qui moneat illos sui officij, & si contumaces sint, excommunicationem adhibeat.

Hæc paulò fusiùs explicauì, vt facerem te securum ab ictu dispensationis Pontificiæ, quam videris vehementer pertimescere. Bono sis animo. Dispensatio ipsius non vergit in destructionem, sed in ædificationem.

Examinatur 4. Propositio.

AIs Catholicos omnia sua pacta & promissiones hæreticis factas eludere per æquiuationes Iesuiticas. Hoc declaras tali exemplo. Si pax inita sit inter Catholicos & hæreticos; ea nihil obstante, Catholici persequantur hæreticos, & omnimodo conantur eos extirpare. Nec se facere contra pacta aiunt, eo quod pax, quæ inter ipsos constituta est, non Ecclesiastica, sed politica sit; neque facta cum hæreticis, quatenus hæretici, sed quatenus homines aut ciues sunt. Licere itaque salua pace, persequi & extirpare illos, non vt homines, sed vt hæresin profitentes.

Hic

Hic primùm ex te quæro, cur hanc fallendi artem appelles æquiocationem Iesuiticam: Suspicor te esse similem vestrorum prædicantium. Illi, renitente etiam conscientia, passim clamant in suis cathedris, Iesuitas omnium fraudum, ac malorum, quæ in mundo fiunt, authores & architectos existere. Nec dubito, si ita pergant, breui persuasum iri populo, Iesuitas peccatum originale in hunc mundum introduxisse; Et in auriculari confessione consilium dedisse Absaloni, vt parentem suum Dauidem bello persequeretur. Sane, non ita pridem similia sparsa sunt à tuis Calvinistis. Quale est illud, Iesuitas Monachienses in Bauaria, non modo stuprum virgini obtulisse, sed atrox etiam homicidium perpetrasse. Credo te & Prædicantes tuos de his rebus, vt plurimùm somniare. Sed mittamus hæc.

Iesuitæ non docent, licere alios fallere aut decipere per æquiocationes. Hoc docent, quod alij Catholici hactenus docuerunt, in omni congressu humano, in omnibus contractibus, & promissionibus, sincerè, candidè, seclusa omni fictione & æquiocatione agendum esse. Malè fieri, si aliud mente reconditum habeas, aliud verbo significes. Licere quidem; cum res postulat, silentio aut dissimulatione prudenter vti; sed si loqui velis, sine mendacio, sine fucò, sine fraude præstari id oportere.

Vnus casus est, de quo, sicut & alij doctores disputare solent, an scilicet reus, quando in iudicio rogatur de crimine perpetrato possit negare, vel æquiocè respondere? vruntur autem hac distinctione. Si Iudex iuridicè, seu seruatò ordine iuris interroget, reum teneri ad fatendam veritatem, non autem teneri, si iuridicè non procedatur. Ita Henricus quod l. q. 34. Syluester & Angelus V. confessio delicti q. 1. Nauar. cap. 25. n. 53.

D. Tho.

D. Thom. in 2. qu. 69. art. 1. & alij passim. Et colligitur ex cap. *Qualiter & quando*, & cap. *cum oporteat*, & cap. *Inquisitiones, de accusationibus*. Ratio prioris partis est, quia quisque tenetur obedire superiori legitime præcipienti: atqui superior legitime præcepit, quando secundum ordinem iuris interrogat reum: Ergo tunc reus tenetur obedire, dicendo veritatem. Ratio posterioris est, quia Iudex non habet ius interrogandi, nisi secundum ordinem iuris. Ergo si non seruat ordinem iuris, non potest reo ullam obligationem imponere ad crimen aperiendum; cum ius hanc potestatem ei non concedat. Censentur autem non seruare ordinem iuris, quando interrogat de occulto crimine, de quo neque est fama contra reum, neque indicia competentia, neque probatio semiplena.

Quid ergo faciet reus in tali casu, quo non tenetur fateri crimen à se perpetratum? Responder D. Tho. loc. cit. posse eum, *vel per appellationem, vel aliter licitè subterfugere, mendacium tamen dicere non licere*. Sed quod si apertè neget se crimen perpetrasse, erit mendax? Nonnulli putant, sine vlllo mendacio, negare eum posse, quamdiu crimen occultum est. Ratio est, quia Iudex non præsumitur interrogare, nisi de crimine, quod aliquo modo in publicam notitiam deductum est: Ergo si reus neget tale crimen à se perpetratum, non mentitur, si adhuc crimen occultum est.

Similis quæstio moueri solet de Iudice, qui publicè secundum allegata & probata condemnat reum, quem priuata scientia nouit esse innocentem; An is dicendus sit mentiri, quando disertè pronunciat criminofum esse, qui reuera talis non est? Plerique negant. Ratio eadem est, quia nihil aliud ille pronunciat; quam quod secundum allegata & probata pronunciare debet: Ergo cum alter secundum publicam allegationem & probatio

tionem criminofus fit (tamen coram Deo non fit) potest Iudex sine vllō mendacio pronunciare, talem esse.

Atque hæc est sententia doctorum de reo in iudicio interrogato: quæ si vera est, quid calumniaris? si falsa ostende errorem: Improbè autem facis, quod quæ de reo dicta sunt, ad alios etiam extendi velis.

Examinatur 5. Propositio.

A Is Catholicos deteriores esse Turcis, & multo minus cū Catholicis, quàm cum Turcis pacem iniuri posse. Nimirum ostendis, Calvinistas magis ad Turcarum, quàm Catholicorum doctrinam & societatem aspirare. Benè ergo de vobis meritis est author ille, qui *Caluino-turcismum* in lucem dedit.

Sed age; quid habes contra Catholicos: cur eos infra Turcas abiicis? An quia fidem non seruant? falsum est. An quia hostes Dei? Non Catholici, sed Turcæ sunt Dei hostes. An quia nolunt concedere libertatem religionis? sed neque vos conceditis in Anglia, Hollandia, Frisia. An quia tuentur sedem Apostolicam? Sed hoc ipsum fecit Constantinus Magnus, Carolus Magnus, Carolus Quintus. Idem facit noster Imperator Rodolphus. An quia iurant Pontifici obedientiam: obedire, filiorum est; reluctari, rebellium.

Examinatur 6. Propositio.

A Is Regem Hispaniæ notorium esse hæreticum, & omnibus Euangelicorum viribus expellendum è regno Catholico. Modestiùs, mi homo. Non solùm in Regem, sed etiam in Imperatorem iniurius es. Vterque eandem fidem tenet. Aut ergo neuter, aut vterque hæreticus tibi sit necesse est. Collige te. Et cur notorium vocas hæreticum? An non multis iam sæculis *Catholicus*

Rex

Rex appellatus est? Et appellabitur, vt spero, deinceps. Sed quod illud regnum Catholicum, ex quo expellere illum vis? Hispanicum, sine dubio. At si hoc Catholicum est, vt reuera est; quomodo rex hæreticus, qui idem sentit cum regno Catholico? Et cur vi expellere eum vis? Putabam te pacis, non belli amantem esse; & hortari velle Evangelicos tuos ad mansuetudinem, non ad arma in reges corripienda. Sed hoc rebellium proprium est. Nolunt obedire suis regibus; ideoque mortem illis moliuntur.

Examinatur 7. Propositio.

A Is Sigismundum Imp. dixisse, se non teneri promissis Ioanni Hussio & Hieronymo Pragensi factis, eo quod contrarium Pontifici antea promississet. Vbiq; mendax es. Sigismundus Hieronymo Pragensi nihil promissit. Hussio quidem promissit saluum conductum, sub ea conditione, vt ne fageret. Fugit autem Hussius contra pacta conuenta. Meritò igitur punitus est. Vide, quæ supra dixi c. 12. §. 7. & 8.

QVAESTIONES MISCELLANÆ.

De fide Hæreticis seruanda, contra quendam Calvinistam Batauum, qui se fœderatorum inferioris Germaniæ Defensorem appellat.

OPUSCVLVM II.

LECTORI.

SCRIPSI nuper Disputationem, de fide hæreticis seruanda; & in ea demonstraui, non minus

minus hereticis, quàm Catholicis, in rebus aliàs licitis & honestis, fidem integram ac illibatam seruare oportere. Annexa erat appendix eiusdem planè argumenti. Adversarij, qui longè aliter nos sentire arbitrabantur, plerique mirati sunt, Et se hæcenus falsò persuasos esse, ingenuè confessi. Ac iam putabam fore, ut nemo amplius in hac re molestus nobis esset. Sed, ut inquietum est hominum genus, Calvinista quidam Batauus, nouam litem nobis intentat; Nec solum probris & conuitiis tumultuatur in Catholicos omnes; sed etiam odiosè perfidiam illis obiicit, quasi fidem hereticis datam ac promissam, impunè violari posse, verbo ac opere palam testentur. Eius audaciam & mentiendi libidinem in hoc libello, paucis detexi & confutauit. Et sanè opus erat. Nam apud imperitos & simpliciores facile fucum fecisset, præsertim cum ex Conciliorum & Pontificum decretis, quidquid in nos eructat, probare se videri velit. Porro, quæ huic homini causa sit, bis coctam crambem reponendi, facilis coniectura est. Ex bello Belgico, quod inter Catholicum regem Hispaniæ, & fœderatos Ordines, tot annis geritur, non exiguū questū facit. Et quia nūc de pace agitur, omnibus modis eā turbare vult, ne questū, cessate bello mox amittat. Ergo passim inculcat, pacē cum Catholicis nullo modo iniri posse, eo quod ipsi fœderatos habeāt pro hereticis, & dicant, fidem hereticis datam, minimè seruandam esse. Futurū ergo, ut ipsi eā non seruent. Potius igitur in bello persistendū, ut venter Bataui huius suscipi possit. Nēpe hoc homini illi consilium; hic scopus. Tu, beneuole Lector, hunc meum laborem æquo animo accipias, velim.

QVAESTIONES MISCELLANEAЕ.

DE FIDE HÆRETICIS
seruanda contra Batauum
Caluinistam.

LITIGAS MECUM, homo Bataue, de fide Hæreticis seruanda. Et quidem id potissimum inter nos agitur, quid de hac re sentiant Catholici. Tu sententiam eorum contineri vis hoc syllogismo; *Hæreticis non est seruanda fides: sed Evangelici, id est, Lutherani & Calvinista, sunt heretici: Ergo Evangelicis id est, Lutheranis & Calvinistis, non est seruanda fides.* Maiorem probas partim ex decretis Conciliorum & Pontificum; partim ex verbis, factis, & vsu Catholicorum. Minorem sumis sine probatione, tanquam ab omnibus concessam & receptam. Age igitur, quando ita vis, resoluamus hunc syllogismum, & singulas eius propositiones expendamus; idque hoc ordine.

- 1 *An Calvinista sint Evangelici?*
- 2 *An Calvinista sint Hæretici?*
- 3 *An Pontifici sint Catholici?*
- 4 *An Catholici in Concilio Tridentino decernant, Hæreticis non esse seruandam fidem?*
- 5 *An hoc ipsum decernant in Concil. Constantiensi?*
- 6 *An etiam in Lateranensi?*
- 7 *An decreta Pontificum hoc statuunt?*
- 8 *An Catholici passim ita scribant & sentiant?*
- 9 *An Catholici re ipsa non seruent Hæreticis fidem?*

In his quæstionibus tota controuersia inter nos consistit. Has ergo si excussero, nihil restabit, de quo ultra litigemus. Tum interim aduerte, Bataue, ne quid, quod ad rem pertinet, intactum relinquatur. Nam conuitia & verborum iniurias, quibus sæpe me laceffis, lubens omittam.

Q V Æ S T I O I.

An Calvinistæ sint Euangelici?

1 **N**omine Euangelicorum, in tuis libellis passim intelligis Lutheranos & Calvinistas. Hic primùm quæro ex te, si tam Lutherani, quàm Calvinistæ Euangelici sunt; an ab eodem Christi Euangelio dicantur Euangelici, an à diuersis? Ab eodem dici non possunt, quia Lutherani ex suo Euangelio docent Christum realiter præsentem esse in Eucharistia; quod Calvinistæ negant. At in vno eodemque Euangelio, id non affirmatur & negatur. Non ergo ab vno Euangelio Calvinistæ & Lutherani dicti sunt Euangelici. Si autem à duobus, necesse est duo contraria esse Euangelia, quorum altero asseratur præsentia Christi in Eucharistia; altero negetur. Si contraria sunt, vtrumque à Deo esse non potest. Vel ergo Lutherani, vel certè Calvinistæ à Deo non sunt. Hunc serupulum, vt mihi eximas, velim.

2 Sed relictis Lutheranis, de solis Calvinistis tecum agam. Tu enim non Lutheranus Euangelicus, sed Calvinianus haberi vis. Ais ergo, Calvinistas esse Euangelicos. Hic iterum quæro, sintne doctrina, an moribus Euangelici? Neutrum verisimile est. Non primum, quia quæ Calvinistæ docent, non sunt conformia Euange-

lio. Eiusmodi sunt hæc. 1. Deum esse authorem peccati. 2. Duo tantum esse Sacramenta. 3. Baptisimum infantibus fidelium non esse necessarium ad salutem. 4. corpus Christi non esse præsens in Eucharistia. 5. Legem Dei esse impossibilem, etiam homini iusto. 6. Omnia iustorum opera esse meram iniquitatem. 7. Fidem esse propriam Electorum. 8. Peccatum originale non tolli per Baptismū. 9. nec reliqua peccata tolli in iustificatione, sed tantum tegi seu occultari. 10. Liberum arbitrium periisse per peccatum primi parentis. 11. Ecclesiam Christi posse errare & deficere. 12. Christum non esse mortuum, nisi pro paucis. Hæc & similia Calvinistarū dogmata; non potes mihi ostendere in Euāgelio. Quomodo ergo Calvinistæ possunt dici Euangelici? Hic, mi homo, quidquid agas, non euades. Vbi quæso scriptum est in Euangelio, *Deum esse authorem peccati? corpus Christi non esse in Eucharistia?* Volue & reuolue Euangelium Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis. Nusquam inuenies hæc portenta. Idem aio de cæteris.

3 Iam mores Calvinistarum, tam remotos ab Euangelio esse, quàm cælum à terra distat, certissimum est. Ut multa alia omittam, nullo modo conforme est Euāgelio, conuitiis & mendaciis insectari alios. At nihil Calvinistis æquè familiare est. Audi conuitia. Calvinus in Antidoto Concilij Tridentini, Catholicos passim vocat *stupidos, quilibet, asinos, porcos, pecudes, crassos boues, Antichristi legatos, Christi hostes, otiosos ventres, mendicabula, putrida cadauer, silicernia, blaterones, Patres cornutos, Tridentinum colluuiem, exitilia monstra, degeneres ac spurios magna meretricis filios, &c.* Calvinum strenuè imitantur Calvinistæ, Iosephus Burdo, David Pareus, Gabriel Povelus, & alij passim. Ne longè abeam; tu ipse in priori tuo libello, quam maledicus es? Philippum regem Hispaniæ appellas *raptorem, & notorium hereticum*: Archiduces

duces Austriæ perfidos : Ducem Sabaudiaë, crudelem & perfidum : Sigismundum regem Poloniaë, non dissimilem : Albertum & Claram Eugeniam, quos tanquam Principes tuos colere debebas, vera pacis impedimenta. In posteriori planè scurrilis es. Perpetuò eructas lupanaria, meretrices, leones, & multa talia, quæ lubès prætereo. Suntne hæc, Bataue, conformia Evangelio? Non opinor. Evangelium ait. *Qui dixerit fratri suo facie, reus erit gehennæ ignis.* Et vos vultis esse Evangelici, qui multo atrociora conuitia in alios despuitis? Non sic Bataue, non sic.

Venio ad vestra mendacia. Vix quicquam scribitis in Catholicos, quod mendaciis inspersum non sit. Ex iis quædam enormia sunt. Calvinus lib. 4. institut. cap. 7. §. 27. dicit Pontifices cum Cardinalibus docere, nullum esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem. Verba eius sunt hæc; *Quasi verò dubium sit, qualem religionis speciem professi sint iam pridem Pontifices cum toto Cardinalium collegio, & hodie profiteantur. Primum enim arcana illius Theologia quæ inter eos regnat, caput est, nullum esse Deum. Alterum, quæcunque de Christo scripta sunt ac docentur, mendacia esse & im-osturas. Tertium, doctrinam de vita futura & ultima resurrectione, meras esse fabulas. Jam pridem hæc ordinaria cepit Pontificum religio. Quid hoc mendacio potest esse mendacius?*

5 Sed, an solus Calvinus mendax? Etiam a seclæ ipsius hanc artem didicerunt. Gabriel Pouelus, in libro de Antichristo, dicit Catholicos docere, *Quod Papa possit dispensare contra vetus & nouum testamentum: quod possit creare, seu aliquid ex nihilo producere; quod sacramenta à Christo instituta mutare; quod maius peccatum sit, comedere carnes de prohibito, quam adulterium committere.* Hæc & plura alia, quæ idem author habet, an non mendacia, seu potius, mendaciorum portenta sunt? Quid dicam

do Plessæo, Pareo, & similibus? Scripsit Plessæus librum de missa, in quo tot mendacia passim occurrunt, ut Episcopus Ebroicensis publico scripto professus sit, se quingenta loca falsò in eo allegata, coram Christianissimo Galliarum rege, demonstrare posse, ac paratum esse. Iam David Pareus, quot mendaciorum conuictus est à nostro Mulhusino; Imo tam infamis in hoc genere est, ut ab ipsis Calvinistis, præsertim à Iosepho Scaligero, mendax palam proclamatus sit. Et tu, Bataue, ut cæteros omittam, quam probè in hac palestra exercitatus sis, ex tuis verbis paulo post patebit.

6 Ex dictis sic concludo; Quorum neque doctrina, neque facta Euangelio conformia sunt, illi verè Evangelici dici aut haberi non possunt: sed neque doctrina, neque facta Calvinistarum sunt Euangelio conformia, ut probatum est: Ergo Calvinistæ non possunt verè dici aut haberi Evangelici. Possunt tamen per antiphrasin vocari Evangelici, quasi minimè Evangelici; sicut dicitur bellum, quasi minimè bellum.

QVÆSTIO II.

An ergo Calvinistæ sint hæretici?

I **T** quidem id negabis. At ego his argumentis conuincam. *Primum est;* Quicumque aliter docet, quàm Apostolus Paulus docuit, hæreticus est: At Calvinistæ aliter docent, quàm Apostolus Paulus docuit: Ergo Calvinistæ hæretici sunt. Maior patet ex illo Gal. 19. *Si quis vobis euangelizauerit, præter id, quod euangelizauimus vobis anathema sit.* Hoc autem faciunt Calvinistæ. Euangelizant enim Deum esse authorem peccati, quod Paulus Apostolus non euangelizauit. Ergo Calvinistæ, secundum Paulum, sunt anathema.

2 *Alterum*

2. *Alerum est, Quicumque deserit Catholicam Christi Ecclesiam, hæreticus est: Calvinistæ deserunt Catholicam Christi Ecclesiam. Ergo Calvinistæ hæretici sunt. Maior certa est, etiam Caluino teste, qui lib. 4. inlt. c. 1. §. 10. vocat, transfugas, desertores religionis, abnegatores Christi, & sacri coniugij violatores, qui Catholicam Christi Ecclesiam deserunt. Minorem probo, quia Catholica Christi Ecclesia constat multis membris in vnitare fidei & charitatis inter se consentientibus, vt patet ex Apostolo 1. Cor. 12. v. 12. & 27. At nemo Calvinistarum in vnitare fidei & charitatis consentit cum multis membris; Ergo nemo Calvinistarum est in Catholica Christi Ecclesia. An tu, Bataue, negare id audes? Imò nec potes. Qui enim sunt illi, cum quibus tu in vnitare fidei consentis? Non sunt Pontificij, nec Lutherani, nec Anabaptistæ, nec Turcæ, nec Iudæi, nec Gentiles. Vel ergo sunt Calvinus, Beza, Iunius, VVitakerus, & alij Calvinistæ; vel omninò nullus. At tu ipse fassus es nuper (si meministi) te nõ curare Caluinum, aut similes? Ergo cum nemine consentis in vnitare fidei: Ergo non es in Catholica Christi Ecclesia, & consequenter hæreticus es. Ego verò, inquires, consentio cum Apostolis & Euangelistis. Sed audi, bone vir, seponamus tãtis per Ecclesiã Christi in cœlis triumphantẽ, de Ecclesia in terris militante agamus. Et dic sodes, estne hodie in terris aliqua catholica Christi Ecclesia? Omninò, Ergo sunt etiam hodie in terris membra illius Ecclesiæ, in vnitare fidei consentientia. Nihil certius, Dic ergo, quæ sunt membra, cum quibus tu consentis: Rem difficilem à te peto. Et sat scio, te nõ reperiturũ, etiam in numero Calvinistarum, quorum arbitrio stare velis in rebus fidei ac religionis. Idem de aliis Calvinistis dico. Singuli sibi sapiunt; nemo socium, cum quo idem sentiat, agnoscit. Omnes ergo extra Ecclesiam; omnes hæretici sunt.*

3 *Tertium argumentum* : Calvinistæ publico scripto profitentur, se in omnibus sentire cum Lutheranis, excepto puncto de cœna Domini: At Lutherani apertè clamant, Calvinistas esse hæreticos: Ergo in hoc puncto Calvinistæ illis consentiunt: Ergo suo iudicio hæretici sunt. Quid censes, Bataue, an non Calvinistæ Heidelbergenses nuper libellum ediderunt, in quo sanctè affirmant, se per omnia sentire cum Lutheranis in rebus fidei ac religionis, vnico puncto de cœna Domini excepto? Negari non potest. Libellus in manibus est, & ab omnibus legitur. Rursum, an non Lutherani palam fatentur, doctrinam Calvinistarum esse impiã, blasphemam, hæreticam? Nec hoc potest negari. Extat liber Theologorum VVittembergensium, Tubingæ hoc anno editus, in quo id perspicuè demonstratur. Sic ergo concludo; Calvinistæ in omnibus punctis fidei ac religionis (excepto vnico de cœna Domini) planè dicunt se sentire cum Lutheranis: atqui Lutherani sentiunt dogmata Calvinistarum esse hæretica. Ergo idem sentiunt Calvinistæ: Ergo reuera hæretici sunt.

4 *Addo quartum*; Calvinus natus & baptizatus est in Ecclesia Pontificia, vt constat: Ergo Ecclesia Pontificia, tanquam mater, ipsum genuit. Vel ergo, cum ipsum gigneret, fuit casta, vel corrupta. Si casta, hæreticus est Calvinus, qui ipsam deseruit. Si corrupta, spurius est, qui ex meretrice natus. Vides, Bataue, quid velim. Sin minus, accipe hos duos Elenchos. Prior est. Qui integram & inuiolatam Christi Ecclesiam deserit, hæreticus & Apostata est. Calvinus (si Ecclesia Pótificia fuit integra) integram & inuiolatam Christi Ecclesiam deseruit: Ergo Calvinus est hæreticus & apostata. Posterior est. Qui agnoscit se natum ex matre corrupta seu meretrice, spurius est: Calvinus (si Ecclesia Pontificia fuit corrupta) agnoscit se natum ex matre corrupta seu

mere-

meretrice: Ergo Calvinus spurius est. Simili argumēto vsus est August. lib. 3. contra Iulianum c. 17. *Si, inquit, per sanctos Antistites constuprauerunt Ecclesiam Manichæi, dic mihi Iuliane, quæ te peperit, utrum casta, an verò meretrix enixa est? Vbi hæc 4. argumenta nonnihil excusseris, plura tibi adferam. Nolo stomachum tuum, qui alias nauseabundus est, nimium onerare. Hæc digere; ac deinde redi.*

QVÆSTIO III.

An Pontificij sint Catholici?

TV quidem Bataue, vt Pontificem Antichristum, sic omnes Pontificios vis esse hæreticos & Antichristios. Sed vno hoc Elencho te refellam. Illi prudenter censendi sunt Catholici, qui ab antiquis temporibus ad nos vsque, publicè semper dicti & habiti sunt Catholici, nullo Catholico reclamante. At Pontificij semper publicè dicti & habiti sunt Catholici, nullo Catholico reclamante: Ergo Pontificij prudenter censendi sunt Catholici. Maior per se nota est. Minorem probo, quia ex tota antiquitate non potes vllum Catholicum Scriptorem producere, qui negauit Pontificios esse Catholicos. Imò, tradit Augustinus, ne aduersarios quidem id negasse vnquam, aut negare posse. Sic enim scribit in lib. de vera & falsa religione c. 7. *Tenenda est nobis Christiana religio, & eius Ecclesie communicatio, qua Catholica est, & Catholica nominatur, non solum à suis, sed etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolintue ipsi quoque heretici & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud, quam Catholicam vocant: Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab vniuerso Orbe nuncupatur.*

2 An tu ergo putas, te tuique similes Nouatores, ti-

tulum *nominis Catholici*, quem tot sæculorū præscriptione obtinemus, posse nobis clamando eripere? Erras, mi homo. *Melior est conditio possidentis*, inquit Iureconsultus. Nos sumus in possessione nominis Catholici. Melior ergo nostra, quàm vestra conditio est. Nec vestri homines id diffidentur. Nam plerique, quia sciunt Pontificios legitima præscriptione vocari Catholicos, non volunt Catholici, sed Euangelici aut Epistolici appellari, Audi quid nuper acciderit Pareo vestro. Is Vormatiæ rogatus à Pontificio Doctore, cuius sectæ esset? Nullius, inquit, Cuius ergo religionis? Pauline, ait Ergo Catholicæ, inferebat alter. Nego, inquit Pareus. Tum alter; Quicumque Paulinus est, Catholicus est, non enim nisi Catholicam doctrinam tradidit nobis Paulus: At tu Paulinus es, ut fateris: Ergo Catholicus es. Iterum negat Pareus. Et alter, quid inquam negas? Syllogismus bonus est. Aut maior, aut minor propositio neganda est. Quid tergiuersaris? Pareus consternatus abiit. Noluit fateri se Catholicum esse, ne videretur fateri, se Pontificium esse. Ita nimirum insculptum est omnium animis ac pectoribus, non alios, quam Pontificios, dici & haberi Catholicos.

3 Fortè dices, Pontificios solo nomine, non autem doctrina Catholicos esse. Sed quæro ex te, an omninò inter Christianos reperiri possit doctrina Catholica? Planè, inquires. Alioqui nemo saluari posset. At apud quos illa reperitur? An apud Anabaptistas? Negat Calvinus, qui illos, tanquam hæreticos condemnat. An apud Lutheranos? At illi docent, Calvinistas esse hæreticos. An apud Calvinistas? At illi proprio cõsensu, ut paulo ante ostendi, hæretici sunt. Vel ergo nusquam est, vel apud Pontificios est. Sed propius ad rem. Apud illos non potest esse doctrina Catholica, qui in rebus fidei ac religionis non conspirant cum doctrina, quæ
 primis

primis quingentis annis in Ecclesia Christi tradita est (Tunc enim, teste Caluino lib. 1. instit. c. 11. §. 13. & lib. 4. cap. 2. §. 3. vigeat sincera & Catholica doctrina) Atqui nec Caluinistarum, nec Lutheranorum, nec Anabaptistarum doctrina cōspirat cum illa, quæ primis quingentis annis in Ecclesia Christi tradita est: Ergo nec Caluinistarum, nec Lutheranorum, nec Anabaptistarum doctrina est Catholica. Minorem probo, quia Calvinistæ docent, *Deum esse authorem peccati*: Lutherani, *nullum esse liberum arbitrium in homine*: Anabaptistæ, *infantes non esse Baptizandos*. Hæc autem doctrina non fuit tradita in Ecclesia Christi primis quingentis annis. Non ergo est Catholica. Vel igitur nusquam, vel apud Pontificios quærenda est Catholica doctrina.

Q V Æ S T I O I V.

An Catholici in Concilio Tridentino doceant, Hæreticis non esse seruandam fidem?

ID tu affirmas in utroque tuo libello. Et quidem in posteriori, quem contra me scribis, multis verbis & ambagibus conaris id persuadere; quod valde miror. Nam in toto Concilio ne apicem quidem inuenias, qui tecum sentiat. Imò multa sunt, quæ te mendacem arguunt. Hoc, ut omnes clarè videant, ponam ipsa verba Concilij, quæ in tribus diuersis sessionibus, ubi agitur de saluo conductu seu publica fide & securitate, discretè habentur. Igitur sess. 13. in fine, sic habet. *Sacro sancta generalis Tridentina synodus, omnibus & singulis, siue clericis, siue secularibus personis uniuersæ Germaniæ, cuiuscunque gradus, status, conditionis, & qualitatis sint, qui ad æcumenicum hoc & generale Concilium accedere voluerint; et de iis rebus, quæ in ipsa synodo tractari debent, omni libertate confer*

conferre, proponere & tractare, ac ad ipsum œcumenicum Concilium liberè & tuto venire, & in eo manere & commorari, ac articulos, quos illis videbitur, tam scripto, quàm verbo offerre, proponere, & cum Patribus, siue iis, qui ab ipsa sancta synodo delecti fuerint, conferre, & absque ullis conuitiis & contumeliis disputare, nec non quando illis placuerit, recedere possint, & valeant; publicam fidem & plenam securitatem, quam saluum conductum appellant, cum omnibus & singulis clausulis, & decretis necessariis & opportunis, etiamsi specialiter, & non per verba generalia exprimi deberent, quæ pro expressis haberi voluit, quantum ad ipsam sanctam synodum spectat, concedit. Placuit præterea sanctæ synodo, ut si pro maiori libertate ac securitate eorum, certos tam pro commissis, quàm pro committendis per eos delictis, Iudices eis deputari cupiant, illos sibi beneuolos nominent, etiamsi delicta ipsa quantumcunque enormia ac hæresim sapientia fuerint.

2 Et rursum sess. 15. in fine, Sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina synodus, in hærendo saluo cōductui, in penultima sessione dato, & illum iuxta tenorem infra scriptum, ampliando, Vniuersis fidem facit, quod omnibus & singulis Sacerdotibus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, militaribus, popularibus & aliis quibuscunque viris, cuiuscunque status & conditionis: aut qualitatis existant, Germanicæ prouinciæ & nationis, ciuitatibus, & aliis locis eiusdem, & omnibus aliis Ecclesiasticis & secularibus, præsertim Augustanæ confessionis personis, qui aut quæ una cum ipsis ad hoc generale Tridentinum Concilium venient aut mittentur, ac profecturi sunt, aut hucusque venerunt, quocunque nomine censeantur, aut valeant nuncupari, tenore præsentium publicam fidem, & plenissimam verissimamque securitatem, quam saluum conductum appellant, liberè ad hanc ciuitatem Tridentinam veniendi, ibidemq; manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi, una cum ipsa synodo de quibuscunq; negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia quacunque ipsi libuerit, ac

articulos quoslibet, tam scripto quam verbo liberè offerendi, propalandi, eosque scripturis sacris, & beatorum Patrum verbis, sententiis & rationibus declarandi, astruendi & persuadendi, & si opus fuerit, etiam ad obiecta Concilii generalis respondendi, & cum iis qui à Concilio delecti fuerint, disputandi Christianè, aut charitatiuè, absque omni impedimento cōferendi, opprobriis, conuitiis, ac contumeliis penitus semotis, & signanter, quod causa controuersa, secundum sacram scripturam, & Apostolorū traditiones, probata Concilia Catholica Ecclesie consensu & sanctorum Patrum authoritates in prædicto Cōcilio Tridentino tractentur, illo etiam addito, ut religioni prætextu aut delictorū circa eam cōmissorum aut committendorum minimè puniantur, impartituras omninò concedi: sic etiam, ut propter illorū præsentiam neque in itinere, aut quocunque locorum eundo, manendo aut redeundo, nec in ipsa ciuitate Tridentina à diuinis officiis quouis modo cessetur. Et ut his peractis, vel non peractis, quancunque ipsis libuerit, aut maiorū suorum mandato & assensu ad propria reuerti optabunt, aut aliquis eorum optabit; mox absque ulla remittentia & occasione aut mora saluis rebus eorum & suorum pariter honore & personis, vice versa possint iuxta beneplacitum liberè & securè redire; de sciētia tamen ab eadem synodo deputandorū, ut nunc opportunè eorum securitati, absq̃ dolo & fraude provideatur. Vult etiam sancta synodus, in hac publica fide, saluoque conductu, omnes quascunque clausulas includi ac contineri, ac pro inclusis haberi, quæ pro plena efficaci & sufficienti securitate, in eundo, stando & redeundo, necessariæ & oportuna fuerint. Illud etiam, ad maiorem securitatē, & pacis conciliationis bonum, exprimens, quod si quis sp̃iam, aut illorum aliqui siue in itinere Tridentum veniendo, siue ibidem morando, aut redeundo, aliquod enorme quod absit, egerint aut cōmiserint, quo posset huius fidei publica & assurancementis beneficium eis concessum annullari, aut cassari; vult & cōcedit, ut in huiusmodi facinore deprehensi, ab ipsis duntaxat, & non ab aliis cōdigna animaduersione, cum emenda sufficienti, per partem ipsius synodi

synodi merito approbanda, & laudanda, mox puniantur; illorum asssecurationis forma conditionibus & modis omninò manentibus illibatis. Pariformiter etiam vult, ut si quisquam, vel aliqui ex ipsa synodo, siue in itinere, aut manèdo, aut redeundo, aliquod enorme, quod absit, egerint aut commiserint, quo posset huius fidei publicæ & asssecurationis beneficiù violari, aut quoquo modo tolli, in huiusmodi facinore deprehensi ab ipsa synodo duntaxat, & non ab aliis, condigna animaduersione & emenda sufficiente, per partem Dominorum Germanorum Augustanæ confessionis tunc hic presentium, meritò laudanda & approbanda, mox puniantur; presenti asssecurationis forma, conditionibus & modis omninò manentibus illibatis. Vult præterea ipsa synodus quod liceat ipsis Ambassiatoribus, omnibus & singulis, toties quotiescunque oportunum fuerit seu necessarium, ad auram capiendam exire de ciuitate Tridentina, & reuertì ad eandem necnon nuntium vel nuntios suos ad quæcumq; loca pro suis necessariis negotiis ordinandis libere mittere, seu destinare, ac ipsos missos seu destinatos, seu missum & destinatiù suscipere toties, quoties eis videbitur expedire: ita quod aliqui vel aliquis per deputandos Cõcilij societur, qui eorum securitati provideant, vel provideat. Qui quidem saluus cõductus, & securitas stare ac durare debeat, à tempore & per tempus, quo in ipsius synodi & suorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit, & usque ad Tridentum perduci, ac toto tempore mansionis eorù ibidem, & rursum, post sufficientem audientiam habitam, spatio viginti dierum præmissò, cum ipsi petierint aut Concilium, habita huiusmodi audientia, ipsis recessum indixerit, à Tridentino usque in quem quisque elegerit sibi locum tutum, Deo fauente, restituet, dolo & fraude prorsus exclusis. Quæ quidem omnia pro vniuersis & singulis Christi fidelibus, pro omnibus Principibus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus quibuscunque, atq; omnibus aliis clericis & secularibus personis, cuiuscunque status & conditionis existant, aut quocunque nomine censeantur, inuicibilmente obseruanda esse promittit, & bona fide spondet. Insuper,

super omni fraude & dolo exclusis, vera & bona fide promittitur ipsam synodum nullam vel manifestè vel occultè occasionem quesituram, aut aliqua auctoritate, potentia, iure vel statuto, privilegio legum vel canonum aut quorumcunque Conciliorum, præsertim Constantiensis & Senensis quacunque forma verborum expressa, in aliquod huius fidei publicæ & plenissimæ assecurationis, ac publicæ & liberæ audientie, ipsis per ipsam synodum concessæ, præiudicium quouis modo usuram, aut quenquam uti permissuram: quibus in hac parte pro hac vice derogat. Quod si sancta synodus, aut aliquis ex ea, vel cuiuscunque conditionis, vel status aut præeminentiæ existens, præscriptæ assecurationis & salui conductus formam & modum, in quocunque vel clausula violauerit (quod tamen auertere dignetur omnipotens) & sufficiens emenda non fuerit mox subsequuta, & ipsorum arbitrio merito approbanda & laudanda; habeant ipsam synodum, & habere potuerunt incidisse in eas pœnas, quas iure diuino & humano aut consuetudine, huiusmodi saluorum conductuum violatores incurrere possunt absque omni excusatione, aut quauis in hac parte contradictione.

3 Hæc omnia totidem verbis repetuntur sess. 18. in fine; & postea sic subditur: Eadem sacrosancta synodus, in spiritu sancto legitimè congregata, omnibus & singulis aliis, qui nobiscum in iis, quæ sunt fidei, communicationem non habent ex quibuscunque regnis, nationibus, prouinciis, ciuitatibus ac locis, in quibus publicè & impunè prædicatur, vel docetur, siue creditur contrarium eius, quod sancta Romana sentit Ecclesia, dat fidem publicam, siue saluum conductum sub eadem forma & eisdem verbis, quibus datur Germanis.

4 Hactenus etiam ipsa verba Concilij, in quibus fit mentio publicæ fidei, seu salui conductus. Ex iis omnibus, si potes Bataue, extunde mihi hanc vocem: *Hæreticis non est seruanda fides.* Nec tu, nec quisquam alius id poterit. Quid ergo molestus mihi es? Cur contra conscientiam tuam clamas, in Concilio Tridentino decre-

tum

tum esse, *Hæreticis non esse seruandam fidem*? Imò apertè contrarium decretum est. Nam si verba & sensum Cõcilij attendas, inuenies hæc duo statui ac decerni; *Vnum* est, vt omnibus Catholicis ac hæreticis, cuiuscunque status aut conditionis sint, liceat publica fide ac securitate venire ad ciuitatem Tridentinam, ibidem manere, stare, proponere, disputare, domum redire. *Alterum* est, vt nemini liceat hanc publicam fidem ac securitatem omnibus promissam, vlllo modo violare; Et si quis, siue Catholicus, siue hæreticus, eam violauerit legitimè puniatur, subeundo illas pœnas, quæ iure diuino & humano in violatores fidei constitutæ sunt. Hæc est summa decreti. Ex quo duo colligo, quæ ad rem faciunt. *Primò*, Concilium velle ac seriò mandare, vt fides publica, quæ hæreticis promissa est, omninò seruetur. *Secundò*, Concilium sentire, eum, qui promissam hæreticis fidem violauerit, non solum humano, sed etiam diuino iure puniri posse. Quid clarius dici aut definiri potest? Et tu in tam clara luce latebras quæris & ambages?

§ Ne tamen nihil videaris agere, multa obiicis, quæ vel apertè falsa sunt, vel ad rem non faciunt. Ponam obiectiones tuis verbis. Primùm ergo sic ais; *Sed cum delinquentibus & peccaturis fides publica, plenissima & verissima securitas, huius Concily decretis, vestræ fidei sociis promittatur: piique interim vndique omni perfidia genere inuoluti atrocissimè opprimantur; an non verè istiusmodi decreta & oracula ex latronum antro, qui aliqua mente præditus est, edita esse dicet?* Audi Bataue. An non potius, qui aliqua mente præditus est, dicet te calumniari? fides publica & securitas plenissima, non tantum nostræ, sed etiam vestræ fidei sociis promissa est. Consule verba Concilij paulo ante citata. Deinde, qui sunt illi pij viri, qui atrocissimè oppressi sunt contra publicam fidem à Concilio datam? Si potes eos nominare, fatebor decreta Con
ta Con

ta Concilij ex latronum antro prodiisse. Si nō potes, dicam te ex eodem antro eructare mendacia. An satis tibi est, calumniam istam in chartam coniicere, vt imponas simplicioribus? Hoc bonum virum non decet.

6. Sed pergis; Et adeo tamen, locusta effrons es, vt illo saluo conductu per illos coniuratos Patres (quorum maiori parti nulla erat fides) Euangelicis, quos tu hæreticos mentiris, fidem datam seruandam esse decretum fuisse, ostentare audeas, cum ne vlla quidem in illo hæreticorum fiat mentio, sed è contra, instinctu Pontificum, indefessoque Cardinalium & Episcoporum conatu, ne Regibus & Principibus quidē, licet Catholico Romanis, maiestas & fides integra seruarentur, imò iisdem ipsis, vt omnino alio bello inter ipsos suspenso, fœdera inter se mutua ad extirpandos Euangelicos, suaderetur, cōciliarent. Interim dum coniurati illi patres ipsos Reges & Principes meretricum mores regia & principali potestate in premium opera sibi fortiter nauata, penitus exuere niuntur. Et Pontifex per Italiam; Caesar per Hispaniam, Germaniā & Belgium; & Franciscus II. & Carolus IX. per Galliā re ipsa ad opprimendos Euangelicos principes & populos, & Tridento quidē procul in vnum conspirabant; & Tridenti in ipso viperarum & latronum antros Christianis Euangelicis orthodoxis fidem publicam & tutam securitatem ad vitam tantum suam ab igne, ferro & veneno liberandam, profuturā, locusta cantas? Multa hic dicis Bataue, 1. me effrontem locustam esse, Condono hoc tibi, 2. Patres Cōcilij fuisse coniuratos. Nihil absurdi, si in bono Coniurarunt, 3. maiori illorum parti nullam fuisse fidem. Tantundem probas, ac si dicam, tibi nullam esse fidem. 4. me mentiri asserendo Euangelicos esse hæreticos. At nunquam ego asserui Euangelicos, sed Calvinistas esse hæreticos: nego autem Calvinistas esse Euangelicos. 5. in Cōcilio, nullam fieri mentionem hæreticorum. Ergo tu mendax es, qui dicis in Concilio definiri nullam hæreticis seruandam esse fidem. 6. omni conatu laboratum esse à

Cardinalibus & Episcopis, ne fides integra seruetur Regibus & Principibus, etiam Romano-Catholicis, Hoc dicitis, non probas. Et putidum mendacium est. 7. suatum est iisdem Regibus & Principibus, ut inter se fœdera inirent ad extirpandos Euangelicos. Volebas dicere, hæreticos. Nam Euangelici extirpandi non sunt. 8. Patres Cœcilij conatos esse, penitus exuere Reges & Principes Romano-Catholicos Regia & Principali potestate. Aut fabulam, aut somnium narras. Quis genius tibi hoc inspirauit? 9. Pontificem, Imperatorem, & duos Reges Gallix, Carolum & Franciscum, re ipsa conspirasse ad opprimendos Euangelicos. Semper hic erras. Calvinistæ nō sunt Euangelici. Et iniuriam facis Imperatori, & Gallix Regibus, quod eos in malo conspirasse interpretaris. Itane Imperatorum & Regum famam publicè tu traducis? 10. Tridentum tempore Concilij fuisse antrum viperarum & latronum. Ergone Legati Imperatorum, Regum & Principum, viperæ & latrones tibi sunt? Parum Euangelicè loqueris, mi Batue.

7. Iterum pergis; Tu fidem publicam plenissimamque securitatem Trideti in ipsis venabulis venatores lupos & depastores misellis ouiculis Christianis & orthodoxis, ad demonstrandos Pontificum & sequacium eorū in doctrina & moribus errores, in medium prodeūtib; promissam seruandam esse decantare audes; ubi Catholicorum Regum & Principū legatis pontificiis, de morum tantum, aut præcipue reformatione agentibus, vix tuis esse licebat? ubi ipsis Regibus & Principibus Catholico Romanis ab libitum Iouis Capitolini excommunicatis, Imperia & regna perfidè auferri posse decretum fuit? vitam qui cui non seruant, an nos ita fungos esse putas, Becane, ut fidē illi eisdem seruatuos credamus? Illos, inquam, qui lingua iurant, & promittunt, & mentem iniuratam tenēt? qui Euangelicos communem omnium Catholico Romanorum hostem esse iniustum

iniustum docetis, & scribitis, & consequenter talem, cum quo nec fides, nec iusiurandum commune esse debet? Hic primum nihil aliud video, quàm inermem & calumniosam exclamationem, deinde nectuntur putida aliquot mendacia. Primum est, Legatos Regum & Principum Catholicorum vix fuisse tutos Tridenti. Vnde hoc habes? Alterum, decretum fuisse, ut Reges & Principes Catholici ad libitum Pontificis excommunicati, regnis & imperiis suis perfidè exuerentur. In qua sessione decretum id est? Putas Pontificem tui similem esse, qui audes publicè decernere, Regem Hispaniæ suo regno exturbandum esse? Tertium, pontificios lingua iurare & promittere, & mentem iniuratum tenere. Quid si regeram, Calvinistas lingua iurare & mentem iniuratum tenere? Plures hoc credent, quàm illud. Quartum, nos scribere & docere, Euangelicos esse tales hostes, cum quibus nec fides, nec iusiurandum cõmune esse debet. Absit, ut hoc dicamus de Euangelicis. Imò nec de hæreticis ita sentimus. Ostendi tibi paulo ante, Patres Concilij Tridentini non solum publicam fidem obtulisse & promississe hæreticis, sed etiam pœnam statuisse in eos, qui fidem hæreticis promissam violarent.

8. Pergis porrò? *Expressim, ut dictum est ad Constantiensem synagogam veniendi à Sigismundo Imperatore saluus conductus Hussio datus est, & tamen ille, & Hieronymus Pragensis, orthodoxias causa, iuxta coniuratorum illorum Patrum sententiam, viui exusti fuerunt; hocine tu fidem datam non violare appellas? Quid itaque de Cõciliij Tridentini saluis cõductibus tenendum aut timendum putas, in quibus nulla hæreticorum expressa mentio facta est? Et tamen tu Becane tali securitate Euangelicos à cruētissimis suppliciis & lanienis vestris tutos, atque fidem ipsis datam seruandam fore, dulce canendo, ut auceps, docere conaris. O fraudem & perfidiam plusquam Græ-*

cam. plusquam Punicam. Videris sic argumētari; in Constantiensi Concilio fides Hussio & Hieronymo Pragenſi violata eſt; ergo etiā in Tridētino fuiſſet violata Euangelicis. Nimirum ex mendacio ſomnium colligis. Nego fidem violatam eſſe Hussio. Hussius Imperatori fidem violauit, vt oſtendi in diſputatione *de fide hæreticis ſeruanda.* Et infra ſuo loco iterum oſtedam. Porrò, cum ais, nullam hæreticorum fieri mentionem in ſaluſ conductibus Concilij Tridentini; apertè repugnas tibi ipſi. Nam alibi contendis, in eodem Concilio definitum eſſe, *Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem.* Vnde ſic regero; Qui nullam facit mentionem hæreticorum, ille non decernit, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem: atqui Concilium Tridentinum in ſuis ſaluſ conductibus, nullam facit mentionem hæreticorum, vt tu fateris; Ergo non decernit, hæreticis non eſſe ſeruandam fidem. Quid ergo tu nobis obiicis? Cætera, quæ ſequuntur, *O fraudem, O perfidiam,* verba ſunt quæ ſtrepitum faciunt, & nihil probant.

9. Deinde quaſi ab exordio, incipis ſcrutari mentem Concilij Tridentini per multas Pagellas, cū ais; *Non abs re futurum eſſe viri boni crediderunt, circa ambagē Tridentini Concilij partem qua fidem & ſecuritatem publicā Euangelicis datam ſpectat; paulo propius examinare.* His & ſequentibus verbis, quæ propter faſtidium omitto, nihil aliud facis, quàm falſis ſuſpicionibus & interpretationibus, mentem Concilij Tridentini peruertere, & in alium ſenſum trahere. Sed fruſtra. Nam mens Concilij ex verbis ipſius ſupra citatis clara & aperta eſt. Et ſanè, idèò integra ipſius verba huc tranſcripſi, vt quiuis videat & intelligat, quàm tu malitioſè & impudenter ea interpreteris. Et tamen audes polliceri, te citra ambagem Concilij decreta examinaturum; Imo nihil aliud, quàm ambagem, vbi minimè opus eſt, ſectaris. Hoc ſolùm à te
postulo,

postulo; & vrgeo, vt ex verbis Concilij colligas hęc sententiam, *Hæreticis non est seruanda fides*. Quandiu hoc non facis, nihil ad rem facis. Semper tibi occinam; *Hæc Bataue, dic de tribus capellis.*

10. Tandem tamen videris dicere aliquid ad rem; sed planè ex desperatione. Cum enim ex saluis conductibus Concilij Tridentini, non posses extundere hanc vocem; *Hæreticis non est seruanda fides*; cæpisti omnes angulos totius Concilij excutere, & tandem. sess. 25. cap. 20. de reformatione, reperisti hęc verba; *Decernit & præcipit* (sancta synodus) *sacros Canones & Concilia generalia omnia, nec non alias Apostolicas sanctiones, in fauorem Ecclesiasticarum personarum, libertatis Ecclesiasticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia presenti etiam decreto innouat, exactè ab omnibus obseruari debere*. Ex quibus verbis potest fieri tale argumentum pro te; Quæcunque in canonibus sacris, Conciliis generalibus & Apostolicis sanctionibus decreta sunt, ea in Concilio Tridentino renouantur, & exactè obseruari iubentur: Atqui in Canonibus sacris, Conciliis generalibus & Apostolicis sanctionibus decretum est, non esse hæreticis seruandam fidem: Ergo hoc etiam in Concilio Tridentino renouatur & exactè obseruari iubetur. Hęc, opinor, est vis argumenti tui. Sed audi Bataue, Effugium quæris & latebras. Cum enim in saluis conductibus Concilij Tridentini non reperias, quod ostensurum te promissisti; abducis nos aliò. Sed hoc etiam frustra. Nam apertè falsum est, quod assumis in argumento, definitum esse in sacris Canonibus, in Conciliis generalibus, & sanctionibus Apostolicis, quod hæreticis non sit fides seruanda, vt ex sequentibus patebit. Accedit, quod nunquam Patribus Concilij Tridentini in mentem venerit, eo loco definire aut reuocare, quod tu vis. Nam supra ostendi, Patres in suis saluis conductibus

ctibus disertè statuisse, vt fides & securitas publica, quæ hæreticis promissa & oblata erat, integrè seruarietur, & si quis eam violaret, subeundæ pœnæ esset obnoxius. Non ergo, vt tu vis, cõtrarium hic statuerunt. Denique, Patres loco citato nõ renouât omnia simpliciter & absolutè, quæ in sacris Canonibus, Cciliis generalibus, & sanctionib. Apostolicis decreta sunt, sed ea tâtũ, quæ in fauorẽ personarũ & libertatis Ecclesiasticæ decreta sunt, vt ex verbis Concilij patet. Iam verò decretũ de nõ seruãda fide hæreticis (si quod tale esset, quod tamen non est) non magis esset in fauorẽ Ecclesiasticorũ, quam laicorũ. Sicut enim ex vi illius decreti, Ecclesiastici liberi essent à seruãda hæreticis fide, sic etiã Laici. Est enim vtrobique par ratio. Sed videamus deinceps, quid ex aliis Conciliis & Canonibus pro te adferas.

QVÆSTIO V.

An Catholici in Constantiensi Concilio doceant, Hæreticis non esse seruandam fidem?

1. **H**Oc etiam affirmas in vtroque tuo libello. Ego, & alias negaui, & nunc iterum nego. Expendamus ergo verba Concilij sess. 19. quæ sic habent; *Præsens sancta synodus ex quouis saluo conductu per Imperatores, Reges & alios seculi Principes, hæreticis, vel de hæresi diffamatis, concesso, nullam fidei Catholicae vel iurisdictioni Ecclesiasticae præiudicium generari, vel impedimentum præstari posse, seu debere declarat, quo minus, dicto saluo conductu non obstante, liceat iudicio competenti & Ecclesiastico, de huiusmodi personarum erroribus inquirere, & alias contra eos debite procedere, eosdemque punire, quantum iustitia suadebit, si suos errores renouare pertinaciter recusauerint, etiam si de saluo conductu confissi, ad locum venerint iudicij, alias non venturi: Nec sic*

sic promittentem, cum fecerit, quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum.

2. His verbis, ut vides, duo decernuntur. *Vnum est,* quod sæcularis potestas nullo modo possit impedire Ecclesiasticam potestatem à suo legitimo exercitio: ac proinde si quis sæcularis Princeps det alicui hæretico saluum conductum, hoc non debeat obstare, quo minus liceat Ecclesiastico iudici suum officium exercere, id est, examinare reum, & secundum allegata & probata procedere. Et ratio est, quia quãdo sunt duo Principes, qui habent distincta iudicia & tribunalia, quorum alterum altero maius ac superius est; tunc inferior Princeps non potest impedire superiorem ab executione suæ iurisdictionis, ac proinde securitas, quã promittit alicui, non extendit se ad tribunal superioris Principis, quia *superior legibus ac pactis inferioris non ligatur* (cap. cum inferior, Extra, de maiestate & obedientia) Atqui Princeps sæcularis, & Princeps Ecclesiasticus habet distincta tribunalia; & Ecclesiasticorum tribunal est superius. (cap. solite, titulo citato) Ergo Princeps sæcularis, quando dat alicui subdito saluum conductum, non potest illum extendere ad tribunal superius, sine ipsius consensu; nec per datam à se securitatem, impedire iurisdictionem superioris Principis. Quid certius? Hoc ipsum disertè docent Iureconsulti. Euerardus Speckan Iuris Professor Helmestadij, Centuria prima quæstionum iuris, q. 1. de eadem re sic habet; *Iudex superior talem fidemiam à Iudice inferiore factam, ratam habere nõ cogitur: tum quod reipub. intersit, delicta puniri: tum etiam quod superior legibus aut pactis inferioris nõ ligatur.*

3. *Alterum est:* quod sæcularis Princeps, qui promittit alicui securitatem, cum fecerit, quod in ipso est, non maneat in aliquo obligatus. Et ratio est, quia qui promittit securitatem, non censetur maiorem pro-

mittere, quàm præstare possit. Si ergo facit, quod in se est, non peccat contra fidem promissionis. Quid autem hoc sit, principem facere, quod in ipso est, paulo post explicabo. Tu enim & tui similes, sinistrè hoc interpretamini.

4. Atque hæc sunt duo decreta Cõcilij Constantiensis, quibus non decernitur, *fidem hæreticis non esse seruandam* vt tu malitiosè obiicis; sed instruuntur principes sæculares, quid in saluis conductibus seruare debeant, & quousque extendat se illorum potestas & iurisdictio in promittenda & præstanda securitate.

5. Quid tu nunc contra adfers, vel adferre potes? Primum, arrodis illud, quod in explicatione prioris decreti dixi, *saluum conductum inferioris*, id est, Imperatoris, Regis & Principis, *non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisditionem*. Atque hinc tria absurda colligis, Vnũ quod *debitam Principibus, Regibus & Imperatoribus fidem ac obedientiam denegemus*. Alterum, quod *publicam eorundem fidem cum summo probro conuellamus, & subditos ad rebellionem concitemus*. Tertium, quod *Principatum Ecclesiasticum, nefando periurio, supra omnes Reges & Imperatores efferamus*. Singula videamus. Primum absurdum non potes inferre, nisi hoc modo. Quicumque dicit, saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisditionem, is dicit, Imperatoribus, Regibus, & Principibus non esse debitam fidem & obedientiam præstandam; sed Catholici dicunt prius: Ergo & posterius. Maior falsa est. Vt hoc videas, repono tibi similem hunc syllogismum. Quicumque dicit saluum conductum inferioris Iudicis, non impedire iurisditionem superioris Iudicis, is dicit, inferiori Iudici non esse debitam fidem & obedientiam præstandam: sed Iureconsulti dicunt prius; Ergo & posterius. Certè, si maior propositio huius syllogismi
falsa

falsa est, vt reuera est, in altero quoque falsam fuisse necesse est. Nihil ergo, Barane, concludis.

6. Alterum absurdum debes simili syllogismo deducere. Qui dicit saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum non impedire superiorem Ecclesiasticorum iurisdictionem, is publicam fidem Imperatorum, Regum & Principum conuellit, & subditos eorum ad rebellionem concitat: sed Catholici faciunt prius: Ergo & posterius. Regeo tibi hoc modo; Qui dicit falsum conductum inferioris Iudicis, non impedire iurisdictionem superioris Iudicis, is publicam fidem inferioris Iudicis conuellit, & subditos illius ad rebellionem concitat: sed Iureconsulti faciunt prius: Ergo & posterius. Vides in vtroque syllogismo maiorem falsam esse, Ergo iterum nihil efficit.

7. Tertium absurdum sic potest inferri; Qui dicit saluum conductum Imperatorum, Regum & Principum, non impedire superiorem Ecclesiasticorum potestatem, is principatum Ecclesiasticum, nefando periurio, effert supra Imperatores Reges & Principes: Catholici faciunt prius: Ergo & posterius. In hoc syllogismo concedo maiorem, si omittas illam particulam, *nefando periurio*. Fateor enim Ecclesiasticam iurisdictionem esse superiorem & præstantiorem iurisdictione temporali seu politica. Nego, hic vllum esse periurium. Et ratio est euidens, quia illa iurisdictione est præstantior & eminentior, quæ versatur circa obiectum præstantius, & ad præstantiorem finem ordinatur: At iurisdictione Ecclesiastica versatur circa obiectum præstantius & ad finem præstantiorem ordinatur: Ergo est eminentior & præstantior. Minor patet quia iurisdictione Ecclesiastica versatur circa res sacras & spirituales; & ordinatur ad finem supernaturalem, nempe ad æternæ gloriæ consecutionem. Iurisdictione autem temporalis seu politica

versatur circa res ciuiles & temporales; & ordinatur ad finem naturalem, nempe ad quietem & pacem Reipublicæ conseruandam: Ergo Ecclesiastica ratione obiecti & finis præstantior est, quam politica. Quid tu hic absurdi vides? An tu pluris æstimas negotia politica, quam Sacramenta & verbum Dei? Principum sæcularium est, tractare causas politicas, Prælatorum Ecclesiæ est, pascere & gubernare populum Christianum Sacramentis & verbo Dei.

8. Nec ego solus sic sentio. Mecum Episcopi, Pontifices, Imperatores, alij. E multis paucos accipe. Gelasius 1. Epistola 10. Ad Anastasium Imperatorẽ; *Nosti, inquit, fili clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen præsulibus diuinarum rerum, deuotus colla submitis.* Et Greg. VII. lib. 8. Epist. 21. ad Hermanum Metensem Episcopum; *Quis dubitas Secerdots Christi, Regum & Principum, omniumque fidelium Patres & Magistros censerì? Nonne mirabilis infamia esse cognoscitur, si filius Patrem, discipulus Magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum potestati suæ subicere, à quo credit, non in terra solum, sed etiam in cœlis se posse ligari & solui?* Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 17. *Ad hodiernum vsque diem cernimus mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis.* Gregorius Nanzianzenus orat. 17. quæ est ad ciues Nazianzenos, & irascentem Præfectum; *Quid igitur dicitis: an me liberè loquentem æquo animo feretis? Nã vos quoque imperio meo, lex Christi subiecit. Imperium enim nos quoque gerimus, addo etiam præstantius & perfectius. Nisi vero æquum est, spiritum carni fascies summittere & cœlestia terrenis cedere.* Ioannes Chrysostomus hom. 83. in Matthæum, alloquens Diaconum; *Si Dux quispiam, si Cõsul ipse, si is qui Diademate ornatur, indigne adeat; cohibere & coercere: maiorem tu illo habes potestatẽ.* S. Ignatius, Ioãnis Euangelistæ discipulus, in Epist. ad Smyrnenes: *Episcopum*

pum oportet honorare, tanquam principem Sacerdotum; post hunc honorare oportet etiam Regem. Et in Epist. ad Philadelphenses; *Omnis Clerus, & omnis Populus, milites, Principes atque Casares obediāt Episcopo: Episcopus verò Christo: Hosius Episcopus in Epistola ad Constantinum Imperatorem; Ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius à nobis discite.* Ambrosius Epist. 3. 2. ad Valentinianum Imperatorem; *Quando audisti clementissime Imperator in causa fidei laicos de Episcopo indicasse: Et Epist. 3. 3. Noli te gravare Imperator, ut putes te in ea, quæ diuina sunt, imperiale aliquod ius habere: Noli te extollere: sed si vis diutius imperare, esto Dei subditus,*

9. Audi & Imperatores. Basilius Imperator in oratione, quam habuit in 8. synodo; *Quantacunque, inquit, religionis ac sapientia laicus existat, vel etiam vniuersa virtute interius polleat, donec lapsus est, ouis vocari nõ desinet. Rursus, Episcopus quantacung, sit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antistes est & veritatis verbum predicauerit, Pastoris vacationis & dignitatis damna nõ patietur. Quæ ergo nobis ratio est in ordine oiuum Constitutis? Pastores, verborum subtilitatem discutiendi, & ea, quæ super nos sunt, quærendi & ambiendi habent. Oportet nos ergo cum timore & fide sincera hos audire, & facies eorum vereri (cum sint ministri Dei omnipotentis) & nihil amplius, quam ea, quæ nostri ordinis sunt requirere.* Theodosius & Valentinianus in Epist. ad synodum Ephesinam; *Candidianum Comitem ad sacram vestram synodum abire iussimus, sed ea lege & conditione, ut cum questionibus & controuersis quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas est enim, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo ascriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus immiscere.* Honorius in Epist. Ad Arcadium Orientis Principem; *Ad illos (id est. Episcopos) diuina, um rerum interpretatio; ad nos religionis spectat obsequium.* Iustinianus in Authentica const. 123.

*Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habentō
civiles Magistratus cū ea disceptatione, sed religiosissimi Epif-
copi secundum sacros Canones, negotio finem imponunt. Re-
fert Sozomenus lib. I. cap. 8. Constantinum Imperato-
rem scripsisse, tū ad Episcopos, tum ad Præsides cuius-
cunque Prouinciæ: ad illos quidem, vt quæ vellent im-
perarent; ad hos autem, vt morem gererent Episcopis,
eorum imperata studiosè facerent.*

10. Vides, Bataue, Prælatos Ecclesiæ Pastores esse;
Reges & Imperatores, ouium numero censerī: illos
cœlestium; hos terrenarum rerum administratores esse:
illos præcipere, hos obtemperare. Et tu contra tot
Pontificum, Patrum & Imperatorum testimonia, con-
tra ipsam rationem & veritatem, ex peruersa contradi-
cendi libidine, audes hunc ordinem turbare & sæcula-
rem magistratum Ecclesiastico anteferre? Saltem Cal-
uinum tuum audire debueras; qui ingenuè fatetur
quod nos asserimus. Sic enim loquitur lib. 4. Inst. cap.
11. §. 4. *Magistratus, si pius est, non vult se eximere communi
filiorum Dei subiectione, cuius nō postrema pars est Ecclesiæ ex
verbo Dei iudicanti se subicere, tantum abest, vt iudicium illud
tollere debeat. Quid enim honorificentius (inquit Ambrosius)
quam vt Ecclesiæ filius dicatur Imperator? Imperator enim bo-
nus, intra Ecclesiā, non supra Ecclesiā est. Quare illi, qui vt
magistratum ornent, Ecclesiā spoliāt hac potestate non mo-
dò falsa interpretatione corrumpunt Christi sententiam (nempe
quicquid ligaueritis super terram, erit ligatum & in
cœlis, &c.) sed sanctos omnes Episcopos, qui tam multi à tem-
pore Apostolorum extiterunt, non leuiter damnant, quod hono-
rem officiumque magistratus falso pretextu sibi vsurpauerint.*
Hæc Calvinus. Ex quo tria disce. Primò, pius magis-
tratum sponte se subicere iudicio & iurisdictioni Ec-
clesiasticæ, Impius ergo, qui id non facit. Secundò, Im-
peratorem bonum, esse membrum Ecclesiæ, non ca-
put;

put; filium, non patrem. Tu ergo non bonum, sed malum Imperatorem effers supra Ecclesiasticam iurisdictionem. Tertio, eos, qui magistratum sæcularem præponunt Ecclesiastico, corrumpere sententiam Christi, & damnare sanctos Episcopos, qui à tempore Apostolorum extiterunt. Hoc tu facis, Bataue.

11. Atque hæc dicta sint de priori Cõcilij Constantiensis decreto, quod tu frustra oppugnare ausus es. Ostendi enim non rectè ex eo inferri tria illa absurda, quæ tu malitiosè inferebas. Circa posterius decretum habes etiam, quod reprehendas, præsertim illud, quod dixi, *Principem sæcularem, qui promittit alicui securitatem, cum fecerit, quod in ipso est, non manere in aliquo obligatum.* Hoc tu interpretaris, quasi dicerem. *Esse quidem in potestate Principis vel Imperatoris, Evangelicis ad Concilia cõnuatorum Patrum abeuntibus securitatem dare, non autem datam seruare.* Semper hic erras Bataue: Nihil dixi de Evangelicis. Nec vos Euāgelici, sed hæretici estis. Porro verborum meorum non est ille sensus, quem tu fingis, sed longè alius. Assero in Imperatoris potestate esse, non solum dare securitatem, sed etiam datam seruare. Cur ergo non præstat, inquis, vt is, cui securitatem dedit eundi ad Concilium, securus inde exeat? Hussium proculdubio intelligis, qui accepta à Sygismundo Imperatore securitate eundi ad Concilium Constantiense, non exiit securus, sed exustus est. Hic scopulus est, in quem semper impingitis. Hic tu, & alius è Batavia Calvinus, Daniel Plancius, multa otiosè disputatis, Et quidem Plancio facilè ignoscam, quia cum Grammaticus sit, suo iure potuit grāmaticè & pueriliter, cõquisitis hinc inde aliquot phrasibus litigare. At re, qui Iureconsultus haberi vis, non melius ea, quæ communi iure sancita sunt, intelligere & interpretari, valde equidem miror. Audi ergo, quod Iureconsulti dicāt. Il-
lorum

lorum regula hæc est. *Quando datur alicui saluus conductus, vel securitas iure communi, solum datur contra vim iniustam, non autem contra iuris executionem.* Vnde in omni saluo conductu seu securitate, quæ iure communi data est, exprimi vel intelligi debet hæc clausula; *Salua semper iustitia.* Et quidem Saxones ex Carolina institutione eam exprimunt sub hac formula; *Damus tibi fidem publicam, causam dicendi in iudicio, contra vim non tamen contra iuris executionem,* Idem fecerunt Patres Concilij Constantiensis sess. 6. cum aiunt; *Ad quod à violentia, iustitia semper salua omnem saluum conductum nostrum quantum in nobis est, presentium tenore offerimus.* Plura de hac re videri possunt apud Mynsinger. in obseruationibus iudicij Imperialis Cameræ obser. 82. Euerardū Speckan, Centuria 1. quæstionum iuris, q. 1. §. 18. & alios, quibus consentit clarissimus & consultissimus vir, D. Matth. Boys, vtriusque Iuris Doctor & professor Coloniensis, quem etiam consului.

12. Ex hac regula, quam negare non potes, facile iam percipis, quid sit, Principem sæcularem, qui dat alicui saluum conductum seu securitatem, non manere amplius obligatum, si facit, quod in se est. Tantundem enim est, ac si dicas, non manere obligatum, si præstat quod promisit. Quid autem promisit? Nihil aliud, quam securitatem contra vim iniustam, salua semper iustitia & iuris executione. Si ergo efficit, ut is, cui securitatem dedit, non patiatur aliquam vim iniustam, omnino censetur seruare securitatem à se datam. Et hoc est facere, quod in se est. Nunc sic applica, Sigismundus Imperator dedit Hussio securitatem eundi Constantiam & inde redeundi contra vim iniustam, salua semper iustitia. Hanc autem præstitit. Nihil enim iniuste passus est Hussius. Si quid passus est, iuste & legitime passus est. Hoc infra q. 9. clarius tibi demonstrabo.

Nam

Nam ibi iterum de Hæffio agendum erit. Hoc loco factis est, quod aliquando cum tuo Plancio intelligis; quid sit, Imperatorem seu Principem sæcularem, dato saluo conductu, facere quod in se est. Est enim, defendere contra vim iniustam.

13. Ex dictis concludo te in Concilio Constantiensi, nec disertè potuiffè reperire hanc sententiam; *Hæreticis non est seruanda fides*; nec vllum apicem, ex quo illam vel obscurè colligeres. Hoc solum te egiffè, vt decreta Concilij, peruersa & odiosa interpretatione, posses quocunque modo traducere. Ego potius contrarium tibi ostendam; nempe Patres Concilij sensiffè, *omnino, seruandam esse hæreticis fidem*. Cum enim definiant Principem sæcularem, qui promittit hæretico saluum conductum seu publicam securitatem, & facit quod in se est, non manere in aliquo obligatum; insinuant, talem, Principem seruasse fidem quam promiserat, & boni Principis officio functum esse. Quod si putassent, Hæretico non esse seruandam fidem, non fuisset opus eo confundere, sed rotundè dixissent, Principem sæcularem non debere esse sollicitum de seruanda hæreticis fide, nec vllam obligationem oriri ex fide illis promissa. Hoc autem non dixerunt, sed potius Principem qui obligatus est ad seruandam fidem hæreticis promissam, satisfecisse suæ obligationi, si fecit quod in se fuit, id est, si præstitit securitatem contra vim iniustam.

QVÆSTIO VI.

An in Concilio Lateranensi definitum sit, Hæreticis non esse seruandam fidem?

A Is in duobus Conciliis Lateranensibus id definitum esse: quorum alterum sub Gregorio VII. alterum

rum sub Innocentio III. celebratum sit. Vtrumque autem fuisse generale, seu œcumenicum. Ex priori producis hæc verba Gregorij VII. *Nos sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, Apostolica auctoritate à sacramento asoluimus, & ne sibi fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quousque ipsi ad satisfactionem veniant.* Ad dis hunc Gregorium antea dictum fuisse Hildebrandum, & de eo sic scribere Abbatem Urspergensem; *Cerium est, quod Hildebrandus non fuit electus à Deo, quod fraude & sortibus semetipsum inirufit, ordinem Ecclesiasticum euertit, imperium Christianum turbauit, Regis pacifici mortem machinatus est, periuros defendit, lites, bella & dissidia fouit, discordiarum semina sparsit, scandala suscitauit, diuortia fecit, denique omnia, quæ videbantur inter eos, qui sanctè viuebant, vitè ordinata, commonit & euertit. Non itaque mirum est, si à tali spiritu, huiusmodi impia decreta, quibus Orbis Christiani tranquillitas perturbabatur, Italia & Germania flammis bellicorum ciuiliū accendebantur, subditi, vt contra Reges & Principes suos rebellarent à sacramento fidelitatis & obedientia ipsis debite soluerentur &c.*

2. Ex posteriori Cōcilio Lateranensi vt citas hæc verba Innocentij III. *Si verò Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia suam terram purgare negligeret ab heretica scditate excommunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit infra annum, significetur hoc summæ Pōtifici, vt ex tunc ipse Vassallos ab eius fidelitate denunciaret absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hereticis, absque vlla contradictione possideant.*

3. Expendamus singula. Ac primum, vt vera à falsis separentur, notanda sunt tria mendacia, quæ hic admisceas. *Primum est, quod ais vtrumque Concilium fuisse generale, solum posterius generale fuit, non prius. Alterum, quod addis, Abbatem Urspergensem supra dicta*

Et verba scripsisse de Hildebrando, qui postea Gregorius Septimus fuit appellatus. Audi Bataue, Abbas in suo Chronico, circa annum Domini 1080. refert quidem similia verba, non tamen sua, sed quorundā æmulorum, qui aduersabantur Gregorio. Et postea subdit verba Anselmi Lucensis Episcopi, quibus defenditur & laudatur Gregorius, in hunc modum; *Vt ergo de beato Gregorio Patre nostro dicam, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi eius iudicio, de Clericorum penè omnium, & ut verius dicam, omninò omnium testimonio, de plebis, quæ tunc aderat, suffragio, de sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio, cum locus Petri & gradus sacerdotalis cathedræ vacaret, &c.* His recitatis subiungit Abbas Vrspergensis; *Hæc priori sententiæ valdè contraria scripsit Anselmus Episcopus, vir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod omnibus maius est, in timore & sancta conuersatione nominatissimus, ad eò ut tam in vita, quam post mortem referatur miraculis clarus.* Vides, quid scribat Abbas de Anselmo, & quid Anselmus de Gregorio. Nec solus Anselmus, sed alij plerique Gregorium insigniter commendant. Platina de eo sic habet; *Gregorius septimus, Hildebrandus antea vocatus, natione Hetruscus, Patria Soanensis, Patre Bonicio, omnium honorum consensus Pontifex creatur. Ipsius autem electionis verba ita annotata sunt. Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, Acolythi, Subdiaconi. Presbyteri presentibus Episcopis, Abbatibus, multisque tum Ecclesiastici, tum laici ordinis, eligimus hodie X. Calendas Maij, in Basilica S. Petri ad vincula, anno salutis 1072. in verum Christi Vicarium, Hildebrandum Archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, iustitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium, continentem.* Lambertus Schaffnaburgensis eundem Gregorium vocat *virum sacris literis eruditissimum, & in tota Ecclesia, tempore quoque priorum Pontificum virtutum genere*

celeberrimum. Marianus Scotus ait fuisse virum venerabilem, & ipsius decreta recenset ac laudat. Ortho Frisingensis Episcopus de eo sic scribit; *Forma gregis factus, quod verbo docuit, exem lo demonstravit, ac fortis per omnia athleta, se pro muro Domini Israël ponere non timuit.* Cur hæc omnia, Bataue dissimulas? Cur relictis probatissimis testibus, qui Gregorium commendant, quorundam improborum hominum maledictis fidem habes? Cur falsò Abbatem Urspergensem contra me citas?

4. Superest tertium mendaciam. Ais Gregorium in suo decreto expresse loqui de hereticis, Non ita est. Expresse loquitur de *Excommunicatis*. Qui autem erant illi excommunicati? Plerique Catholici; tametsi mali & contumaces. Sic enim legitur in Concilio Romano 4. sub Gregorio; *Statuimus ut nulla unquam persona alicuius potentie, siue Rex, aut Archiepiscopus, Episcopus, Dux Comes, Marchio, siue miles, aliqua presumptione, temerario ausu, fraude, dolove, seu aliqua perturbatione legatis nostris obistere & contraire, ne iustitiam & finem componant, pertinet.* Quicumque autem temerario ausu, huius nostræ constitutionis violator extiterit, legatisque nostris ad hanc pacem componendam euntibus fraudem opponere tentaverit, vinculo eum anathematis alligamus. Et paulo post; *Rainerio, Ugizoni ficio inducias trium hebdomadarum damus. Quod si in spacio isto coram presenti nostra iustitiam facere noluerit, eo quod fratrem suum manu sua interemit, & multa periuria ut scelestus incurrere non abhorruit; anathemate eum percutimus. Et filium Comitis N. datis induciis usque in palmas simili excommunicatione innodamus, eo quod Lucensem Ecclesiam quietè manere, sua diripiendo, minimè permittit. Et iterum; Excommunicamus omnes Normannos, qui invadere terram S. Petri laborant, & eos qui Beneventum obsident, & qui tentant Urbem Romanam confundere.* Hic aperte constat excommunicari

nicari à Gregorio Catholicos Reges, Episcopos, Comites, Marchiones, Milites, & alios, qui vel obsistunt Legatis Pontificiis, vel homicidia & periuria committunt, vel Ecclesiarum bona diripiunt, vel ciuitates Pontifici subiectas, vi obsident. De his ergo & similibus excommunicatis, paulò post additur; *Nos sanctorum predecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, Apostolica auctoritate à sacramento absoluiimus, &c.*

5 Hæc de mendaciis. Nunc ad rem. Quæstio nostra est, an Gregorius Septimus definiat. Hæreticis non esse seruandam fidem? Tu affirmas; & probas ex verbis ipsius supra citatis. Ego nego, & probo ex iisdem verbis, & eorum sensu ac circumstantiis. Non enim loquitur Gregorius præcisè de *hæreticis*, sed de *Excommunicatis*, & potissimum vt iam ostendi, de Catholicis excommunicatis. Nec generatim definit, non esse eis seruandam fidem in publicis vel priuatis contractibus, de quo nostra quæstio est; sed solùm, non esse præstandam illis obedientiam à subditis. Quare? quia priuaret eos vsu suæ iurisdictionis. Id autem rectè fieri posse sic ostendo; Quicumque legitimè priuatur iurisdictione sua, vel vsu iurisdictionis, ei nulla debetur obedientia à subditis: sed qui propter scelera & flagitia sua excommunicantur, possunt legitimè priuari sua iurisdictione, vel saltem vsu iurisdictionis: Ergo tunc nulla eis debetur à subditis obedientia. Quid hic culpæ est? aut quomodo tu id trahis ad hæreticos, quod æquè intelligi potest ac debet de Catholicis? Duo hic ex te quæram. *Vnum est*, an non Calvinistæ in Belgio, quoties vi vel astu occupant Catholicam ciuitatem, soliti sint Prætores & Consules Catholicos, prætextu Romanæ religionis, priuare sua iurisdictione, & Calvinistas substituere? Non potes negare. An hoc modo

non eximant subditos ab obedientia priorum Confulum & Prætorum, qui depositi sunt? Omnino. An hinc licebit mihi concludere, Caluinistas in Belgio definire non esse seruandam fidem Catholicis? Id negabis. Cur ergo tibi liceat ex facto Pontificum inferre simile conclusionem? *Alterum est*, An non Imperator legitima de causa posset aliquem Principem imperiali banno subicere, vel quòd idem est, proscribere? potest utique. An subditi illius Principis eximantur ab obedientia, quamdiu durat proscripio? Certum est. An hinc liceat inferre. Imperatorem sancire, non esse Principibus seruandam fidem? Tu videris.

6 Ut hoc clariùs intelligas, distinguendæ sunt hæ duæ propositiones. *Vna*, Hæreticis ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non est seruanda fides in vllò contractu, aut pactione. *Alterà*, tam Catholicis, quàm Hæreticis in pœnam alicuius magni delicti, possunt proscribi, & priuari iurisdictione, vel vsu Iurisdictionis circa subditos. Prior falsa est; posterior vera. Nostra quæstio est de priori; tu ad posteriora relaberis. Itaque nihil efficis. Fatemur, tam Catholicos, quàm hæreticos, propter enormia flagitia priuari posse temporali Dominio & iurisdictione, vel saltem vsu illius; & consequenter subditos eorum legitimè liberari ab obedientia & fidelitate illis præstanda. Negamus, Hæreticis, qua hæretici sunt, in nullo contractu aut pactione fidem seruandam esse. Et tu Baraue, velis nolis fateri nobiscum id debes. An non scripsisti in priori tuo libello, Philippum Regè Hispaniæ, propter duo notoria crimina (quæ tu falso illi impingis) suo regno priuandum esse, & consequenter subditos ab obedientia & fidelitate illi præstanda eximi oportere? Non potes inficiari. An ideò censes, Catholicis Regibus non esse seruandam fidem in vllò contractu aut pactione? Attende quid dicas.

7 Hæc sufficient de Concilio Romano (quod tu Lateranense vocas) sub Gregorio VII. celebrato. Ex quo vt vides, nihil ad rem attulisti, præter tua mēdacia. Nam in eo non agitur præcisè de hæreticis, qua hæretici sunt, sed de excommunicatis, siue illi hæretici, siue Catholici sint. Nec generatim de fide seruanda in quouis contractu vel pactione; sed speciatim de fidelitate, seu obedientia subditorum erga suos Principes & Magistratus. Quod verò adfers ex Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, eiusdem momenti est. Nam Innocētius in verbis à te citatis, non loquitur de Hæreticis, de quibus inter nos controuersia est, sed de Principibus & Prælatiſ Catholicis, quibus mandat sub pœna excommunicationis, vt purgēt suas prouinciās ab hæresi: & si id facere negligant, minatur illis priuationem vsus Dominiij ac iurisdictionis in subditos. Hoc patet ex verbis præcedentibus, quæ tu omisisti, forte vt lectorem deciperes. Ea sic habent; *Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur seculares potestates, quibuscunque fungantur officiis, vt sicut reputari cupiant & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè iuramentum quòd de terris sue iurisdictioni subiectis; vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodò, quandocunque quis fuerit in potestatem siue spiritualem, siue temporalem assumptus; hoc teneatur capitulum iuramento firmare.* Quis non videt Innocentium loqui de magistratu fideli seu Catholico, tam Ecclesiastico, quàm temporali? Et quidem de temporali, immediatè subiungit verba à te superius citata; *Si verò Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, suam terram purgare negligeret, &c.*

8 Concludo, falsò te scripsisse, in tribus Concilijs, Tridentino, Constantiensi, & Lateranensi, expresse decretum esse, quod hæreticis non sit fides seruanda. Nusquam

id, non dico, *expresse*; sed nec *implicitè* inuenire potuisti. Ego verò ex Tridentino *expresse*; ex Constantiensi, *implicitè*, contrarium ostendi. Lateranense nihil habet de *hæreticis*, qua hæretici sunt; sed de *Excommunicatis*, siue illi Catholici, siue hæretici sint. Hæc omnia ex dictis patent. Nunc relictis Conciliis, transeamus ad decreta Pontificum, quæ à te citantur.

Q V Æ S T I O VII.

An Pontifices decernant non esse fidem Hæreticis seruandam?

EX antiquioribus duos adducis, qui id decernant nempe Urbanum II. & Gregorium IX. Ex recentioribus tres, Sixtum V. Gregorium XIV. & Paulum V. qui nunc præest Romanæ Ecclesiæ. De singulis dicam ordine, ac seorsim. Igitur ex Urbano II in Epistola ad Episcopum Vapicensem transcribis hæc verba; *Iuratos milites Hugoni Comiti, ne ipsi, quamdiu excommunicatus est seruiant prohibeto. Qui si sacramenta prætulerint, moneatur oportere Deo magis seruire quam hominibus. Fidelitatem enim, quam Christiano Principi iurarunt, Deo eiusque Sanctis aduersanti, & eorum præcepta calcanti, nulla cohibentur auctoritate persolvere.* Addis hunc Urbanum II. in Gregorij VII. *sicrilegia & impietates successisse*, ideòque à Bennone Cardinali appellatum esse *Turbanum, schismaticum, hæreticum, Arianum, & hypocritam.* Addis deinde, ab Hugone Comite, cuius mentio facta est, Euangelicos in Gallia, fortè *Hugonotas* appellari.

2 Respondebo tibi ad singula. Ac primò, decretum Urbani nihil ad rem facit. Nam Hugo Comes, qui vt illius decreti priuatus est subiectione & fidelitate militum, nò fuit hæreticus, sed Catholicus. Nostra autem
quæstio

quæstio de hæreticis est. Deinde nihil à te reprehendi potest in illo decreto, Hoc ostendam in simili exemplo Si Mauritius Comes, qui nunc pro fœderatis ordinibus Hollandiæ Dux belli est, apertam defectionem moliretur, aut, ordinum iudicio, iniustum bellum susciperet; an non Fœderati ordines legitime putarent se facturos si illum proscriberent, & iuratos illi milites, sacramento fidelitatis, quo illi obstricti sunt, absoluerent: Omnino, inquires. At similis fuit causa Hugonis Comitis, Nam iudicio Urbani Papæ, iniquum bellum moliebatur contra sedem Apostolicam, ideoque simili modo puniri potuit. Res clara est. Omnes Reges & Imperatores, quicumque talem belli Ducem nacti sunt, hac poena dignum esse censent. Et hic valet illud pro militibus *Iuramentum non est vinculum iniquitatis.*

3 Quod addis; Urbanum II. in Gregorij VII. sacrilegia & impietates successisse, ideoque à Benno appellatum esse, *Turbanum, schismaticum, hæreticum*; non eget longa responsione. Ostendi supra, Gregorium non fuisse sacrilegum & impium; sed doctum, pium, prudentem, iustum, constantem, religiosum, modestum, sobrium, continentem. Si in has virtutes successit Urbanus, bene factum est. Successisse autem, testantur probati auctores. Platina de eo sic scribit; *Urbanus II. Otto ante a vocatus, post mortem Victoris Pontifex creatur, ac merito quidem, Doctrina enim & sanctitate vite, quous grandi magistratu dignus erat.* Plura vide apud Baronium tomo XI. annalium Ecclesiasticorum. Porro Benno ille, quem tu citas contra Urbanum, homo fuit mendacissimus, ut clare & copiose ostendit idem Baronius tomo citato. Et mirum est, vos Calvinistas, quando testibus agendum est, semper suffragia petere ab iis, qui propter mentendi libidinem, in omnibus historiis infames sunt. Talis est tuus Benno,

4 Quod deinde subdit, fortè ab Hugone illo Comite, Euangelicos in Gallia dictos esse *Hugonotas*; bene est, quòd dicis *fortè*. Nam Florimundus Remondus in libro de Antichristo, cap. 3. longè aliam illius nominis originem esse demonstrat. Ait milites Calvinianos, qui in coniuratione Ambianensi, in mortem Regis totiusque familiæ regiæ conspirauerant, habuisse hanc tesseram, vt obuios quosque alloquerentur his verbis, *Alex vous à Nantes*? Et si rogati responderent, *Huc nos*; intèlligerentur esse conscij & socij conspiracy. Hinc factum esse, vt ex illa voce, *Huc nos*, frequenter repetita & usurpata, socij omnes *Hugonota* nuncuparentur. Sed esto sanè; dicti fuerint Hugonotæ ab Hugone Comite. Non magna laus est. Nam Hugo iste fuit homo improbus & rebellis, qui iniusto bello sedem Apostolicam, cuius tamen fidem & religionem profitebatur, opprimebat. At tu illi similes vis esse Hugonotas.

De Gregorio I X.

Ex Gregorio I X. in epistola ad Archiepiscopum Mediolanensem adducis hæc verba; *Absolutos se noverint à debito fidelitatis & totius obsequij, quicumque lapsis manifestè in hæresin, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur obstricti*. Nunc videris aliquid ad rem dicere. Nam quæ hæcenus à te allata sunt, nullius momenti fuisse, iam ostensum est. Videamus ergo de hoc Gregorij testimonio. Dico breuiter, nihil obesse nostræ causæ. Hoc sic ostendo. Nostra quæstio est, an hæreticis, ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non debeat seruari fides? Nos id negamus. Et ratio est, quia nec ex natura rei, nec iure diuino, alterum alteri connexum est. Si enim natura hæresis id exigeret, vt ei qui hæresi infectus esset, non seruaretur fides; iam contra ius nature

turæ peccarent, quicumque seruarent hæreticis fidem etiam in rebus minimis. Hoc autem falsum est. Non ergo ex natura rei connexa sunt hæc duo, *Hæreticum esse, & non seruare illi fidem*. Sed neque iure diuino, connexa sunt. Nusquã enim in scriptura legimus; *Hæreticis non esse seruandam fidem*. Imò contrarium ex ea ostendi in Disputatione, de fide hæreticis seruanda, cap. 7. §. 10. & sequentibus.

6 Quomodo ergo Gregorius dicit, Hæreticis non deberi fidelitatem, & obedientiam à subditis? Dicam. Gregorius nouam pœnam constituit in hæreticos sui temporis, quæ nec ex natura rei, nec iure diuino constituta & determinaria erat. Hæc autem pœna fuit legitime constituta pro illo tempore. Ostendo in simili exemplo. Sicut hæresis peccatum est; ita furtum, adulterium, homicidium, periurium & blasphemia peccata sunt. Nunc quæro, an homicidio, ex natura rei, vel iure diuino, hæc pœna annexa sit, vt homicidis, ex eo præcisè, quia homicidæ sunt, non præstetur obedientia à subditis? Minimè. An rex non posset hanc pœnam statuere in homicidas? Omnino. Faciamus ergo regem in suo regno sancire hanc legem; *Absolutos se nouerim à debito fidelitatis, & totius obsequij, quicumque lapsis manifestè in homicidium, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur astricti*. An hæc lex erit iniqua? Nullo modo. An ex hac lege licebit inferre, homicidis, ex eo præcisè, quia homicidæ sunt, non esse seruandam fidem? Nequaquam. Ergo nec lex Pontificis iniqua est. Nec ex ea licet inferre, Hæreticis, ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non esse seruandam fidem. Credo, Baraue, te hoc satis percipere. Addam tamen aliud exemplum, vt res fiat clarior. Fœderati in Hollandia statuunt hæc legem; *Si quis Capitaneus tempore excubiarum reperiatur ebrius, nouerim omnes milites se absolutos esse ab omni fidelitate deim-*

ceps illi præstanda. Quid ais; iusta, an iniusta lex est? Iusta, inquis Rectè. An ergo mihi liceat concludere? Fœderatos docere, nulli ebrio, ex eo præcise, quia ebrius est, feruandam esse fidem? Negabis. Et hoc rectè. Quod ergo in Fœderatis laudabile esse fateris, cur reprehendis in Pontificibus? Et si ex lege Fœderatorum non sequitur vllum absurdum; cur ex simili lege Pontificum absurdum colligis.

7 Sed accipe aliud exemplum à Iureconsultis. Imperator I. Nullus. C. de summa Trinitate & fide Catholica sancit hanc legem; *Nullus hereticis ministeriorum sit locus.* Et I. quicumque C. de hereticis. *Nullus etiam supplicio coëreantur, qui illicita habere tentauerint.* Hic etiam quero, sintne iustæ hæ leges Imperatorum, nec ne? Omnino iustæ sunt, & laudatæ ab Augustino epist. 48. ad Vincentium, & epist. 50. ad Bonifacium. An inde liceat inferre, Imperatores decernere, Hereticis, ex eo præcise, quia heretici sunt, nec locum, nec vitam cœcedi posse? Absit. Quid ergo? Imperatores statuisse certam pœnam in Hereticos sui temporis, quæ nec ex natura rei, nec iure diuino definita & statuta erat.

8 Hæc sufficerent tibi abundè. Sed addo, leges pœnales, siue sint Imperatoriæ, siue Ecclesiasticæ, non obligare ad executionem pœnæ, nisi post sententiam Iudicis, vt docet D. Thomas in 22. q. 62. art. 3. ad 3. Et colligitur ex cap. *Cum secundum leges*, de Hereticis in 6. Hinc infero, etiamsi Gregorius decernat. *Absolutos esse à debito fidelitatis, qui aliquo pacto obstructi sunt manifestis hereticis*; non tamen vi illius decreti, reipsa hereticos priuari vsu suæ iurisdictionis, sed solum post latam à Iudice sententiam: Et quam diu sententia lata non est, manere in possessione dominiij & iurisdictionis. Nunc autem à tempore Concilij Constantiensis non fertur sententia, nisi in paucissimos, & quidem rarissimè.

Vide

Vide quæ in simili casu dixi de pœna amissionis bonorum temporalium, in disputatione, de fide Hæreticis. seruanda cap. 8.

9. Nescio, quid amplius à me requiras. Nisi forte sumi velis exemplum à te ipso. Ergo accipe. Tu scripsisti, Regem Philippum, propter notoriam hæresin priuandum esse suo regno. Sanxisti ergo hanc legem, *Absolutos se nouerint à debito fidelitatis, & totius obsequij, quicumque Philippo regi in hæresin lapsi, aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebuntur obstricti.* Hæc tua lex si verba, si sensum spectes, planè similis est legi, quam Gregorius Pontifex sanciuit. Dic ergo fides, iustam an iniustam sanciuisti? Hoc posterius negabis. Iustam igitur esse vis. An ergo Batauis definiuit, *Nulli regi hæretico; ex eo præcisè, quia hæreticus est, seruandam esse fidem?* Hoc quidem semel aut iterum tibi proposui; sed repetendam sæpe est, vt tuo exemplo discas, quomodo de aliis iudicandum tibi sit. Si te excusatum vis; cur alios in simili causa accusas? Si agnoscis crimen, prius in te corrige, ac deinde curam in alios transfer.

De Sixto V. & Gregorio XIV.

10. Ais Sixtum V. de Henrico rege Nauarræ, & Principe Condeo, propter Euangelij professionem excommunicatis, tanquam hæreticis, sic rescripsisse; *Proceres, feudatarios, vassallos, & populos regnorum, ducatum, principatum, & aliorum Dominorum, etiam aliorum superiorum non recognoscentium, ac ceteros omnes, qui quomocunque iurauerint, ab omni prorsus fidelitatis & obsequij debito absolutos esse, &c.*

11. Quid hinc inferis? An hanc tuam cantilenam, *Ergo hæreticis ex eo præcisè, quia hæretici sunt, non est seruanda fides?* Iam sæpe dixi, frustra id esse. Sixtus duos tantum

Principes, & eos quidem nominatim, affecit hac pœna. An tu illam omnibus communem esse vis? Si Fœderati Hollandiæ nominatim duos Prætores, Petrum & Cornelium, propter crimen defectionis priuarent vsu Iurisdictionis; an tu hanc pœnam in omnes extenderes, quotquot sunt, aut erunt eiusdem criminis socij? *Pœna restringenda, fauores ampliandi sunt*; inquit Iureconsulti.

12. Quod addis, duos illos Principes, propter Euangelij professionem excommunicatos esse, falsum est. Propter Calvinismum excommunicati sunt, Calvinistæ non sunt Euangelici, sed hæretici. Nec Henricus, qui tunc Navarra, nunc potentissimus Galliarum rex est, id diffitetur. Calvinismum deseruit; Pontificiam religionem amplexus est. An tu contendis, ex Euangelico hæreticum factum esse? Dic verbo. Aut tunc hæreticus erat, aut nunc est. Caue dicas, nunc esse. Fuit ergo; iam non est. An ægrè tulit illam pœnam à Sixto V. impositam? Imò, accepit tanquam medicinam, & sanatus est. Utinam tu regem illum imitareris. Amat Pontificem; amat Cardinales; amat Iesuitas; amat omnes Catholicos. Regina illi Catholica est, Filij & filia Catholicè educantur. Quid vis amplius? aut quid virges?

13. Sed forte malis ipsum regem de se loquentem audire, quam me de ipso. Bene est. Audi ergo, quæ Parisiis in ipsa regia Lupara coram Senatu Parisiensi, pridie natiuitatis Christi, anno 1603. dixerit pro Iesuitis, & de suo erga eos affectu, apud illos, qui multa dixerant & consultaerant de Iesuitis in Gallia non restituendis. Verba eius hæc sunt?

Quæ vos cura & mei ipsius, & regni mei sollicitos habet, ea mihi grata est; quamuis alteram vix, alteram verò ne vix quidem intelligatis. Et vestri quidem sensus mihi sunt noti, at mei nequaquam vobis innotescunt. Quæ mihi nunc proposuistis,
hæc

hæc vos magni esse momenti, ac digna quæ perpendantur, existimastis. Veruntamen non cogitastis, nihil à vobis fuisse dictū, quod octennij aut nouennij spacio à me non fuerit mature perpensum. Rerum publicarum vobis periti esse videmini: at earum nihilo plus nostis, quàm ipse sciam acta Luitum & processus vestros dirigere.

Quod viris è Societate Iesu Poissiacum obiicitur conuentum; utinam reliqui ita sese in eo gessissent, atque vnus duobus ex iis, qui peropportune eidem interfuerunt; sane res multò melius Catholicis cessissent. Quamobrem & tunc, non eorum ambitio, sed virtus enituit. Et sanè obstupesco, dum dispicio, vndenam illis vitium ambitionis affingitis, iis inquam, qui dignitates atque Sacerdotia, quacumq; ipsis offeruntur, respuunt; quique vouet, se ad eadem nunquã aspiraturos; nec verò aliud in hoc mundo cupiunt, quã omnibus suã gratis prestare operã, qui ea velint vri.

At displicet hoc nomen Iesuitarum. Cur igitur non displiceant, qui se religiosos Trinitatis nominant? Quod si istos eiusdẽ esse probitatis, quales sunt Iesuita, arbitramini, cur item filias vestras eodem nomine, & virtutẽ non estimatis, quales Parisiis extant, quæ filia Dei nominantur? Quin etiam, cur vos non iactatis non minus esse Ordinis Spiritus sancti quàm sunt iidem, qui Ordinis S. Spiritus sunt equites mei? Sane malins dici Iesuita quàm alio nomine Religiosus.

Sed addu is; Sorbona eos damnauit. Sane quidem; sed eos non nouerat. Qui si ab antiqua Sorbona passi sunt repulsam; iam remelius perspecta qui sunt noue Sorbonæ, ab iisdem Iesuitis excoluntur, quos & ideo magnopere commendant.

Quod autem hætenus permissu, & ut dicitis, per modum prouisionis in Gallia vixere; hanc mihi gloriam Deus reseruabat (quam quidem, ut gratiam cœlestem agnosco) nempe, ut eos statuam atque omninò stabiliam. Itaque posthac Edicto & Decreto apud nos erunt. Reges mei prædecessores voluerunt eos admittere. Volo ergo eosdem statuere.

De Academia Parisiensi, quæ iis fuerit aduersata, id inde

accidit; quod alius diligentiores fuere, atque aptiores (testabatur hoc frequentia studentium, quæ ad illorum Collegium confluebat) quodque in eam nondum erant admissi. At nunc eos non respuet. Iubebo enim ut admittantur; quod cogemini à me petere, ut efficiam.

Obicitis, doctiores, qui sunt in vestro senatu, nil didicisse à Iesuitis. Si doctiores sint seniores, id ipsum fateor: ij enim, antequam Iesuitæ Gallis innotescerent, disciplinis alibi operam dederunt. Sed enim non me latet, aliud secus de iis loqui, eosque adeo, qui vestri sunt ordinis. Et verò ipsis oculis cernimus, eorum absentia relictam esse desertam Academiam vestram, ad eosq; etiam extra regnum nostrum accurrere, Decreta nihil curantes, & pœnas, quas aduersus eiusmodi homines promulgastis.

Quod Fœderatis adhaeserint, id temporum iniuria, non auzem ipsis est adscribendam. Certè minore culpa quàm alij, id fecere. Ac certus sum eandem illorum conscientiam cum iis beneficiis iunctam, quæ erga illos conferam, mihi magis, quàm Fœderatis eos esse deuincturam.

Bona indolis adolescentes (dicitis) ad se alliciunt. Ego verò eo magis hoc nomine istos aestimo. Nonne nos fortiorum militum deletum habemus? Quod si studiis & commendationibus inter vos locus non esset, anne aliquem vestro cœtu indignum cooptaretis in Senatum? Si Iesuita suos vobis præceptores aut Concionatores traderent ignaros, eos sine dubio irideretis. At cum ingenio valeant, eos arguitis?

Quod sint ad rem attentiores, calumnia est. In vniuerso regno, quantacunque collegia obtinuerant, redditus annui eorum omnium non excedebant duodecim siue quindecim aureorum millia. Non ignoro cum Biturigis & Lugduni septem siue octo in vnoquoque collegio præceptores eorum viuerent, triginta etiam siue quadraginta, vnum quodque istorum operarios obtulisse. Caterum si quid erit hac in re animaduertiendum, iam id Edicto meo est precautum.

Voto autem obedientie, quo se Pontifici maxime obstringunt,

non adigentur, ut externis potius adhareant, quam fiet fidelitatis iuramento, quòd mihi præstabunt. Quare nec aliquid, quòd suo Principi naturali aduersetur, attentabunt. Porro votum illud Pontificium eo tantum spectat, cum eorum opera, is qui Pater est Ecclesie & Pontifex Maximus, vii velut ad conuertendos infideles. Ac planè liquet, ingenios Indiarum tractus, totque hæreticorum regiones ad Catholicam fidem per eosdem accessisse. Idque est, quòd sæpe dixi si Hispania suis Iesuitis visa est, cur Gallia Gallis Iesuitis non vteatur? An aliis deteriores sumus? Hispani ane Gallis est amabilior? Quòd si Hispania suis est amabilis, cur Gallia non erit Gallis?

Addit is, Iesuite ingrediuntur, ut possunt. Ita verò & alij faciunt, Quin & ipse ut potui, in meum regnum ingressus sum. Sed & credere & fateri debemus magnam eorum esse patientiam, quam certè admiror. Hac enim, & ipsa vita probitate, perficiunt omnia.

Neque verò eos minoris aestimo, quòd suum egregiè colant institutum. Proprierea enim stabit illorum societas. Quæ causa fuit, cur nulla in re leges eorum immutauerim, Quòd si quid nonnullarum conditionum imminui, quæ non probarentur externis, Satius est, ut exteri leges à nobis accipiant, quam ut ab iis accipiamus. Ac quicquid huius rei sit, mei mecum subditi iam conueniunt.

Quòd nonnulli Ecclesiastici Iesuitis aduersantur, scientiam semper odio habuit imperitia. Obseruat autem, cum de iis restituendis loqui cepi, duo imprimis genera hominum restitisse, hæreticos, & improbos Ecclesiasticos. Quòd quidem acriorem mihi stimulum ad eos addidit.

Quòd de Pontifice Maximo optimè sentiant, eumque reuerentur, id quoque ipse facio. Ac tamen non sum nescius, nil ab iis amplius de Summi Pontificis potestate dici, doceri uel, quam reliqui Theologi, Catholicæque doceat Ecclesia. Neque verò aliquid docent, quòd Ecclesiastici mihi non tribuant quòd est tribuendum. Nec unquam inuentus est, qui ab iis necem

regum

regum didicerit. Quare totum hoc, quod illis obiicitur, nihil est. Triginta & amplius anni effluxere, cum in Gallia iuuentutem excolunt centumque Scholaſticorum millia ex eorum Collegiis aut ſtudia abſoluerunt, aut ad ea, que iuriſprudentia, ſiue medicina ſunt, acceſſerunt. Anne iſtorum aliquis id ſe didiciſſe, vel audiſſe à Jeſuitis faſſus eſt? Adde, Miniſtri extant hæreticorum qui plures annos apud Jeſuitas vixerunt. Interrogate eos, quid de vita Jeſuitarum ſentiant. Profectò cenſendum eſt eos quàm peſſimè de iis locuturos, niſi aliam ob cauſam, certè ut ſuam ab iis emigrationem excuſent. Iam verò mihi liquidò conſtat, id fuiſſe ab iis quaſitum, reſpondiſſe autem, de moribus Jeſuitarum nihil eſſe, quod obloqui quiſquam poſſit. Quod verò ad doctrinam atinet; neminem latere, quid doceant. Sanè pauci huic examini ſeſe ſubiicerent, & conſcientiam eius opus eſt eſſe ſecuram qui aduerſarij ſententia ſtare velit.

De Barerio, qui me voluit interficere, tantum abeſt, ut Jeſuita eius confeſſionem (quemadmodum dicuiſ) exceperit; ut à Jeſuita præmonitus de tota re fuerim. Bareriumque alter Jeſuita monuerit damnationem æternam incurſurum, ſi id unquam attentaret.

De Caſtello nil unquam cruciatibus & tormentis extorqueri poſſit aduerſus Paradaum, neque contra alium quemlibet Jeſuitam. Quod niſi ita res habet, cur eis peperciſtis, nec ſupplicium de eis ſumpſiſtis, qui in veſtra poteſtate, & adeò erant in vinculis?

Sed demus (non tamen concedentes) aliquem iſtorum id aſſum fuiſſe. Anne omnes Apoſtoli ob unum Iudam plectendi fuerint? aut ſatisfaciam pro latrociniiſ, criminibù que omnibus, que poſthac commiſerint, qui ſub me militarunt? Tunc me Deus reddere & humilem, & ſaluū voluit: quare ei gratias ago. Ipſe me docet, ut illatas condonem iniurias; quod propter cum facio lubens. Quin & quotidie pro meiſ hoſtibus oro. Tantum abeſt, ut hæc meminiffe velim, ad qua parum Chriſtianè me hortamini. Quod quidem mihi accidit à vobis ingratum. Omnes egemas
gratia

gratia Dei: Hanc eam bono emam pretio, ut mea erga alios gratia non parcam.

De sororis nostræ matrimonij dispensatione eius, iam Sanctitas eam concessit: ac scimus Patres Iesuitas negotio isti non fuisse aduersatos. Quod si Hispanus, & Iesuita, & Cardinalis operam mihi suam prestitit, qua benedictionem à nostro Sancto Patre summo Pontifice consequerem, cum fidem Catholicam sum amplexus; cur meos naturales subditos in suspicionem vocatis? Ex eis noscam, quæ noscenda iudicauero, neque illis aliud quam quod mihi libuerit, communicabo. Sinite, ut tractem & ducam ipse hanc societatem. Difficiliores & minus aptos ad mentem adduxi; itaque meæ voluntati obtemperate.

14 Credo iam satisfactum tibi esse, Bataue. Audisti Regis verba, mentem, sententiam. Pontificem vocat *Patrem Ecclesiæ*. Iesuitarum patrocinium suscipit contra aduersarios. Caluinistas pro hæreticis: Pontificios pro Catholicis agnoscit. Sibi à Deo factam esse gratiam fatetur, quòd ex hæretico Catholicus effectus sit. Quid vis amplius? Quod adfers ex Gregorio X I V. nihil discrepat à dictis. Pergo igitur.

De Paulo V.

15 De Paulo V. sic scribis; *An non & Breuia illa duo Pauli V. Pontificis nuper contra Clementissimum & erga ipsos Pontificios moderatissimum Principem, Iacobum i. magnum, Britanniæ Regem, crudeli ingratitude, & immoderate tyrannidis appetitu emissa, ad subditorum in optimum suum Principem rebelliones ciendas, idem apertissime testentur.*

16 Primum, quod ais Iacobum regem esse clementissimum & moderatissimum in Pontificios: nescio, quomodo intelligi velis. Hoc scio, non solum parentes ipsius fuisse Pontificios, sed etiam totam Guisianam familiam, ex qua Serenissima mater eius originem duxit, Pontificiæ religioni esse addictissimam.

Addo, Serenissimam matrem, optimam Scotiae Reginam, iniquissimo iudicio à Calvinistis Angliæ, morte damnaram esse. Causam ergo Rex habet, cur in Pontificios, ex quorum profapia est, meritò sit moderatissimus. Imò causam non habet, cur ipse Pontificius non sit. Nisi fortè Calvinistarum vi & importunitate impeditus, præstare id non potest.

17 Sed ad rem. Ais duo Breuia Pauli Pontificis contra hunc Regem esse emissa, quibus subditorum erga optimum Principem rebellio excitatur. Prudenter autem facis (vel potius astutè) quòd Breuia illa non transcribas, ne ex verbis ipsius Pontificis, impudentia tua argui possit. Vt ergo res tota clara sit, ponam hic, non modo Breuia Apostolica, sed etiam causam, ob quam concepta & emissa sunt: Rex Angliæ anno 1606. coëgit omnes Catholicos, qui in Anglia versantur, vt, conceptis verbis præstarent hoc iuramentum, quod sequitur; *Ego A. B. verè & sincerè agnosco, profiteor, testificor, & declaro in conscientia mea, coram Deo & mundo, quod supremus Dominus noster Rex Iacobus, est legitimus & verus Rex huius regni, & omnium aliorum maiestatis sue Dominiorum & terrarum: Et quod Papa nec per seipsum, nec per vllam aliam auctoritatè Ecclesie vel sedis Romanae, vel per vlla media, cū quibuscunque aliis, aliquam potestatè, nec auctoritatem habeat regem deponendi, &c. Item, iuro ex corde, quod non obstante aliqua declaratione vel sententia excommunicationis facta per Papam contra dictum Regem fidelitatem & obedientiam ipsi præstabo, &c. Præterea, iuro, quod ex corde abhorreo, detestor & abiuro tanquam impiam & hæreticam hanc damnabilem doctrinam & impositionem, quod Principes per Papam excommunicati vel priuati, possint per suos subditos, vel aliquos alios quoscunque deponi aut occidi. Et vltèrius credo & in conscientia mea resolutor, quod nec Papa, nec alius quicumque potestatem habet, me ab hoc iuramento, aut ali-*

qua

qua eius parte absoluendi : quod iuramentum agnosco recta ac plena authoritate esse mihi legitime ministratum omnibusque indulgentiis ac dispensationibus in contrarium renuntio, &c. Sic me Deus adiuuet.

18 Catholici, quia videbant hoc iuramentum sine præiudicio fidei Catholicæ à se præstari non posse, fuerunt valde perplexi, quid agendum sibi esset. Nam si iurarent, agebatur de conscientia; sin minus, de carcere & morte. Intellexit hoc Pontifex, & eodem anno 1606. mense Septembri, misit illis Breue Apostolicum in hæc verba; *Dilecti filij, salutem & Apostolicam benedictionem: magno animi mœrore nos semper affecerunt tribulationes & calamitates, quas pro retinenda Catholica fide iugiter sustinulistis. Sed cum intelligamus, omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio nostra mirum in modum aucta est. Accipimus namque compelli vos, grauissimis pœnis propositis, templa hereticorum adire, cœtus eorum frequentare, concionibus illorum interesse. Profectò credimus proculdubio eos, qui tanta constantia atque fortitudine, atrocissimas persecutiones, infinitas propemodum miseras hætenus perpessi sunt, ut immaculatè ambularent in lege Domini, nunquam commissuros esse, ut coinquentur communione desertorum diuinæ legis. Nihilominus zelo pastoralis officij nostri impulsus, & pro paterna sollicitudine, qua de salute animarum vestrarum assiduè laboramus, cogimur monere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad hereticorum templa accedatis, aut eorum conciones audiatis, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incurratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento diuini cultus, ac vestræ salutis. Quemadmodum etiam non potestis, absque euidētissima grauissimâque diuini honoris iniuria obligari, obligare vos iuramento, quod similiter maximo cum cordis nostri dolore audiimus propositum vobis fuisse præstandum, infra scripti tenoris videlicet; Ego A, B. verè & sincerè agnosco, &c. vt supra* Post iuramenti formam recitatam, pergunt Pontifex;

Quæ cum ita sint vobis ex verbis perspicuum esse debet, quod huiusmodi iuramentum, salua fide Catholica & salute animarum vestrarum præstari non potest, cum multa contineat, quæ fidei ac saluti aperte aduersantur. Propterea admonemus vos, ut ab hac & similibus iuramentis præstandis omninò caueatis, &c.

19 Ex his verbis Pauli Pontificis facilè aduertis non esse mentem illius, vt Catholici in Anglia non præstent Regi ciuilem obedientiam & fidelitatem in rebus politicis & sæcularibus, vt tu falsò criminaris: sed ne conscientiam suam, & contra professionem fidei Catholicæ, coniungant se hæreticis, & Ecclesiæ Romanæ potestatem, iurisdictionem, & obedientiam abiurent. An tu hoc reprehendas, Bataue? Si Imperator Rodolphus cogeret omnes, qui sub Imperio viuunt, iurare in professionem fidei Romanæ & Catholicæ; an tu hoc iuramentum præstares? Non opinor. An idè rebellis esses Imperatori, te Iudice? An Fœderati Hollandiæ, si te per literas hortarentur, ne tali iuramento te obstringeres, rebellionem cierent cõtra Imperatorem? in causa tua, iudex esto. Accipe, si vis, aliud exemplum. Multi Calvinistæ viuunt Constantinopoli, & ciuilem obedientiam Turcarum Imperatori præstant. Quid putas, si Imperator eos cogeret ad iurandum Mahometisimum, an rebelles censerentur, si nollent? Imò impij essent, si iurarent. Intelligis quid velim.

20 Sequitur alterum Breue Apostolicum, quod sic habet; *Dilecti filij. Salutem & Apostolicam benedictionem. Renunciatum est nobis, reperiri nonnullos apud vos, qui, cum scitis declarauerimus per literas nostras, anno superiore X. Calèd. Octobr. in forma Breuis datas, vos iura conscientia præstare non posse iuramentum, quod à vobis tunc exigebatur, & præterea strictè, præceperamus, ne villo modo præstaretur, nunc dicere audent, huiusmodi literas de prohibitione iuramenti, non ex ani-*

mi nostri sententia nostraque propria voluntate scriptas fuisse, sed potius aliorum intuitu atque industria: eaque de causa iidem persuadere nituntur, mandata nostra dictis literis non esse attendenda. Perturbavit sanè nos hic munitus, eoque magis, quia experti obedientiam vestram (fily nostri unice dilecti) qui ut huic sanctæ sedi obediretis, opes, facultates, dignitatem, libertatem, vitam denique ipsam pie ac generoso nihili fecistis? nunquam suspicati essemus, potuisse vocari apud vos in dubium fidem literarum nostrarum Apostolicarum, ut hoc pretextu vox ex mandatis nostris eximeretis. Verum agnoscimus versutiam atque fraudem aduersarij humanae salutis, eique potius quam vestrae voluntati tribuimus hanc renitentiam. Ea propter iterum ad vos scribere decreuimus, ac denuò vobis significare, literas nostras Apostolicas anno præterito X. Calend. Octobr. datas de prohibitione iuramenti, non solum motu proprio, & ex certa nostra scientia, verum etiam post longam & grauem deliberationem de omnibus, quæ in illis continentur, adhibitam fuisse scriptas, & ob id teneri vos illas omninò obseruare, omni interpretatione secus suadente, reiecta, &c.

Hoc breue, ut vides, nihil aliud continet, quàm confirmationem prioris. Vnde sicut prius illud reprehendi non potest, ita neque hoc posterius, plura de his duobus Breuibus Pauli V. videri possunt apud Matthæum Tortum, Theologum Papiensem, in libello, qui inscribitur; *Responso Matthæi Torti Presbyteri & Theologi Papiensis, ad librum inscriptum, Triplici nodo triplex cuneus* Concludo ex dictis, apud nullum Pontificem extare hoc decretum; *Hereticis non est seruanda fides.*

 QVÆSTIO VII.

An Catholici scribant & sentiant, non esse Hereticis seruandam fidem?

I **A**Is multos ita scribere, & sentire, nominatim Theologos Sorbonistas, Curiam Parlamenti Parisiensis, Curias aliorum Parliamentorum, Philippum Regem Hispaniæ, & Iacobum Simancam Episcopum Pacensem. Videamus, an ita sit. Et quidem de Theologis Sorbonistis, de Parisiensi & aliis Parliamentis, ita scribis; *Sic quoque fidem Henrico III. Galliarum Regi Romano Catholico, tanquam hereticorum fautori, à subditis seruari non debere, facultatum Theologicorum consultationibus constitutum reperitur, in hunc modum; Quod populus huius regni solutus & liberatus est à sacramento fidelitatis, & obedientia regi præstata. Quam Theologorum insaniam deinceps curia parlamenti Parisiensis, aliisque perfido Iesuitarum furore fascinata comprobarunt. Postquam autem interfecto per emissarium vestrum Iacobum Clementem parricidam inclementissimum Henrico III. ad regni Gallici gubernacula, iure successionis Henricus IV. venit, Sorbonianum Collegium, multo rigidius in eum eandem sententiam repetiuit. Multa hic dicis. 1. Theologos statuisse, populum regni Gallicani solutum & liberatum esse à sacramento fidelitatis & obedientia regi præstata. Id verum est post latam Iudicis sententiam, vt supra dixi. Et vestri Theologi Calviniani idem decernerent, si quis prætor propter legitimam causam à Fœderatis proscriptus esset. Imo tu id decernis de Philippo Rege, antequam sententia lata sit. Nisi tu fortè hanc auctoritatem ferendæ sententiæ tibi vsurpas. 2. ais hanc Theologorum insaniam à Curia Parlamenti Parisiensis, & aliis curiis fuisse comprobata. Vide, an tu sanus sis, qui & Theologos, & tot prudentissimos ac consultissimos viros & præsides, qui in illis Parliamentis sunt, insanos vocas. 3. addis, Curias illas perfido Iesuitarum furore fuisse fascinatas. Nec perfidi, nec furiosi sunt Iesuitæ, vt tu clamas, non probas. Nec prudentissimi & constantissimi viri, qui in curiis sunt patiuntur*

riuntur se à perfidis & furiosis fascinari. 4. Iacobum Clementem vocas *parricidam & emissarium* Iesuitarum. An parricida sit, non disputo. Nego Iesuitarum emissarium fuisse. Henricus I V. qui nunc Christianissimus Gallia Rex est, ab ea infamia nos purgavit, vt supra audiui. Is & optimus & potentissimus nostræ causæ patronus est. An tu eum ad tribunal tuum vocare vis? 5. Sorbonum Collegium multo rigidiorē sententiam dedisse ais in Henricum I V. Henrici III. successorem. Non repeto, quæ de hac redixi superius. Tu consule. Interim Christianissimus ac Clementissimus Rex contentus est. Vtinam & tu sis.

2 De Plilippo Hispaniæ Rege sic habes; *Quia tamen tu conuitiis & calumniis & cornibus tuis, Becane, fœderatos insectari non desinis, etiam pactum illud, quod Rex vester Catholicus, Pius ille scilicet cunctarum gentium Parens Philippus II. Hispaniarum in translatione Belgicarum prouinciarum Archiducibus facta, apposuit, si libet, introspice, vt quæ supra vos docere & decernere probatum est, non antiquis tantum exemplis, quorum infinitus est numerus, sed recentibus rerum testimonis confirmentur. Et si, inquit Philippus II. quod Deus prohibeat, aliquis ex suis descendētib; ab hac fide (scilicet Romana) discederet, & incideret in aliquam heresim postquam à Pontifice protali declaratus erit, dictarum prouinciarum administratione, possessione & proprietate priuati erūt, earumque subditi & vasalli non amplius illis tenebuntur obedire. Quid nunc blaterabis, Becane, vterius? nimirum hos fidem) quia relicta abominanda vestra idolomania & expulsis vestris erroribus, Euangelici lucem amplexi sunt) Deo fregisse, itaque eam ipsis non deberi, & multo minus frangi posse, dignum patella operculum. Et hic multa garris i. affirmas me conuitiis, calumniis & cornibus Fœderatos insectari. Non ita est. Nihil aliud de Fœderatis in tota Appendice scripsi, quam hæc pauca verba; Sane aut Fœde-*

ratos periuros, aut ie mendacem esse, necesse est. Hoc cum scripti, supponebam illos periuros non esse, sed te mendacem. Nam ad veritatem propositionis disiunctivæ (qualis illa mea est) sufficit alteram partem veram esse, etiam si altera falsa sit. Consule præcepta Logicæ.

2. Philippum, per ironiam, vocas *pium cunctarum gentium Parentem*. Ausim dicere, magis pium fuisse, quam vllus sit Calvinista Batauus, qui illi tanquam legitimo Domino, rebellis est. 3. Decretum Philippi arrodis, quasi Euangelicis Regibus & Principibus infaustum. At certè iniustum non est. Faciamus Fœderatos Hollandiæ conferre alicui viro nobili, eiusque posteris, Præfecturam Frisiæ, cum hac moderazione; *Si aliquis ex suis descendentibus, ab hac fide scilicet Calvinistica, discederet, & incideret in aliquam hæresin, postquam à Superintendente pro tali declaratus erit. supradicta Frisia præfectura privabitur, & subditi Frisiæ non amplius illi tenebuntur obedire.* Quid censes de hoc decreto? Iustum est, inquit: At plane simile est decretum Philippi. Vel ergo vtrumque vel neutrum iustum sit, necesse est. Nisi tu putas Fœderatos rebelles plus iuris habere in Frisiam, quam Regem Philippum in Prouincias Belgicas, quas patrimonij loco accepit à parente suo, Carolo V. Imperatore 5. Ex decreto Philippi vis probare, Catholicos dicere, non esse hæreticis seruandam fidem. Ergo similiter ex Fœderatorum decreto colligi poterit, Calvinistas docere, non esse Catholicis seruandam fidem. Vtrinque par ratio est. 6. Fidem Pontificiam vocas *abominandam idolomaniam*, Calvinistas verò, *Euangelij lucem amplexos* esse ais. At mi homo, Lux Euangelij per totum Orbem diffusa est; Calvinistæ vix in vno vel altero Europæ angulo cogniti sunt.

3. Ex Iacobo Simanca, in instit. Catholica cap. 46. num. 52. transcribis hæc verba; *Ad hæreticorum pœnam & odium*

et adium, pertinet, quod fides illis data seruanda non sit (ut in Concilio Cōstantiensi factum) non obstante iuramento. Item; cum hereticis nullum commercium, pacem nulla esse posse; ideòq; fidem illis datam, etiam iuramento firmatam, nullo modo seruandam esse. Vis dicam, Bataue, vbique mala fide agis. Iacobus Simanca multo aliter loquitur & sentit, quam tu illi imponis. Disputat eo loco, an fides hæreticis seruanda sit? Respondet, seruandam esse in rebus licitis & honestis; alias non item. Priorem partem tradit his verbis; Si fides hæreticis data esset à Principe, vel publica potestate, exactè seruanda esset; si modo, quod addixisset, non sit de illo genere rerum, quas lex aut inspirata, aut naturalis vetat præstare. Non enim videtur esse vitium eorum, que ad natura aut gentium ius attinent, habere cum heretico commercium. Quid clariùs dici potuit? Posteriolem tradit his verbis; Accedit, quod cum hæreticis nullum commercium, nec pax vlla Catholicis esse debeat. Quamobrem fides illis data, iuramento firmata, contra publicum bonum, contra salutem animarum, contra iura diuina et humana, nullo modo seruanda est, in malis promissis, inquit Isidorus, rescinde fidem: Et iuramentum esse non debet vinculum iniquitatis. Hic iam apparet tua fraus & impostura. Priori loco dicit Simanca, in rebus licitis, exactè seruandam esse hæreticis fidem. Hoc tu dissimulasti. Posteriori dicit, non esse seruandam contra publicum bonum, contra salutem animarum, contra iura diuina et humana. Hanc limitationem tu omisti. Et adhuc disputas de fide seruanda, qui in citandis authorum sententiis omnem fidem abiicere ausus es?

 QVÆSTIO IX.

An Catholici reipsa non seruent hæreticis
fidem?

1 **D**isputavi hactenus de doctrina ; nunc de facto Catholicorum disputandum est. Ais ergo Catholicos re ipsa frangere seu violare fidem hæreticis datam. Id probat aliquot exemplis. *Primum est*, quia Ioanni Hussio datus est saluus conductus ab Imperatore Sigismundo, & tamen saluo conductu non obstante, combustus est in Concilio Constantiensi, ac proinde publica fides illi violata est. Multa de Hussio dixi in disputatione, *de fide hæreticis seruanda*, cap. 12. Sed quia importunus esse non desinis, paucis repetam.

2 Igitur duobus argumentis probo, Ioanni Hussio nõ esse violatam fidem. *Vnum est*; Qui dat saluum conductum iure communi, nihil aliud dat, quam securitatem contra violentiam iniustam, *salua semper iustitia & iuris executione*, vt supra q. 5. §. 11. ostensum est. Atqui Sigismundus Imperator dedit Ioanni Hussio saluum conductum iure communi, quod etiam non negas: Ergo nihil aliud dedit, quam securitatem contra violentiam iniustam. Hanc autem præstitit, quia nihil iniuste passus est Hussius. Ergo fidem illi seruauit. Imò, combustus est, inquis. Fateor combustum esse; sed non iniuste. Primò, quia Imperator, cum daret illi saluum conductum, sub pœna capitis prohibuit illi fugam. At Hussius contra hanc prohibitionem fuga elapsus est. Iuste igitur puniri potuit. Secundò, quia retractus à fuga, noluit hæresin abiurare. At leges Imperatoriæ pœnam capitis decernunt in hæreticos pertinaces, *l. quicumque C. de Hæreticis*. Nulla ergo iniustitia intercessit.

3 Quid hic dicis, Bataue, pro tuo Hussio? de hæresi siles, & silendo consentis. De fuga, negas. At probi auctores affirmant, Campianus martyr in rationibus Academicis, Nauclerus generat. 48. Cochleus lib. 2. historiæ Hussitarum, & alij plures. Imò ex tuis Calvinistis, Laurentius Humfredus in suo volumine, quod cõtra Campianum

pianum scripsit. Is, inquam, non solum fatetur fugam Hussij; sed etiam conatur excusare dupliciter. Primò, quia Hussius, inquit, videbat se observari à Patribus, & suspectum haberi; ideoque cepit de fuga meditari. Secundò, fugerunt eodem tempore tres Pontifices, Ioannes, Benedictus & Eugenius. Non ergo culpandus Hussius, si & ipse fugerit sanè, si Humfredus putasset, Hussium non fugisse; quid opus erat hac duplici excusatione? Neutra tamen sufficit. Nam prior, quia Patres meritò observabant illum, quem sciebant palam professum esse hæresin in Bohemia; ne forte & Constantiæ virus suum profeminaret. An ideo contra datam fidem fugiendum erat? Nec posterior, quia culpa vnus non potest patrocinati culpæ alterius. Fugerint sanè Pontifices (de quo iam non disputo) an propterea licuit Hussio contra conuenta pacta impunè fugere? Non sic, mi homo.

4 At inquires, in formula Concilij Constantiensis non legitur damnatus esse Hussius propter fugam, sed propter hæresin. Quid tum? Poterat utroque titulo damnari. Patres Concilij iudicabant sufficere crimen hæresis. Vnde, quidquid sit de fuga, iterum concludo, legitimè damnatum esse Hussium, saluo conductu non obstante. Is enim legitimè damnari potest, non obstante saluo conductu, qui legitimè conuincitur de hæresi, quam abiurare non vult, quia saluus conductus, qui cõmuni iure datur, non impedit iustitiam & iuris executionem. Atqui Hussius fuit legitimè conuictus de hæresi, quam abiurare non voluit: Ergo Hussius potuit legitimè damnari, non obstante saluo conductu. Hic veritas te, quo vis, non saluabis Hussium. An negas pertinaces hæreticos puniri posse? At hoc decernunt leges Imperatoriæ. An Hussium negas fuisse pertinacem hæreticum? At pertinaciter docuit multas hæreses,

vt osten

vt ostendi in citata disputatione. An prætendis saluum conductum illi datum? At is via ordinaria, non solet dari, nisi *salua iustitia & iuris executione*, vt fatentur Iure-consulti. Nullam ergo rimam inuenies, qua elaboraris.

5 *Alterum argumentum est*; Si Hussio fides violata esset, proculdubio, vel ipse aliquando, vel Hieronymus Pragensis, vel certè Bohemi de hac re fuissent questi. At nemo questus est vnquam. Quis ergo credat, fidem illi esse violatam? Sanè, Hussius, cum ad mortem duceretur, multa liberrimè dixit in Ecclesiam Romanam, & ad Christum supremum Iudicem appellauit, vt acta eius, quæ à diuersis scripta sunt, testantur. At de fide violata, ne verbum quidem fecisse legitur. Similiter Hieronymus Pragensis, qui aliquot diebus post Hussium exustus est, publicè quidem testabatur, Hussium fuisse virum bonum, iustum, sanctum, & tali morte indignum; sed contra fidem datam aliquid passum esse, nunquam meminit. Denique Bohemi nobiles, qui impensè fauebant Hussio, & eius dogmata tuebantur; cum postea ad Cœcilium Basiliense, oblato saluo conductu, vocati essent; missa insigni legatione comparuerunt. Quis credat hoc facturos fuisse, si de fide Hussio violata, Catholicos suspectos habuissent?

6 Possum idem confirmare ex Luthero, qui particularem articulum scripsit de Ioanne Hussio, à Leone X. inter cæteros damnatum; in quo, tametsi mirificè laudet Hussium à sanctitate & doctrina, nihil tamen attingit de saluo conductu violato. Ex his omnibus ita concludo; si vel Imperator Catholicus, vel Patres Concilij Constantiensis contra fidem publicam egissent, aliquis saltem ex aduersariis hoc probrum illis obiecisset. Atqui nec Hussius ipse, nec Hieronymus Pragensis, nec Bohemi nobiles, nec Lutherus, qui omnes fuerunt hostes Catholicorum, quicquam illis obiecit. Ergo eui-

dens

dens signum est, nihil tale accidisse. Quid hic respondes, Bataue?

7 De Hussio satis. *Alterum exemplum est de Hieronymo Pragenfi, quem etiam ais contra fidem datam combustū esse. Sed audi paulisper. Consulamus historias. Ex iis hæc certa sunt. Primò, Hieronymum non accepisse saluum conductum ab Imperatore Sigismundo. Ita Cochleus lib. 2. historię Hussitarum, Molanus l. 3. de fide hæreticis seruanda cap. 2. & alij. Secundò, citatum tamen esse à Cōcilio Constantiensi, oblato saluo conductu, cum hac expressa clausula; *salua semper iustitia, vt habetur in eodem Concilio, sess. 6. & passim apud alios authores. Tertiò, citatum comparuisse, disputasse, conuictum esse, hæresin abiurasse. Patet ex eodem Concilio sess. 19. vbi ponitur formula abiurationis. Quartò in hæresin relapsum esse, fugisse, reductum esse, exutum esse, ibidem sess. 21. & apud Cochleum, Molanum, Campianum & alios, Hinc concludo, non esse illi fidem violatam. Primò, quia datus est illi saluus conductus cum hac clausula; *salua semper iustitia. Secundò, quia per fugam expirauit saluus conductus. Tertiò, quia in hæresin, quam abiurauerat, relapsus est. Hæc tu Bataue, omnia dissimulas.***

8 *Tertium exemplum est de Archiducibus Austriae, quos ait contra pacta, conuenta & iurata Missam restituisse, & eiectis Euangelicis, id est, Lutheranis, & Calvinistis, Iesuitas admisisse. Sic enim ais in priori tuo libello; in Gallia, Missa Romana per omnes omninò vrbes & pagos remissa & restituta est; quòd & per Hungaria & Polonia regna, etiam contra pacta conuenta & iurata, à pace inita, tentatum fuit; in Austria verò superiore, cum tali successu, vt Archiduces pro Baronibus, nobilibus & aliis subditis Euangelicis obedientibus, qui expulsi sunt, Iesuitas & Nuncios Romanos receperint. Posui verba tua, vt intelligas te tui*
imite

immemorem fuisse, quando in posteriori libello scripsisti, me illam particulam, *iurata*, falsò addidisse. Non addidi falsò, sed ex tuo libello transcripsi. Sed ad rem. Vnde scis, Archiduces Austriae contra pacta iurata id fecisse? Hic hæres & tergiuersaris. Hoc tandem respondas, nobis Iesuitis satis constare de hac perfidia, nec opus esse, vt à te instruamur. Sed si hoc satis est; simili modo dicam te millies contra datam fidem egisse. Si quæras, vnde sciam? Eludam simili responso; tibi ipsi satis constare de tua perfidia, nec opus esse, vt à me instruaris. Quanquam adhuc disparatio est. Nam tu, cum homo priuatus sis, audes Archiducibus, qui ex Imperatoria familia sunt, tale probum, sine teste, publico scripto obiicere? Et quidem in ipso Imperio, vbi illi Domestici sunt, tu extraneus & peregrinus? Sed hic Calvinistarum mos, & morbus est.

Epilogus.

Nunc finio Bataue. Satis constat ex dictis Concilia, Pontifices, aliosque authores à te citatos, non id dicere quod tu fingis, sed planè contrarium. In Tridentino expressè cautum est, ne fides & securitas hæreticis promissa, vlllo modo violetur. Iacobus Simanca idem confirmat his verbis; *si fides hæreticis data esset à Principe vel publica potestate, exactè seruanda esset.* Vnde apparet, dupliciter te peccasse. 1. quia falsò Catholicis imposuisti, quòd ipsi non docent. 2. quia hoc crimen falsi multis mendaciis confirmare conatus es. Neutrum tamen abhorret ab ingenio Calvinistarum, è quorum numero esse vis. Ego posthac meliorem mentem tibi opto. Et fanè, si prodesse Catholicis omninò non vis, saltem per mendacia & imposturas obesse noli.

DE ANTICHRISTO
Reformato.

OPUSCULUM III.

LECTORI.

PRODIIT nuper ex Hassia libellus Calvinisticus, in quo, duplici elencho conatus est persuadere Author, Papam esse Antichristum. Is iussu Romani & Illustrissimi. D. Atily Amalthei, Nuncij Apostolici, ad me missus est, ut refutarem. Feci lubens, quod potui. Cæterum, quia non vnus ille, sed plures alij, eodem spiritu & impudentia, eandem materiam tractarunt, omnes vna hac Disputatione refutare aggressus sum. Tu, Lector, equo animo accipias, velim. 1608.

De Antichristo reformato.

LVtherani & Calvinistæ, qui se reformatores ac reformatos vocant, multa in Ecclesia Christi reformare aggressi sunt, quæ pridem per Pontificios, ut ipsi aiunt, corrupta erant. Ac primò, ut cætera nunc omittam, nonnulla, quæ difficiliora videbantur, penitus sustulerunt, ut ieiunia, festa, sacrificia, & non pauca Sacramenta. Secundò, fidem speciali priuilegio auxerunt. Nam cum antea sine pœnitentia & aliis piis operibus parum prodesse posset, nunc, Nouatorum concessioce, omnem iustificandi vim & efficaciam sibi vendicat.

cat. Tertio, excusso Decalogo, & aliis præceptorum oneribus, veram libertatem acieuerunt. Quarto, ignem Purgatorium, tanquam infamem carnificinam, abrogarunt. Denique vt ad institutum veniam, nouum Antichristum designarunt. Is cuiusmodi sit, ex sequentibus propositionibus innotescet.

I. Propositio: Antichristus propriè dictus, qui in sacris literis describitur *homo peccati, & filius perditionis*, iam pridem in hunc mundum venit.

II. Propositio. Et est ipsemet Pontifex Romanus sine vlla dubitatione. Omnes enim Notæ Antichristi, quæ in Scriptura fundatæ sunt, optimè quadrant in Pontificem Romanum.

III. Propositio. Sunt autem hæ potissimum.

- 1 *Deficere à vera fide.* 2. Thess. 2. 3.
- 2 *Sedere in templo Dei.* ibidem.
- 3 *Ostendere se tanquam Deum.* ibidem.
- 4 *Extollere se supra omnem Deum.* ibidem.
- 5 *Negare Christum.* 1. Ioan. 2. 2.
- 6 *Idola colere.* Dan. 11. 36.
- 7 *Facere prodigia & miracula falsa.* 2. Thess. 2. 9.
- 8 *Imprimere subditis characterem.* Apoc. 13. 16.
- 9 *Blaſphemum esse.* Dan. 7. 25.
- 10 *Sanctos persequi.* ibidem.

IV. Propositio omnes, inquam, hæ notæ quadrant in Pontificem Romanum, vt Inductione patet.

- 1 *Deficit à vera fide in multis articulis.*
- 2 *Sedet Roma in Ecclesia Dei.*
- 3 *Ostendit se tanquam Deum, id est, tanquam visibile Ecclesie Catholice caput.*
- 4 *Extollit se supra omnem Deum, id est, supra omnem ordinem politicum & Ecclesiasticum.*
- 5 *Negat Christum, quia doctrinam eius corrumpit.*
- 6 *Idola colit, quia panem missaticum & imagines adorat.*

7. *Facit falsa miracula Laureti apud statuam Mariæ Virginis & alibi.*
8. *Imprimi subditi characterem, vngendo illos chrismate.*
9. *Blasphemus est in Deum, & seruos eius, qui Ecclesiam re-
formant.*
10. *Sanctos Dei persequitur, vt Hussium, Lutherum, Calui-
num, & similes.*

V. Propositio. Ex his tanquã immotis scripturæ fundamentis apertè concluditur, articulum fidei esse, quod Papa sit Antichristus, & tam indubitatum, quàm quod Deus sit in cælo creator visibilium & inuisibilium.

Hæc est breuis resolutio doctrinæ Lutheranorum & Caluinistarum de Antichristo reformato, quæ deinceps examinanda est. Antequam verò sigillatim singulas propositiones expendamus, prius generalia quædã vitia, quæ in reformando Antichristo admiffa sunt à Reformatoribus, breuiter aperienda sunt. Præcipua sunt hæc. 1. contemptus Sanctorum Patrum & totius antiquitatis. 2. praua Scripturæ interpretatio. 3. perpetua mendacia & calumniæ. 4. mutua inter ipsos dissensio. 5. maiorum nostrorum in qua condemnatio. Hæc singula breuiter demonstrabo.

1. *Vitium Reformatorum Contemptus SS. Patrum.*

ADuersarij quia videbant se in reformando Antichristo contra venerandam Patrum antiquitatem luctari, cœperunt palam & apertè illorum authoritatem reiicere, & quasi toto cælo aberrassent, illorum suffragia aspernari. Ne longus sim, ex vno disce omnes. Franciscus Iunius Calvinista in suis animaduersionibus, circa 3. librum Bellarmini de Pontifice, qui est de Antichristo, sic passim de illis loquitur.

1. *Patres à vero vt plurimum aberrant. pag. 402.*

2. *Hæ sanctorum Patrum coniectura.*
3. *Hæ mera coniectura & probabilitate carentes* (pag.422.)
4. *Hæc non testimonia sunt veritatis aut probabilitatis: sed puriputi σοξαμοι, opiniones & suspiciones vana, quibus boni Patres plus satis indulserunt.* (pag. 425.)
5. *In hoc argumento communem errorem minimè stabilit Sanctorum Patrum auctoritas.* (432)
6. *Hæc non diuinorum Prophetarum effata sunt, sed diuinationes falsæ errantium.* (435.)
7. *Patrum testimonia in hoc casu fidem non obligant.*
8. *Negamus horum auctoritatem in hoc genere magnam esse, cum bona Patrum ipsorum venia.* (439.)
9. *Quam infirma sit Patrum auctoritas in hoc argumento, aliquoties ostendimus,*
10. *De interpretationibus Patrum in obscuro hic palpantium iam satis dictum.* (440.)
11. *Nos auctoritati diuinae, ac non opinionibus humanis credimus.* (ibidem.)
12. *Coniectura veterum non probant in hoc argumento.* (446.)
13. *Totam hanc interpretationem negamus, quamvis auctoribus multis olim, & hoc quoque tempore placuerit.* (403.)
14. *Sed aliter exponit Hieronymus, inquit. Nouimus id quidem, sed alienam esse à Danielis mente affirmamus interpretationem illius. Nec maiorem coniecturarum, quæ ex aliis Patribus adferuntur, auctoritatem oportet esse.* (441.)
15. *Negamus De Antichristo propriè & historicè Danielem agere de Antiocho affirmans cum bona Patrum Sanctorum venia.* (449.)

Hæc & similia de antiquis Patribus Nouator Caluista, in quem optimè conueniat illud D. Augustini li. 1. contra Iulianum cap. 2. *I. nunc, & sanctæ Ecclesiæ tot tantoque Doctores, qui vita optimè gesta, debellatisque suorum temporum erroribus, gloriosissimè de hoc seculo, antequam vos obulliretis, exierunt, tanquam securus insulta.*

Quod dixi de Francisco Iunio, dicendum est de cæteris omnibus. Omnes, quotquot reformatores se vocant, in eadem schola edocti sunt. Omnes contempta patrum antiquorum autoritate suo iudicio stare & sapere volunt; immemores illius Eccle. 8. 11. *Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à Patribus suis; quoniam ab ipsis discis intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.*

2. *Vitium Reformatorum, prava Scripturæ interpretatio.*

2. **R** Eiectis & repudiatis Patribus, quid supererat, quàm vt quisque pro suo cerebro sacram Scripturam interpretaretur? Hoc faciunt nostri Nouatores in reformando Antichristo. Et dupliciter hic peccant. Primò, excogitando nouas & falsas Scripturæ interpretationes, vt probent, Pontificem esse Antichristum. Secundò, explodendo veras, germanas, & veterum autoritate confirmatas, quibus nos probamus Pontificem non posse esse Antichristum.

2. Prioris generis exempla sunt hæc. *Primum est 2. Thess. 2. 4. Ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.* Hunc locum qui de Antichristo intelligitur, Iconius Caluinista in suo duplici Elencho sic explicat *ostendens se, tanquam sit Deus, id est, exhibens se pro visibili Ecclesiæ Catholicæ capite*: vt hinc probet Pontificem Romanum esse Antichristum. Sed quis non videat nouam & inauditam esse explicationem? Imò apertè falsa est. *Nam ostendere se tanquam Deum*, ponitur ab Apostolo tanquã *nota* quædam Anrichristi, quæ sine dubio culpanda est. Exhibere autem se pro visibili Ecclesiæ Catholicæ capite, non est *nota* Antichristi; sed priuilegium Petri, & successorum eius. An non Petrus constitutus fuit visi-

bilis Pastor suarum ouium, quando dixit illi Christus ; *Pasce oues meas ?* Omnino. At Pastor, respectu sui gregis, non est brachium aut tibia, sed caput ; & quidem caput visibile. Ergo Petrus fuit visibile caput sui gregis, id est, omnium Christianorum, seu totius Ecclesiæ Catholicæ. An ideo fuit Antichristus ? Nequaquam.

3. *Secundum est ibidem. Extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quo colitur.* Idem Iconius Calvinista, vt possit hoc accommodare Pontifici, interpretatur hoc modo: *Extollitur supra omne id quod dicitur Deus, aut sebastina, id est, supra omnem ordinem Ecclesiasticum & politicum.* Æquè noua & falsa explicatio. Nō enim Apostolus per *omne, id quod dicitur Deus* aut numen, intellexit omnem ordinem Ecclesiasticum & politicum ; sed omnem Deum, siue verum, siue falsum, vt apertè constat ex Daniele .c. 11. 36. vbi eandem Apostoli sententiam expressit his verbis ; *Eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur magnifica. Et Deum Patrum suorum non reputabit, nec quemquam Deorum curabit, quia aduersus vniuersa consurget.* Certè aliud est, extoli supra omnem Deum, etiam Deum Deorum ; aliud, extolli, supra omnem ordinem Ecclesiasticum & Politicum. Illud prius conuenit Antichristo : hoc posterius potest etiam bonis viris conuenire. An non Moses, antequam Aaron consecraretur, erat supra omnem ordinem Ecclesiasticum & politicum apud Iudæos ? An non Constantinus Imperator (ex sententia Nouatorum erat supra omnem ordinem Ecclesiasticum & politicum in Concilio Nicæno generali ? An ideo Antichristus ? Videant Nouatores, & maxime Iconius Marpurgensis Professor.

4. *Tertium est, Apoc. 17. 5. Babylon magna mater fornicationum, & abominationum terra.* Et infra. v. 9. *Septem capita, septem montes sunt super quos mulier sedet. Hic passim clamant*

clamant Aduersarij, per Babylonem intelligi Romam, quæ habet septem montes; & per mulierem sedentem super septem montes, intelligi Antichristum, qui Romæ dominatur. Nimirum, vt persuadeant Papam esse Antichristum, sed apertè vim faciunt Scripturæ. Nam mulier illa, quæ sedet super septem montes, non est Antichristus, vt ipsi fingunt; sed est ciuitas magna, vt ipsemet Ioannes exponit in fine capitis, cum ait; *Et mulier quam vidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terra.* Nisi forte idem sit Nouatoribus Ciuitas, & Antichristus; Pagus, & Iosephus.

5. *Quartum est.* Matth. 24. 15. *Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta stantem in loco sancto.* Hæc verba Pouellus Calvinista l. 1. c. 4. §. 4. & 5. ex odio in Romanum Pontificem, interpretatur de desolatione Romana per Antichristum futura. Quid nõ licet his hominibus? Christus disertè loquitur de desolatione Ierosolymitana, non de Romana. Sic antiqui Patres interpretantur. Sic Beza, & plures Calvinistæ in illū locum, Imo ipsimet Pouellus fateri id cogitur. Nam fermo est de ea solutione, quæ à Daniele prædicta est. Daniel autem prædixit de Ierosolimitana, non de Romana. Sic enim habet c. 9. 27. *Et erit in templo abominatio desolationis, & usq; ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.* Hic sanè Daniel non agit de desolatione templi Romani, sed Ierosolymitani, vt concedunt omnes Calvinistæ, & nominatim Pouellus l. 1. c. 11. §. 3. Nam ex hoc loco conantur ostendere, templum Ierosolymitanum post illam desolationem, nunquam porrò reædificandum. Videat ergo Nouator iste, quomodo conciliet verba Danielis cum verbis Christi, si alter de Romana, alter de Ierosolimitana vastatione locutus sit, vt ipse temerè interpretatur. Videat, quomodo seipsum à contradictione expediat.

6 Quintum est Dan. 11. 45. *Figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum & sanctum.* Idem Pouellus, vt probet Antichristum Romæ sessurum in Ecclesia Christi, torquet hæc verba ad Cathedram Romani Pontificis. *Nam Roma, inquit, vbi Cathedra illa est, iacet inter maria; & vocatur mons sanctus & inclytus propter Ecclesiam Dei.* Mira libertas, imò temeritas in hoc homine, Trahit scripturam, etiam reluctanter, quò vult. Legat B. Hieronymum & alios antiquos Patres, qui locum illum Danielis optimè interpretati sunt de vrbe Ierosolymitana, quæ iacet inter mare Mortuum, & Mediterraneum, vbi est Sion mons sanctus & inclytus, vt in Scriptura appellatur.

Posterioris generis exempla sunt 7. ista. *Primum Ap. 13. 13. Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.* Hinc rectè probant Catholici: Pontificem Romanum non esse Antichristum, quia non facit ignem de cælo descendere. Pouellus Calvinista lib. 1. cap. 26. §. 15. & Balduinus Lutheranus in disp. de Antichristo cap. 6. §. 32. vt euadant vel potius eludant vim argumenti huius, interpretantur verba Ioan. de igne Excommunicationis, vt hic sit sensus: *Antichristus faciet ignem de cælo descendere, id est, excommunicabit homines.* Et hoc aiunt facere Pontificem. O diuinos interpretes! Hoc modo licebit similia Scripturæ testimonia interpretari. vt v. g. 4. Reg. 1. 10. *Respondens Elias dixit quinquagenario: si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, vt deuoret te, & quinquaginta tuos, Descendit itaque ignis de cælo & deuorauit eum & quinquaginta qui erant cum eo, id est (iuxta glossam Nouatorum) Si homo Dei sum; veniat excommunicatio Pontificia, & percellat vos: venit itaque excommunicatio, & percussit eos.* Similiter Luc. 9. 54. *Domine, vis dicamus, vt ignis descendat de cælo, & consumat illos? id est, iuxta eandem glossam, Domine,*

ne,

ne, vis dicamus, vt excommunicentur hi? Inepta sunt hæc. Sed neque circumstantiæ supradicti loci patiuntur hanc expositionem. Cum enim dicit Ioannes, *Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cælo descendere*; planè significat, magnum miraculum fore, cum Antichristus faciet ignem, de cælo descendere. Imò tale miraculum, quo seducat homines, vt credant esse opus diuinitatis. At, quæso, quod, aut quale miraculum est, excommunicare hominem? Nullum penitus. Deinde cum addit Ioannes, *vt etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum*; omnino excludit ignem excommunicationis. Is enim non rectè dicitur de cælo descendere in terram in conspectu hominum; sed potius de cælo in homines ad terrorem aliorum. Mitto alia, de quibus infra cap. 9.

8. *Secundum est Apoc. 13. 15. Et datum est illi, vt daret spiritum imagini bestie, & vt loquatur imago bestie, & faciat, vt quicumque nõ adorauerint imaginem bestie, occidantur.* Hinc etiam rectè probant Catholici, Papam non esse Antichristum, quia nõ dat spiritum imagini bestie, nec facit, vt loquatur imago bestie. Hic iterum Pouellus Calvinista prorepat cum noua solutione. Ait *per imaginem bestie intelligi antiquum Romanum imperium, quod in Italia quasi demoruum Papa restaurauit, & nono spiritu donauit.* Risum teneatis amici. Repugnat totus contextus. Primò, quia Antichristus ideò faciet imaginem bestie loqui, vt palam ostendat se posse facere miracula, quæ omnem naturæ vim & efficaciam longè excedant, & à solo Deo fieri possint. At restaurare regnum vel imperium, quod antea fere collapsum erat, non est tale miraculum. Multi Reges, multi Imperatores humano cõsilio & industria id fecerunt. Deinde, si de Romano Imperio loqueretur Ioannes, quomodo cohærent sequentia verba, & *faciet, vt quicumque nõ adorauerint imagi-*

nem bestia occiduntur. An hic erit sensus; quicumque non adorauerint imperium Romanum, occidentur à Pontifice? At hoc nouo modo ridiculum, sed & falsum est: Pontifex non facit occidere Reges Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, & similes imperio Romano minimè subiectos. Imò fauet ipsis, & eorum regna cupit florere, & conseruari.

9. *Tertium est: Apoc. 11. 2. Et dabo duobus testibus meis & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta annis saccis, Et paulo post deisdem; Et cum finierint testimonium suum, bestia faciet aduersus eos bellum, & vincet illos & occidet eos, & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magna, vbi & dominus eorum crucifixus est. Ex hoc loco colligunt Catholici varia argumenta, quibus probant, Papam non esse Antichristum. Primum, quia duo testes. Elias & Henoch, venturi sunt tempore Antichristi. At illi nondum venerunt. Secundò, Antichristus occidet illos testes: Hoc Pontifex non facit. Tertiò, illi testes occidentur Ierosolimæ, vbi Christus crucifixus est. Id hæcenus non est factum. Hæc & similia Catholici. Quid autem Nouatores? Theodorus Bibliander in suo Chronico, tabula 14. David Chytræus in Commentario illius, & quidam alij dicunt, per illos duos testes intelligi omnes ministros fideles, vt Lutherum, Zvinglium, Caluinum, & similes, qui ab Antichristo, id est, Pontifice Romano persecutionem patientur. Hoc autem aiunt iam contigisse. Sed turpiter errant. Primò, quia scriptura apertè dicit ipsum Eliam & Henoch venturos esse. Malac. 4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniet dies Domini magnus & horribilis. Et conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum.* Ecles. 44. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, vt det gentibus poenitentiam,* Deinde, licet Elias & Henoch in suis personis non essent venturi; sed alij similes illis in spiritu*

&

& virtute; tamen per eos non possunt intelligi Lutherus, aut Calvinus. Primò, quia Scriptura dicit, *Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti sacris.* At Lutherus & Calvinus non prophetarunt amicti faccis. Imò faccum excussit Lutherus cum è monasterio profugit. Calvinus nunquam assumpsit. Et quæ eorum prophetia? Lutheri illa est; *Vivus eram pestis, moriens ero mors tua, Papa.* Sed falsa & inanis. Pridem ipse mortuus est; & adhuc vivit Papa. Iterum dicit scriptura: *Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetie ipsorum; & potestatem habent super aquas convertendieas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiescuque voluerint.* Quid hæc ad Lutherum & Calvinum? Non magis, quàm ad Iudam vel Arrium. Addit scriptura. *Corpora eorum iacebunt in plateis civitatis magna; ubi Dominus eorum crucifixus est.* An corpora Lutheri & Calvini iacuerunt in plateis Ierosolimæ, ubi Christus crucifixus est? Nihil minus. Pergit Scriptura; *Et videbunt de tribulus, & populis, & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et post tres dies & dimidium spiritus viæ à Deo intrauit in illos; & steterunt super pedes suos: & audierunt vocem magnam de cœlo dicentem; Ascendite huc; Et ascenderunt in cœlum: & factus est terramotus magnus, & decima pars civitatis cecidit, & occisa sunt in terramotu septem hominum millia.* Quæso, quid horum simile accidit Lutheri, aut Calvino? an corpora eorum per tres dies & dimidium iacuerunt in conspectu hominum insepulta? an iterum post tres dies & dimidium reuixerunt? an audierunt vocem de cœlo, *Ascendite huc*? an ascenderunt cum corporibus in cœlum in nube? an terramotus factus est ingens? an decima pars civitatis cecidit? an septem hominum millia occisa sunt? Nugæ.

10. *Quartum est Dan. 7. 25. Sermones contra excelsum loquetur, & Sanctos altissimi conteret; & putabit quod possit mutare tempora, & leges, & tradentur in manu eius usque ad tempus, & tempora & dimidium temporis.* Ex hoc loco confirmant Catholici, Antichristum regnaturum duntaxat per tempus, & tempora, & dimidium temporis, id est, per tres annos cum dimidio; ac proinde Pontificem, qui multo plures annos regnavit, Antichristum esse non posse, Mirum est, quàm depravatè interpretentur Nouatores hæc verba, ut argumento Catholicorù occurrant. Frãciscus Iunius Calvinista negat Danielè loqui de Antichristo. Affirmat de Antiocho. Quo auctore? Impio Porphyrio, qui quòd de Antiocho, & non de Antichristo Daniele intelligeret, ab antiquis Patribus refutatus est. Sed maluit Iunius Parphyrium, quàm sanctissimos Patres sequi. Dicam amplius, maluit Porphyrium, quàm sui gregis Calvinistas sequi. Nam illi ex hoc loco probant, has esse proprias Antichristi notas, *loqui sermones contra excelsum, sanctos altissimi conterere, mutare tempora & leges.* Et sanè, quod Daniel de Antichristo, non autem de Antiocho propriè & historicè intelligendus sit; ex ipso contextu cõvinci potest. Agit enim in illo capite de quatuor regnis sibi inuicem succedentibus, quorum primum est Assyriorum: alterum Persarum: tertium Græcorum: quartum Romanorum. Hæc designat per quatuor bestias, Leånã, Ursum, Pardum, & aliam innominatam habentem decem cornua in capite. Igitur regnum Romanorum, est bestia quarta innominata, habens decem cornua in capite. Addit Daniel, è medio horum cornuum, ortum esse aliud cornu parvulum, quo significatur ille ipse, *qui sermones contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora & leges.* Is autem nõ potest esse Antiochus, quia ille non est ortus è regno, vel regibus

bus Romanorum ; sed ex regno Græcorum seu Macedonum , & ex successoribus Alexandri Magni, qui in Syria & Babylonia regnarunt, vt ex sacris & prophanis historiis perspicuum est.

11. Hæc & similia exempla satis ostendunt, quam malè in causa desperata interpretentur scripturam Nouatores, siue probandum ipsis aliquid sit, siue respondendum: & quàm falso ac inaniter iactent apud imperitros, se ex immotis scripturæ fundamentis probasse Antichristum. Nunc ad cætera illorum vitia progrediamur.

3. *Vitium Reformatorum. Mendacia, & Calumnia.*

1. **D**upliciter in hac materia mentiuntur aduersarij. Primò quia clamant, se ex immotis Scripturæ fundamentis omnia demonstrare. De hoc satis iam dictum est. Secundò, quia passim pro immotis Scripturæ fundamentis, quibus carent, crassa & aperta mendacia in medium adducunt. Ex multis pauca accipe.

2. Calvinus lib. 4. inst. cap. 7. §. 27. dicit, Pontificem cum Cardinalibus docere nullum esse Deum, nullum Christum, nullam Resurrectionem. Verba eius sunt hæc; *Quasi verò dubium sit, qualem religionis speciem professi sint iam pridem Pontifices cum toto Cardinalium collegio, & hodie profiteantur. Primum enim arcana illius theologie, quæ inter eos regnat, caput est, nullum esse Deum. Alterum quæcunque de Christo scripta sunt ac docentur, mendacia esse & imposturas. Tertium, doctrinam de vita futura, & ultima resurrectione, meras esse fabulas. Iam pridem hæc ordinaria esse cœpit Pontificum religio. Quid hoc mendacio potest esse mendacius? Quæso, qui sunt illi Pontifices, & Cardinales, qui ista docuerunt? qui libri in quibus hæc scripta sunt? quæ*
Cathedra

Cathedræ, in quibus hæc populo instillata? qui auditores? qui hæc auribus perceperunt? Nulli, nusquam.

3. Calvinum strenuè imitantur ipsius discipuli; inter quos conatur excellere Gabriel Pouellus, Baccalaureus Oxoniensis, qui in arte mentiendi benè exercitatus est. Ne molestus sim, pauca ipsius mendacia attingam breuissimè: nam omnia recensere, nimis esset fastidiosum.

4. Igitur lib. 1. de Antichristo cap. 17. §. 11. dicit, Catholicos docere, *quod Papa possit dispensare contra vetus & nouum testamentum*. Et nominatim citat Bertachinum in repertorio, Verbo, Papa. At Bertachinus disertè contrarium docet, his ipsis verbis; *Papa non potest dispensare in prohibitis testamento veteri & nouo*, Item *Papa non potest dispensare super usuris, cum sint prohibita iure diuino*. Item *Papa nõ potest dispensare, quod matrimonium contrahatur inter personas iure diuino prohibitas*. Ego miror, quis dispensauerit cum Pouello Calvinista in tam manifesto mendacio. Certè Papa non fecit.

5. Idem author. lib. 1. c. 16. §. 1. & 2. dicit, *Papam sibi vindicare nomen & potestatem Dei*. Hoc probat ex Gratiano dist. 98. c. 7. vbi Nicolaus Papa gloriatur se Deum appellari à Constantino Imperatore. Addit Pouellus, *Cohorrescat cælum & contremiscat terra, ob tantam à Romano Pontifice profectam blasphemiam*. Rectiùs ego dicam; *cohorrescat cælum & contremiscat terra, ob tantum à Pouello Calvinista profectum mendacium*. Nihil tale ex Gratiano aut Constantino produci potest. Res autem sic habet: Nomen Dei dupliciter Scripturis usurpatur. Primò propriè, pro vero Deo vt Genes. 11. *In principio creauit Deus cælum & terram*. Exod. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus*. Eph. 4. 6. *Vnus Deus & pater omnium qui est super omnes & per omnia, & in omnibus nobis*. Secundo metaphoricè, pro hominibus sãctis, vel in dignitate

re constitutis, vt exod. 22. 9. *Ad Deos vtriusque causa perueniet, id est, ad Iudices, & inf. 5. 28. Dys non detrahes, & Principi tuo non maledices.* & Pl. 81. 1. *Deus stetit in synagoga Deorum; in medio autem Deos dijudicat.* & inf. v. 6. *Ego dixi, dy estis, & filij excelsi omnes,* & Ioannes 10. 34. *Nonne scriptum est in lege vestra; ego dixi; dy estis?* Igitur Constantinus Imperator non solum Pótificem; sed omnes Christi Sacerdotes vocauit Deos, hoc posteriori modo, vt habetur apud Gratianum 11. q. 1. c. Sacerdotibus. Et 12. q. 1. cap. Futuram. Et quid hic culpe est? aut quid merito reprehendat hic Pouellus? Ipsemet lib. 1. c. 17. §. 2. fatetur omnes magistratus hoc sensu Deos vocari posse. Quid ergo mentiēdo insectatur eos, qui Pontificem eodem sensu Deum appellant? Nimirum, vult calumniari.

6. Pergo. Idem Calvinista c. 16. §. 6. dicit Glossam in c. *Quanta, de translatione Episcopi*, docere, quòd Papa possit aliquid facere ex nihilo, id est, creare, quod soli Deo conuenit. Mentitur, Glossa id non docet. Sic enim loquitur: *De nullo potest aliquid facere. C. de rei uxoria adione l. vnica in principio, & de consecration. dist. 2. c. reuera. Et sententiam quæ nulla est, facit aliquam 3. q. 6. cap. Hac quippe.* Quis non videt aliud Glossam dicere, aliud Calvinistam mētiri? Glossa dicit, Papam posse efficere, vt cōtractus vel sententia, quæ alias iure cōmuni nulla seu inualida esset, vigorem, & valorē habeat. Hoc enim potest Imperator facere in causis ciuilibus. Imò quilibet Princeps aut magistratus apud suos subditos. At Pouellus Calvinista mentiendi & calumniādi cupidus, trahit Glossam in alium sensum, quasi dicat, Papam posse aliquid facere ex nihilo, id est, posse rem aliquam creare, quod solius Dei est. Abi homo cum tua illa nequitia.

Eodem cap. 16. §. 6. dicit. Patres Concil. Tridentini sess. 21. c. 2. docere, quod *Papa possu Sacramenta à Christo institui*

instituta mutare. Falsum est, Patres id non docent. Aliud est mutare Sacramenta; aliud mutare modum & tempus dispensandi Sacramenta. Illud prius non potest facere Papa; hoc posterius potest. Nec aliud docent Patres Tridentini, verba eorum clarissima sunt, quæ sic habent. *Præterea declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro eorum temporum & locorum varietate, magis expedire iudicaret.* Quid clarius dici poterat? sanè illa particula (salua illorum substantia) apertè significat, Pontificem non posse mutare substantiam Sacramentorum, ac proinde nec Sacramenta ipsa. Mentitur ergo Calvinista, cum dicit Põtificem id posse iuxta decretum Concilij Tridentini. Idem mendacium repetit cap. 17. §. 14. his verbis: *Papa non solum verbis gloriatur posse se mutare Sacramentorum formam; sed ipso facto palam id tentavit ac fecit, ut apparet ex Conc. Tridentino sess. 21. cap. 2.*

Iterum cap. 19. §. 11. dicit, *Papam iactare quod maior sit Ecclesia, quàm Scripturæ auctoritas.* Et hoc probat ex Gratiano 25. q. cap. Ideò. Iterum mentitur; & quidem valde impudenter. Nam in illo canone apud Gratianum non fit mentio Sacræ scripturæ; sed tantum constitutionum Ecclesiasticarum, quas potest Pontifex figere & refigere, sicut quilibet magistratus potest in sua Republica novas leges condere & abolere. Verba canonis sunt hæc: *Romana Ecclesia ius & auctoritatem sacris canonibus imperitur: sed non eis alligatur; habet enim ius condendi canones.* Nihil hic de Scriptura sacra dicitur, solum asseritur, Pontificem Romanum habere ius condendi leges Ecclesiasticas; & earum auctoritatem, ac robur pendere à voluntate Pontificis; sicut robur & auctoritas legum Imperialium pendet à voluntate & potestate

potestate Imperatorum, qui eas leges condiderunt.

9. Ibidem §.17. dicit grauius peccatum censerī apud Pontificios, comedere carnes à papa prohibitas, quam transgredi quoduis Dei præceptum; & facilius absolui à papa, qui adulterium vel furtum commiserit, quam qui carnem die prohibito gustauerit. Hoc ait cuius notum esse, & simul prouocat conscientias nostras in conspectu Dei ac beatorum Angelorum, an non ita res habeat. Ego similiter prouoco conscientiam huius Calvinistæ, si quam habet, an non volens sciens mentiatur. Addo, ex quotidiana Ecclesiæ praxi mendacium ipsius refutari. Nam Pontifex, Episcopi, & alij confessarij facillimè dispensant in præcepto Ecclesiæ de non comedendis carnibus; quando est legitima causa. At nunquam dispensant in præceptis diuinis. Vnde si pouellus Calvinista adeat confessarium Pontificium, poterit quidem legitimè obtinere, vt impunè comedat carnes feria sexta aut septima; non tamen, vt adulterium committat, aut mentiatur. Quamquam sine dispensatione, multa huiusmodi facit Calvinista; aut secum ipse dispensat: quando libitum est.

10. Ergo ex his & similibus aduersariorum mendacijs, quæ plurima sunt, facile aduerti potest, quænam sint *immota illa sacra Scripturæ fundamenta*, ex quibus aiūt se demonstrasse, papam esse verum Antichristum. Videamus cætera.

4. *Vitium Reformatorum, Mutua dissentio.*

1. **N**ON mirum est Nouatores, cum à rota Patrum Antiquitate, & ab ipsa veritate, vt ostensum est, dissentiant, inter se quoque dissentire. Vtrumque enim ex eadem radice oritur, nempe ex superbia. *Inter superbos*

superbos, inquit sapiens, semper sunt iurgia. Porrò, sicut in multis aliis, ita in reformando Antichristo mirè dissentiunt, non minus quam olim ædificatores turris Babel.

2. Ac primò cum omnes clamant, Antichristum iam pridem venisse; ita dissonantibus tibiis clamant, vt nulla inter voces proportio sit. Quæram ex illis, si Antichristus venit, quo tempore venerit? Audi nouum concentum.

1. *Venit tempore Apostolorum.* Ita Franciscus Iunius ad 4. Bellarmin. Beza in 2. Theff. 2.

2. *Venit post annum Christi 600. tempore Phocæ Imperatoris.* Ita Lutherus in supputatione temporum. Et Iconius in suo duplici Elencho.

3. *Venit Anno Christi 763.* Ita Henricus Bullingerus in præfatione homiliarum in Apocalypsin.

4. *Venit Anno Christi 1200. post tempora D. Bernardi,* Ita VVolffiangus Musculus in locis, titulo de Ecclesia cap. 12.

5. *Natus est tempore Apostolorum: cæpit regnare tempore Phocæ Imperatoris: reuelatus est tempore Lutheri, destruetur in fine mundi.* Ita Gabriel Pouellus lib. 1. c. 1. §. 8.

6. *Conceptus est Anno 400. formatus & nutritus in utero matris circa annum 500. natus anno 600. circa tempora Phocæ Imperatoris.* Ita Illyricus Cent. 6. c. 1. in principio.

3. Iterum quæram ex Nouatoribus; Quid sit Antichristus propriè dictus, quem Apostolus vocat *hominem peccati, & filium perdiuionis?* Audi responsum.

1. *Antichristus propriè ductus, est thronus, seu regnum tyrannicum, quod Christi regno contrarium est.* Ita Pouellus l. 1. c. §. 5. Centuriatores cent. 1. l. 2. c. 4.

2. *Antichristus non thronus, aut regnum, aut sedes propriè, sed persona singularis est, &c.* Ita Franciscus Iunius ad cap. 2. Bellarmini.

4 Tertiò quæram, si Pontifex est Antichristus, quis primus inter Pontifices cœperit esse talis?

1 *Gregorius Magnus, homo pessimus.* Ita Centuriatores Cent. 6. c. 1. & Chytræus in c. 9. Apoc.

2 *Non est ita, Gregorius fuit vir sanctus & bonus,* Ita Lutherus in supputatione temporum.

5 Quartò quæram? si Pontifex est Antichristus, quem characterem suis subditis imprimat?

1 *Unctionem Crismatis in fronte.* Ita Henricus Bullingerus serm 61. in Apocalypsin.

2 *Professionem Romane fidei.* Ita Bibliander in Chronico, tabula 10.

6 Quintò quæram? an Daniel cap 7. v. 8. & 25. agat de Antichristo.

1 *Omninò agit de illo.* Ita Pouellus lib. 1. cap. 4. & alibi sæpè.

2 *Non agit de Antichristo; sed de Antiocho.* Ita Iulius ad cap. 16. Bellarmini.

7 Sextò quæram? An Christus Matth. 24. 15. loquatur de desolatione, & abominatione Ierosolymitana;

1 *Planè de illa loquitur.* Ita Beza in illum locum & alij passim.

2 *Nequaquam de illa, sed de Romana loquitur.* Ita Pouellus lib. 1. cap. 4. § 4. & 5.

8 Video audire meretrices apud Salomonem litigantes, quarum altera alteri dicebat; *Mentiri, filius meus vivit, & tuus mortuus est.* Planè sic agunt Nouatores. Et huius tanti apud vos dissidij quis author est? Sanè Deus aut Spiritus sanctus esse non potest. *Non enim, ut ait Apostolus, Est dissensionis Deus, sed pacis.* Si ergo malus spiritus illius author est, meritò suspecti esse debent Nouatores, ne forè malo spiritu impellantur. Sed iam dissidiorum satis sit.

5. *VITIVM REFORMATORYM.*

Damnant suos maiores.

1. **A** Duerfarij clamant aut Gregorium Magnum aut Bonifacium Papam fuisse primum Antichristum inter Pontifices Romanos. Vterque autem vixit post annum Christi 600. Vnde sequitur ab eo tempore fidem ac religionem Romanã non fuisse amplius Christi, sed Antichristi. Quod si ita est, iterum sequitur maiores nostros, quotquot in Hassia, Saxonia, Franconia, Bauaria, Palatinatu, ab anno sexcentesimo vsque ad tempora Lutheri & Caluini extiterunt, nunquam habuisse publicum veræ fidei ac religionis exercitium, quod sanè incredibile est. Nam toto illo temporum interuallo, non alia doctrina fidei publicè prædicata ac recepta est, quam quæ à Doctoribus Pontificiis prædicari & promoueri solèt. Si hæc igitur falsa & Antichristiana est, omnes maiores nostros publicè Antichristianos fuisse oportet. Et quid hoc aliud est, quàm fateri omnes damnatos esse, & ad inferorum pœnas amandatos; Absit profectò. Longè melius de iis sentiendum est. Quis credat S. Bonifacium, S. Lullum, S. Kilianum, S. Burchardum, & similes Episcopos, qui illo tempore in Germaniã prædicarunt, nihil aliud nisi fidem ac doctrinam Antichristianam prædicasse? Quis credat, Nobiles, Barones, Comites, & Principes, qui, ab illis instructi sunt, aut templa in memoriam eorum erexerunt, in falsa religione instructos esse? Quis credat tanto sæculorum spatio Lutherum & Caluinum primos esse, qui publicè veram Christi fidem annunciarint?

SPECIALI EXAMEN AN-
TICHRISTI REFORMATI.

HACTENVS generatim ostendi quædam vitia, quæ Nouatores admiserunt in reformando Antichristo; nunc sigillatim singula, quæ ab illis afferuntur, examinanda sunt, idque hoc ordine.

- 1 *An Antichristus venerit?*
- 2 *An Papa sit Antichristus?*
- 3 *An Papa defecerit à fide?*
- 4 *An sedeat in templo Dei?*
- 5 *An ostendat se tanquam Deum?*
- 6 *An extollat se super omnem Deum?*
- 7 *An negat Christum?*
- 8 *An idola colat?*
- 9 *An faciat miracula mendaci?*
- 10 *An imprimat subditis characterem?*
- 11 *An sit blasphemus?*
- 12 *An persequatur Sancto?*
- 13 *An sit articulus fidei, Papam esse Antichristum?*

CAPVT I.

An Antichristus venerit?

1 **A**ffirmant aduersarij. Et probant ex tribus scripturæ locis. Primò ex illo 2. Thess. 2. 7. *mysterium iam operatur iniquitatis.* Secundò ex illo 1. Ioannis 2. 18. *Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt.* Tertiò ex illo 1. Ioannis 4. 3. *Hic est Antichristus de quo audistis, quoniam venit, & nunc iam in mundo est.*

2 Sed variis modis refutantur. Primò, quia seipfos iugulant. Nam si illata scripturæ testimonia probarent Antichristum venisse, sine dubio probarent venisse tempore Apostolorum: at si certum est, tunc venisse, cur aduersarij de tempore aduentus ipsius dissentiunt? Cur alij dicunt aduenisse anno 600. alij anno 763. alij anno 1200. alij alio tempore?

3 Secundò, quia scripturam malè explicant. Vt hoc ostendam, pauca prænotanda sunt. *Primum est*, nomen Antichristi nusquam reperiri in Scriptura, nisi apud Ioannem in epistolis canonicis. Iam bis ex illo citaui. Adhuc bis vel ter citari potest, vt 1. Ioannis 2. 22. *Quis est mē dax, nisi is, qui negat, quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium.* Et c. 4. 3. *Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus, de quo audistis, & c.* Et epist. 2. v. 7. *Multi seductores exierunt in mundum, qui non consentientur Iesum Christum venisse in carnem. Hic est seductor & Antichristus.* Nec sæpius hoc nomen reperias in Scripturis.

4 Alterum est, hoc nomen, *Antichristus*, significare aduersarium, seu hostem Christi, vt partim patet ex scripturis citatis, in quibus dicitur, *negare Iesum esse Christum; negare filium; soluere Iesum; non confiteri Iesum Christum venisse in carnem;* partim ex vsu Ecclesiæ, & sanctorum Patrum, Damascenus lib. 4. de fide c. 27. *Veniet, inquit, non pro Christo, sed aduersus Christum, qua etiam de causa Antichristus dicitur.* D. Hieronymus q. 11. ad Algasiam; *Ipsè enim est vniuersorum perditio, qui aduersatur Christo, & ideo vocatur Antichristus.* D. Augustinus tract. 3. in Epistolam Ioannis; *Latine enim Antichristus, contrarius est Christo.* Consentiant alij Patres.

Tertium est; dupliciter sumi posse nomen Antichristi, Primò, verè ac propriè, pro singulari eximio quodam Christi hoste, qui ab Apostolo vocatur *homo peccati*

& *filius perditionis*. Secundò mysticè & communiter pro iis omnibus, qui aliquo modo Christum & doctrinam eius oppugnant, vt sunt hæretici. Hoc sensu Irenæus Valentinianos & Marcionitas, Antichristos vocat; Hilarius, Arianos; Cyprianus, Nouatianos. Eodem sensu dixit Hieronymus in cap. 2. Prophetæ Naum *Tot sunt Antichristi, quod dogmata falsa*. Vide Damascenum loco cit. Augustinum lib. 2. contra aduersarium legis & Prophetarum c. 12. & alios passim. Ex Caluinistis eandem distinctionem tradit Pouellus lib. 1, c. 1. §. 3. Nec alij dissentiunt.

His prænotatis, non est controuersia, an Antichristus communiter dictus venerit: Certum enim est, venisse ab ipsis Apostolorum temporibus, quia tunc cæperunt esse hæretici, qui Christi fidem oppugnant. Tota quæstio est, an Antichristus propriè dictus venerit in sua persona? Nos negamus. Aduersarij affirmant; & probant ex testimoniis supra citatis; sed malè intellectis. Nam ex illis nihil aliud colligitur, quàm Antichristum communiter dictum, id est, hæreticos venisse tempore Apostolorum, quod est verissimum. Et sic illa testimonia explicat Augustinus libro secundo contra aduersarium legis capit. 12. cum ait: *Ad quem pertinet etiam iste, qui se ostendit Antichristum, non unum illum maiorem ceteris; sed ex his aliquem, de quibus dicit Ioannes Euangelista: nunc Antichristi multi facti sunt. Eos enim dicebat hæreticos, qui temporibus Apostolorum esse iam cæperant*. Nihil ergo probant aduersarij ex Scripturis de Antichristo propriè dicto.

7 Nos fortiora habemus argumenta, quibus contra aduersarios ostendimus, Antichristum propriè dictum nondum venisse. Non omnia; sed pauca attingam. *Primum est*; Antichristus propriè dictus non veniet, nisi prius euersum & desolatum sit Romanum Impe-

rium: Atqui hoc nondum factum est: Ergo Antichristus nondum venit. Maior passim asseritur ab antiquis Patribus, tam Græcis, quàm Latinis. Cyrillus catechesei 15. ait: *Veniet prædictus Antichristus, cum impleta fuerint tempora Romani imperij*, Chrysof. in 2. Thess. 2. *Quãdo è medio sublatus fuerit Romanum imperium, tunc veniet Antichristus*. Similia habent Theophilactus, Oecumenius, & Ambros. ibidem Lactantius lib. 7. cap. 15. Hieronym. q. 11. ad Algafiam, & Tertul. in Apologetico cap. 32. ubi etiam addit, fideles orare pro diuturnitate Romani imperij; eo quod intelligant, Romano imperio everso, imminere Orbi extremam sub Antichristo calamitatem: Omitto alios.

8 Nec temerè aut sine fundamento hoc dicunt Patres. Habent pro se aperta scripturæ testimonia; habent perpetuam ab Apostolorum temporibus traditionem. Quæ antequam proferantur, prius explicandum est, in quo consistat illa desolatio seu eversio Romani imperij, postquam venturus dicitur Antichristus. Aliud enim est inclinatio illius imperij, aliud desolatio seu eversio. Inclinatio facta est variis temporibus. 1. quãdo Roma capta est à Gothis. 2. quando imperium defecit in Occidente. 3. quando, restaurato per Carolum Magnum imperio in Occidẽte, destructum est in Oriente per Turcas. Porro desolatio seu eversio tunc erit quando imperium Romanum diuidetur ac distrahetur in decem Reges amisso nomine ac dignitate imperiali.

9 Probant hoc Patres ex Daniele & Apocalypsi, Nam ca. 2. Danielis, describitur successio quatuor præcipuorum regnorum vsque ad finem mundi, per quamdam statuam, habentem caput aureum, pectus argenteum, ventrem æneum, & tibias ferreas. Explicatio est hæc. Caput aureum significat regnum Chaldæorum; pectus argenteum, regnum Persarum; venter æneus, regnum

regnum Alexandri & Græcorum; tibiæ ferreæ, regnum Romanorum. Porro ex duabus tibiis oriebantur decem digiti, in quibus tota illa statua desinebat; quia scilicet Romanum imperium tandem in decem reges diuidendum est, & eo ipso desolandum.

10 Eadẽm quatuor regna apud eundem Dan. cap. 7. designantur per quatuor bestias, Leænam, Ursum, Pardum, & aliam innominatam, habentem decem cornua in capite. Hæc autem bestia innominata significat imperium Romanum; & decem cornua significant decem Reges, qui imperium illud diuisuri sunt. *Bestia quarta*, inquit Daniel, *regnum quartum erit in terra; quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit uniuersam terram, & conculcabit & comminuet eam. Porro cornua decem ipsius regni decem Reges erunt.*

11 Quod autem illi decem Reges imperium Romanum diuisuri ac distracturi sint, colligitur ex Apoc. 17. ubi Ioannes describit bestiam cum 7. capitibus, & 10. cornibus, super quam sedebat *mulier circumdata purpura & coccino, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione & immunditia fornicationis.* Nam, vt Angelus ibidem interpretatur, mulier est vrbs magna, quæ sedet super 7. colles; id est, Roma. Decem cornua sunt decem Reges, qui vno tempore simul regnabunt. *Et hi odient fornicariam, & desolatam facient illam & nudam, & carnem eius manducabunt, & ipsam igni concremabunt.* Quibus verbis aperte significat Angelus Romanum imperium per illos decem Reges penitus destructum, ac dissipatum iri.

12 Ad hæc Scripturæ testimonia accedit antiquissima Ecclesiæ traditio, de qua D. Hieronym. in cap. 7. Dan. sic scribit, *Ergo dicamus, quod omnes scriptores Ecclesiastici tradiderunt, in consummatione mundi, quando regnum destruendum est Romanorum, decem futuros Reges, qui orbem*

Romanum inter se diuidant. Quid clarius dici potest?

13 Constat ergo ex scripturis & Ecclesiæ traditione, Imperium Romanum tunc euertendum ac destruendū, quando in decem Reges diuiderur. Quod autem Antichristus non ante venturus sit, aperte conuincitur ex Dan. c. 7. 24. vbi sic legimus: *cornua decem ipsius regni, decem Reges erunt* (de quibus hætenus diximus) *& alius cõsurget post eos* (nimirum Antichristus) *& ipse potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit; & sermones contra excelsum loquetur, & Sanctos Altissimi conteret; & putabit quod possit mutare tempora & leges; & tradentur in manu eius usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Ex quibus verbis clarè pater, Antichristum venturum post decem illos Reges, qui Imperium Romanum inter se diuident; & consequenter post Imperij Romani euersionem, quod probandum erat.

14 Idem confirmatur ex citata Ecclesiæ traditione. Nam D. Hieronymus, cum dixisset omnes Scriptores Ecclesiasticos tradidisse, regnum Romanum per decem Reges diuidendum; ita subdit de Antichristo: *Tum undecimum Regum paruulum nasciturum, qui tres Reges de illis decem superaturus sit. Dicitur autem Rex ille habiturus oculos hominis, ne eum putemus diabolum esse, sed unum de hominibus in quo totus sit anas habitaturus sit corporaliter. Habebit etiam os loquens ingentia, quia erit homo peccati, filius perditionis, ita ut in templo Dei sedere audeat, faciens se quasi Deum.* Planissimè loquitur de Antichristo.

15 Habemus ergo, partim ex Daniele & Apocalypsi, partim ex antiqua Patrum & Ecclesiæ traditione, Antichristum non venturum, nisi post euersionem Romani Imperij, quod multi probabiliter confirmant ex illo 2. Thess. 2. 3. *Nisi venerit dissessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, intellige, non veniet dies iudicij Et infra; donec de medio fiat; & tunc reuelabitur ille iniquus,*
quem

quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Hic enim Apostolus instruit Thessalonicenses, qui ex errore putabant instare diem iudicij. Ponit autem duo signa, quæ diem illum antecessura sint, nempe defectionem Romani imperij, & aduentum Antichristi. Est ergo sensus verborum Apostoli: Non veniet dies iudicij, nisi discessio primùm facta sit ab imperio Romano, & appareat Antichristus. Ita explicant multi Patres. D. Hieronym. q. 11. ad Galasiam; *Nisi, inquit, venerit discessio primùm quæ Græcè dicitur apostasia, ut omnes gentes, quæ imperio Romano subiacent, recedant ab eo; & nisi fuerit Romanum imperium antea desolatum, & Antichristus precesserit, Christus non veniet; qui ideo venturus est, ut Antichristum destruat.* Et infra; *Tantum ut Romanum imperium, quod nunc uniuersas gentes tenet, recedat, & de medio fiat; & tunc Antichristus veniet.* Et Tertull. lib. de resurrectione carnis cap. 24. *Quoniam nisi veniat abcessio primùm, huius vique regni, (nempe Romani) & reuelentur delinquentie, homo, id est, Antichristus, filius perditionis.* Et paulo post; *Tantum qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat. Quis nisi Romanus status, cuius abcessio in decem reges dispersa Antichristum superinducet; & tunc reuelabitur ille iniquus.* Similia habent Sedulius, Primasius, Strabus, & alij in eundem locum.

16 Hæc expositio, ut dixi, probabilis est, & potest confirmari ex ipso contextu. Nam Apostolus, antequam scriberet hanc epistolam ad Thessalonicenses, cum adhuc præsens apud illos esset, viua voce tradiderat illis quædam mysteria ad fidem Christianam pertinentia, quorum vnum erat, non prius venturum diem iudicij, quàm euersum esset imperium Romanum, & Antichristus apparuisset. Illi autem, relicta hac traditione, nescio quo pacto persuasi erant, diem iudicij iam adesse præ foribus. Igitur reuocat eos ab hoc erro-

re, & simul hortatur, vt in ea traditione, quam coram acceperant, deinceps persistant, & ab ea non sinant se dimoueri. Videamus nunc verba Pauli. Sic enim incipit. *Rogamus autem vos fratres, vt non moueamini à vestro sensu, neque terreamini quasi instet dies Domini.* Ecce error Thessalonicensium. Persuasi erant, instare diem iudicij, & ided terrebantur, sequitur instructio Apostoli, *Ne quis vos seducat vlllo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, non veniet dies iudicij.* Num retinetis, quod cum adhuc essem apud vos hæc dicebam vobis? nempe non venturum diem iudicij, *Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati.* Quæ autem illa discessio? donec de medio fiat regnum Romanum id est, donec omnes discedant ab obedientia regni Romani, & sic regnum illud de medio tollatur. Itaque fratres, *state, & tenete traditiones*: præsertim illam, quod dies iudicij venturus non sit, nisi præcesserint duo illa signa, quæ iam commemorauimus.

17 At obiici potest, multos, per verba illa Apostoli, *nisi venerit discessio primum*, intelligere discessionem seu apostasiam à fide, quæ antecedit diem iudicij, iuxta illud. 18. 9. *Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?* Fateor ita esse; sed tamen alij non incommode intelligunt discessionem ab imperio Romano. Et fortasse rectius. Primò, quia totus contextus optimè cohæret, si interpretemur de imperio Romano, vt ostensum est. Secundò, quia constat Apostolum, quasi de industria obscurissimè locutum in illo capite, aded vt scribat Aug. lib. 20. de ciuit. Dei cap. 19. *Ego prorsus quid dixerit me fateor ignorare.* At nulla erat causa, cur obscure loqueretur de defectione à fide, cum Christus apertissimè de ea locutus sit Lucæ 18. 8. *Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra?* Erat autem causa, cur obscure loqueretur de defectione ab imperio Romano; quia

quia cum Romæ scriberet hanc epistolam, si clarè scripsisset de euerfione imperij Romani, potuisset Nerone[m] offendere, qui erat homo in nouos Christianos crudelissimus. Hanc causam attigit D. Hieronym. q. 11, ad Algasiam, cum ait: *Non vult aperte dicere, Romanum imperium destruendum, quod ipsi, qui imperant aeternum putant. Unde secundum Apocalypsin Ioannis in fronte purpurata meretricis, scriptum est nomen blasphemie, id est, Roma aeterna. Si enim aperte audacterque dixisset, non veniet Antichristus, nisi prius Romanum destruat[ur] imperium; iusta causa persecutionis in orientem tunc Ecclesiam consurgere videbatur.*

18 Sed, quidquid sit de hoc loco Apostoli, qui variè exponi potest, sufficit nobis, quod ex Daniele, Apocalypsi, & antiqua Patrum traditione clarè probatum sit, non prius venturum Antichristum, quam imperium Romanum penitus extinctum sit, ac in decem reges distributum, quod hæctenus factum non est. Unde concludo; non venisse hæctenus Antichristum. Et hoc sit primum contra Nouatores argumentum.

19 *Secundum argumentum est eiusmodi.* Elias & Henoch venturi sunt eodem tēpore, quo Antichristus: at illi duo nondū venerunt. Ergo nec iste. Maior passim traditur à Patribus, qui illam colligunt è variis scripturæ locis, vt supra visū est in explicatione secundi vitij Reformato-
rū. Porro, quia aduersarij dicunt Patres errasse, & scripturā malè intellexisse; formabo argumentū hoc modo: Duo Prophete venturi sunt eodē tēpore, quo Antichristus; qui habebūt potestatem claudēdi cælū ne pluat, & cōuertēdi aquas in sanguinem, & percutiēdi terram omni plaga; & cū prophetauerint diebus 1260. mouebit Antichristus contra illos bellum, & occidet eos; & corpora eorū iacebunt Ierosolymæ, vbi Christus crucifixus est; & post tres dies & dimidium resurgent; & vna
cum

cum corporibus ascendent in cœlum, &c. Atqui duo isti Prophetæ nondum venerunt. Ergo nec Antichristus. Maior secundum omnes partes sumpta est ex Apoc. cap. 11. Minor patet, quia à temporibus Apostolorum ad nos vsque nulli duo designari possunt, quibus omnia supradicta conueniant.

20 Franciscus Iunius Calvinista in cap. 6. Bellarmini, respondet, multos pios viros à tempore Bonifacij 8. extitisse, quibus omnia ista conueniant, non secundum litteram; sed secundum sensum propheticum, quo vaticinium Ioannis impleri oporteat. Videamus an ita sit. Et primùm quæro, quinam illi fuerint, qui habuerunt potestatem claudendi cœlum, ne plueret, conuertendi aquas in sanguinem: & percutiendi terram omni plaga? Et quis sit ille sensus propheticus, quo ista accipienda sint? Legimus Eliam Thesbiren, antequam igneo curru tolleretur è terra, clausisse cœlû, ne plueret annos tres, & menses sex. Legimus Mosen in Ægypto conuertisse aquas in sanguinem, & percussisse terram omni plaga coram Pharaone. Sed hæc omnia secundum litteram acciderunt. Qui autem sunt, qui secundum sensum propheticum ista fecerunt? Et quid est, *claudere cœlum ne pluatur*, secundum sensum propheticum? An est idem, quod efficere, ne per modum pluuiæ, gratia Dei descendat de cœlo? At boni viri hoc non faciunt, quando conantur alios ad veram fidem conuertere. Tunc enim maximè opus est diuina gratia de cœlo distillante. An è contrario, est idem quod efficere, ne vindicta Dei descendat de cœlo? At si hoc fecerunt duo illi Prophetæ, de quibus loquitur Ioannes in Apocalypsi; quomodo dicuntur aquas conuertisse in sanguinem? & percussisse terram omni plaga? An non hæc vindicta de cœlo est?

21 Iterum quæro, quinam illi fuerint, quos Antichristus bello vicit & occidit, aut quo sensu intelligendum

dum id sit? Nam si *bellum, occisio, victoria*, non secundum literam; sed secundum sensum propheticum accipienda sunt, ut vult Calvinista; sequitur sanctos illos Prophetas, qui à Deo missi sunt, non corporaliter; sed spiritualiter ab Antichristo victos & occisos esse. Atqui hoc planè absurdum est.

22 Tertiò quærò quando factus sit ille terræmotus, quo decima pars ciuitatis cecidit, & occisa sunt septem hominum millia, Prophetis in cælum ascendentibus? Et quo sensu impletum hoc sit? Hæc & similia explicanda erant à Francisco Iunio, si volebat communem Patrum expositionem deserere, & argumenti nostri vim effugere.

13 Ex dictis concludo, Antichristum nondum venisse. Primò, quia Romanum imperium nondum euersum est. Secundò, quia Prophetæ illi, de quibus loquitur Ioannes in Apocalypsi, nondum à Deo missi sunt. Tertiò, quia aduersarij nullo solido fundamento possunt probare, illum venisse. Solum probant, venisse hæreticos tempore Apostolorum, quod non negamus. Plura argumenta colligi poterunt ex sequentibus.

CAPVT II.

An Papa sit Antichristus?

1 **A**firmant aduersarij, & probant variis argumentis, quæ omnia reuocari possunt ad hunc vnum syllogismum; Cuicumque conueniunt omnes notæ Antichristi, quæ in Scripturis fundatæ sunt, is sine dubio est Antichristus: At Pontifici Romano conueniunt omnes eiusmodi notæ: Ergo Pontifex Romanus est Antichristus.

2 Ego vicissim è contrario, repono hunc syllogismum;

nam; Is non potest esse Antichristus, cui non conueniunt omnes notæ: At Pontifici Romano non conueniunt omnes notæ Antichristi: Ergo Pontifex non potest esse Antichristus. Minor probanda est in sequentibus capitibus, vbi seorsim agam de singulis notis; & ostendam eas Pontifici Romano nullo modo conuenire.

3 Addam nunc alia quædam argumenta. *Primum est*, Antichristus non veniet, nisi post euerfionem Romani Imperij: At Pontifex venit ante illam euerfionem: Ergo Pontifex non est Antichristus. *Secundum est*; Antichristus occidet duos illos Prophetas, de quibus agitur in Apoc. 11. c. At Pontifex hoc non facit: Ergo non est Antichristus. Hæc duo sumpta sunt ex præcedenti capite; nec indigent noua probatione aut explicatione.

4 *Tertium est*; Antichristus nõ regnabit, nisi tres annos cum dimidio. At Pontifex regnauit iam multis sæculis: Ergo Pontifex non est Antichristus. Maior colligitur ex illo Dan. 7. 25. *Sermones contra excelsum loquetur, & sanctos aliissimi conteret, & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Hic per tempus intelligitur vnus annus; & per tempora duo anni, & per dimidium temporis dimidius annus. Ita explicant omnes antiqui Patres. Neque hoc negant Nouatores: sed more suo aiunt Patres errare, & non rectè Scripturam interpretari. Ergo contra assero, Nouatores errare; Patres rectè sentire. Pro Patribus facit Ioannes in Apoc. cap. 13. 5. vbi dicit, Antichristum regnaturum mensibus 42. qui rectè faciunt tres annos cum dimidio. Et cap. 11. 3. vbi ait, duos illos Prophetas, qui se opponent regnanti Antichristo prædicaturos diebus 1620. qui idem tempus efficiunt.

5 Hic valdè torquent se Nouatores. Aliqui negant hæc testimonia intelligenda esse de Antichristo, vt

Franciscus Iunius Calvinista. Sed hunc supra refutavi. Alij fatentur quidem Daniele & Ioannem loqui de Antichristo, non tamen assignare illi tres annos cum dimidio. Hi rursus bipartiti sunt. Nonnulli volunt tempus certum pro incerto positum esse, vt Chytraeus & Bullingerus. Sed pugnant contra communem consensum antiquitatis. Adde, tunc solum poni certum numerum pro incerto, quando ponitur aliquis plenus & perfectus numerus, vt decem, centum, mille; non autem, quando parui & magni permixti sunt, vt concedit Iunius Calvinista in cap.8. Bellarmini. Quorsum enim numerorum varietas & permixtio, si tempus incertum designatur? Denique, si scriptura semel tantum, aut vno modo meminisset illius numeri, posset aliquis putare, certum pro incerto positum esse. At non semel, sed sæpe illius meminit; neque vno, sed variis modis eundem expressit. Et quidem ter sub hac forma: *Per tempus, & tempora, & dimidium temporis*, Bis vero sub hac: *mensibus quadraginta duobus*. Semel denique sub hac: *diebus mille ducentis sexaginta*; Omnes autem istæ formæ designant tres annos cum dimidio. Primam vide Daniel. 7. 25. & Dan. 12. 7. & Apocal. 12. 14. secundam vide Apoc. 11. 1. & Apoc. 13. 5. Tertiam vide Apoc. 11. 3. 6 Alij respondent diem accipi pro anno, ideoque pro 1260. diebus, totidem annos intelligi oportere. Hoc enim frequenter fieri in Scripturis, iuxta illud Ezechiel. 4. 6. *Diem pro anno dedi tibi*. Et Luc. 13. 33. *Oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, id est, tribus adhuc annis vivere. Ita Magdeburgenses Centur. 1. lib. 2. cap. 4. Sed errant. Primò, quia illum numerum 1260. annorum, non possunt accommodare ad illa verba Danielis & Ioannis; *Tempus, & tempora, & dimidium temporis*. Sive enim per tempus intelligant vnum diem, vnam hebdomadam, vnum annum; sive

vnum lustrum, vnum Iubilæum, vnum sæculum; non efficiunt 1260. annos. Secundò, quia vsitatum est Danieli, vt per tempus intelligat annum. Nam cap. 4. aliquoties reperit septem tempora transitura, quibus Nabuchodonosor erit extra regnum suum. Omnes autem docent, per illa septem tempora intelligi debere septem annos. Si enim intelligerentur anni annorum (vt intelligunt Nouatores, cum de Antichristo agitur) sequeretur Nabuchodonosorem vixisse extra regnum 2555. annos, quod est absurdum.

7. Nec obstat illud Ezechiel. 4. 6. *diem pro anno dedi tibi.* Nam in illo capite iusserat Deus, vt Ezechiel dormiret super latus sinistrum diebus 390. Hæc autem dormitio erat signum dormitionis Dei, per quam totidem annis tolerabat peccata Israëlitarum. Cùm ergo dicit Deus Propheta: *diem pro anno dedi tibi,* non vult dicere, quod 390. diebus, id est, 390. annis deberet dormire, (hoc enim constat esse falsum) sed sensus est, quod sicut Deus patienter sustinuit peccata populi per 393. annos: ita Propheta ad hoc explicandum quiescat totidem diebus super latus sinistrum.

8. Similiter non obstat illud Luc. 13. 33. *Opportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare.* Nam illis verbis non significat Christus, se adhuc tribus annis victurum, vt perperam exponunt Nouatores. (erat enim vltimus annus vitæ ipsius, cum ista proferret.) Sed potius, se tres dies consumpturum in itinere Ierosolymitano, vt interpretantur Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum, cap. 75. & lib. 6. contra Iulianum cap. 8. Beda, Albertus, Caietanus, & multi alij in illum locum. Et patet ex ipso contextu. Nam mox sequitur: *quia non capit Prophetam perire extra Ierusalem.* Nimirum causam reddit, cur ambulare, id est, in Ierusalem ire debeat.

9 Haftenus tertium argumentum. *Quartum est*, Antichristus à Iudæis pro Messia recipietur: At Papa non recipitur ab illis pro Messia: Ergo Papa non est Antichristus. Maior passim habetur, tanquam certa apud antiquos Patres, Irenæum, Damascenum, Hilarium, Cyrillum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Prosperum, & alios. Et probant ex duobus Scripturæ locis. Primò, ex illo Ioannis 5.43. *Ego veni in nomine meo, & non recipitis me; si alius veneri in nomine suo, illum recipietis.* Quis est ille alius, qui in nomine suo venturus est, nisi Antichristus? Hunc ergo recipient Iudæi. Secundò, ex illo 2. Theff. 2. 10. *Et quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent; ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.* Qui sunt illi qui veritatem, id est, Christum non receperunt? Iudæi. Quomodo propter hoc peccatum puniet illos Deus? *mittet illis operationem erroris, ut credant mendacio*, id est, Antichristo, quem pro Messia recipient. Et confirmatur ratione, quia constat Iudæos incredibili desiderio expectare suum Messiam. Ergo sine dubio recepturi sunt illum pro Messia, in quo videbunt apparentia quædam signa veri Messia. At in Antichristo apparebunt talia signa, tamen si ficta ac mendacia, ut patet 2. Theff. 2. 9. Ergo illum recipient pro Messia. Nunc ad præcipuum argumentum accedamus, quod sumitur ex notis Antichristi.

C A P V T III.

An Papa defecerit à vera fide?

DEinceps examinandæ sunt notæ Antichristi. Prima est, defectio, seu apostasia à fide. Hanc aduersarij colligunt ex illo 2. Theff. 2. 3. *Nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, ubi nomine disces-*

sionis intelligunt defectionem à fide. An rectè, hic non disputo. Multi ex Patribus, vt supra ostendi, intelligunt defectionem ab imperio Romano. Sed quidquid sit de sensu verborum Apostoli ; de re ipsa disputemus ; An scilicet Papa defecerit à fide?

2 Aduersarij affirmant. Sed tria ab ipsis quæro. 1. quo tempore defecerit? 2. cū sint multi articuli fidei, in quo articulo defecerit? 3. An eo tempore, quo Papa defecit à fide cum tota Ecclesia Romana, remanserit aliqua Ecclesia visibilis in terris; & quænam illa fuerit? Ad hæc paucis cupio responderi à Nouatoribus.

3 Sit ergo prima quæstio, quo tempore Pontifex cum Ecclesia Romana defecerit à fide? Hic prope quot capita, tot responsa. Alij conantur certum defectionis tempus definire, alij fatentur se id ignorare. Vtrique rursus in varias sectas distracti sunt. Nam eorum, qui definiunt certum tempus, alij hoc, alij illud definiunt. Qui autem fatentur se ignorare, variis modis excusant suam ignorantiam. Aliqui obtendunt, defuisse scriptores, qui defectionis initium in chartam coniecissent. Alij, fuisse quidem viros pios ac doctos, qui præstare id potuissent, non tamen ausos esse propter grauissimam temporis illius persecutionem. Alij denique, non magnoperè curandum esse, quo tempore defecerit, cum iam satis constet, re ipsa defecisse. Vides, opinor, quam discordibus tibiis canant hi homines. Similes sunt illis senibus qui Susannam de commisso adulterio accusabant. Nam rogati à Daniele de loco flagitij, vnus hoc, alius alio loco patratum esse comminisciebantur. Planè sic faciunt nostri Nouatores. Accusant Papam de apostasia, Rogati de tempore, alius interdium, alius noctu factam esse contendit. *Et conuenientia testimonia non sunt: vt habetur Marci 14. 55.*

4 Altera quæstio est, in quo articulo fidei defecerit Papa?

Papa? Inuenio. 4. Nouatorum responsiones. 1. Calvinus ait, in his tribus defecisse, asserendo, nullum esse Deum, nullum Christum, nullam resurrectionem aut vitam æternam. 2. Rudiores è plebe dicunt, in aliis tribus defecisse; astruendo purgatorium, inuocationem Sanctorum, & indulgentias. 3. Doctiores scribunt malè eum sentire de libero arbitrio, Iustificatione, Eucharistia, Baptismo. 4. Alij præter supradicta, reprehendunt, quod Traditiones, & sacrificium Missæ admittat.

5 Videamus singula. Calvinus apertè mentitur, vt supra monui. Reliqui errant. Et quidquid obiiciūt, hoc elencho comprehendi potest; *Is deficit à fide, qui admittit purgatorium, inuocationem Sanctorum, indulgentias, liberum arbitrium, inherentem iustitiam, presentiam Christi in Eucharistia, Baptismi necessitatem, Traditiones & sacrificium Missæ. At Pontifex Romanus hæc omnia admittit: Ergo deficit à fide.*

6 Reponam similem Elenchum; *Is deficit à fide, qui negat purgatorium, & reliqua recensita: Atqui Nouatores negant ista omnia. Ergo deficiunt à fide.* In maiori propositione vtriusq; Elenchi tota controuersia est. Illi nostram, nos illorum dicimus falsam esse. Vtri rectius: Hic Iudice opus est. Nos ad totam Patrum antiquitatem prouocamus. Illi nec volunt, nec audent comparere. Aiunt Patres errasse. Ad Scripturam nos trahunt. Adsumus. Sed quis erit interpretes? Illi nos, & nos illos suspectos habemus. Ergo iterum prouocamus ad patres. Iterum illi abnuunt. Quid agas cum his hominibus? soli nõ errant, soli sapiunt, suo iudicio. Hæc obiter. Nam prolixior de his omnibus disputatio non est huius loci.

7 Ultima quæstio est, An eo tempore, quod Nouatores dicunt, Pontificem Romanum cum Ecclesia Romana à fide defecisse, remanserit aliqua visibilis Ecclesia Christi in terris, nec ne? si remansit, quæ, & quorum illa fuit? si non remansit, quomodo Christus fuit sine

sponsa? Sed hæc fusius disputabo in Appendice de Ecclesia. Pergo ad alias notas.

CAPVT IV.

An Papa sedeat in templo Dei?

1 **A** Postolus 2. Thess. 2. 4. de Antichristo sic habet
Ita ut in templo Dei sedet. Quæstio est, de quo templo loquatur? Aduersarij interpretantur Ecclesiam Christi, in qua Pontifex Romanus sedet ut inde concludant. Pontificem esse Antichristum. Sed tripliciter peccant. Primò contra seipsos, quia si Papa sedet in Ecclesia Christi, cum non sint in illa Ecclesia, in qua Papa sedet. Secundò, contra rem ipsam, quia ex eo præcisè, quod Papa sedet in Ecclesia Christi, non rectè inferitur, Papam Antichristum esse. Alias pari ratione Petrus & proximi successores eius fuissent Antichristi, quia sederunt in Ecclesia Christi. Tertiò, contra mentè Apostoli, quia supponunt tanquam certum & indubitatum Apostolum per templum Dei, intellexisse Ecclesiam Christi, seu Cathedram Romanam, quod tamen certum non est.

2 Nos dicimus Apostolum loqui de templo Hierosolymitano. Et nobiscum sentiunt antiqui Patres Damasc. lib. 4. cap. 28. *In templo, inquit, non nostro: sed veteri Iudaico.* Cyril. cath. 15. *In templo, quod reliquum est Iudaorū.* Absit enim ut in hoc id fiat, in quo nos sumus. Eodem modo loquuntur Iren. lib. 5. c. 25. Hippol. Martyr. in orat. de consummatione mundi. Hilar. can. 25. in Marth. Ambr. in c. 21. Lucæ, Sedulius, Haymo, Strabus. D. Thom. & alij in 2. Thess. 2.

3 Nec sine fundamento hoc dicimus. Primò, quia aliunde constat, Antichristum non Romæ, sed Hierosolymæ sessurum. Ibi enim interficiet duos illos Prophe-

tas, de quibus Ioan. agit in Apocal. Sic enim loquitur cap. 11. 7. *Cum finierint testimonium suum* (nempe duo illi Prophetæ) *bestia, quæ ascendit de abyſſo, faciet aduersus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, vbi Dominus eorum crucifixus est,* Hic aperte vides, Antichristum interfecturum duos Prophetas in illa ciuitate, vbi Christus crucifixus est. Constat autem Christum non Romæ; sed Hierosolymæ crucifixum esse. Hierosolymæ igitur sedebit Antichristus. Nec ad rem facit, quod respondet Iunius Calvinista, Christum Romæ spiritualiter crucifixum esse. Nam etiam Constantinopoli, & alibi spiritualiter crucifixus est. An ideò Antichristus Constantinopoli & alibi Prophetas illos interfecturus est?

4 Accedit, quòd in nouo testamento per templum Dei quotiescunq; propriè sumitur, & non metaphoricè (sumitur autem sæpiſſimè propriè) nunquam intelligantur Ecclesiæ Christianorum; sed semper templum Hierosolymitanum. Nec mirum. Primò, quia Apostoli, cum necdum haberent publica templa, sed tantù priuatas domos, quæ erant orationi aut concioni destinata; quomodo vocassent eas templa? Secundò, quia illo tẽpore adhuc vigeat memoria templi Iudæorum; & ideò consulto abstinebãt à nomine templi, quoties suas Ecclesias nominabant, ne viderentur introducere aliquid simile templo Iudaico, & reuocare cæremonias Iudæorum, quod nullo modo expediebat.

5 Dicam amplius Antiqui Patres, qui post Apostolorum tempora extiterunt, multis sæculis imitati sunt Apostolos; & nunquam Ecclesias suas vocarunt templa; sed oratoria, basilicas, domos orationis, martyria. Id patet ex Iustino, Irenæo, Tertulliano, & Cypriano. Hi enim, quotiescunque de Ecclesiis Christianorum agunt nunquam templi nomine vti solent. Ex his om-

nibus concludo, Apostolum per templum Dei nihil aliud, quam templum Hierosolymitanum intellexisse: in eo sessurum Antichristum, ac proinde Papam qui Romæ sedet Antichristum esse non posse.

6 Aduersarij, quia vident se in hoc capite controuersix, quod præcipuum est, nullo modo subsistere, vnde cunque possunt, aliquid subsidij conquirunt. Ac primum, citant authoritatem Hieronymi, & Oecumenij, qui docent, Apostolum per templum Dei intelligere Ecclesiam Christi. Sed miror cum semper clament, Patres errare in toto argumento de Antichristo, quod nunc Patrum authoritate tueri se velint. Id facit desperatio. Magis miror, quod duos Patres audeant cæteris omnibus opponere, & anteferre. An duo Patres recte sentiunt; cæteri omnes errant? cur non potius duo errant, & reliqui bene sentiunt?

7 Iterum vrgent; Templum Salomonis pridem destructum est, & nunquam restaurandum; Dan. 9. 27. Ergo Apostolus per templum Dei non intellexit templum Salomonis. Respondeo. Non est restaurandum ad cultum veri Dei, cui olim destinatum erat; sed ad abominationem & impietatem, vt docet Hippolytus martyr, & alij Patres citati. Et sic intelligendus est Dan. c. 9. 27. *Erit in templo abominatio desolationis vsque ad consummationem & finem.*

8 Tandem producent quasdam scripturas, quibus probent Antichristum Romæ sessurum, non Hierosolymæ, vt Dan. 11. 45. *Figet tabernaculum suum inter maria super montem inclitum & sanctum.* Et Matth. 24. 15. *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto.* Respondeo. Vtrumque testimonium pro nobis facit. Nam vtrumque intelligitur de Hierosolyma; Neutrum de Roma. Vide, quæ supra dixi in secundo vitio Reformatorum.

CAPVT V.

An Papa ostendat se tanquam sit Deus?

1. **V**Na ex notis Antichristi est, ostendere se tanquam Deum, vt patet ex illo. 2. Thessal. 2. 4. *Ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Quæritur, An hæc nota conueniat Papæ? Affirmant aduersarij. Sed in modo explicandi differunt. Iconius Caluiniſta in ſuo duplici Elencho ſic probat, & explicat: *Is dicitur ſe ostendere tanquam ſit Deus, qui ſe exhibet pro viſibili Eccleſiæ Catholiciæ capite: At Papa exhibet ſe pro tali capite: Ergo Papa ostendit ſe tanquam ſit Deus.* Maior falſa eſt, vt ſupra oſtendi; & continet nouam & deprauatam Scripturæ interpretationem. Nam aliud eſt, oſtendere ſe tanquam Deum, cum non ſit Deus: aliud verò, exhibere ſe pro viſibili Eccleſiæ Catholiciæ capite, cum reuera ſit caput. Illud prius conuenit Antichriſto; hoc poſteriori Petro, & ſucceſſoribus eius.*

2. Pouellus Caluiniſta lib. 1. cap. 4. & 16. ſic probat, & explicat; *Is dicitur ſe ostendere tanquam ſit Deus, qui vendicat ſibi nomen, honorem, & poteſtatem Dei: At Papa hæc omnia ſibi vendicat. ergo Papa ostendit ſe tanquam ſit Deus.* Minor habet tres partes. Prima eſt, quod Papa vendicet nomen Dei. Hanc probat ex Gratiano diſt. 96. c. 7. vbi Nicolaus Papa gloriatur, ſe Deum appellari à Constantino Imperatore. Altera eſt, quod Papa vendicet ſibi diuinum honorem. Hanc probat teſtimonio Auguſtini Steuchi, Bibliothecarij Pontificis, qui in libro de donatione Constantini dicit, Constantinum detuliſſe Papæ diuinos honores. Tertia eſt, quod Papa vendicet ſibi diuinam poteſtatem. Hanc probat ex diuerſis canonibus & Canoniſtis, qui paſſim dicunt, Papam poſſe aliquid ex nihilo facere; poſ-

se de iniustitia facere iustitiam; posse dispensare contra Apostolum; posse Sacramenta à Christo instituta mutare; & his similia sexcenta.

3 Vt verbo dicam, mera mendacia sunt. Et pleraque ex iis supra refutaui. Addam hic aliquid de Augustino Steucho. Is hoc solum scribit; *Constantinum, quoad eius fieri potuit, contulisse Pontifici diuinos honores.* Vbi illa particula, *quoad eius fieri potuit*, satis significat, Constantinum detulisse Pontifici tantos honores, quantos citra læsionem diuinæ maiestatis conferre ei potuit. Reliqua piget refutare; quia vt dixi, mera mendacia, meræ calumniæ sunt. His abundant Nauatores, nos contemnimus.

4 Argumentum Pouelli sic inuerto; Papa neque nomen Dei, neque honorem, neque potestatem sibi vendicat. Ergo Papa non ostendit se, tanquam sit Deus. Ac primò, non vendicat sibi nomen Dei, quia vocat se *seruum seruorum Dei*. Secundò, non vendicat sibi honorem Dei, quia gerit se pro Vicario Christi: non est autem par dignitas Regis & Vicarij. Tertiò, non vendicat sibi potestatem Dei, quia publicè vtitur milite & medico ad vitæ & sanitatis custodiam: hoc non faceret, si virtutem & potentiam Dei sibi arrogaret, Nec plura in re clara & perspicua.

C A P V T VI.

An Papa extollat se super omnem Deum?

1 **A**postolus 2. Thess. 2. 4. sic habet: *Extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.* An hoc faciat Pontifex, quæstio est. Affirmant aduersarij; sed non eodem sensu Iconius Calvin. interpretatur verba Apostoli hoc modo; *extollitur supra omne, quod dicitur Deus*

Deus aut numen, id est, effert se supra omnem Ecclesiasticum & politicum ordinem. Vnde sic argumentatur; Qui effert se supra omnem Ecclesiasticum & politicum ordinem, is reuera Antichristus est. At Papa effert se supra utrumque ordinem: Ergo Papa reuera est Antichristus. Verum hæc explicatio verborum Apostoli noua & falsa est. Nam vt supra monui, Apostolus per *id omne, quod dicitur Deus aut numen*, non intellexit omnem ordinem Ecclesiasticum & Politicum, sed omnem Deum, siue verum, siue falsum, vt apertè ostendi ex Daniele c. 11. 36.

2 Alij Calvinistæ sic explicant; *Extollitur supra omne id, quod dicitur Deus aut numen, id est, supra omnes magistratus, supra Angelos, supra diabolos, supra ipsum verum Deum omnipotentem.* Hi enim omnes in Scriptura vocantur dij, vel Deus. Ita Pouellus lib. 1. cap. 17. Quod autem Pontifex supra hos omnes se extollat, probat inductione. 1. quia magno fastu despicit præ se Reges & Imperatores; & eos ad oscula pedum suorum abiicit. 2. quia gloriatur se Angelis cælorum præcipere posse. 3. quia iactat sibi commissam esse potestatem in diabolos. 4. quia vero Deo omnipotenti se anteponeit. Hanc postremam partem, quia incredibilis videbatur, probat tribus rationibus; Prima est, *Quicumque sua scripta, placita, ac decreta præfert verbo ac Scriptura ipsius æterni Dei; is præfert se vero Deo: Pontifex Romanus sua Scripta, ac Decreta præfert verbo ac Scriptura ipsius æterni Dei: Ergo præfert se ipsi Deo.* Altera est; *Qui dicit fas esse sibi mutare formam Sacramentorum, is se extollit supra authorem Sacramentorum Deum: Papa hoc dicit: Ergo se extollit supra Deum.* Tertia est; *Qui præcepta, edicta, & interdicta sua extollit supra Dei edicta, & Decalogi præcepta, is se extollit supra Deum: Papa hoc facit: Ergo.*

3 In his tribus rationibus minor propositio falsa est; nec aliter probatur à Pouello Calvinista, quàm men-

daciis calumniis & similibus portentis, quæ non lubet referre. Iam supra satis ostensum est, quanta sit in hoc homine mentiendi libido, ac licentia. Vnde prudens lector intelligere potest, Aduersarios, cum de Antichristo agitur, non graues Theologos; sed leues mimos ac Poëtas imitari, qui quo splendidius mentiuntur, eo maiorem in sua arte laudem merentur. Hoc obiter. Res per se nota.

C A P V T VII.

An Papa neget Christum?

1 **P**Ræcipua Antichristi nota est, negare, & oppugnare Christum, vt patet ex illo 1. Ioannis. 2. 22. *Quis est mendax nisi is, qui negat, quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem & filium. Et c. 4. 3. Omnis spiritus qui soluit Iesum, Id est, qui vel diuinitatem, vel humanitatem eius negat, ex Deo non est; & hic est Antichristus,* id est, Christo contrarius, vt supra notauimus ex variis Patribus.

2 Nunc quæstio est, An hæc nota conueniat Papæ, id est, An Papa negat, vel soluat Christum? Aduersarij, quia non audent hoc simpliciter asserere, cum videatur per se falsum, respondent cum distinctione; Papam non quidem verbo: sed facto & opere negare Christum, quia contumpit doctrinam de Christo mediatore. Ita Magdeburgenses cent. 1. lib. 2. cap. 4. Franciscus Iunius Calvinista in cap. 14. Bellarmini.

3 Sed dupliciter peccant. Primò, quia Antichristus non tantum facto, sed etiam verbo; & quidem palam negaturus est Christum, vt patet ex scripturis citatis. Idem sentiunt antiqui Patres. Et ratio est manifesta, quia non poterit se extollere supra omnem Deum, &

per sua

persuadere, se esse solum Deum, nisi neget, Christum esse verum Deum. Si enim verbo palam profiteretur, Christum esse verum Deum ac hominem, & humani generis vnicum Redemptorem; quomodo suam auctoritatem & diuinitatem astrueret apud alios?

4 Deinde falsum est, Papam negare Christum facto & opere, corrumpendo doctrinam de Christo mediatore. Ipsimet Aduersarij hoc faciunt. Docent enim Christum esse mediatorem secundum vtramque naturam, diuinam & humanam, qui est manifestus error. Nam Christus, secundum illam naturam debet esse mediator, secundum quam meruit & satisfecit pro nobis: at non meruit aut satisfecit secundum diuinitatem; sed secundum humanitatem: Ergo non est mediator secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem. Minor patet, quia meruit & satisfecit per orationem, ieiunium, passionem, & mortem, quæ sunt opera humanitatis: non autem per prædestinationem aut creationem, quæ sunt opera diuinitatis. Hinc Apostolus 1. Timoth. 2. 5. dixit: *Vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Vbi particula *Homo* addita est, vt constaret, secundum quam naturam Christus esset mediator, quam notauit Aug. lib. 2. de peccato originali cap. 28. & serm. 11. de verbis Apostoli. Sed hæc fusiùs alio loco explicanda sunt.

C A P V T V I I I .

An Papa Colat idola?

1 **A**Duersarij ponunt inter notas Antichristi quod futurus sit idololatra. Et hoc colligunt ex illo Dan. 11. 38. *Deum autem Maozim in suo loco venerabitur, & Deum quem ignorauerunt Patres eius, colet auro, & argëto, & lapide precioso rebusque preciosis.* Et ex illo Apoc. 17. 4. *Mu-*

lier erit circumdata purpura & cocino, & inaurata auro & lapide precioso & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione & immunditia fornicationis eius. Vide Pouellum lib. 1. cap. 4.

4 Quod autem hæc nota cōueniat Papæ, id est, quod Papa sit idololatra, probant dupliciter. Primò, quia Papa pro vero Deo colit id, quod non est Deus, vt panem missaticum, virginem Mariam, Angelos, alios Sanctos. Secundò, quia verum Deum alio modo colit, quàm quo se in verbo suo coli præcepit, nempe per bona opera, elemosynas, peregrinationes, castitatem, paupertatem, obedientiam, cucillum, vestem Franciscanam. Vide eundem Pouellum lib. 1. c. 22.

3 Hæc paucis examinanda sunt. Quod primò loco dicitur Antichristum fore idololatram, distingvendum est. Nam publicè oppugnabit omnes Deos & omnia idola; solus ipse volet se tanquam Deum adorari. Priuatim verò & occultè adoraturus est dæmonem, cum quo pactù perpetuum inibit, quòd velit eum adorare, si vicissim illius ope possit regnum & potentiam terrenam adipisci. Vtrumque colligitur ex verbis Dan. cap. 11. Prius quidem ex illis; Eleuabitur aduersus omnem Deum, & aduersus omnia confurget, scilicet palam ac publicè. Posterius verò ex illis; *Deum autem Maozim in loco suo venerabitur*, nempe occultè, & ex priuato pacto cum dæmone. Ita D. Hieronymus & alij Patres. Hinc concludo, Papam non esse Antichristum, quia publicè non confurget aduersus omnia, vt fatentur ipsi aduersarij, cum publice pronus adoret Eucharistiam. Locus ex Apoc. allatus nihil ad rem facit. Nam in illo capite non agitur de Antichristo, sed de Roma, quæ dum adhuc gentilis esset, seruiebat omnibus idolis.

4 Quod addunt aduersarij, Papam pro vero Deo cole

colere id, quod non est Deus, apertum mendacium est. Nec exempla allata id conuincunt. Nam panem non colit pro Deo; sed Christum sub specie panis latentem. Christus autem est verus Deus. B. Virginem, Angelos, & alios Sanctos in cœlo existentes, colit quidem vt Dei amicos & domesticos; non tamen vt veros Deos. Nec est opus hoc probare. Omnes Catholicorum libri id clamant. Omnes pueri in doctrina Catechistica sic instituuntur. Neque ignorant hoc aduersarij. Sed quia calumniari volunt, dissimulant.

5. Iam in colendo vero Deo quid peccat Pontifex? quid alij Catholici? quid religiosi? An quia colunt Deum alio modo, quam quo se coli præcepit in Scriptura? Peccant igitur aduersarij. Nam ipsi colunt Deum, adeundo templum die Dominico; sumendo Eucharistiam ante prandium. Vbi hæc præcepta sunt in sacris literis? vbi habes, quod die Dominico potius, quam quouis alio die templum adeundum sit? quod ante prandium potius, quam ante vel post cœnam sumenda Eucharistia? Nusquam.

C A P V T IX.

An Papa faciat miracula?

CONSTAT Antichristum & ministros eius facturos multa signa & prodigia ad seducendos homines, vt colligitur ex illo Matth. 24. 24. *Dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Et Apocal. 13. 13. *Et fecit signa magna & prodigia in conspectu hominum.*

2. Porrò hæc signa faciet ope diabolica, nec erunt vera miracula, sed falsa & apparentia, vt patet ex illo 2. Thess. 2. 9. *Cuius est aduentus secundum operationem Satanae,*

in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus. Et infra. Mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.

3 Dicuntur autem signa mendacia propter varias causas. 1. ratione finis, quia Antichristus ideò faciet illa signa, ut ostendat se esse Deum, quod est maximum mendacium. 2. ratione efficientis, quia non ipse; sed diabolus illa efficiet, qui est pater mendacij. 3. ratione materiæ, quia multa ex iis erunt phantastica, seu præstigiæ, & illusiones; ut quando videbitur excitare mortuos, aut sanare ægrotos, quod tamen re ipsa non faciet. 4. ratione formæ, quia multa putabuntur esse miracula, quæ tamen non superabunt vires totius naturæ; ac proinde formaliter non erunt miracula, sed operationes naturales, licet ex occultis causis proficiantur.

4 Nunc quæstio est, An Pontifex faciat huiusmodi falsa, & mendacia prodigia ad decipiendos homines, ut etiam ex hac parte possit vocari Antichristus? Aduersarij affirmant. Hoc autem tam frigidè & ineptè probant, ut quiuis facile aduertat, ipsos calumniari velle, non veritatem inuestigare. Primò, probant, quia in Catholicorum libris multa commemorantur miracula, quæ ab ipsis conficta sunt, nec vnquam contigerunt. 2. quia Iesuitæ dicunt se facere multa miracula in Iaponia, & tamen hic in Europa nulla possunt facere. Ergo signum est ipsos mentiri. 3. quia Pontificij fingunt statuas in Ecclesia progredi, consistere, ridere, nutus dare & alios motus exercere, fingunt animarum è Purgatorio venientium lacrymas, suspiria, petitiones, confessiones, fingunt Christi, Mariæ, Apostolorum crebras visiones: fingunt morborum sanationes, & id genus mille ludibria. 4. quia illusiones Satanae numerant inter vera miracula, cuiusmodi multa sunt in quatuor libris dialogorum Gregorij Magni, hominis superstitiosi

tiouissimi. Vide Pouellum Caluinistam lib. 1. cap. 26. ubi has & similes calumnias coaceruauit, quæ refutatione non indigent.

5 Ergo relictis his nugis & calumniis, tria breuiter ostendam. Primò, Pontificem Romanum non facere, nec fecisse ea prodigia mendacia, quæ Antichristo tribuuntur in sacris literis. Secundò, Pontificem & Pontificios sæpe facere, & fecisse vera miracula; qualia nec Antichristus, nec Nouatores facere possunt. Tertid, ea quæ ab aduersariis allata sunt, nullius momenti esse.

6 Primam partem probo duobus argumentis. *Vnum est, Antichristus deducet ignem de cælo: Pontifex hoc non facit: Ergo non est Antichristus.* Maior patet ex illo Apoc. 13. 13. *Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.* Loquitur de Antichristo, ut fatentur aduersarij; nominatim Franciscus Iunius Caluinista in cap. 15. Bellarmini. Pouellus Caluinista lib. 1. c. 4. §. 19. Balduinus Lutheranus in disp. de Antichristo. c. 6. §. 27. & alij.

7 Tres sunt solutiones aduersariorum. Prima est, Ioannem loqui de igne excommunicationis, ut hic sit sensus, Antichristus faciet ignem de cælo descendere, id est, excommunicabit homines. Et hoc aiunt facere Pontificem. Ita Pouellus lib. 1. c. 26. §. 15. & Balduinus. c. 6. §. 32. Sed hos supra refutaui, partim ex ipso contextu; partim ex aliis scripturæ locis; partim etiam euidenti ratione. Nam ignem de cælo deducere, numeratur à Ioanne inter maiora signa seu miracula Antichristi: imò inter talia miracula, quibus seducantur homines, ut credant esse opera diuinitatis. At excommunicare aliquem, nullum est miraculum.

8 Altera est, Ioannem loqui de igne diuino, seu de Spiritu S. ut sensus sit, Antichristus faciet ignem de cælo descendere, id est, dicet se in Sacramentis conferre Spi-
ritum

titum S. qui est ignis de cælo descendens. Et hoc aiunt similiter facere Pontificem. Ita Bullingerus in cap. 13. Apoc. Sed facilè hoc cõmentum refellitur. Nam etiam Apostoli fecerunt hoc modo ignem de cælo descendere, quia quoties Baptizatis imponebant manus, Spiritus sanctus in specie ignis descendebat de cælo, vt patet ex illo Actor. 19.6. *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.* An ideò Paulus & alij Apostoli fuerunt Antichristi? An ideò conuenit illis, quod dicit Ioannes in Apocalypsi, *vt etiam ignem facerent de cælo descendere*: Videat Bullingerus.

9 Tertia est, Ioannem loqui de igne corporali, & Pontificem deducere eum de cælo in terram. Ita Iunius Caluinista in cap. 15. Bellarmini; Et probat his verbis; *Etiam ignem è cælo cecidisse aliquoties narrat Ioannes Linturius in appendice ad Fasciculum temporum.* Vis argumenti, vt mihi videtur, est hæc; Ioannes Linturius narrat aliquoties ignem è cælo cecidisse: Ergo Pontifex fecit ignem de cælo descendere. Perinde est, ac si dicam; Scriptura narrat aliquoties ignem è cælo descendisse. Ergo Caiphas fecit ignem è cælo descendere. Cur non simili modo licebit sic inferre; Ioannes Linturius narrat ignem è cælo cecidisse: Ergo Calvinus vel Lutherus fecit ignem de cælo descendere: Vel sic; Quidam Mathematicus Calvinista, dum noctu stellas obseruaret, dicit ignem è cælo cecidisse: Ergo Prædicans Calvinista fecit ignem de cælo descendere: Nugæ nugarum. Nimirum hæc sunt immotæ Scripturæ fundamenta, ex quibus aduersarij conuincunt Papam esse Antichristum. Sed pergo.

10 *Alterum argumentum est*; Antichristus faciet vt imago bestię loquatur: Pontifex hoc non facit: Ergo non est Antichristus. Maior patet ex illo Apoc. 13. 15. *Et datum est illi vt daret spiritum imagini bestię, & vt loquatur*

quatur imago bestia. Quod de Antichristo intelligunt Iunius, Pouellus, & alij Calvinista. Hic etiam adhibent varias solutiones. Vna est Pouelli lib. 1. c. 26. §. 24. vbi dicit per imaginem bestia, intelligi antiquum Romanum imperium, cui Antichristus, id est, Papa, dedit spiritum vt loqueretur, id est, *imperium illud quasi demortuum instaurauit, & nouo spiritu donauit.* Hoc delirium supra refutauim. Restaurare regnum, non est miraculum. Boni & mali id possunt per industriam humanam.

11. Alia solutio est Francisci Iunij in cap. 15. Bellarmini, vbi ostendit Pontificem saepe id fecisse, vt imagines loquerentur. Et probat his verbis; *Imagines vero locutas esse, locis fere singulis memoria nostra gloriantur Pontificij, & Genebrardi Chronicon abundat exemplis.* Hoc eiusdem farinae est cum caeteris. Et refellitur ex ipso contextu. Primò, quia Ioannes in illo capite agit de duplici bestia, quarum altera de mari, altera de terra ascendebat. Per priorem bestiam intelligit Franciscus Iunius (contra quem disputo) Imperatores Romanos; per posteriorem verò Antichristum. Constat autem imaginem bestia, quae dicitur loqui, non esse imaginem posterioris, sed prioris bestia, vt patet ex illis verbis v. 14. *vt faciat imaginem bestia, quae habet plagam gladij & vixit,* Bestia autem quae habuit plagam. & curata est, non est posterior, sed prior. Ergo si verum est, quod ait Franciscus Iunius, necesse, vt Antichristus (qui designatur per posteriorem Bestiam) faciat loqui imaginem prioris bestia, id est, imaginem Imperatorum Romanorum. Hoc autem Pontifex haecenus non fecit, nec ex Chronico Genebrardi ostendi potest. Secundò quia Antichristus occidet omnes, qui non adorant imaginem prioris bestia, vt patet ex illis verbis. v. 15. *Faciet, vt quicumque adorauerint imaginem bestia occidentur.* At Pontifex neminem haecenus occidit, quod ima-

ginem Romanorum Imperatorum non adoraret. Vides, opinor, quàm male cohæreant commenta istorum Nouatorum,

12. Ostendi ergo perspicuè, Romanum Pontificem non facere aut fecisse ea miracula, quæ Antichristus facturus legitur in Apoc. cap. 13. Nunc altera pars probanda est, nempe Pontificem & Pontificios sæpe facere & fecisse vera miracula, quæ diuinæ virtutis argumenta sint. Possum hoc probare infinitis prope exemplis ex antiqua historia petitis. Sed nolo. Nam aduersarij, qui sunt osiores miraculorum, pro sua impudentia negabunt omnia: & omnes historicos, sacros & profanos coarguent mendacij. Proferam ergo recentia. Ac primum quæro. An Christianissimus Rex Franciæ, Henricus quartus, hoc ipso anno non curauerit strumam in vrbe Parisiensi, multis hominum millibus spectantibus? Negari non potest. At rex ille Pontificius est. Ergo Pontificij miracula faciunt. Dices fortè, curationem strumæ miraculum non esse. Imò est. Ex ipsa curandi formula id apparet. Est autem hæc formula: *tangat te Rex, sanet te Christus*. Nescio, quid hic obtendere possint aduersarij. Quamquam, vt dixi, tam impudentes sunt, vt omnia negare audeant. Etiamne Regem id fecisse? Forte & hoc.

13. Iterum quæro, an non in Brabantia hisce annis proximis multi sanati sint ad statuam beatæ Virginis Aspricollis? neque hoc negari potest. Lipsius, qui prope spectator fuit, integro volumine testatur. Vidi ego meis oculis adolescentem, qui ex matris utero per multos annos fuit instar trunci, cui pedes super pectus ad guttur vsque porrigebantur. Vidi hunc sanum, & erectis pedibus ambulantem. Viderunt aduersarij nõ pauci. Et tamen miraculum confiteri non volunt. Similes Phariseis apud Ioannem cap. 9. Videbant illi hominem qui

qui cæcus natus erat, apertis oculis videntem & ambulantem. Sed ne darent gloriam Christo, qui miraculo eum sanauerat, negabant cæcum fuisse. Ita noui nostri Pharisæi.

14. Nunc expendamus, quæ initio ab aduersariis alata sunt. Primum est, *in libris Catholicorum multa recenseri miracula, quæ planè conficta sunt, & nunquam acciderunt.* Sit sane ita. Nihil hoc ad rē facit. Aliud est, fingere seu excogitare miracula, quod etiam Poëtæ faciunt; aliud re ipsa facere quædam signa & prodigia mendacia, qualia Anrichristus facturus legitur. Illud prius fieri potest sola industria humana; hoc posterius fit virtute dæmonis. 2. Theff. 29.

15. Secundum est, *Iesuitas dicere, multa se facere miracula in Iaponia, quæ hic facere non possunt; ac proinde verisimile esse eos mentiri.* Non quæritur, an Iesuitæ mentiantur, nec ne (quamquam mentiri eos nego) sed an faciant prodigia & signa virtute dæmonis, sicut Antichristus facturus legitur. Cur autem in Iaponia fiant plura miracula, quam in Europa, causa in promptu est. In Iaponia fides Christi nunc primum prædicatur; & ideo pro eius confirmatione opus est miraculis. In Europa pridem prædicata & recepta est, nec indiget noua confirmatione. At dicet aliquis. Si Iesuitæ facerent hic miracula, sicut in Iaponia faciunt, Lutherani & Calvinistæ crederent illis. Ego è contrario dico; ideò Iesuitas hic non facere miracula, sicut in Iaponia faciunt; quia Lutherani & Calvinistæ non volunt credere illis. Dicebant olim Pharisæi Christo; *Quanta audiimus facta in Capharnaum; fac & hic in patria tua.* An fuisset illi credituri, si fecisset? Nullo modo. Ideò ait Scriptura; *Et nō poterat ibi virtutem vllā facere propter incredulitatem eorū.*

16. Tertiam est, *Pontificios fingere multa fabulosa, vt stas in Ecclesia progredi, animas è purgatorio venire, Christum*

aut B. Virginem apparere, & similia. Repeto, quod ante dixi. Non est, quæstio, an Pontificij fingant & mentiantur (quod multo luculentius faciunt Nouatores) sed hoc quæritur; an reipsa in conspectu hominum exhibeant prodigia quædam & signa, quæ diuinitus fieri videantur. Addo, statuas apud Nouatores non posse progredi, sed claudicare, quia membra omnia contracta sunt. Nec animas redire è purgatorio, quia nullæ Nouatorum ibi sunt. Nec Christum aut B. Virginitem illis apparere, quia nulla conuentio Christi ad Belial, nec ulla, societas lucis ad tenebras. 2. Corin. 6. 15.

17. Quartum est, *In libris dialogorum Gregorij Magni, hominis supersticiosissimi, pro veris miraculis referri multas illusiones Satanae.* Cur vocatis hominem supersticiosissimum, quem Lutherus sanctum vocat: & qui propter sanctitatem & doctrinam Magnus merito appellatus est: Et vobis vnde constat illusiones Sathanae, & non vera miracula esse, quæ ab illo recensentur.

CAPVT X.

An Papa imprimat suis Characterem?

EX Scripturis constat; Antichristum omnes suos asseclas signaturum certo quodam caractere, seu externo signo, quo palam ab aliis discernantur; vt colligitur ex illo Apocalypsis 13. 16. *Et faciet omnes pusillos & maznos diuites & pauperes, liberos & seruos habere characterem in dextra manu sua, aut in frontibus suis: Et ne quis possit emere aut vèdere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestia, aut numerum nominis eius.* Et c. 14. 9. *Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius; & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua.* Et alibi sæpe.

1. Nunc quæstio est. An etiam Pontifex imprimat suis

suis subditis characterem? Affirmant aduersarij: sed dissentiunt in modo explicandi, quis sit ille character, Héricus Bullingerus vult esse vnctionem Chrismatis, quo Christiani signantur in fronte, quando suscipiunt Sacramentum Confirmationis. Theodorus Bibliander dicit esse professionem Romanæ fidei. Chytræus addit alia 3. 1. Iuramentum fidelitatis, quod Pontifici præstatur. 2. Vnctionem Sacerdotalem, quæ in vertice & in manu accipitur. 3. Procumbere ad statuas, & panem consecratum, & Missis funebribus interesse. Similia habent Franciscus Iunius, Pouellus & alij id genus Nouatores.

3, Hi omnes facile refelluntur. Primò, ex ipso textu. Nam character Antichristi debet habere tres conditiones. Vna est, vt sit communis omnibus, pusillis & magnis, diuitibus & pauperibus, liberis & seruis. Altera est, vt indifferenter possit imprimi vel in fronte, vel in dextra manu. Tertia est, vt nemo, nisi habens characterem, possit emere aut vendere. Hæc omnia patent ex Scripturis citatis. Atqui istæ tres conditiones non conueniunt vnctioni Chrismatis in Sacramento Confirmationis, nec vnctioni Sacerdotali, nec professioni fidei Romanæ, nec iuramento fidelitatis, nec inflexioni corporis ad statuas, vt per se patet. Nam vnctio Chrismatis in Sacramento Confirmationis sæpe non confertur omnibus, nec indifferenter in fronte, vel in manu dextra, nec requiritur ad emptionem aut venditionem. Quam multi Romæ in conspectu Pontificis emunt & vendunt, non modo Iudæi, sed etiam Christiani, qui Sacramentum Confirmationis nondum susceperunt? Vnctio Sacerdotalis multò minus confertur omnibus, nec vlllo modo ad emendum aut vendendum necessaria est. Professio Romanæ fidei non imprimitur in fronte, aut in dextra manu, sed

lingua & ore perficitur. Idem est de iuramento fidelitatis. Inflexio similiter, non frontem aut manum : sed genua, aut totum corpus afficit.

4. Accedit, quòd omnia ista, quæ à Nouatoribus assignantur pro caractere Antichristi, fuerint vsitata in Ecclesia Romana ante tempora Gregorij Magni : At character Antichristi nõ fuit vsitatus in Ecclesia Romana ante tempora Gregorij Magni, Ergo character Antichristi non potest esse aliquid eorum, quæ à Nouatoribus assignantur. Maior nota est ex historiis, nec ab aduersariis negari potest. Minorem probo ex illorum concessione. Fatentur enim aut Gregorium Magnum, aut aliquem ex successoribus eius fuisse primum Antichristum inter Pontifices Romanos : Atque character Antichristi non potuit esse in vsu ante ipsum Antichristum. Piget in re tam manifesta diutius hærerere.

C A P V T X I.

An Papa sit Blasphemus?

1. **A**Ntichristum fore Blasphemum constat ex illo Daniel. c. 7. 25. *Sermones contra excelsum loquetur.* Et cap. 11. 30. *Aduersus Deum deorum loquetur magnifica.* Et Apoc. 13. 5. *Dñs est ei os loquens magna & blasphemias.* Et paulo post; *Aperuit os suũ in blasphemias ad Deum, blasphemare nomẽ eius, & tabernaculũ eius, & eos qui in cælo habitant.*

2. Hanc etiam notam aduersarij appingunt Pontifici. Aiunt, Pontificem multis modis blasphemum esse. 1. quia Deum in forma humana proponit in templis adorandum. 2. quia fingit Christum esse nouum legislatorem, qui perfectiores leges tulerit quam Moses 3. quia negat Deũ habere perfectam iustitiam & misericordiam, astruendo merita & satisfactiones hominum

4. quia

4. quia contemnit & multis conuitiis incessit verbum Dei. 5. quia abutitur nomine Dei in suis incantationibus & exorcismis. 6. quia blasphemat doctrinam Ecclesiæ reformatæ, dum eam nouam, incertam, & hæreticam calumniatur; cum tamen non sit noua, sed antiqua licet diu incognita; & sepulta iacuerit. 7. quia derogat existimationi eorum, quos pietas nobis debet reddere quam commendatissimos, quales sunt fideles Ministri Ecclesiæ, Lutherus, Calvinus, Beza, Bucerus, & similes. Vide Pouellum lib. 1. cap. 33. vbi hæc omnia prolixè enumerat, vt probet Pontificem blasphemum esse.

3. Nescio, risu an indignatione potius digni sunt, qui talia proferunt. Videamus singula. Primum aiunt, Pontificem blasphemum esse, quia pingit Deum in humana specte. Nesciunt, quid sit Blasphemia. Est enim peccatum oris, non operis. Et cur non dicunt blasphemum esse Danielem, qui dicit se vidisse Deum in forma humana? *Aspiciebam, inquit, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit, & vestimentum eius candidum, quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana.* Sanè, si Deus ostendit se Danieli in forma humana; & Daniel palam fatetur se vidisse eum in tali forma: cur non liceat eum pingere in tali forma?

4. Secundò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia fingit Christum esse nouum Legislatorem, qui perfectiores leges tulerit, quam Moyles. Non video, quæ hic blasphemia sit. An non Christus legislator est? Omnino est. Isaias de illo dicit; *Dominus iudex noster, dominus legifer noster, Dominus rex noster ipse saluabit nos.* Ipse de se ipso dicit. Ioannis 14. 15. *Mandata mea serua.* Quas ergo leges tulit? Audi, Ioannis 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nõ potest introire in regnum Dei* Matt. 28, 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine*

Patris & filij & Spiritus sancti, Lucae 22. 19. Hoc facite in meam commemorationem. Hic aperte vides Christum tulisse leges Sacramentales, quæ à Mose latae non fuerunt Solùm quæri potest, quomodo Christi leges fuerint perfectiores, quàm Moſis. Respondeo cum distinctione: Duplex est Lex. Altera naturalis; altera positiua. Lex naturalis summatim comprehenditur in Decalogo, quem Moyses promulgauit in monte Sinai, vt habetur Exodi 20. Christus autem redegit in compendium, cum ait; Matth. 22. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; & proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis vniuersa Lex pendet, & Propheta.* In hac lege naturali, quoad substantiam legis pares sunt Moſes & Christus; at quoad explicationem, superior est Christus, quippe qui præcepta Decalogi perfectissimè explicauit, vt habetur Matth. 5. Iam si spectemus leges positiuas, sine dubio leges Christi simpliciter præstantiores sunt, quàm Mosaicae: Sicut enim Sacramenta nouæ legis excellentiora sunt Sacramentis antiquæ legis; sic de ipsis legibus Sacramentalibus statuendum est. Miror Nouatores hoc non aduertere. Sed cæci sunt, & duces cæcorum.

5 Tertiò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia hoc ipso, quod aſtruit merita & satisfactiones hominum, negat Deum esse perfectè iustum & misericordem. Cur non similiter dicunt, Apostolum blasphemum esse, qui etiam aſtruit merita & satisfactiones hominum? Rom. 2. 6. *Deus reddet vnicuique secundum opera sua* 1. Cor. 3. 8. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Col. 3. 23. *à Domino accipietis retributionem hereditatis.* 2. Ti. 4. 8. *Reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Index* 2. Cor. 17. *Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis.* Rom. 8. 17. *Si tamen compatimur, & vt conglorificemur.*

Nec

Nec verò (vt falso putant aduersarij) minuitur Iustitia aut misericordia Dei, per nostra opera meritoria aut satisfactoria. Nam perfecta Dei Iustitia in eo elucet quòd pro offensa humani generis infinita, non passus sit sibi satisfieri, nisi per satisfactionem Christi infinitam. Et similiter perfecta misericordia in eo, quod nullo nostro merito ex sola sua liberalitate & benignitate dederit nobis Christum Redemptorem, qui nos à seruitute peccati liberaret.

6 Quartò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia contemnit, & multis conuitiis laceffit verbum Dei, Mendacium est. Pontifex magni facit verbum Dei, & ex eo probat Lutheranos & Calvinistas hæreticos esse: Nec vllum hætenus conuitium in libris Pontificum repertum est, quo verbum Dei incessat. Imò magno conatu & labore id operæ dat, vt verbum Dei quàm correctissimè imprimatur & legatur. Nouatores potius blasphemus sunt, qui solo verbo scripto contenti, totum verbum Dei traditum reiiciunt: Imò ipsum scriptum verbum multis partibus resectis mutilant; & quod residuum est, prana interpretatione peruertunt, Huius rei specimen aliquod supra ostendi.

7 Quintò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia abutitur nomine Dei in suis incantationibus & exorcismis. Est ne hoc abuti Dei nomine, quando Diabolum in nomine Dei proscribimus, & facessere iubemus? Christus Marci 16. 17. dixit: *In nomine meo Dæmonia eiciunt.* An Nouatores volunt in nomine alterius id facere?

8 Sextò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia blasphemat doctrinam Ecclesiæ reformatæ, dum eam nouam, incertam, & hæreticam vocat. Verum, hæc non blasphemia, sed veritas est. An doctrina illa noua censi non debet, quæ à Lutero & Caluino

initium habet, & toti Patrum antiquitati contraria est? an incerta non est, quæ singulis penè horis ac momentis mutatur: an hæretica non est, quæ à Catholica Christi Ecclesia ac doctrina diffidet? Exemplo res erit manifesta. Docet Calvinus Deum authorem esse peccati; Docet Christum desperationis vocem emisisse: docet Baptisimum non esse ad salutem necessarium: docet peccata non tolli, sed tegi: docet solos prædestinatos habere fidem: docet omnia iustorum opera esse peccata mortalia. An hæc dogmata hæretica non sunt? an non toti Patrum antiquitati contraria? Alibi id latius ostensum est.

9. Septimò, aiunt Pontificem blasphemum esse, quia derogat Luthero, Caluino, Bezæ, Bucero. Nihil illis derogat. Dicit hæreticos esse, ut re vera sunt. An vos derogatis Arrio, Macedonio, Nestorio, Eutycheti, & similibus porrentis, quando dicitis hæreticos esse, & ab Ecclesia Catholica damnatos? Nullo modo. Similiter ergo in hac causa est statuere.

10. Ego, si luberet, hæc omnia in aduersarios facillimè retorquerem. Dicerem multis modis blasphemos esse. 1. quia fingunt Deum authorem peccati. 2. quia negant Christum esse legislatorem. 3. quia iustitiam Dei in crudelitatem vertunt, asserendo ipsum multos ad æternam pœnam, sine vlla illorum culpa prædestinare. 4. quia verbum Dei partim reiiciunt, partim male interpretantur. 5. quia ad nomen Iesu prohibent honorem ac reuerentiam exhiberi. 6. quia antiquam Patrum & Ecclesiæ doctrinam contemnunt. 7. quia Pontificem vocant Antichristum. Hæc, inquam, & sexcenta alia possem illis obiicere, sed non lubet: Res enim nota est,

CAPVT XII.

An Papa persequatur Sanctos ?

DE Antichristo sic legimus Dan.7.25. *Sanctos altissimi conteret.* Apoc.11.7. *Bestia qua ascendit de abyssu, faciet aduersum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.* Et ca. 13.15. *Et faciet, ut quicumque non adorauerint imaginem bestia, occidantur.*

2. Hoc etiam quadrare in Pontificem Romanum docent aduersarij. Aiunt persecutum esse Vvaldenses, Albigeneses, Hussitas: aiunt adhuc persequi Lutheranos & Calvinistas: aiunt ab eo esse excitatum bellum in Gallia, Belgio, & aliis regnis contra fideles Ecclesie ministros: multa hominum millia occisa: multam innocentis sanguinis factam profusionem. Et quid non? Quidquid malorum in Europa fit à Pontifice, & Pontificiis fieriasserunt. Vide Pouellum Calvinistam lib.1.c.32.

3. Sed primum demonstrare oportebat, Vvaldenses, Albigeneses, Hussitas, Lutheranos, Calvinistas, esse viros sanctos, & Fideles Dei ministros. Hoc opus, hic labor est. Nos hæreticos esse dicimus. Hæreticos autem punire, nihil mali est. Imò lege diuina & imperatoria concessum. Moses iussit occidi multa millia Israëlitarum, eo quod à fide vnus Dei recedentes, idolum vituli adorarent. (Exodi 32.27.) Elias interfecit Prophetas Baal (3.Regum 18. 40.) Idem fecit Iehu (4.Reg.10. 25.) Mathathias trucidauit quemdam Iudæum idolis sacrificantem (1. Macch.2. 4.) Taceo similia exempla quàm plurima. Iam leges Imperatorie, quibus pœna capitis in hæreticos decernitur, plurimæ & notissimæ sunt, Nec opus est hic recitare.

4. Quantò nos æquius queri possumus de Nouatoribus,

ribus, qui carceribus, flammis, inusitatis suppliciis in Catholicos multis iam annis sæuerunt in Anglia, Hollandia, Gallia, & alibi. Extant de hac crudelitate integra volumina. Et quid necesse est infandum renouare dolorem? Legatur theatrum crudelitatis Calvinistica. Sat videbis, omnem eos humanitatem exuisse, & penè in feras ferocissimas esse transformatos.

CAPVT XIII.

An sit articulus Fidei, Papam esse Antichristum?

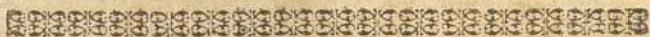
R Iſi, cum primum legerem in præfatione Pouelli Calvinista hæc verba; *Deum sancte testor, me tam certo scire, Pontificem Romanum esse magnum illum Antichristum, quam Deum ipsum esse in caelo creatorem visibilem & inuisibilem, & Iesum Christum esse verum Messiam.* Hic vides Calvinistam illum, hos tres articulos eadè certitudine tenere; nempe, *Deus est in caelo, Christus est Messias; Papa est Antichristus.*

2. Hinc sequitur Primò. Symbolum fidei non esse perfectum secundum Calvinistas, quia vnus è tribus præcipuis articulis illi deest. Vnde sicut Catholici annis superioribus correxerunt Calendarium; ita suadeo Calvinistis, vt corrigant Sybolum Apostolorum; Et quia Lutherus est decimus tertius Apostolus, sic illius nomine apponant hunc decimum tertium articulum: *Credo Papam esse Antichristum.*

3. Secundò sequitur, omnes Patres, quorquot à temporibus Apostolorum extiterunt, vsque ad tempora Lutheri & Caluini, ignorasse vnum ex præcipuis fidei articulis, quia nescierunt, Papam esse Antichristum, Meritò igitur dubitari potest, an saluari potuerint cum
sine

sine perfecta fide impossibile sit placere Deo. Non sit autem perfecta fides, quæ non credit omnes articulos fidei credendos.

4. Tertio sequitur hunc articulum fidei (quod Papa sit Antichristus) in eo differre ab aliis articulis, quod alij habeantur in verbo Dei scripto; hic autem manifestè deducatur ex immotis Calvinistarum fundamentis præsertim ex illis tribus, nempe ex contemptu sanctorum Patrum antiquorum, ex falsa scripturæ interpretatione, & ex mendaciis apertissimis. Nescio, an indigeat res maiori explanatione.

DE ECCLESIA Romana.

An Ecclesia Romana defecerit?

OPVSCVLVM IV.

Sensus est, an Ecclesia Romana cū aliis Ecclesijs illi adherentibus, ita defecerit & degenerauerit, ut deserit esse vera Ecclesia? Affirmat Calvinus lib. 4. Instit. cap. 7. §. 24. his verbis; *Fuerit sanè olim Roma omnium Ecclesiarum mater; verum ex quo Antichristi sedes fieri cœpit, desit esse id, quod erat.* Hic duo asserit. Vnū, Ecclesiam Romanam fuisse aliquando veram Ecclesiam, & quod amplius est, omnium Ecclesiarum matrem, Hoc accipimus: Alterum, eam iam defecisse, & factam esse Antichristi sedem. Hoc disceptamus.

2. Potest autem dupliciter intelligi, eam defecisse. Primò, in moribus. Secundò, in doctrina fidei. Prior defectus non tollit rationem veræ Ecclesiæ, sed posterior. Est ergo hic status controuersiæ, An Ecclesia
Ro

mana defecerit in doctrina fidei? Affirmat idem Calvinus. Nec aliter probat, quàm crasso & aperto mendacio. Ait, Pontifices Romanos pridem docuisse tres grauíssimos errores circa fidem: nempe, *nullum esse Deum, nullum Christum, nullam Resurrectionem*. Verba Caluini supra citata sunt.

3. Ego contra, non mendaciis, sed firmis argumentis demonstrabo, Ecclesiam Romanam, sicut olim fuit, ita nunc esse veram Christi Ecclesiam, neque à sua puritate vnquã defecisse: idque tribus modis. 1. ex Scripturis. 2. ex Patribus. 3. ex ipso Caluino, & principiis eius. Et ne longus sim, vtar potissimum hoc postremo probandi genere, præsertim cum multi alij iam pridem ex scripturis & Patribus idem argumentum copiosè tractarint. Vt autem tota res facilius percipiatur, eam per certas Conclusiones conabor deducere & explicare. Sit ergo.

I. CONCLUSIO.

Concedenda est aliqua visibilis Ecclesia in terris, quæ sit, & dicatur Catholica, Sancta, Sponsa Christi, Domus Dei, columna & firmamentum veritatis.

1. **H**Æc tota conceditur à Caluino lib. 4. Inst. cap. 1. per multos §. §. vbi ex professo disputat de Ecclesia visibili. Et quidem §. 2. ait nos fide credere Ecclesiam visibilem, cum dicimus in Symbolo Apostolorum: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*. Itaque dari Ecclesiam visibilem, est articulus fidei, secundum Caluinum. Et rectè, nam licet externis oculis videamus multitudinem eorum hominum, ex quibus conflata est Ecclesia visibilis: tamen, quod in ea multitudine sit vera doctrina Christi & Apostolorum, hoc non videmus,

mus, sed credimus. Vnde visibilis Ecclesia partim cadit sub aspectum oculorum: partim sub fidem Externis oculis videmus homines, qui in Ecclesia sūt: interna fide credimus, veram Christi doctrinam apud eos tradi & conseruari.

2. Hinc soluitur sophisma illud Lutheranorum: *Quod fide credimus, hoc non est visibile: Ecclesiam fide credimus: Ecclesia ergo visibilis non est.* Nam maior propositio sic debet intelligi: *Quod fide credimus, hoc non est visibile secundum id, quod sub fidem cadit: licet visibile sit secundum aliquid aliud, quod sub fidem non cadit, Huius rei varia sunt exempla, Apostoli in Christo videbant humanitatem: credebant diuinitatem. In Baptismo videmus externam aquam & ablu-tionem; credimus internam vim regenerandi & peccata remittendi. In codice bibliorum videmus chartam, scripturam; codicem ipsum, credimus quod in eo legitur, verbum Dei esse: Idem ergo iudicium est de Ecclesia. Est aliquid in ea, quod credimus; est aliquid, quod sensu percipimus.*

3. Verum, nequis erret, adhuc distinctione opus est. Nam dupliciter intelligi potest, nos fide credere Ecclesiam. Primò. vt fide credamus, singulos homines in ea existentes, esse verè fideles, & interno affectu sectari doctrinam Christi. Secundò, vt fide credamus, in ea tradi & conseruari doctrinam Christi. Prior sensus est falsus; posterior verus. Non enim credimus, quotquot nobiscum sunt in Ecclesia visibili, verè fideles esse, quoad internum affectum, quia constat multos esse in Ecclesia hypocritas, vt inferius ostendam. Credimus tamen, eam doctrinam, quam externa voce profitentur homines existentes in Ecclesia visibili, esse doctrinam Christi & Apostolorum, sine qua salus esse non potest.

4. Quòd autem hæc visibilis Ecclesia dicenda sit *Catholica Sancta, Sponsa Christi, Domus Dei, columna & firmamentum veritatis*, fatetur Calvinus §. 2.9.10. & sequentibus. Et res certa est. Nam scripturæ, Symbola, & Patres, passim ita docent. Dicitur autem *Catholica* seu vniuersalis tribus de causis. Primò, ratione loci, quia per vniuersum Orbem diffusa est. Marci, 16. 15. *Euntes in mundum vniuersum predicare Euangelium omni creatura.* Secundò, ratione temporis, quia semper durabit, Dan. 2. 44. *Suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Tertiò, ratione hominum saluandorum, quia nullus extra Ecclesiam potest saluari. Hinc patet discrimen inter Ecclesiam Christi, & Synagogam Iudæorum. Hæc enim nullo istorum modorum fuit *Catholica* seu vniuersalis, non primò, quia nõ fuit diffusa per totum Orbem; sed per solam Palæstinam. Nec secundò, quia non durauit, nisi certo tempore. Nec tertio, quia poterant saluari homines extra Synagogam, vt Iob, Niniuitæ, & alij.

5. Dicitur *Sancta* ob has causas. Primò, quia nemo in eam ingreditur, nisi per Baptisimum ablutus & sanctificatus sit. Hoc sensu dixit Apost. Ephes. 5. 26. *Christum mundasse Ecclesiam suam lauacro aquæ.* Et 1. Cor. 6. 11. *Hæc quidem fuistis, sed abluti & sanctificati estis.* secundò, quia omnia illius instituta, cultus, ceremoniæ, Sacramenta ad sanctitatem ordinantur. Eo enim spectant, vt vel sancti efficiamur, vel in sanctitate crescamus & conseruemur. Tertiò, quia extra eam nulla potest esse sanctitas. Quartò, quia caput eius est Christus, qui est sanctus sanctorum. Addit Calvinus §. 17. vocari sanctam, quia quotide proficit in sanctitate, & ad metam sanctitatis adspirat.

6. Dicitur *Sponsa Christi*, quia Christus indissolubili vinculo eam sibi sociauit, vt docet Apost. Ad Eph. 5. 31.

& 32. Habet autem tria priuilegia. *Primum est*, quod sit fecunda. *Alterum*, quod semper virgo. *Tertium*, quod ex latere sponsi progenita. Hæc tria simul sumpta, nulli vnquam sponsæ obtigerunt. Maria Iosephi sponsa fuit quidem fecunda, & semper virgo; non tamen ex latere sui Sponsi. Eua è contrario, fuit ex latere Adami, & fecunda; non tamen semper virgo. At Christi sponsa simul omnia nacta est. Ac primo, quod fecunda sit, patet ex illo Gal. 4. 31. *Non sumus Ancilla filij, sed liberae.* Quod Virgo, ex illo 2. Corint. 11. 2. *Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo.* Quod ex latere Christi, colligunt plerique ex illo Ioan. 19. 34. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua.*

7 Dicitur *domus Dei*, quia tamen si Deus vbique sit, vt ipsemet fatetur apud Ierem. cap. 23. 24. *cælum & terram ego impleo*; tamen peculiari modo dicitur habitare in Ecclesia, tanquam in domo sua, per singularem assistentiam, gubernationem, & distributionem donorum ac charismatum supernaturalium. Matth. 28. 20. Hanc domum ipse sibi ædificauit. Matth. 16. 18. In hac habet dispensationem familiæ suæ. Lucæ 12. 42. In hac gignit filios per Baptismum, instruit & educat per prædicationem, nutrit per Eucharistiam. In hac habet vasa omnis generis, aurea & argentea, lignea & fictilia. 2. Timoth. 2. 20. In hac celebrat conuiuia & facit nuptias filio suo. Matth. 12. 2. Extra hanc non sunt leges, nec miracula, nec Sacramenta, nec sacrificia.

8 Denique dicitur *columna & firmamentum veritatis*: tum, quia est *fida custos veritatis Dei*, vt explicat Calvin. §. 10. tum quia *non alibi habitat veritas Dei in mundo*, nisi in Ecclesia visibili, vt interpretatur Beza 1. Timoth. 3. 15. tum denique, quia ipsa à veritate aberrare non potest, vt exponunt Catholici: Et hæcenus de prima conclusione.

II. CONCLUSIO.

In hac visibili, & Catholica Ecclesia, de qua dictum est, sunt omnes illi, qui in Christi fidem, Baptismo initiantur, non solum boni; sed etiam mali; nec solum predestinati, sed etiam reprobi.

1 **H**anc enim admittit Calvinus §. 7. his verbis: *In hac autem plurimi sunt permixti hypocrite, ambitiosi, auari, invidi, maledici: Et §. 13. Allegant Ecclesiam Christi sanctam esse: verum, ut simul intelligant esse ex bonis & malis permixtam, illam ex ore Christi parabolam audiant, in qua reti comparatur, quo pisces omne genus colliguntur: neque seliguntur, donec in littore sint expositi.*

2 Consentiant Catholici omnes. Augustinus tract. 6. in Ioannem: *Nos fatemur in Ecclesia Catholica & bonos & malos esse, sed tanquam grana & paleas.* Et serm. 107. de tempore: *Habet Ecclesia in se fortes, habet infirmos; habet iustos, habet & iniustos.* Et in Pl. 47. *Nunc populus Dei censentur omnes, qui portant Sacramenta eius: sed non omnes pertinent ad misericordiam eius. Omnes quippe Sacramentum Baptismi Christi accipientes, Christiani vocantur, sed non omnes dignè illo Sacramento viuunt.*

3 Similia habent alij Patres. Et meritò. Nam vt aduertit ipse Calvinus. Ecclesia Christi in Scripturis comparatur aræ, in qua non tantum triticum, sed etiam paleæ reperiuntur: comparatur sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti: comparatur conuiuio nuptiali, ad quod boni & mali vocati sunt: comparatur decem virginibus, quarum quinque prudentes, rotidè fatuæ sunt: comparatur ouili, in quo sunt oues & hædi: denique comparatur magnæ domui, in qua sunt vasa omnis generis, alia in honorè, alia in cõtumeliam,

III. CONCLUSIO.

Extra hanc visibilem & Catholicam Ecclesiam nemo potest saluari, aut remissionem peccatorum consequi.

1 **H**anc tradit Calvinus. §. 4. his verbis : *Extra eius gremium nulla est speranda peccatorum remissio, nec ulla salus. Et §. 20. Misericordiam suam Dominus non promisit nisi in sanctorum communione. Et §. 23. Hoc beneficium, (nempe remissio peccatorum) sic est Ecclesia proprium, ut non aliter eo fruamur, quam si permaneamus in illius communione. Et ibidem: Proinde unusquisq; nostrum hoc officij sui esse cogitet non alibi querere remissionem peccatorum, quam ubi Dominus eam posuit: nempe in Ecclesia visibili.*

2 Idem docent Catholici. Cyprianus de vnitatem Ecclesie: *Non habet Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem.* Greg. lib. 14. Moral. cap. 2. *Sancta vniuersalis Ecclesia predicat saluari veraciter nisi intra se, non posse; asserens, quod omnes, qui extra ipsam sunt, minime saluabuntur.* August. epist. 50. ad Bonifacium Comitem sub finem; *Ecclesia Catholica sola corpus Christi est, cuius ille Saluator est. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus S. Et ser. 181. de tempore; Quisquis ille est, & qualiscunq; ille est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.*

3 Eius rei variæ assignantur causæ ab Augustino. 1. quia in sola Ecclesia immolatur hostia Redemptoris. 2. in sola vinea laborantes, mercedem denarij accipiunt. 3. omnes qui extra Arcam fuerunt, diluuium extincti sunt. 4. membrum quod non manet in corpore, vitam habere non potest. 5. ramus præcisus ab arbore, non potest germinare. 6. riuus à fonte separatus arefcit. Hæc & similia Augustinus serm. 181. de tempore.

4 Eodem spectat vaticinium illud Isaia 60. 11. *Ape-*

uentur portæ tuæ iugiter; die ac nocte non cludentur, ut adferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur. Gens enim & regnum quod non seruierit tibi peribit. Quibus verbis duo prædicuntur. Alterum, Ecclesiam Christi fore visibilem, quæ pateat omnibus gentibus, si velint intrare. Alterum, omnes perituros, qui eam ingressi non fuerint.

IV. CONCLUSIO.

Qui hanc visibilem & Catholicam Ecclesiam deserunt, desertores sunt Religionis, & transfuga, & sacri coniugij violatores.

1 **I**Ta Calvinus §. 10. cum ait; *Tanti Ecclesia sua commisionem facit Dominus, ut pro transfuga & desertore Religionis habeat, quicumque se à Christiana societate contumaciter alienarit. Et infra; Vnde sequitur, discessionem ab Ecclesia Dei & Christi abnegationem esse; quo magis à tam scelerato dissidio cauendum est. Et iterum; Nec vllum atrocius fingi crimen potest, quam sacrilega perfidia violare coniugium quod nobiscum vnigenitus Dei filius contrahere dignatus est.*

2 Similia habet Augustinus lib. de fide & operibus cap. 5. & l. 2. contra Cresconium cap. 34. vbi docet, Ecclesiam visibilem, etiamsi multi mali in ea sint, nullo modo deserendam aut diuidendam esse. Et inter cætera citat illud ex Cypriano; *Etsi videntur in Ecclesia esse zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas nostra, ut quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus. Nobis tantummodo laborandum est, ut frumentum esse possimus, ut cum cæperit frumentum Dominicis horreis cond. fructum pro opere nostro & labore capiamus. Apostolus in Ecclesia sua dicit: In domo magna non solum vasa sunt aurea & argentea, sed & lignea & fictilia; & quadam quidam*

dem honorata, quedam inhonorata. Nos operam demus, ut vas aureum & argenteum simus.

3 Et ratio patet ex dictis; quia extra Ecclesiam nemo potest saluari. Ergo qui sponte deferit Ecclesiam; nullam salutis spem habere potest. Est enim similis membro quod à corpore abscissum est; aut palmiti à vite præciso, aut quiculæ extra ouile inter lupos aberranti; aut iis, qui extra Arcam aquarum diluuii rapiuntur.

V. CONCLUSIO.

Hæc visibilis Christi Ecclesia non potest esse sine Pastoribus, Episcopis, Doctoribus aliisque Ministris legitime vocatis & ordinatis.

1 **I**Ta Calu. §. 11. vbi ait, *Nunc eadem improbitate incumbit satan ad labefactandum Ministerium, quod tamen in Ecclesia Christus ordinavit, ut illo sublato huius adificatio pereat.* Et cap. 3. §. 4. sequuntur Pastores & Doctores, quibus carere nunquam potest Ecclesia. Eodem modo loquuntur Patres Hieronymus libro contra Luciferianos; *Ecclesia non est, que non habet Sacerdotes.* Et Cyprianus libro 4. epistola 9. *Scire debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo; & si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse.* Et ibidem: *Ecclesia est plebs Sacerdoti adunata: & Pastori suo grex adherens.*

3 Et ratio triplex est. Prima, quia Ecclesia non potest esse sine fide: Fides autem ex auditu. Roman. 10. 14. *Quomodo inuocabunt; in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine predicante? quomodo verò predicabunt, nisi mittantur?* Altera, quia Ecclesia non est sine Sacramentis, quorum dispensatio pertinet ad Episcopos & Pastores. Tertia, quia in

Republica debet esse ordo, ut alij gubernent, alij obedi-
diant: Ergo similiter in Ecclesia alij debent esse oues;
alij Pastores. Hinc illud Actorum 20. 28. *Attendite vobis,
& uniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos,
regere Ecclesiam Dei.* Et Ephes. 4. 11. *Et ipse dedit quosdam
quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euan-
gelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem
Sanctorum in opus ministerij, in adificationem corporis Christi.*
In quæ verba sic scribit Beza, Caluini discipulus; *Ex
quibus satis perspicitur, hæc duo munera nempe Pastorum &
Doctorum) perpetua esse oportere in Ecclesia Dei.*

VI. CONCLUSIO.

*Hæc visibilis Ecclesia, tam firmiter à Christo fundata
est, ut non possit deficere, aut perire.*

1 **H**anc Caluinus negare non potest, quia euiden-
ter sequitur ex illius principiis. Hoc ostendo
his argumentis. Primò, nemo potest saluari extra visi-
bilem Ecclesiam, iuxta tertiam conclusionem à Caluino
concessam: Atqui semper aliqui saluantur: Ergo semper
durat Ecclesia visibilis. Secundò, Christus coniunxit si-
bi Ecclesiam visibilem, tanquam Sponsam, indisso-
lubili vinculo, iuxta primam conclusionem: Ergo Ec-
clesia à Christo separari aut diuelli non potest. Tertio
est articulus fidei, dari Ecclesiam visibilem, iuxta ean-
dem conclusionem: Atqui Articuli fidei semper sunt
veri, ergo semper verum est, dari Ecclesiam visibilem.
Hæc ex Caluino.

2 Accedit argumentum ex Scriptura; præsertim ex
illo Matth. 16. 18. *Super hanc petram edificabo Ecclesiam
meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Hic
Christus duo promittit. 1. quod velit Ecclesiam suam
ædifi

ædificatæ super petram. 2. quod portæ inferi non sint eam expugnaturæ. In utroq; alludit ad id quod Matth. 7.24. dixerat; sapientem esse, qui ædificat domum super petram, stultum, qui super arenam. Causam addit, quia quando oritur aliqua vehementior tempestas, corruit illa, quæ super arenam; non illa, quæ super petram fundata est. Christus ergo voluit imitari sapientem architectum, & ædificare Ecclesiam suam supra petram, ut nulla ventorum aut imbrium vi possit disturbari.

3 Hinc patet, eos, qui docent Ecclesiam Christi visibilem defecisse, aut deficere posse, magnam iniuriam Christo irrogare. Nam inde aperte sequitur, cum non super petram, sed super arenam ædificasse, ac proinde stultos, non sapientes architectos imitatū esse. Imò mendacem esse, quod promiserit, se super petram ædificaturum; & non fecerit: quod dixerit portas inferi non præualituras, & præualuerint. Nec obiici potest, Christum loqui de Ecclesia invisibili. Aperte loquitur de visibili, ut fatetur Beza in illum locum, & alij passim.

4 Idem confirmari potest ex illo Psalm. 47. 9. *Deus fundavit eam in æternum*, in quem locum Augustinus ita scribit; *Sed forte ista ciuitas (loquitur de Ecclesia) que mundum tenuit, aliquando euertetur? Absit, Deus fundavit eam in æternum. Si ergo Deus fundavit eam in æternum, quid times ne cadat firmamentum?* Et in Psalm. 101. concione 2. disputans contra Donatistas, qui totam Ecclesiam visibilem periisse dicebant, & in solis quibusdam iustis in Africa remansisse, sic ait; *Sed illa Ecclesia, que fuit omnium gentium, iam non est, perit. Hoc dicunt qui in illa non sunt. O impudentem vocem. Illa non est, quia tu in illa non es? Vide, ne tu idcirco non sis.* Et infra; Ecclesiam ita loquentem introducit. *Quandiu ero in isto seculo? annuncia mihi propter illos qui dicunt; Fuit & iam non est; apostatavit, & perit Ecclesia de*

omnibus gentibus: Et annuncianit; Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem seculi.

VII. CONCLUSIO.

Ecclesia Romana, primis quingentis annis post Christum, fuit illa visibilis & Catholica Ecclesia Christi, de qua hætenus dictum est.

1. **H**Æc Conclusio potest dupliciter intelligi. Primò, quod Ecclesia Romana, id est, sola illa Ecclesia, quæ erat Romæ, fuerit Catholica & vniuersalis. Hoc falsum est, & falsò nobis imponitur à quibusdam aduersariis. Secundò, quod Ecclesia Romana, id est, tota illa fidelium multitudo, quæ Romano Põntifici tunc adhærebat, fuerit Catholica & vniuersalis Ecclesia. Hoc verum est, & fatetur Calu. cum ait; *Romanã Ecclesiam fuisse matrem omnium Ecclesiarum*: quia scilicet omnes particulares Christi Ecclesiæ, quæ tunc per orbem dispersæ erant, adhærebant Romanæ Ecclesiæ, seu Romano Pontifici.

2. Hoc sensu antiqui Patres pro eodem accipiunt Ecclesiam Romanam, & Ecclesiam Catholicam: vt D. Hiero. contra Rufinum apolog. i. circa initium, Ambr. de obitu Satyri fratris, & alij. Imò, cum volunt recensere & pertexere catalogum Episcoporum, qui in Ecclesia Catholica & Apostolica legitimè sibi inuicem successerunt: semper loquuntur de Ecclesia Romana & de successione Pontificum Romanorum, vt patet ex Irenæo, Optato, Augustino, Epiphano, & Eusebio Cæsariensi. Hi enim cum ipsimet essent Episcopi, Irenæus Lugduni in Gallia, Optatus & August. in Africa, Epiphanius Salaminæ in Cypro, Eusebius Cæsariæ in Palestina: non tamen recensuerunt successionem suarum

particularium Ecclesiarum, sed tantum Ecclesiæ Romanæ, cui tanquam matri, reliquæ particulares adhærebant.

3 Hoc ipsum dupliciter confirmari potest. Primò, quia post primos quingentos annos floruit Gregorius Papa, cui tanquam capiti, totus Christianus orbis coniunctus erat, ut patet ex ipsius epistolis, quas ad omnes prouincias, præsertim ad Episcopos Orientis, Africae, Hispaniæ, Galliæ & Italiæ destinauit. Secundò, quia post obitum Gregorij celebratum est Concilium sextum generale, quod aduersarij ut Sacrosanctum recipiunt, ut patet tum ex aliis, tum ex confessione Tigurinorum, & ex Centurijs Magdeburgensium. Ex eo autem Concilio manifestè colligitur, totum Orientem & Occidentem eo tempore cum Romano Pontifice Agathone, tanquam membra cum suo capite conspirasse. Nam eius sententiam, quam per Legatos & epistolas ipsis explicabat, omnes secuti sunt, ut etiam prolixè describunt Magdeburgenses cent. 7. c. 9.

4 Habemus ergo Ecclesiam Catholicam, primis quingentis annis, fuisse illam ipsam fidelium multitudinem toto orbe dispersam, quæ Romano Pontifici in doctrina fidei adhærebat. Nunc videndum est, an inter ea temporis in hac re aliquid mutatum sit.

VIII, CONCLUSIO.

Ecclesia Romana nunquam hætenus defecit ab eo statu, in quo fuit primis quingentis annis; ac proinde, sicut tunc erat verè Catholica, & Apostolica, ita etiam nunc est.

1 **H**Æc Conclusio dupliciter probari potest; Primò directè in hunc modum; Ecclesia Romana

retinet nunc eandem doctrinam fidei, & successionem Episcoporum, quam habuit primis quingentis annis: Ergo non defecit ab eo statu, in quo tunc fuit. *Secundo*, indirectè, ad hunc modum; Visibilis Christi Ecclesia; & legitima successio Episcoporum non potest deficere in terris, ut supra ex Caluino probatum est: Ergo necesse est, nunc esse, & hactenus fuisse visibilem Christi Ecclesiam in terris, cum legitima successione Episcoporum, quæ in doctrina consentiat, aut consenserit cum primitiua Ecclesia, quæ fuit primis quingentis annis: At nulla alia præter Romanam Ecclesiam nunc est, aut hactenus fuit, quæ habeat aut habuerit legitimam successionem Episcoporum; & consentiat aut consenserit cù primitiua Ecclesia in doctrina fidei: Ergo Romana Ecclesia nunc est, & semper fuit visibilis Christi Ecclesia in terris. Vtrumque argumentum explicandum est.

Explicatio prioris argumenti.

I Prius argumentum continet duas partes; vnã de doctrina fidei, alteram de successione Episcoporum. Aduersarij concedunt in Ecclesia Romana manere successionem Episcoporum; quia vident id negari non posse: negant manere eandem doctrinam fidei, quæ fuit primis quingentis annis. Hoc ergo demonstrandum est. Non potest autem certius demonstrari, quam ex collatione veteris doctrinæ cum nostrate; quod sic facio.

3 Quidquid Ecclesia Romana nunc docet de præcipuis mysteriis fidei; nempe præsentia Christi in Eucharistia, de necessitate Baptismi infantium, de sacrificio Missæ, de iustificatione, de necessitate & merito bonorum operum, de inuocatione Sanctorum de cœlibatu Sacerdotum, & ieiunio & satisfactione, de traditionibus, hoc olim docuit primitiua Ecclesia, quæ floruit primis

primis quingentis annis: Ergo Romana Ecclesia non deficit à primitiua in doctrina fidei. Antecedés dupliciter probari potest. 1. Inductione per singula membra enumerata. 2. Concessione Caluini. Vtrumque præstabo in sequentibus.

Explicatio posterioris argumenti.

4 **P**osterius argumentum habet varias partes; quarum duæ tantum indigent probatione. *Vna est,* hoc tempore nullam esse in terris visibilem Ecclesiam, præter Romanam, quæ habeat legitimam successionem Episcoporum, & conspiret in doctrina fidei cum Ecclesia primitiua, quæ fuit primis quingentis annis. *Alterà est,* nec per mille annos à tempore Gregorij Papæ vsque ad Lutherum, fuisse talem Ecclesiam, præter Romanam.

5 *Priorem* partem sic probò: Si nunc esset talis Ecclesia in terris, præter Romanam, proculdubio esset Calvinistica, at hæc non est: Ergo nulla est præter Romanam. Maiorem libenter concedunt Calvinistæ, contra quos disputo. Minorem probò dupliciter. Primò, quia Ecclesia Calvinistica, quæ nunc est, neque habet vllos legitimos Sacerdotes aut Episcopos: aut, si quos habet, non potest eorum successionem deducere ultra tempora Lutheri: Ergo deficit in continua Episcoporum successionem: Vera autem Ecclesia debet habere continuam & non interruptam Episcoporum successionem, vt supra ex Caluino probatum est. Secundò, quia Ecclesia Calvinistica non consentit in doctrina fidei cum primitiua Ecclesia, quæ fuit primis quingentis annis. Hoc iterum dupliciter ostendo. Primo, ex Concessione Caluini. Nam ipse apertè faterur se dissentire ab antiqua Ecclesia in his punctis sequentibus.

- 1 De libero arbitrio. lib. 2. inst. c. 2. §. 4.
 - 2 De cooperatione liberi arbitrij cum gratia Dei lib. 2. c. 3. §. 7.
 - 3 De iustificatione lib. 3. c. 11. §. 15. *Nec Augustini quidem sententia recipienda est, &c.*
 - 4 De persona Mediatoris, lib. 2. c. 14. §. 3. *Atque hic excusari non potest veterum error, &c.*
 - 5 De concupiscentia, lib. 3. c. 3. §. 10. *Nec opus est multū inuestigando laborare, quid hic veteres senserint.*
 - 6 De satisfactione lib. 3. c. 4. §. 3. 8. *Parum autem me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt.*
 - 7 De oratione pro defunctis lib. 3. c. 5. §. 10. *Cum mihi obiciunt aduersarij, ante mille & trecentos annos usu receptum fuisse, ut preces fierent pro defunctis, &c.*
 - 8 De merito lib. 3. c. 15. §. 2. *Vsi sunt, fateor, passim vetusta Ecclesia scriptores nomine meriti, &c.*
 - 9 De traditionibus lib. 4. c. 12. §. 2. 3. *Hac prohibitio clarè ostendit, quàm pestifera sint omnes traditiones.*
 - 10 De solenni pœnitentia lib. 4. c. 12. §. 8. *Qua in parte excusari nullo modo potest immodica veterum austeritas.*
 - 11 De quadragesima lib. 4. c. 12. §. 20. *Tunc passim inualuerat superstuitiosa quadragesimæ observatio, &c.*
 - 12 De laicis Baptizantibus in necessitate. lib. 4. cap. 15. §. 20. *Quod autem multis ab hinc sæculis, adeoque ab ipsa fere Ecclesia exordio, usu receptum fuit, ut in periculo mortis laici Baptizarent, non video, quam firma ratione defendi queat.*
- 6 Ostendi ex concessione Caluini, Ecclesiam Caluisticam in doctrina dissentire ab Ecclesia primitiua, Idem nunc ostendam hac breui inductione,

Caluinista docent

- 1 **D** eum esse authorem peccati, Calvinus lib. 1. instit. c. 18. §. 3. *Et iam satis apertè ostendi, Deū vocari*

eorum omnium auctorem, quæ isti censores volunt eius otioso tantum permissu contingere. Et §.4. homo iusto Dei impulsu agit, quod sibi non licet Et §.1. Absalon incestu costu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat; Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat. Et ibidem. Quidquid agitent homines, vel Satan ipse; Deus tamen clauum tenet. Et §.2. Dicitur Satan excecari infidelium mentes; sed unde hoc, nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris? Et lib.3.c.43.§.9. Excusabiles peccando haberi volunt reprobis, quia euadere nequeunt peccandi necessitatem, præsertim cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur huiusmodi necessitas.

2 Deum solo suo arbitrato prædestinare homines ad æternam mortem, sine vlla ipsorum culpa. Calvin. lib. 3.c.21.§.1. Palam est Dei nutu fieri, ut aliis vltro offeratur salus; alij ab eius aditu arceantur, Et infra. Perplexa ut multis videtur, quæstio quia nihil minus consentaneum putant, quam ex communi hominum turba, alios ad salutem, alios ad interitum prædestinari. Et §.5. Prædestinationem vocamus æternum Dei decretum, quo apud se constitutum habuit, quid de vnoquoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione creantur omnes: sed aliis vita æterna, aliis damnatio æternæ præordinatur. Itaque prout in alterutrum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam, vel ad mortem prædestinatum dicimus. Et §.7. Ubi cunque verò regnat hoc Dei placitum, nulla in considerationem veniunt opera. Et c.23.§.1. Minimè consentaneum est, præparationem ad interitum aliò transferre, quam ad arcanum consilium Dei. Et §.2. Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædestinantur. Et §.5. Dico esse à Domino creatos quos in exitium iuros sine dubitatione præsciebat, idque ita factum; quia sic voluit.

3 Corpus Christi non esse in Eucharistia, sed tantum in cælo. Calvinus in consensione cum Tigurinis in re Sacramentaria; Tollenda est qualibet præsentia localis imaginatio. Nam cum signa hic in mundo sint, oculis cernan-

tur, palpentur manibus; Christus quatenus homo est, non alibi, quam in cælo, nec aliter quam mente, & fidei intelligentia quaerendus est. Quare peruersa & impia superstitia est, ipsum sub elementis huius includere. Proinde, qui in solennibus cœnae verbis, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, præcisè litteralem, ut loquuntur, sensum urgent, eos tanquam præposteros interpretes repudiamus. Nam extra controuersiam ponimus figuratè accipienda esse, ut esse panis & vinum dicantur id quod significant, Neque verò nouum hoc aut insolens videri debet, ut per metonymiam ad signum transferatur rei figuratæ nomen, cum passim in scripturis eiusmodi locutiones occurrant: & nos sic loquendo nihil afferimus, quod non apud vetustissimos quosque & probatissimos Ecclesia scriptores extet. Et infra: Quia Corpus Christi finitum est, & cælo, ut loco, continetur: necesse est a nobis tãto locorũ interuallo distare, quanto cœli abest à terra.

4 Baptismum non esse infantibus fidelium necessariũ ad salutem; eo quod huiusmodi infantes ab utero materno sint sancti, & hæredes vitæ æternæ, vi promissionis illius, Gen. 17.7. *Ero Deus tuus & seminis tui post te.* Cal. in Andidoto Concil. Trid. sess. 6. c. 5. *Verum infantes à regno Dei arcere libuit, qui ante erepti sunt ex hac vita, quam offerri ad Baptismum potuerint. Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur? Nisi enim iam ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum profanaret, quisquis illis daret. Quod si Deus in regnum suum eos adoptauit, quanta iniuria sit promissioni, quasi per se ad eorum salutem non sufficiat? Inualuit contraria opinio, fateor: sed iniquum est hominum errore, quamuis diuturno, obrui Dei veritatem. Inelusa est infantium salus in promissione, qua Deus fidelibus testatur, se fore illis & semini eorum in Deum. Hac ratione sibi nasci pronuntiabat, qui ex Abraham ducebant originem. Non à Baptismo igitur initium habet eorum salus, sed qua iam in verbo fundata erat, Baptismo obsignatur.*

5 Peccatum originale non tolli per Baptismum, sed

in nobis manere quamdiu uiuimus. Cal.lib.2.inst.c.1.
 §.8. *Hec peruersitas nunquā in nobis cessat.* Et lib.4.c.15. §.10.
Iam perspicuum est, quam falsum sit, per Baptismum solui
nos, & eximi ab originali peccato. Et in antidoto Concil.
 Trid. sess. 5. *Manet verè peccatum in nobis, neque per Ba-*
ptismum extinguitur.

6 Solam fidem iustificare, & sufficere ad salutem. Cal.
 lib.3.inst.c.11. §.18. *Dicimus hominem sola fide iustificari.*
 Et infra; *An non satis solidè soli fidei tribuit omnia, qua ope-*
ribus adimit? Et in antidoto Concil. Trid. sess. 6. can. 11.
Vim iustificandi ac facultatem fidei in solidum vindicamus. Et
 ibidem can. 20. *Sciendum est, à mandatorum obseruatione*
nequaquam pendere salutis fiduciam. Stat enim semper illud
Pauli, in eo differre à lege Euangelium, quia non sub conditio-
ne operum, sicut illa, sed ex fide vitam promittat.

7 Omnia opera iustorum esse inquinamēta & pecca-
 ta mortalia. Cal. lib. 3. inst. c. 12. §. 4. *Omnia hominum opera*
nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes, & qua iustitia vulgo
habetur, ea apud Deum mera est iniquitas. Et c. 14. §. 9. *Habe-*
mus, ne vnum à sanctis exire opus, quod si in se censeatur, non
mereatur iustam opprobrii mercedem. Et §. 11. *Duobus his for-*
titer insistendum, nullum vnquam extitisse pijs hominis opus,
quod si se uero Dei iudicio examinetur, non esset damnabile. Ad
 hæc si tale aliquod detur (quod possibile homini non est) peccatis
 tamen, quibus laborare auctorem ipsum certum est, vitiatum ac
 inquinatum, gratiam perdere. Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine*
exit, quātumuis perfectio, quod non sit aliqua macula inquinatiō.

8 Legem Dei esse impossibilem, nec ab vlllo quan-
 tumuis sancto, hætenus seruata esse, aut deinceps ser-
 uandā. Cal. li. 2. inst. c. 7. §. 5. *Quod autem impossibile legis*
obseruationem diximus, id est præcis verbis explicandum, simul
& confirmandum. Et in antidoto Concil. Trid. sess. 6. cap.
 12. *Mihi abundè sufficit, neminem extitisse vnquam, qui le-*
gi Dei satisfecerit: nec vllum posse inueniri. Et infra Prophetas

& Patriarchas, & pios Reges, utcumque Dei spiritu adiurantur, ferendo legis iugo pares fuisse legis, observationem.

9 Fidem ac sanctitatem esse propriam electorum, & semel habitam amitti non posse. Calvin. lib. 3. c. 2. §. 11. Ergo, ut solos electos semine incorruptibili Deus in perpetuum regenerat, ut nunquam dispareat semen vite eorum cordibus insitum: ita solide illis obsignat adoptionis sue gratiam, ut stabilis ac rata sit. Et §. 12. Hoc interim tenendum est, quantumvis exigua sit ac debilis in electis fides, quia tamen Spiritus Dei certa illis arrha est ac sigillum sue adoptionis; nunquam ex eorum cordibus deleri posse eius sculpturam. Et c. 2. §. 6. Iam neque dubium est, cum orat Christus pro omnibus electis, quin idem illis precetur, quod Petro, ut nunquam deficiat fides illorum. Ex quo elicimus, extra periculum defectionis esse.

10 Deum vocare, quidem reprobos ad fidem, sed voce tantum externa; non autem per internam gratiam, neque sermone, & animo iuandi; sed simulate, & animo nocendi. Calvinus lib. 3. inst. c. 24. §. 13. Vocem ad eos dirigit, sed ut magis obsurdescant: lumen accendit, sed ut reddantur tiores: doctrinam profert, sed qua magis obtupestant, remedium adhibet, sed ne sanentur.

11 Hæc & similia docent Calvinistæ. At nihil tale docuit Ecclesia primitiua, primis quingentis annis. Imò, in omnibus contrarium asseruit, ut patet ex subiecta inductione.

Primitiua Ecclesia docuit

1 **D**EUM non esse authorem peccati. Chryl. hom. 23. in acta Apostolorum; Nullus dicat: Deus nobis autor malorum est. Et infra, Satius fuerit sexcenties defodi, quam Deum audire talia per nos. Aug. lib. 2. de peccatorum meritis c. 17. Nullius culpa humana in Deum referas causam. Prosper in responsione ad capitula Gallorū c. 14. Bonorum

Deus

Deus author est, non malorum. Fulgent. li. 1. ad Monimum c. 19. *Deus non est ultor, cuius est author.*

2 Deum non prædestinare quenquam ad mortem, nisi propter peccata. Aug. lib. 3. contra Iulianum cap. 18. *Bonus est Deus, iustus est Deus: potest sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest sine malis meritis dånare, quia iustus est.* Et ad articulos falsò sibi impositos, art. 2. *Vt nascatur homines, est beneficium; ut autem peream præuaricatoris est vitium.* Terrull. in lib. de resurrectione carnis; *Deus de suo optimus; de nostro iustus.* Fulgentius lib. 1. ad Monimum c. 26. *Notum est, iram Dei dici non posse, nisi ubi creditur hominis iniquitas præcessisse.*

3 Corpus & sanguinem Christi esse verè in Eucharistia. Hilarius lib. 8. de Trinit. *De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus.* Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. *Cum Christus ipse sic affirmet, & dicat de pane, hoc est corpus meum; quis deinceps audeat dubitare? Et ibidem; Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis.* Et infra. *Hoc pro certissimo habens, panem hunc qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustu panem esse sentiatur; sed esse corpus Christi.* Ambros. lib. 4. de Sacramenti cap. 4. *Vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.* Et lib. de mysteriis initiandis cap. 9. *Fortè dicas, aliud video quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, ut probemus, &c.*

4 Baptismum esse infantibus necessarium ad salutem August. lib. 3. de anima & eius origine c. 9. *Noli credere, noli dicere, noli docere infantes, antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et epistola 28. ad Hieronymum; *Quisquis dixerit, quod in Christo viuificabuntur etiam parvuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profectò totam condemnat Ecclesiam.* Audeant hoc Calvinistæ.

5 Peccatum originale tolli per Baptismum August. Concion. 1. in Ps. 115. *Sicut Aegyptios in mari obrutos, ita in Baptismo delicta nostra demersa & extincta, luce clarius intimat Propheta dicens; Prorūciat in profundum maris omnia peccata nostra.* Ambros. lib. 2. de Sacram. cap. 4. *Merito aqua dulcis est, in qua culpa deuoratur,* Lactantius lib. 3. c. 26. *Vno lauacro malitia omnis abolebitur.*

6 Fidem sine operibus & obseruatione mandatorum non sufficere ad salutem. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum; *Gratiā saluamur; sed nō absque bonis operibus.* Nazianzen. orat. in sanctum lauacrum, *operare bonum, quia fides sine operibus mortua est.* Chrysost. homilia 3. in Ioannem; *Nunquid satis est ad vitam aeternam, in filium credere? minimē.* Hieronymus in cap. 26. Isaiæ; *Murus & antemurale ponetur in ea. Murus bonorum operum, & antemurale fidei. Non enim sufficit, murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur.* Aug. in lib. de fide & operibus c. 14. *Iam illud videamus, quod excutiendum est à cordibus religiosi, ne mala securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putauerint, &c.*

7 Opera iustorum esse apud Deum meritoria. Aug. ser. 162. de tempore; *Deus pro meritis fidei atque bonorum operum dabit suis fidelibus regnum cœlorum.* Basil. orat. in initium Prouerbiorum; *Omnes qui viam Euāgelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum, nobis possessionem cœlestium comparantes.*

8 Legem Dei non esse impossibilem. Basilus orat. in illud, *Attende tibi, Impium est dicere impossibilia esse præcepta.* Chrysost. homil. 8. de pœnitētia; *Nequaquam Dominum accuses; haud mandat impossibilia.* Hieron. lib. 3. contra Pelagianos; *Deus possibilia mandauit; hoc nulli dubium est.* August. libro de natura & gratia c. 43. *Non igitur Deus impossibilia iubet.*

9 Fidem & sanctitatem semel habitam amitti posse, nec

nec esse propriam electorū. August. in lib. de correptione & gratia c. 13. *Credendum est, quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseuerantia. vsque in finem, in fide, qua per dilectionem operatur, incipere viuere, & aliquamdiu fideliter ac iussè viuere, & postea cadere.*

10 Deum per internam gratiam omnes vocare ad fidem, etiam reprobos, & querere illorum salutem, quantum in se est. Ambros. serm. 8. in Psal. 118. *Sol iustitia omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit. Si quis autem non credit in Christum generali beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radios solis excludat.* Chrysof. hom. 7. in Ieremiam; *Illuminat omnem hominem, quantum in ipso est. Si quis autem sponte sua, mentis oculis conuenientibus, ad huius lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura, sed ex sua malitia, in tenebris perstiterunt.*

11 Vides, opinor, aliud Caluinisticam, aliud primitiuam Ecclesiam docere in rebus fidei. Fatetur hoc Caluinus; & manifestè apparet ex iis paucis, quæ allata sunt. Vnde concludo, quod probandum erat. Ecclesiam Caluinisticam hoc tempore non esse veram Christi Ecclesiam, eo quod dissentiat à primitiua Ecclesia, quam constat fuisse veram Catholicam, & Apostolicam. Romana igitur Catholica est.

12 Hactenus de priori parte, *Posterior est*, per mille annos à Gregorio Papa vsque ad Lutherum, non fuisse Ecclesiam visibilem, præter Romanam, quæ habuerit legitimam successionem Episcoporum, & consenserit cum Ecclesia primitiua in doctrina fidei. Hæc non indiget probatione, quia Caluinistæ non possunt ullam talem Ecclesiam, præter Romanam assignare. Aut si putant se posse, dicant quæso, qui fuerint Doctores illius Ecclesiæ? qui Episcopi & Pastores? qui martyres? qui Reges & Imperatores illi adhæserint? qui hæretici ab

illa eiecti: quæ Academia ab illa confirmatæ? quæ templa ædificata? Ad nihil horum respondere possunt aliud quam se ignorare.

10 Sed vigeo. Si istis mille annis fuit aliqua Ecclesia visibilis, vel fuit cognita hominibus, vel incognita. Si cognita, nominate Doctores & Episcopos illius; nominate prouinciam, ciuitatem, castellum, in quo fuit. Si incognita, vnde vobis de illa constat? quis vobis reuelauit? Nemo vestrum vixit illis temporibus. Qui autem tunc vixerunt, illis incognita fuit, vt dicitis. Vnde ergo habetis, eam fuisse? Hic hæretis. Et ego sisto; donec respondeatis. Interim concludo, neque iam esse, neque hætenus fuisse Ecclesiam vllam visibilem in terris, præter Romanam, quæ cum primitiua in rebus fidei consenserit, & legitimam Episcoporum successionem habuerit.

DE TRIPLICI COENA
CALVINISTICA CATHO-
LICA LUTHERANA.
OPUSCULUM V.

TOTA controuersia de Cœna Eucharistica potest generatim reuocari ad hæc capita. 1. An Christus sit verè præsens in Eucharistia? 2. An fiat præsens per transsubstantiationem, id est; per conuersionem substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi; an alio modo? 3. quamdiu maneat ibi præsens; an eo solùm tempore, quo sumitur & mâducatur, an etiam extra sumptionem & manducationem, toto illo tempore, quo durant species sacramentales? 4. An
totus

totus Christus sit ibi præsens secundum carnem, sanguinem, animam rationalem, & diuinitatem? §. An dum ibi præsens est, possit ac debeat adorari?

2 In his capitibus præcipua disceptatio est; omiſſa quæſtione de communione sub vtraq; specie, quæ peculiarem tractationem requirit. In primo capite diſſentiunt à nobis Calvinistæ, in secundo Lutherani. Illi negant Christum præsentem esse in Eucharistia. Hi fatentur quidem præsentem esse, non tamen per transubstantiationem, sed alio modo. Contra utroſque diſputandum est. Primò, contra Calvinistas, de præsentia Christi in Eucharistia. Secundò, contra Lutheranos, de Transubstantiatione. Tertio explicabitur sententia Catholicorum, non solum de illis duobus, sed etiam de aliis capitibus, quæ paulò antè proposita sunt.

De Cæna Calvinistica, seu de præsentia Christi in Eucharistia.

Incipiam à Calvinistis. In iis refutandis hic ordo seruabitur. 1. explicabo statum quæſtionis de præsentia Christi in Eucharistia. 2. ostendam, Calvinistas negare præsentiam Christi. 3. Calvinistas iugulare seipſos. 4. Non intelligere, quid dicant. 5. Scripturam corrumpere. 6. Repugnare Patribus. 7. Diuinis miraculis confutari. 8. Nullo fundamento subnixos esse. 9. Merito suspectos esse debere.

CAPVT I.

Status Quæſtionis de Præsentia Christi in Eucharistia.

Potesť aliquid. 4. modis esse præsens alicubi. Primò, per signum, figuram, vel imaginem sui, quo pacto

Imperator est præsens in effigie, quæ illum repræsentat. Secundò, per apprehensionem; quo pacto amicus amico præsens est, quando de illo re ipsa cogitat. Tertiò, per effectum vel operationem, quo pacto sol est nobis præsens per lumen & calorem, quem in terris producit. Quartò, per seipsum, quo pacto sol est præsens in cælo.

2 Hoc posito, certum est apud omnes, tam Catholicos, quàm aduersarios, Christum præsentem esse tribus prioribus modis in legitimo vsu Eucharistiæ. Primò, quia per externas species panis & vini, tanquam per signa quædam diuinitus instituta, Christi caro & sanguis repræsentantur, Secundò, quia ex illa repræsentatione, Christum fide apprehendimus. Tertiò, quia per illa signa operatur in nobis effectû gratiæ & refectio- nis spiritualis. Est igitur præsens repræsentatiuè, obie- ctiuè, & effectiuè seu virtualiter. Iisdem modis fuit præ- sens in sacramentis & sacrificiis antiquis legis. Pri- mò, quia illa Christum figurabant. Secundò, quia Iu- dæi per fidem in Christum venturum credebant. Ter- tiò, quia per Christi futura merita gratiam conseque- bantur.

3 Tota difficultas est de quarto modo, an scilicet Christus, non solum per figuram, & per apprehensio- nem, & per effectum; sed etiam per seipsum sit præ- sens in Eucharistia? Calvinistæ negant, vt paulò post videbimus. Vnde sequitur, Christum ex illorum sen- tentia non aliter præsentem esse in Eucharistia, quam olim fuerit in sacrificiis Mosaicis, nempe sacramenta- liter, obiectiuè & effectiuè, non autem per seipsum, Catholici plus tribuunt Eucharistiæ. Volunt Chri- stum omnibus modis ibi præsentem esse. Hoc in Con- cilio Tridentino explicant per illas tres particulas, *Ve- re, realiter, substantialiter*, quasi dicat Christum nõ solum
secun

secundum figuram, sed etiam secundum veritatem; neque solum per apprehensionem, sed etiam re ipsa, neque solum per effectum & operationem, sed etiam per se ipsum & substantiam suam, in Eucharistia præsentem esse.

4 Unde patet, hunc esse statum quæstionis: An Christus per se ipsum & per substantiam suam sit præsens in Eucharistia, necne? Vel, an verè, realiter & substãtialiter sit ibi, necne? Vel an caro & sanguis Christi sit in Eucharistia, & non tantum figura, vel apprehensio, vel operatio carnis & sanguinis? Hæc enim eodem recidunt. Nunc ergo videndum est, quid Calvinistæ de hac re sentiant, & quomodo refutari possint.

CAPVT II.

Calvinistæ negant præsentiam Christi in Eucharistia.

1 **H**Oc apertè constabit ex tribus illorum propositionibus, quas hic subiungam. *Prima est, corpus Christi, non esse alibi, quàm in cælo; ac proinde tanto interuallo distare ab Eucharistia, quanto distat cælum à terra. Ita Calvinus in consensione de re sacramentaria, ubi in fine sic ait; Tollenda est qualibet localis præsentie imaginatio. Nam cum signa hic in mundo sint, oculis cernantur, palpantur manibus; Christus, quatenus homo est, non alibi, quàm in cælo quærendus est. Et ibidem; Quia tamen corpus Christi finitum est, & cælo ut loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cælum abest à terra.*

2 *Alterà propositio est, verba illa Christi, Hoc est corpus meum, non propriè, sed figuratè intelligenda esse,*

vt sensus sit; *Hoc est corpus meum*, id est, *hic panis est signum seu figura corporis mei*, Similiter, *Hic est sanguis meus*, id est, *Hoc vinum est signum seu figura sanguinis mei*. Hæc propositio sequitur ex præcedenti. Nam si corpus Christi nõ alibi, quam in cœlo est, non potest verè ac propriè esse in Eucharistia, sed tantum figuratè; ac proinde verba illa. *Hoc est corpus meum*, non possunt intelligi, quasi corpus Christi verè ac propriè sit præsens in Eucharistia, sed quod ibi sit præsens figura, seu Sacramentum corporis Christi. Ita Calvinus lib. 4. Inst. cap. 17. §. 21. Plessæus lib. 4. de Eucharistia cap. 1. & alij Calvinistæ passim. Verba Plessæi sunt hæc; *Panis significat corpus Christi: Panis est signum corporis Christi: Panis est corpus Christi in signo.*

3 Tertia, propositio est, corpus Christi, cum tantum sit in cœlo non aliter percipi & manducari à nobis in Eucharistia, quàm sola fide; neque opus esse ad hanc manducationem, vt per seipsum præsens sit, & è cœlo ad nos descendat, sed sufficere, vt per fidem nos sibi præsentem faciat in cœlo. Nam per fidem in cœlum ad Christum assurgimus. Ita Calvin. lib. 4. Inst. c. 17. §. 5. his verbis; *Interim verò, hanc non aliam esse, quam fidei manducationem fatemur, et nulla alia fingi potest.* Et §. 31. *Christus præsens illis non videtur, nisi ad nos descendat. Quasi verò, si ad se nos euehat (nempe per fidem) non aequè potiamur eius præsentia.* Et infra. *Necesse non est, Christum elicere in terras, vt nobis sit cõiunctus*: quia scilicet sola fide sufficièter nobis coniungitur. Hinc Pless. li. 4. de Eucharistia c. 1. disertè fatetur, Christum non aliter manducari & bibi in Eucharistia, quàm in Baptismo, aut in verbo Dei, seu Euangelio, quia non aliter manducatur & bibitur, quàm sola fide.

4 In his 3. propositionibus continetur doctrina Calvinistarum, in qua ipsi cum Berengario, Vviclefo & Zyvin

Zyvinglianis consentiunt ; & à Catholicis discrepant. Catholici sic docent. Primò, Christum non tantum in cœlo, sed etiam in Eucharistia verè, realiter & substantialiter præsentem esse. Secundò, verba illa, *Hoc est corpus meum*, propriè, non figuratè intelligenda esse. Tertiò, non sola fide, sed verè, realiter & substantialiter Christum in Eucharistia manducari.

CAPVT III.

Caluiniſta ſeiſſos ingulant?

HOC breuiter ostendam, discurrendo per singulas propositiones iã allatas. *Prima* est, corpus Christi nõ alibi esse, quã in cœlo, ac proinde tâto interuallo distare ab Eucharistia, quanto cœlum abest à terra. Hãc euertit Calvinus lib.4. instit. c.17. §.10. his verbis ; *Omninò isthæc piis tenenda est regula, vt quoties symbola vident à Deo instituta, illic rei signate veritatem adesse certo cogitent ac sibi persuadeant.* Et in cap.11. prioris ad Corinthios; *Christus visibile illud symbolum nobis porrigendo, vna dat etiam nobis suum corpus. Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos ludat: Proinde illud mihi est extra controuersiam, veritatem hic cum suo signo coniunctam esse.* Quid clariùs? Ait veritatem cum suo signo, id est, corpus Christi cum symbolo panis coniunctum esse, ac proinde, quando symbolum illud nobis porrigitur, simul porrigi corpus Christi, quod per illud repræsentatur. Euertit ergo, quod antea dixerat, corpus Christi non esse coniunctum, cum pane, sed tanto interuallo ab eo distare, quanto abest cœlum à terra.

2 *Alter*a propositio est, verba illa Christi, *Hoc est corpus meum*, non propriè, sed figuratè intelligenda esse, vt sensus sit ; *Hoc est corpus meum*, id est, *Hic panis est signum seu figura corporis mei.* Hanc etiam euertit Cal-

uinus: Nam cum antea docuisset cum Zvvinglio, panem esse signum seu figuram corporis Christi absentis, id est, in cælo, & non alibi existentis; postea oppugnans Zvvinglium, asseruit, panem esse signum corporis Christi præsentis, & sic incautè seipsum iugulauit. Hoc partim patet ex locis iam citatis; ex libello de cœna Domini in fine, vbi cõtra Zvvinglium & Oecolampadium sic ait: *Dum nimis studiosè ac diligenter in hoc toti incumbabant, ut assererent panem & vinum corpus & sanguinem Christi vocari, quod ipsorum signa sint; non cogitarunt sibi hoc interea simul agendum, ut adiungerent, ita signa esse, ut nihilominus veritas cum eis coniuncta sit.* Vbi nota Calvinum agnoscere duplex signi genus. Quoddam nudum seu vacuum, quod rem signatam repræsentat tantum, sed non exhibet: quo pacto imago Cæsaris repræsentat Cæsarem, sed non exhibet: Et figuræ veteris testamenti repræsentabant, sed non exhibebant Christum. Aliud non nudum & vacuum, sed coniunctum cum re signata: quia non tantum repræsentat illam, sed etiam exhibet. Et huius generis signum vult esse panem Eucharisticum. Huc spectat, quod lib. 4. c. 17. §. 21. ait: *Et si symbolum à re signata differt, quia tamen rem, cui repræsentanda consecratum est, non figurat tantum, ceu nuda & inanis tessera, sed etiam verè exhibet: cur non eius appellatio in ipsum iure competat? Quod si humanitus excogitata symbola, quæ imagines sunt rerum absentium potius, quàm notæ præsentium, quas etiam ipsas fallaciter sæpe adumbrant, earum tamen titulis interdum ornantur: quæ à Deo sunt instituta, multo maiori ratione, rerum nomina mutuuntur, quorum certam minimeque fallacem significationem semper gerunt, & adiunctam habent secum veritatem.* Hoc loco probat Calvinus, panem rectè vocari corpus Christi, tali argumento: Quando signum non tantum repræsentat, sed etiam verè exhibet rem signatam, tunc rectè vocari potest

nomine rei signatæ: At panis Eucharisticus non solum repræsentat, sed etiã verè exhibet corpus Christi: Ergo panis Eucharisticus rectè vocari potest corpus Christi præsens esse in Eucharistia, quod tamen Calvinus antea negauerat: Ergo seipsum destruit.

3 Tertia propositio est, corpus Christi non aliter percipi & manducari, quàm sola fide. Hâc dupliciter euerit Calvinus. Primò, quia oppugnat Zvinglianos, qui fidei manducationem admittunt. Sic enim de iis loquitur lib 4. c. 17. §. 5. *Sed hoc non perinde conuenit inter omnes, qualis sit eius participandi ratio. Sunt enim, qui manducare Christi carnem, & sanguinem eius bibere uno verbo definiunt, nihil esse aliud, quam in ipsum Christum credere. Sed mihi expressius quiddam ac sublimius videtur voluisse docere Christus in præclara illa Concione, ubi carnis sue manducationem nobis commendat. Secundò, quia expressè docet cum Plessæo, corpus Christi verè, realiter, & substantialiter à nobis manducari, ac proinde non sola fide. Sic enim habet in libello de cœna Domini; *Necesse est, nos in cœna verè corpus & sanguinem Christi recipere. Et infra; Intelligimus Christum nobis in cœnam veram propriamque corporis & sanguinis substantiam donare. Et in cap. 11. prioris ad Corinthios; Concludo, realiter, ut vulgò loquuntur, nobis in cœna dari corpus Christi, Et lib. 4. inst. c. 17. §. 32. in sacra cœna iubet me sub symbolis panis ac vini corpus & sanguinem suum sumere, manducare ac bibere. Nihil dubito, quin & ipse verè porrigat, & ego recipiam. Et Plessæus lib. 4. de Eucharistia c. 2. Dum sacra cœna ex præscripto Christi celebratur, Christum realiter & substantialiter recipimus.**

4 Vides opinor, Calvinum Caluino contrarium esse, & quod vno loco affirmat cum Zvinglio: altero negare contra Zvinglium, & consequenter contra seipsum. Neque hoc nouum est. Iampridem hoc vitium in illo notauimus, præsertim in quæstionibus Calvinisticis.

q. 2. vbi è multis collegi has contradictiones ex Caluino. 1. Fide credimus solam Ecclesiam inuisibilem ; fide credimus, non solam inuisibilem, sed etiam visibilem 2. Nemo potest saluari extra Ecclesiam visibilem : Filij fidelium, qui sine Baptismo decedunt, saluantur extra Ecclesiam visibilem, quàm ingressi non sunt.

3 Vnusquisque fidelis est certus certitudine fidei de sua iustitia & prædestinatione ; Nemo est certus se habere fidem. 4. Fides habet vim iustificandi: Fides, quoad iustificationem, est res merè passiuæ. 5. Nulla datur iustitia inhærens : Semper donamur iustitia inhærente, quando Deo reconciliamur. 6. Homo in statu innocentia liberè peccauit & poterat non peccare: Omnia fiunt Deo volente, & Dei voluntas est rerum necessitas. Hæ & similes contradictiones propè infinitæ sunt in Caluino. Rectè in illum conuenit illud Christi : *Omne regnum contra se diuisum desolabitur.*

C A P V T I V.

Caluinistæ non intelligunt, quid dicant.

IPse Caluinus hoc fatetur, vt iam ostendam. Dixerat prius cum Zvinglio, panem esse symbolum Christi absentis, eo quòd tanto interuallo abesset Christus ab Eucharistia, quanto abest cælum à terra. Postea asserunt contra Zvinglium, & contra seipsum, panem esse symbolum Christi præsentis, ita vt non solum repræsentaret, sed etiam re ipsa Christum nobis exhiberet. Videbat hæc duo non cohærere. Et tamen, vt superbum est hæreticorum genus, nec hoc, nec illud voluit reuocare, aut vllam repugnantiam in suis verbis agnoscere. Quid ergo? Prætendit rem esse difficilem & mysterij plenam, quæ nec verbis explicari, nec ingenio

com

comprehendi possit. Audi, quid dicat lib. 4. inst. c. 17. §. 7. *Nihil restat, inquit, nisi ut eius mysterij admirationem prorumpam, cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par esse potest. Et infra §. 10. Etsi autem incredibile videtur, in tanta locorum distantia penetrare ad nos Christi carnem, ut nobis sit in cibum; meminerimus, quantum supra sensus omnes nostros emineat arcana spiritus sancti virius, & quam stultum sit, eius immensitatem nostro modo velle metiri. Quod ergo mens nostra non comprehendit, concipit fides. Et Beza in tractatu de re Sacramentaria q. 9. Fatemur incomprehensibile esse mysterium Dei, quo fit, ut quod est, & manet in cælis, & non alibi: verè communicetur nobis, qui in terra sumus; & non alibi.*

2 Hic iterum vides morem & ingenium hæreticorū. Cùm in aperta contradictione deprehensos se vident, non contradictionem, sed mysterium interpretantur. Quæ potuit esse manifestior contradictio, quàm vno loco asserere, corpus Christi nusquã esse, nisi in cælo; & alio corpus Christi coniunctum esse in symbolo panis in Eucharistia? At Caluino & Beza, & non contradictio, sed mysterium est, quod intelligi nequeat. Audi simile exemplum in eodem Caluino. Docuit quodam loco peccata omnia Deo volente & decernente perpetrari. Obiiciebant Catholici, hoc consistere non posse cum scriptura, quæ ait, peccata fieri Deo nolente & prohibente: Non posse contrarias esse in Deo voluntates, quarum vna velit, altera non velit peccata ab hominibus committi. Quid Caluinus? Ait mysterium esse, quòd à nobis capi aut intelligi non possit. Sic enim habet lib. 1. instit. c. 18. §. 3. *Quod obiiciunt, si nihil eueniat, nisi volente Deo, duas esse in eo contrarias voluntates, quia occulto consilio decernat, quæ lege sua palam vetuit; facile diluitur, Quã facillè audiamus. Pergit igitur post pauca, & sic diluit; Quomodo Deus diuerso modo idem noluit fieri & velit,*

non capimus. Sanè, illa diluendi ratio est omnium facillima. Implica te mille contradictionibus; affirma, & nega, quod vis; vrgeant aduersarij; facile te expedies cum Caluino, hac voce; *Non capimus.* Mysteriam est.

3 Porro, ex dictis animaduerte, Caluinum labi in nōnam contradictionem. Nam in hac ipsa materia, de qua agimus, obiicit impossibile esse, vt idem corpus simul existat in diuersis locis. Vnde infert contra Catholicos, Christum non posse in cœlo simul esse, & in Eucharistia. At, si hoc impossibile est, quomodo erit possibile, quod Caluinus docet, Christum esse in cœlo, & non alibi; & tamen simul esse in Eucharistia? Nam hinc sequitur aperta hæc contradictio; *Christus in cœlo tantum; Christus non est in cœlo tantum.* Talis autem contradictio non sequitur ex Catholicorum assertionem. Bis ergo peccat Caluinus. Primò, quod in suo dogmate manifestam contradictionem committat. Secundò, quod velit suum dogma esse possibile, nostrum impossibile, cum tamen in nostro non appareat contradictio.

C A P V T V.

Caluiniſta ſcripturam corrumpunt.

1 **N**E longus ſim, vno verbo ostendam. Catholici è ſcriptura producant quatuor potiffimùm argumenta, quibus probāt Christum in Eucharistia præſentem eſſe. Caluiniſtæ nullum niſi corrumpant ſcripturam, poſſunt diſſoluere. *Primum* petunt ex figuris Eucharistiæ. *Alterum* ex promiſſione Ioannis 6. 51. *Panis, quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita.* *Tertium*, ex inſtitutione, Matth. 26. 26. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur.* *Quartum* ex vſu 1. Cor. 10. 16. *Panis quem*
fran

frangimus, nonne participatio corporis Domini est: Et cap. 11.
 27. *Quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Hæc, inquam, sunt argumenta Catholicorum, quæ doctè & copiosè persequitur Bellarminus lib. 1. de Eucharistia cap. 3. & sequentibus.

2 Ego relictis aliis, vno solo, quod ex institutione sumitur, contentus ero, cuius vim Calvinistæ, nisi corrupto textu, nunquam effugient. Est autem tale. Christus instituit Eucharistiam his verbis; *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur.* At hæc verba debent propriè, non autem figuratè intelligi: Ergo corpus & sanguis Christi propriè, & non figuratè sunt in Eucharistia. Minor, in qua tota difficultas est, probatur ex illis verbis Luc. 22. 20. *Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis funditur.* Vbi illud relatiuum, *Qui*, refertur ad calicem, vt patet ex Græco textu, qui sic habet: τὸ τοῦ ποτήριον, ἢ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματι μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. id est; *Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis effunditur.* Ex quo loco sic argumentor: In illo poculo, quo Christus tradidit Apostolis bibendū in cœna Eucharistica, vel erat propriè & verè vinum, vel propriè & verè sanguis Christi. Nam potuit propriè & verè esse vinum, quia poculum vino non est effusum pro salute nostra. Christus autem loquitur de poculo, quod pro salute nostra effusum est. *Hoc*, inquit, *est poculum in meo sanguine*, (vel poculum mei sanguinis) *quod pro vobis effunditur.* Necessè ergo est, in illo poculo fuisse verè & propriè sanguinem Christi.

3 Hic omninò premuntur Calvinistæ. Nec apparet vllam effugium. Vidit hoc Beza Caluini discipulus, & præ desperatione, cum aliud non posset, maluit textum deprauare, quàm errorem deserere. Sic igitur verba Christi

Christi mutauit : τὸ το ποτήριον , ἢ κατὰ Διαθήκην ἐν τῷ αἵματι μου , τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνομένῳ. id est , *Hoc poculum nouum testamentum in meo sanguine , qui pro vobis effunditur* , Audax facinus. Ipsemet Beza fatetur, in omnibus Græcis codicibus haberi ; *Hoc est poculum in meo sanguine , quod pro vobis effunditur* : & tamen omnibus refragantibus, reponit hæc verba, *Hoc est poculum in meo sanguine, qui pro vobis effunditur*. Bezam sequuntur alij Calvinistæ. Sed plerique non aduertunt fraudem. Si aduertent, nihil dubito, ad sanio rem mentem redirent potius, quàm in errore tam manifesto persisterent.

4 Nimirum hic est candor Calvinistarum in tractandis & exponendis scripturis. Et vt omnia impunè ipsis liceant, non admittunt vllum Iudicem in terris. Quisq; suo spiritu ducitur. Hinc tot nouæ, inauditæ & monstrosæ verbi Dei interpretationes. Et quod hodie placet vni, cras displicet aliis. Nusquam certo vestigio consistunt. Sed de hac re alias. Nunc satis sit monuisse, Calvinistas non modo interpretari, sed etiam corrumpere scripturam pro suo arbitrio solere.

CAPVT VI.

Caluinista repugnant Patribus.

IS Anè, qui scripturam tam indignè tractât, non reuerebuntur authoritatem Patrum. Video autem Calvinistas dupliciter in hoc genere peccare. Primò, quod apertè repugnēt Patribus. Secundò, quod nihilominus populo persuadeant, Patres ipsis patrocinari. Sic enim loquitur Calvinus in vltima admonitione ad Vvestphalum; *Constat vetustos omnes scriptores, qui totis quinque sæculis post Apostolos vixerunt, vno ore nobis patrocinari*. Verius dixisset; *vno ore nobis refragari*, Audiamus illos scriptores.

2. Origines Homilia 5. in diuersa loca Euangelij sic scribit; *Quando manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians teipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito, Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* Calvinus diceret; *Domine, cum sis tamen in caelo, non potes intrare sub tectum meum.*

3. Hilarius lib. 8. de Trinitate. *De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus, (nisi apud Calvinistas. Nunc etiam & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est. Calvinistæ deprauant Domini professionem, ut paulo ante vidimus; & fidem nostram oppugnant, asserentes non verè, sed figuratè carnem esse; nec verè, sed figuratè sanguinem esse.*

4. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi. 4. mystagogica; *Cum Christus ipse dicat, Hoc est corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Et infra; Aquam aliquando mutauit in vinum; & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutauit? Et iterum, Christophori erimus. hoc est, Christum ferentes, cum eius corpus & sanguinem in membra nostra receperimus. Itemque; Hoc sciens & pro certissimo habens, panem hunc, qui videtur à nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et vinum, quod à nobis conspicitur, tametsi gustui vinum esse videatur, non tamen vinum, sed sanguinem Christi esse. Quis dicat Cyrillum Caluino patrocinari? Nemo sane, qui hæc legerit.*

5. Ambrosius lib. 4. de Sacramento c. 4. *Panis est ante verba sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et in libro de mysteriis initiandis c. 9. Forte dicas, Aliud video; quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiatur? Et hoc nobis superest ut adhuc probemus. Quam is utimur exemplis, ut probemus non hoc esse, quod natura formauit, sed*

quod benedictio consecrauit: maioremque vim esse benedictionis, quam natura, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Vide ibidem, quæ sequuntur. Tandem post multa sic concludit; Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat; non potest eas, quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Vbi aperte loquitur de reali mutatione panis & vini in carnem & sanguinem Christi, quæ Calvinistæ oppugnant.

6. Optatus Mileuitanus lib. 6. contra Parmenianum. *Quid est altare, nisi sedes corporis & sanguinis Christi. Et infra Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregistis etiam calices Christi sanguinis portatores. Audite Calvinistæ. Calices, quos frangitis, Christi sanguinis sunt portatores, ut ait Mileuitanus. An is vobis patrocinator? Non opinor.*

7. Augustinus concione 1. in Psal. 33. *Ferebatur Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait; Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis. Non solum figuram corporis, ut putant Calvinistæ. Contra quos videtur Damascenus scripsisse li. 4. de fide c. 14. Non est, inquit, figura corporis & sanguinis Christi; absit enim hoc, sed est ipsum corpus Domini deificatum. Et Theophylactus in c. 26. Matth. Non dixit, Hoc est figura, sed, Hoc est corpus. Ineffabili enim operatione transformatur, etiam si nobis videatur esse panis.*

8. Nolo esse prolixior in citandis Patribus. Satis iam constat, non omnes uno ore Calvinistis patrocinari. Nisi patrocinari idem sit, quod refragari: Nihilominus in tanta luce, tam impudentes sunt aduersarij, ut quorundam Patrum authoritatem obiectare nobis audeant. Aiunt quosdam docere Christum esse in Eucharistia tanquam in signo. Sed facilis responsio est. Dixi supra Christum 4. modis præsentem esse in Eucharistia. 1. per signum seu figuram sui 2. per apprehensionem. 3. per effectum & operationem. 4. per seipsum. Patres ergo, qui dicunt

dicunt præsentem esse per signum, non negant præsentem esse per se ipsum. Vbi nota has duas loquendi formulas distinguendas esse; *Christus est in Eucharistia præsens per signum & figuram sui*; Et, *Christus est in Eucharistia præsens per signum & figuram sui tantum*. Prior vera est; posterior falsa.

CAPVT VII.

Caluinista diuinis miraculis confutantur.

1. **D**uplicia sunt miracula, vt notat D. Thomas 3. p. q. 29. art. 1. ad 2. Quædam sunt obiecta fidei quia creduntur. Quædam testimonia seu motiua fidei, quia iuuant vel confirmant fidem. Priora solent esse occulta, vt fides eorum sit magis meritoria. Posteriora debent esse publica & nota, vt possint fidem nostram testari & confirmare.

2. Vtrumque miraculorum genus reperitur circa Eucharistiam. Et quidem miracula prioris generis sunt potissimum quatuor. Primum est, quod substantia panis & vini conuertatur in carnem & sanguinem Christi. Secundum, quod accidentia panis & vini maneant sine subiecto. Tertium, quod corpus Christi existat sine extensione locali. Quartum quod existat in diuersis locis. Hæc occulta sunt, neque sub sensum cadunt.

3. Miracula posterioris generis, quibus confirmari potest præsentia Christi in Eucharistia, sunt varia; Quædam contigerunt ante exortam hæresim Berengarij, vt videre est apud Cyprianum sermone de lapsis, Nicephorum l. 13. c. 7. Sozomenum l. 8. c. 5. Prosperum in libro de prædicationibus p. 4. c. 6. Gregorium l. 2. Dialogorum cap. 24. & l. 3. cap. 3. Petrum Diaconum in vita

eiufdem Gregorij. Alia contigerunt post exortam hærefim Berengarij, de quibus fcribit Pafchafius in libro de corpore & fanguine Domini cap. 14. Et Guidmundus l. 3. de facramento. Et his miraculis ipfe quoque Berengarius ad eiurandam hærefim permotus eft. Alia cōtigerunt post Ioannem VViclefum, qui Berengarij hærefim renouauit, vt conftat ex Thoma VValdenfi tom. 2. de facramentis capite 63. vbi refert, fe præfente Londini in Ecclefia S. Pauli quemdam VVicleffitam ab Epifcopo Cantuarienfi iuffum effe adorare Euchariftiam & confiteri præfentiam Chrifti. Hunc cum facere recufaret, refpondiffe: araneam effe digniorem ueneratione, quàm Euchariftiam. Mox horribilem araneam ex fummo templi tecto in os blafphemi defcendiffe, & vix multorum manibus prohiberi potuiffe, quo minus ad linguam & fauces penetraret.

4. Porrò hæc miracula poffunt ad tria capita reuocari. Quædam continent fingularia Dei beneficia, quæ ex fide præfentiæ Chrifti in Euchariftia, conferuntur fidelibus, vt funt reftitutio fanitatis, expulfio demonum, liberatio à naufragio vel incêdio, & fimilia. Quædam continent pœnam feu vltionem eorum, qui non credunt, vel rident præfentiam Chrifti in Euchariftia. Exempla paffim obuia funt. Quædam denique continent vifiones, quibus Chriftus in Euchariftia fub forma pueri vel carnis apparuiffe legitur, vt patet ex Algero lib. 1. de facram. c. 3. & ex alijs. Et quidem prima funt potiffimum propter fideles: media propter infideles: poftrema propter dubios.

5. Hinc fumo tria argumenta contra Calviniftas. *Primum eft*: Illa fides non potefteffe falſa, quam Deus confirmat miraculoſis beneficijs: at fidem præfentiæ Chrifti in Euchariftia confirmat miraculoſis beneficijs: Ergo illa fides non potefteffe falſa. Maior per ſe nota eſt,

est, quia Deus, cum sit prima veritas per essentiam, non potest confirmare falsitatem seu mendacium. Minor patet ex Cypriano, Nicephoro & aliis authoribus supra citatis, qui scribunt multos inuocando Christum in Eucharistia impetrasse ab eo sanitatem & alia beneficia miraculosa: quæ proculdubio non impetrassent, si Christus in Eucharistia præsens nõ esset. Faciamus aliquem esse, qui putet Christum esse præsentem in lapide, & ex illa priuatione imploret sanitatem à Christo tanquam in lapide existente. An impetrabit? Nemo dixerit. Cur ergo impetrat, qui in Eucharistia præsentem putat, nisi quia reuera præsens est:

6. *Alterum argumentum est*; Deus non solet eos miraculosè punire; qui aliquid dicunt, vel faciunt ex vera fide: at miraculosè punit illos, qui negant, vel rident præsentiam Christi in Eucharistia: Ergo eam negando vel ridendo; non agunt ex vera fide. Minor patet ex Thoma VValdensi, & aliis authoribus citatis: Refert Optatus Mileuitanus, quosdam suis canibus Eucharistiam obiecisse, & mox ab ipsis canibus, quasi iniuriam Christo factam vindicantibus dilaniatos ac discerptos esse. Similia passim occurrunt apud alios scriptores.

7. *Tertium argumentum est*; Qui reuera in fide dubij sunt, & à Deo veritatem in simplicitate quærunt, non solent à Deo illudi falsis apparitionibus: Ergo quando apparet illis Christus in Eucharistia sub forma pueri vel carnis, non est falsa apparitio: Ergo per eam significat Deus, non amplius dubitandum esse, quin Christus secundum carnem & sanguinem præsens sit in Eucharistia.

8. Facile video, quid responsuri sint Calvinistæ. Dicent, falsum esse, miracula illa à Deo fieri, nec esse vera miracula, sed præstigias dæmonum, & meras illusio-

nes. Nimirum Pharisæis similes sunt qui cum Christus faceret miracula, & turbæ mirarentur; dicebant, *In Beelzebub demoniorum principe eiicit demonia*. Et sane alia responsio à Calvinistis expectari non poterat. Qui enim, desperata causa, scripturæ textum audent deprauare, & sanctorum Patrum testimonia aspernari; quomodo verisimile est, de miraculis bene loqui & sentire eos posse? Nihilominus prudens lector facile aduertit, quid de tali hominum genere existimandum sit, qui omne præsidium suum in impudentia, & negandi libidine collocatum habent.

C A P V T V I I I .

Caluinista nullo fundamento subnixi sunt.

1. **O** Stendi hæctenus, Calvinistas & apertis scripturæ testimonis, & auctoritate Patrum, & diuinis miraculis confutari: Imò & sibi ipsis contrarios esse. Vnde facilè apparet, nihil solidi fundamenti pro sua opinione stabilienda habere eos posse, Nihilominus, qui, omnium hæreticorum mos est, hinc inde corradunt aliquot argumenta, præsertim ex scripturis, Patribus, & ratione naturali, quæ quanti momenti sint, paucis examinandum est.

2. Ac primò contendunt hæc verba, *Hoc est corpus meum*, non posse propriè, sed debere figuratè accipi. Hoc autem probant à simili, quia hæ locutiones figuratæ sunt: *Agnus est phase, Petra erat Christus, Ego sum vitis, septem boues sunt septem anni*; Ergo etiam hæc est figurata; *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*. Respondeo. Quidquid sit de antecedente neganda est consequentia. Nam si ille modus argumentandi valeret, totum argumentum retorqueri posset in aduersarios, hoc modo;

modo; Hæ locutiones sunt propriae; *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui: Paulus est doctor gentium; Petrus est Apostolus, Judas est proditor*: Ergo etiam hæc est propria; *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*. Nunc quæro ex Calvinistis, an hæc mea consequentia sit bona, nec ne? Si bona est, iam vicimus. Si mala est cur suam volunt esse bonam? Est enim eiusdem generis & valoris.

3. Sed urgent; Hæc verba, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, debent eodem sensu intelligi, quo ista; *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*: sed hæc intelliguntur figuratè: Ergo & illa. Minor probatur, quia duplex figura est in illis verbis, Vna in nomine calicis, altera in nomine testamenti. Nam calix sumitur pro vino tanquam continens pro contento per metonymiam. Similiter testamentum sumitur pro signo vel figura testamēti. Non enim vinum aut sanguis, est propriè testamentum, sed signum testamenti. Vnde Matth. dixit; *Hic est sanguis meus novi testamenti*, non autem, *Hic est sanguis meus novum testamentum*. Confirmatur primò, quia si vinum aut sanguis esset propriè testamentum, iam singulis diebus renouaretur testamentum Christi, & præcedens antiquaretur. Secundò, necesse esset Christum sæpe mori, testamentum enim non valet, nisi intercedente morte testatoris.

4. Respondeo, Dupliciter peccat hoc argumentum. Primò, quia malè infert. Tametsi enim daremus hanc locutionem esse figuratam, *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*; non tamen sequeretur, hanc etiam figuratam esse, *Hic est sanguis meus*. Pater in exemplo domestico. Nam hæc propria est, *Bibe hoc vinum thenarium*, Hæc figurata, *Bibe hunc calicem*. Non ergo licet ab vna argumentari ad aliam. Secundò, nego vllam figuram esse in illis verbis; *Hic calix novum testamentum est in meo*

sanguine. Ac primò, quod in nomine calicis non fit, sic ostendo. Nam illa verba, *Hic calix in meo sanguine*, Hebraismum sonant, & perinde valent, ac si dicas, *hic calix mei sanguinis*, vt habemus in Canone Missæ. Atqui in his verbis nulla planè est figura. Sicut enim propriè dicimus. *Hoc est vas aque*, *Hæc est amphora vini*: ita similiter *Hic est calix sanguinis*. Item sicut propriè dicimus, *Bibite ex illo vase*, vel *ex illa amphora*; Ita etiam propriè, *Bibite ex illo calice*.

5. Nec in nomine Testamenti est vlla figura. Nam testamentum propriè dictum duo significat. Primò, voluntatem, seu dispositionem, seu promissionem & pactum testatoris. Secundò, authenticum instrumentum, quo continetur voluntas, dispositio, vel promissio testatoris; aut quo applicatur nobis ius ad hæreditatem à testatore promissam. Hoc modo propriè vocari possunt testamenta, non solum Biblia, quibus continetur voluntas Dei testantis & promittentis; sed etiam sacramenta, quibus applicatur nobis ius ad hæreditatem à Deo promissam. Vnde Circumcisio, quæ erat sacramentum veteris legis, per quod dabatur Iudæis ius ad terram promissionis, propriè vocatur testamentum, vt patet ex illo Ecclesiast. 44. 21. *In carne eius stare fecit testamentum*. Eadem Circumcisio dicitur etiam fœdus & signum fœderis, Gen. 17. v. 10. & 11. Et vtrumque propriè. Erat enim signum fœderis: vt fœdus accipitur pro diuina promissione. Et simul erat fœdus, vt fœdus accipitur pro instrumento, quo applicatur promissio: Inter omnia autem sacramenta præcipuè Eucharistia dicitur testamentum, tum quia est authenticum instrumentum, quo confertur nobis ius ad æternam hæreditatem; tum etiam, quia continet apertissimam præsentationem effusionis sanguinis Christi, quo sancitum est nouum testamentum, & à quo suam vim ha' et

6. Ex

6. Ex his patet, quomodo propriè dictum sit, non solum à Mathæo & Marco, *Hic est sanguis meus novi testamenti*; sed etiam à Luca & Paulo, *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*. Nam illi sumunt nomen testamenti pro voluntate & promissione testatoris; hi pro instrumento illius promissionis. Vnde sensus Mathæi & Marci est; *Hic est sanguis meus novi testamenti*, id est, *Hic est sanguis, quo sancitur voluntas, pactum & promissio Dei*, Sensus autem verborum Lucæ & Pauli est, *Hic calix sanguinis mei est novum testamentum*, id est, Hoc sacramentum Eucharistiæ sub specie vini, est authenticum instrumentum, quo applicatur nobis ius ad hæreditatem à Deo promissam.

7. Solutum est argumentum. Ad 1. confirmationem dico, sanguinem Christi sub specie vini contentum esse quidem propriè dictum testamentum, iuxta sensum iam explicatum; non tamen sequi inde, singulis diebus renouari testamentum sed tantum repeti. Nam celebratio Eucharistiæ, quæ quotidie fit, non est noua institutio testamenti, sed eiusdem repetitio. Vnde sicut vnum idemq; testamentum ciuile, quod in charta scriptum est, potest sæpe describi, sine vlla sui mutatione, sic Eucharistia potest sæpe repeti, & tamen non idè mutari. Ad 2. dico non esse necesse, Christum quotidie mori, etiam si quotidie repetatur testamentum. Non enim requiritur mors testatoris ad repetendum, sed ad sancendum & confirmandum testamentum.

8. Secundum argumentum sumunt aduersarij ex illis verbis Matt. 26, 29. *Non bibam amodò de hoc genimine vitis vsque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*. Hæc enim verba dicta sunt à Christo post consecrationem calicis: Ergo post consecrationem fuit vinum in calice: Ergo non fuit sanguis Christi, nisi figuratè. Respondeo. Christus duo dixit discipulis.

pulis. Primò, se non amplius manducaturum Pascha cum ipsis. Secundò, nec amplius bibiturum vinum. Vtrūque dixit in cœna Paschali ante institutionem Eucharistiæ. Hoc patet ex Luca, qui ca. 22. v. 15. sic scribit; *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc nō manducabo illud donec impleatur in regno Dei, Et accepto calice gratias egit & dixit; Accipite & dividite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.* Hæc Lucas; qui deinde subiungit institutionem sacramenti Eucharistiæ, Vnde patet, alium fuisse calicem vini, de quo Christus dicebat se non amplius bibiturum; & alium fuisse calicem sanguinis, de quo nihil tale dixit. Vtriusque calicis meminit Lucas loco citato. Obiicies; Matthæus & Marcus narrant, Christum post institutionem Eucharistiæ dixisse, se non amplius bibiturum de vino. Respondeo. Lucas narrat, dixisse ante institutionem. Constat autem Lucam narrare rem eo ordine, quo contigit; reliquos non item. Primò, quia sicut Christus dixerat se non amplius bibiturum de vino, sic dixerat, non amplius manducaturum Pascha: Hoc autem dixit ante institutionem Eucharistiæ: Ergo & illud. Secundò, quia illa verba, *Donec illud bibam novum in regno Patris mei*, non possunt intelligi nisi de cœlo: At in cœlo non erat bibiturus sanguinem suum, nec verè, nec metaphoricè; vinum autem metaphoricè bibiturus erat iuxta illud Lucæ 22. 20. *Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.* Ergo non de sanguine, sed de vino dixit, *Non bibam amodo de genimine vitis.*

9. Tertium argumentum sumunt ex illo, 1. Corint. 10, 3. *Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt & omnes eundem potum spirituales biberunt.* Hinc colligunt, Iudæos manducasse eandem escam spiritualem, quam
nos

nos manducamus: at illi manducauerunt corpus Christi tantum in figura, idq; per solam fidem: Ergo nos eodem modo manducamus. Respondeo, Dupliciter hic peccant Calvinistæ. Primò, quia Apostolus non dicit, Iudæos manducasse nobiscum eandem escam, sed ipsos inter se eandem manducasse. Sic enim habet; *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt.* Ex quibus verbis patet, Apostolum non conferre Iudæos nobiscum, sed illos ipsos inter se. Vult enim ostendere tametsi omnes tam boni quàm mali perceperint eadem Dei beneficia: non tamen omnes placuisse Deo. Vnde mox subdit; *Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo.* Secundò peccant Calvinistæ, quia volunt Apostolum loqui de manducatione spirituali per fidem quæ secundum, ipsos est propria electorum. Hoc autem falsum est, quia loquitur de manducatione, quæ communis erat bonis & malis, vt ex dictis patet.

10. *Quartum* sumunt ex illo Ioannis 12. 26. *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* At ministri Christi non sunt in Eucharistia: Ergo nec Christus. Respondeo. Aduersarij videntur mihi nugari in citandis scripturis. Quid si retorqueam argumentum hoc modo; *Vbi sum ego, illic & minister meus erit:* At ministri Christi non sunt in cruce inter duos latrones: Ergo nec Christus. Sed ad rem. Sensus verborum Christi est hic; Ministri mei erunt mecum in regno cœlorum. & videbunt gloriam meam, vt clarè exprimitur cap. 17. 24. *Pater volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam.*

11. Eiusdem notæ sunt multa alia, quæ omitto, ne in re serua ludere videamur. Ex Patribus nihil adferunt aduersarij, quod responsione indigeat. Videantur, quæ dicta sunt cap. 6. circa finem. Vnum superest argumentum

mentum ex ratione naturali petitum, quod est tale: *Impossibile est, ut idem corpus simul existat in diuersis locis: at- qui corpus Christi post ascensionem est in cœlo, & ibi mansu- rum est: Ergo non potest simul esse in altari.* Respondeo. Ma- ior propositio neganda est. Nec aduersarij possunt illâ probare, nisi emendicando rationes quasdam proba- biles ex scholasticis Theologis, & earum solutiones omittendo. Quæ autem sint illæ rationes, & quomodo dissolui debeant, commodius explicabitur inferius, cum sententia Catholicorum de hac tota re ponetur.

C A P V T I.

Caluinistæ meritiò suspecti esse debent.

EX dictis colligi possunt hæ causæ, cur merito suspecta esse debeat Calvinistarum de Euchari- stia sententia. 1. quia seipsam destruit. 2. quia tam obscu- ra & implicata est, ut ne ab ipsis quidē Calvinistis ex- plicari aut intelligi possit. 3. quia defendi nequit, nisi corrumpendo & deprauando sacram scripturam. 4. quia repugnat Patribus, & toti antiquitati. 5. quia di- uinis miraculis confutata est. 6. quia nullo firmo fun- damento est subnixa.

2. Addo alias duas causas. *Vna est, quòd Zvinglius fateatur se eam accepisse à nocturno spiritu.* Hic autem spiritus merito suspectus est. Primò, quia ipsemet Zvinglius, cui apparuit, de eo sic loquitur; *Ater fuerit, an albus, nihil memini.* Secundò, quia Gretzerus noster in disceptatione de sôno Zvinglij, prolixè probat, fuisse dæmonem. Idem affirmant Lutherani. Nec Calvinistæ omninò id negant. Hoc patet ex Dauide Paræo, Calui- nista Heidelbergési, in prælectionibus catechisticis in solutione cuiusdam argumenti Lutheranorum, Lu- therani

therani sic argumentantur: *Doctrina Calvinista de Eucharistia, profecta est à demone, qui eam Zwinglio inspiravit: Ergo non potest esse vera.* Respondet Paræus, retorquendo argumentum hoc modo: *Doctrina Lutherana de abroganda Missa est etiam à demone inspirata: Ergo similiter non potest esse vera.* Perinde agunt, vt Pœta cecinit: *Væ tibi tu nigra dicebat cacabus olla.*

3. *Altera est, quod Iudas proditor credatur fuisse primus author huius doctrinæ Calvinistarum, vt plerique colligunt ex Euangelio Ioannis cap. 6. Nam cum Christus dixisset: Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, (nempe præsentiam corporis mei in Eucharistia,) cõtinuo subiungit Ioannes: Sciebat enim ab initio Iesus, qui essent non credentes, & quis traditurus esset eum.* In quem locum ita scribit Augustinus tract. 27. in Ioannem: *Sunt quidam, qui non credunt; & ideo non intelligunt, quia non credunt.* Et paulo post: *Ibi erat & Iudas, qui mansit ad insidiandum, non ad intelligendum.* Et Chrysostomus Hom. 46. in Ioannem; *Intuere Christi sapientiam. Neque Iudam manifestavit, neque latere voluit. Illud, ne impudentius contenderet. Hoc ne latere arbitratus, licentius auderet.* Prius ergo eum non credentibus annumeravit, cum diceret; *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt.* Cum autem in malitia perseveraret, vehementius arguit. *Vnus, inquit, ex vobis diabolus est.* Ecce quem ducem sequantur Calvinistæ. Eum, qui Christo teste, diabolus est. Eum, qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum, Act. 1. 16.

De Cœna Lutheranorum, seu de transubstantiatione.

HActenus contra Calvinistas ostensum est Christũ esse præsentem in Eucharistia. Nunc inter Catholicos & Lutheranos manet disceptatio, quomodo fiat præsens.

præfens, Catholici docent fieri per transubstantiationem, id est, per conuersionem totius substantiæ panis & vini in corpus & sanguinem Christi. Lutherani volunt manere substantiam panis & vini cum corpore & sanguine Christi; ideoque negant hæc conuersionem asserentes Christum fieri præsentem, vel per vbiuitatem, vel per vnionem hypostaticam Christi cum pane & vino, vel certè per simplicem couiunctionem vnus cum altero. Hæc omnia examinanda sunt hoc ordine 1. An Christus fiat præfens per vbiuitatem. 2. An per vnionem hypostaticam. 3. An per simplicem cõiunctionem. 4. An per transubstantiationem. Reliqua quæ subtiliter disputari solent de transubstantiatione, commodius tractabimus infra, cum Catholicorum doctrina explicabitur.

C A P V T I.

An Christus fiat præfens in Eucharistia per vbiuitatem?

1. **A**ffirmat Lutherus in libello, qui inscribitur, *Confessio Martini Lutheri de cœna Domini*, Brentius in apologia pro confessione VVirtembergensi, in tractatu de cœna Domini, Illyricus in libro de ascensione Domini, Smidelinus in thesibus de maiestate Christi hominis, & plerique alij Lutherani, qui defendunt vbiuitatem, excepto Kemnitio, qui licet vbiuitarius sit in libro de duabus Christi naturis, tamen in examine Concilij Trident. Sess. 13. cap. 4. dicit, fundamentum præsentiae corporis Christi non esse vbiuitatem.

2. Hi authores nituntur his fundamentis. Primò, quod humanitas Christi hypostaticè vnita sit personæ verbi.

verbi. Secundò, quod hæc vnio hypostatica sit idem, quod communicatio idiomatum; Et in eo consistat, quod attributa diuina realiter vnita & communicata sint humanitati Christi. Tertio, quod ex hac reali cõmunicatione fiat, vt humanitas Christi verè sit omnipotens, omniscia, vbique præsens. Vide Brentiũ in l. de maiestate Christi hominis, & Smidelinum loco citato.

3. Primum fundamentum verum est; reliqua falsa. His oppono has propositiones, quæ verissimæ sunt. *Prima est.* Vnio hypostatica distinguitur à communicatione idiomatum seu attributorum diuinorum, & consistit in communicatione subsistentiæ Verbi. Probatur primò, quia in Christo sunt duæ naturæ, & vna persona: Ergo vna subsistentia: Ergo vel ambæ naturæ subsistunt per subsistentiam verbi, vel ambæ per subsistentiã humanam creatam: Non posterius: Ergo prius. Ergo verbum diuinum communicauit suam subsistentiam humanitati, & in eo consistit vnio hypostatica. Secundò, probatur argumento Concilij Toletani 6. c. 1. quia solus filius Dei est incarnatus: ergo vnio facta est per excommunicationem eius, quod est proprium filij; non eius, quod est commune aliis personis: sed sola subsistentia filij est propria filio; attributa autem omnia essentialia sunt cõmunia tribus personis: Ergo vnio hypostatica facta est per communicationem solius substantiæ. Tertio, quia Pater æternus communicauit filio omnia attributa perfectissimè; & tamen quia subsistentiam suam non communicauit, non sunt vniti hypostaticè, sed potius distincti hypostaticè: Ergo vnio hypostatica non consistit in communicatione attributorum, sed solius subsistentiæ.

4. *Secunda propositio.* Ex vnione hypostatica sequitur communicatio idiomatum, quæ non consistit in reali communicatione attributorum diuinorum facta

facta humanitati; sed tantum in eo, quod ratione vnionis hypostaticæ diuina & humana prædicata de eadem persona verè prædicentur. Hæc propositio habet tres partes. Prima est, quod communicatio idiomatum sequatur ex vnione hypostatica. Hæc partim ex dictis, partim ex dicendis erit manifesta. Altera est, quod communicatio idiomatum non consistat in reali communicatione attributorum diuinorum facta humanitati. Ratio est, quia dupliciter intelligi potest, attributa diuina communicari humanitati. Primò, quod vniantur illi, tanquam instrumento, per quod diuina omnia operatur. Secundò, quòd sic vniantur illi, vt illam constituent formaliter sapientem, omnipotentem, vbique præsentem. Prior modus non sufficit. 1. quia propria perfectio principalis agentis non potest propriè & verè prædicari de instrumento: Ergo si humanitas est tantum instrumentum diuinitatis, non licebit dicere, humanitatem esse omnipotentem & vbique præsentem, quod tamen dicunt aduersarij. 2. quia verbum diuinum non operatur per humanitatem, tanquam per instrumentum, secundum omnia attributa, sed tantum secundum aliqua: Ergo hic modus non sufficit ad communicationem omnium attributorum, & præsertim omni præsentia, quæ non est principium operandi. Posterior modus est falsus & impossibilis. 1. quia attributa essentialia pertinent ad naturam & essentiam Dei: at vnio non est facta in natura & essentia: Ergo nec in attributis. 2. quia vnum attributum est de essentia alterius: at impossibile est omnia formaliter esse communicata humanitati, cum humanitas formaliter non sit infinita, nec æterna, nec actus purus, nec ens per essentiam: Ergo etiam impossibile est, aliqua formaliter communicata esse. 3. quia Patres & Concilia agnoscunt tantum triplicem vnionem, nempe essentialem, accidentalem,

talem & personalem. Essentialem constituunt Euty-
chiani, accidentalem Nestoriani; personalem Catho-
lici. Si ergo Lutherani volunt attributa diuina commu-
nicata esse humanitati, vel id volunt factum esse per
unionem essentialem, & tunc sunt Euty-chiani: vel per
accidentalem, & tunc sunt Nestoriani, vel per persona-
lem; & tunc debent nobiscum dicere, factam esse unio-
nem in persona, non autem immediatè in natura. Ter-
tia pars est, communicationem idiomatum in eo con-
sistere quod ratione unionis hypostaticæ, diuina & hu-
mana prædicata de eadem persona verè prædicentur.
Hæc est communis sententia Patrum & Conciliorum.
Et probatur ratione, Quia quando duæ formæ vel na-
turæ in eodem supposito realiter uniantur, de eodem
possunt verè prædicari in concreto; quo pacto rectè di-
cimus, Petrus est intelligibilis, sensibilis, corruptibilis,
coloratus, calidus, & sic deinceps. Atqui in Christo duæ
naturæ substantialiter uniantur eidem supposito; nem-
pe diuina & humana: Ergo possunt de eodem supposi-
to verè prædicari: Ergo rectè dicimus, Christus est
Deus, Christus est homo. Item Christus est mortalis,
Christus est immortalis.

5 *Tertia Propositio.* Humanitas Christi non est ubique
præsens per omnipræsentiam seu immensitatem diui-
nam & increatam. Sequitur ex dictis, quia attributa di-
uina non possunt formaliter communicari humanitati
Christi: Ergo sicut humanitas Christi non potest esse
formaliter æterna & infinita; ita nec formaliter immen-
sa & ubique præsens. Adde, si Christus secundum hu-
manitatem esset ubique, quomodo defendi posset,
Christum verè descēdisse ad inferos, resurrexisse, ascen-
disse, venturum ad iudicium? Respondent Lutherani
Christum non esse vsum omnipræsentia, nisi post re-
surrectionem. Vel, vt loquitur Smidelinus, fuisse ubiq;

præsentem in actu primo, non in actu secundo. Sed inanis est responsio. Primò, quia formales perfectiones non possunt re ipsa alicui convenire sine actu secundo. Non enim fieri potest, ut albedo sit in pariete, & tamè paries non sit albus? vel ut existentia sit in Petro, & tamen Petrus non existat, vel ut immensitas sit in Deo & tamen Deus nō sit immēsus: Ergo similiter fieri non potest, ut humanitas Christi ante resurrectionem habuerit immensitatem & omnipræsentiam, & tamè non fuerit immensa, nec ubique præsens. Secundò, quia Lutherani docent idèò humanitatem Christi esse ubique, quia est vnita personæ Verbi, quæ est ubique: sed semper in actu secundo est vnita personæ Verbi secundum ipsos. Ergo semper in actu secundo deberet esse ubique. Tertid, quia Christus ante resurrectionem consecrauit panem Eucharisticum, dicendo, *Hoc est corpus meum*: Vel ergo tunc erat ubique in actu secundo ratione vnionis hypostaticæ, vel non erat. Si erat falsum est, cepisse post ascensionem: Si non erat, ergo vi consecrationis fuit in Eucharistia, & non per ubi-quitatem, quod est contra Lutheranos.

6 *Quarta Propositio.* Christus non est præsens in Eucharistia, per ubi-quitatem. Hæc est principalis cōclusio huius quæstionis; Et manifestè conuincitur ex dictis. 1. quia ubi-quitas iam explosa est. 2. quia ante ascensionem fuit Christus in Eucharistia, & tamen non fuit per ubi-quitatem. 3. Hæc ubi-quitas destruit Eucharistiã, & necessitatem eius. Si enim corpus & sanguis Christi est ubique, quid necesse est consecrare hostiam? quid opus est ire ad templum pro Eucharistia? quid conquirentur aduersarij de subtracto calice? quid tantopere urgent vtramque speciem? Hoc argumentum obiicit sibi ipsi Lutherus in libello, qui inscribitur, quod verba Christi, *hoc est corpus meum*, adhuc firma stent. Sic enim

enim habet; Si corpus Christi est in omnibus locis, agendum deuorabo & belluabor ipsum in omnibus hospitibus, & in omnibus scutellis, poculis, cantharis. Postea sic respondet; Audi tu porce, canis fanaticus, aut quisquis fueris insulse asine etiamsi corpus Christi sit in omnibus locis, non tamen tu statim ipsum deuorabis vel belluaberis. Et infra; Ablego te in haram tuam porcorum, vel in tuum sterquilinum. Summa responsionis est, licet corpus Christi sit vbique, non tamen posse vbique capi. Ad dunt alij non posse vbique efficaciter & vtiliter capi, sed in sola Eucharistia. Vnde aiunt hoc discrimen esse inter panem Eucharisticum, & panem domesticum quod licet Christus in vtroque sit æquè præsens non tamen æquè prodest nobis in vtroque, quia in pane Eucharistico confert aliquem fructum spirituales, quem non confert in pane communi & domestico. Sed quæro, quis sit ille fructus spiritualis; Sane, secundum Lutheranos, duo spectari possunt in hac re, vnum est, vt quis excitet in se fidem iustificantem, & actu credat peccata sibi esse remissa per merita Christi. In hoc enim consistit ratio fidei iustificantis secundum aduersarios. Alterum est, vt reuera consequatur hunc fructum remissionis peccatorum. Sed vtrumque fieri potest in cibo & potu domestico extra Eucharistiam. Hoc ostendo quia Lutherani credunt Christum esse vbique: Ergo credunt illum esse in cibo & potu domestico. Ergo cum manducant cibum domesticum, possunt excitari ad fidem iustificantem, vt credant sibi remissa esse peccata per merita Christi, qui ibi præsens est. Hæc autem fides est certa & infallibilis, vt ipsi volunt; Ergo re ipsa consequuntur fructum remissionis peccatorum. Quid ergo necesse est, ad hunc fructum consequendum, ire ad Ecclesiam, & Eucharisticum panem manducare? Vides, tolli necessitatem Eucharistiæ, si admittatur vbi-
 quitas.

CAPVT II.

An Christus fiat præsens in Eucharistia per vnionem hypostaticam?

1 **H**oc dupliciter intelligi potest. Primò, vt Christus fiat præsens per vnionem hypostaticam personæ Verbi cum pane, Secundò, vt fiat præsens per vnionem hypostaticam corporis Christi cum pane, accipiendo corpus Christi pro altera parte compositi. Hoc posterius videtur sentire Lutherus in libro de captiuitate Babylonica, vbi dicit, hanc propositionem, *Panis est corpus Christi*, veram esse propter vnionem panis cum corpore.

2 Vtraque vnio explicanda & refellenda est. Priorem asseruit Rupertus Tuitiensis libr. 6. in Ioannem, circa illa Christi verba, *Panis quem ego dabo, caro mea est*, vbi dicit, Verbum æternum per incarnationem factum hominem, non destruendo, vel mutando, sed assumendo personaliter humanitatem. Et eodem modo, per consecrationem, idem verbum fieri panem, non destruendo, vel mutando, sed assumendo personaliter panem, vbi apertè fateretur, Christum esse panem post consecrationem, sicut est homo post incarnationem. Idem author lib. 2. de diuinis officiis cap. 2. & 9. de eadem re multa dicit. Primò, panem fieri corpus Christi, non quod conuertatur in carnem Christi, sed quia assumitur à persona Verbi. Vnde sequitur, panem esse corpus Christi, non humanum & carneum, sed panaceum, & longè diuersum ab illo, quod de virgine sumptum est. Secundò, hæc duo corpora posse dici vnuni, quia est vnum suppositum vtriusque. Est enim vna persona, quæ vtrumque assumpsit. Tertiò, hæc duo

duo corpora, panaceum & carneum, esse vnum, quia idem Christus est in carne sursum, & in pane deorsum, id est, idem Christus habet duo corpora, vnum carneum in cœlo, & alterum panaceum in altari. Quartò, impios in Eucharistia nihil accipere, nisi corpus panaceum; pios autem accipere vtrumque. Nam quia idem Christus est sursum in carne, & deorsum in pane, idè solum in pane sumitur ore corporali, quod est commune piis & impiis: in carne autem, quæ est sursum, non sumitur nisi ore spirituali, quo carent impij.

3 Hæc vnio sic explicata, facilè refellitur. Primò, quia licet non sit impossibilis, tamen non potest probari, factam esse. Nullus enim ante Rupertum illam defendit, nec ex scripturis demonstrari potest. Secundò, quia pugnat cum illis Christi verbis, *Panis quem ego dabo, caro mea est.* Nam secundum Rupertum, panis, quem dat Christus in Eucharistia, nõ est caro Christi, sed corpus panaceum. Ergo si verba Christi sunt vera, Rupertii sententia est falsa. Tertiò, pugnat cum illis verbis, *Hic est sanguis meus.* Quamuis enim panis & vinum hypostaticè vnita essent Verbo, sicut eidem Verbo vnita sunt caro & sanguis Christi; non tamen liceret dicere, *Hoc vinum est sanguis Christi;* sicut non licet dicere, *hec caro est sanguis Christi.* Nam communicatio idiomatum debet fieri in supposito, ac proinde termini propositionis debent significare suppositum, & non aliquam partem suppositi. Quartò, pugnat cum præsentia carnis & sanguinis Christi in Eucharistia. Vnde omnia argumenta, quibus probari solet, carnem & sanguinem Christi esse in Eucharistia, euidenter procedunt contra opinionem Rupertii.

4 Posterio rem vnionem asseruit quidam apud Thomam Waldensem Tomo 2. de sacramentis cap. 65. & Lutherus loco supra cit. Hæc enim facilè refellitur,

R 3 Nam

Nam vnio hypostatica non fit in natura, sed in persona seu substantia. At in Christo homine non est vlla persona, nisi Verbi: Ergo si panis hypostaticè vnitur Christo, non vnitur illi in natura humana, vel aliqua illius parte, sed in persona Verbi. Hac autem vnio iam refutata est.

C A P V T III.

An Christus fiat præsens in Eucharistia per simplicem coniunctionem?

1 **H**Oc videtur sentire Kemnitius in Examine Concilij Trid. sess. 13. cap. 4. vbi negat Christū fieri præsentem per vbiuitatem, aut per vnionem hypostaticam Christi cum pane. Agnoscit ergo aliā vnionem per modum simplicis coniunctionis, quam etiam nonnulli recentiores Lutherani tuentur.

2 Sed refello Lutheranos ex duobus ipsorum principiis. *Vnum est*, illa verba, *Hoc est corpus meum*, propriè esse intelligenda, non metaphoricè, in quo nobiscum conueniunt. *Alterum est*, per pronomen *Hoc*, designari panem, in quo sentiunt cum Calvinistis. Igitur volunt hunc esse sensum verborum, *Hic panis est verè & propriè corpus Christi*. Nunc sic argumentor: Quando duæ res distinctæ ac disparatæ non aliter inter se vniuntur, quam per simplicem coniunctionem, tunc vna non potest verè ac propriè dici altera. Non enim dicimus, *Equus est propriè asinus*, licet coniungantur ratione loci: neque dicimus, *Christus est propriè lapis monumenti*, licet fuerint penetratiuè in eodem spatio: & sic de cæteris. Atqui panis & corpus Christi, sunt duæ res distinctæ, & disparatæ; nec aliter vniuntur, quàm per simplicem coniunctionem, vt suppono ex sententiâ aduersario-

rum: Ergo panis non potest verè ac propriè dici corpus Christi.

3 Nec opus est alio argumento in re clara. Qui latine nouit, & prudenter rem æstimat faciliè aduertit falsam esse hanc locutionem, *Panis est propriè caro, Vinum est propriè sanguis*. Calvinistæ minus in hoc genere peccant, cum dicunt; *Panis est figuratè caro, Vinum est figuratè sanguis*. Quamuis enim non minus aberrant à regula & veritate fidei, quam Lutherani; tamen in modo loquendi cautiore sunt.

4 Quidam ex recentioribus Lutheranis Ioannes Debelius, in sua Disputatione de cœna, putat se aliter difficultatem expedire posse. Ait inter panem & corpus Christi esse vnionem sacramentalem, & ideò Lutheranorum propositionem hoc sensu veram esse; *Panis sacramentaliter est corpus Christi*, id est (vt ipse explicat) *māducato benedicto pane in cœna, manducatur etiam corpus Domini, propter vnionem sacramentalem, qua soli Deo cognita est*. Sed hic homo, seu volens, seu imprudens, in Calvinismum labitur. Calvinistæ dicunt; *Panis figuratè est corpus Christi*, Debelius dicit: *Panis sacramentaliter est corpus Christi*. Quid interest inter has propositiones? Aut dicat Debelius apertè, an panis propriè sit corpus Christi an figuratè? Si propriè, quid tergiuersatur? Si figuratè, Calvinista est. Deinde quod addit, *manducato pane benedicto, māducari etiam corpus Christi*, quo sensu id dicit? An vult, corpus Christi manducari tantū fide, seu spiritaliter? At hoc Caluini dogma est, & reiicitur passim à Lutheranis. An potius, māducari ore corporis, sicut panis manducatur? Hoc quidem Lutherani asserunt; sed Debelius asserere nō potest. Nā ibidè ait, corpus Christi, nō *Physicè*, sed tantū *sacramentaliter* esse præses. Quomodo ergo *Physicè*, seu ore corporali sumi potest? Omnino igitur Calvinista factus est Debelius in Saxonia.

C A P V T I V.

An Christus fiat præsens in Eucharistia per transubstantiationem.

1 **C**atholicus in Concilio Tridentino sess. 13. c. 4. & can. 2. docent Christum fieri præsentem in Eucharistia per conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem Christi: remanentibus solis accidentibus: Et hanc conuersionem rectè appellari *transubstantiationem*, sicut eam appellarunt Patres in Concilio Lateranensi sub Innocentio III.

2 Hanc doctrinam acceperunt Catholici ex antiquis Patribus, qui hanc ipsam conuersionem, non solum apertè tradiderunt, sed etiam variis vocabulis explicare conati sunt; dum alij *transmutationem*; alij *transformationem*, alij *transselementationem*; alij *transitum* seu *migrationem de pane in carnem*; alij aliter eam nuncuparunt. Ex multis citabo paucos.

3 D. Ambrosius elegantissimè de hac re ex professo scripsit in libro de iis qui mysteriis iniantur cap. 9. ubi sic ait; *Fortè dicas, Aliud video; quomodo tu mihi asseris, quod corpus Christi accipiam? Probemus igitur, non hoc esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit; maioremque vim esse benedictionis, quàm natura, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur.* Deinde adductis variis exemplis aliarum mirabilium conuersionum, vt virgæ in serpentem, & serpentis iterum in virgam, & aquæ fluminum in sanguinem, petræ in aquam; tandem ita concludit; *Quod si tantum valuit humana benedictio, vt naturam cœuenteret, quid dicimus de ipsa consecratione diuina, ubi verba Saluatoris operantur? Nam sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone concipitur. Quod si tantum valuit sermo*
Helie

Helie, ut ignem de cœlo deponeret, non valebit sermo Christi, ut species mutet elememorum? De totius mundi operibus legitis, quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit de nihilo facere, quod non erat; non potest ea que sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est novas res dare, quam mutare naturas. Sed quoad argumentis utimur? suis utamur exemplis, incarnationisque astruamus mysterij veritatem. Nunquid natura usus precessit, cum Iesus Dominus ex Maria nasceretur? si ordinem querimus, viro nupta fœmina generare consuevit: Et hoc, quod conficimus, corpus ex virgine est. Et cœtera quæ sequuntur in eandem sententiam.

4 Gregorius Nyssenus in oratione cetechetica c. 37. *Rectè nunc quoque credo, Dei verbo sacrificatum panem in Dei verbi corpus transmutari. August. serm. 28. de verbis Domini; Ante verba Christi, quod offertur, panis dicitur: ubi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Et apud Gratianum de consecrat. dist. 2. can. Vtrum; Corpus Christi & sanguis, virtute Spiritus sancti, ex panis & vini substantia efficitur. Et can. Nos autem; Fideliter fatemur, ante consecrationem panem esse & vinum, quod natura formavit: post consecrationem verò, carnem Christi & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit. Cyprianus sermone de cœna Domini; Panis iste, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro.*

5 Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. mystagogica; *Aquam mutavit in vinum in Cana Galilea sola voluntate; & non erit dignus, cui credatur, quod vinum in sanguinem transmutarit? Si enim ad nuptias corporis inuitatus stupendum miraculum operatus est; cur non multo magis corpus & sanguinem suum, filiis sponsi dedisse consitebimur? Nempe sub specie panis datur tibi corpus; sub specie vini, sanguis Christi. Etiam si sensus tibi aliud renunciât, fides tamen te confirmat.*

6 Damascenus lib. 4. cap. 14. *Quemadmodum naturali-*

ter panis per cibum, & vinum per potum, in comedentis ac bibentis corpus & sanguinem mutantur: sic propositionis panis ac vinum, per Spiritus sancti inuocationem & aduentum, mirabili modo in Christi corpus & sanguinem vertuntur. Et Chrysoſtomus Hom. 83, in Matthæum; *Qui hæc in altari ſanctificat & tranſmutat, ipſe Chriſtus eſt, qui olim in cœna operatus eſt.*

7 Theophilactus in c. 6. Ioannis; *Attende, quod panis, qui à nobis in myſteriiſ manducatur, non eſt tantum figuratio quedam carnis Dei, ſed ipſa caro Domini. Non enim dixit; Panis quem ego dabo, figura eſt carnis meæ; ſed caro mea eſt. Tranſformatur enim panis, arcanis verbis per myſticam benedictionem, in carnem Domini.*

8 Gaudentius in tractatu de Paſchate; *Dominus qui producit de terra panem, de pane rurfus, quia poteſt & promiſit, efficit proprium corpus. Et qui de aqua vinum fecit, de vino etiam facit ſanguinem ſuum.* Vide ſimilia apud Bedam in libro de myſteriiſ Miſſæ, Anſelmum in epiſtola de corpore & ſanguine Domini, Bernadum in ſermone de cœna Domini; & alios paſſim.

9 Porrò, fundamentum huius doctrinæ de conuerſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, ſumitur ex illis verbis, *Hoc eſt corpus meum.* Hinc dupliciter poſſumus argumentari. Primò, contra Lutheranos, ex ipſorum conſeſſione. Illi enim cõcedunt, Chriſtum accepto pane dixiſſe. *Hic panis eſt corpus meum.* Vbi hoc intelligunt de pane mutato in corpus Chriſti, vel de pane, vt panis eſt. Si de pane mutato, iam nobiſcum ſentiunt. Si de pane, vt panis, iam falſa eſt eorum propoſitio. Non enim panis triticeus propriè eſt caro Chriſti; ſicut nec vinum eſt propriè ſanguis Chriſti. Niſi accurrat iterum Debelius, & dicat; *Panis eſt Sacramentaliter Caro, & vinum eſt Sacramentaliter ſanguis.* Sed hoc Calviniſticum eſt, vt dixi, & ab ipſiſ Lutheraniſ pridem exploſum.

10 Deinde, possumus absolute argumentari hoc modo, Hoc quod sub his accidentibus continetur, est verum corpus Christi: Ergo non est verus panis triticus. Debelius negat consequentiam. Ratio ipsius est, quia duo continentur sub illis accidentibus, nempe substantia panis & corpus Christi; ac proinde utrumque verè dicitur, *Hoc est corpus Christi*, & *Hoc est panis triticus*. Nam sensus est; Hoc, quod sub his accidentibus continetur, non solum est panis, sed etiam corpus Christi. Sed facile hoc figmentum refellitur ex ipso Debelio. Nam ipse cum aliis Lutheranis dicit Christum accepisse & fregisse verum panem, & de illo iam fracto dixisse. *Hoc est corpus meum*. Ergo pronomen, *Hoc* non sumitur pro complexo ex pane & corpore Christi, sed pro solo pane. Non enim Christus accepit & fregit complexum ex pane & corpore Christi, sed solum panem, ut ipsi contra nos contendunt.

11 Accedit hæc ratio. Quando duæ substantiæ sunt in eodem loco, quarum una videtur per propria accidentia, quæ ipsi inhærent; altera est invisibilis & latens; tunc, qui demonstrat contentum sub accidentibus, non designat substantiam invisibilem & latentem, sed substantiam, cui illa accidentia inhærent, præsertim si propriè loquatur, & non figuratè. Hoc patet in exemplo familiari. Substantia diuina est invisibiliter & latenter præsens cum substantia panis. Si quis ergo haberet panem in manu, & demonstratis accidentibus illius diceret, *Hæc est substantia diuina*; nec rectè, nec ad captum hominum loqueretur; quia licet diuina substantia sit præsens, non tamen demonstratur per illa accidentia, quæ pani inhærent. Similiter quando corpus Christi penetratiuè fuit in lapide sepulchri, si quis ostenso lapide dixisset, *Hoc est corpus Christi*, non rectè & propriè dixisset; quia illa accidentia designabant lapidem, cui

cui inhærebant; non autem Christum, qui tantum concomitanter erat ibi. Eodem ergo modo, si panis cum suis accidentibus esset visibiliter in Eucharistia, & simul inuisibili modo adesset corpus Christi; non propriè diceremus, *Hoc est corpus Christi*, quia illud pronomen, *Hoc*, designaret proximum contentum sub accidentibus, quod non esset corpus Christi, sed substantia panis.

12 Sed obiiciunt Lutherani; Eucharistia vocatur panis, etiam post consecrationem, ut patet ex illo 1. Cor. 10. 16. *Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Et cap. 11. 26. *Quotiescunque manducabitis panem hunc.* Ergo reuera manet panis in Eucharistia; ac proinde nulla fit transubstantiatio. Respondeo. Lutherani contra se pugnant. Nam hæc verba, *Hic panis est corpus meum*, possunt tripliciter explicari. Primò, *Hic panis est figura corporis mei.* Secundò, *Hic panis mutatus, est corpus meum.* Tertiò, *Hic panis non mutatus, est corpus meum.* Prima explicatio est Calvinistica; altera Catholica; tertia apertè falsa. Eligant Lutherani, quam volent. Reliqua, quæ de transubstantiatione dici poterant, infra tractabimus, in explicanda Catholicorum sententia, cap. 2.

DE COENA, SEU POTIVS
Eucharistia Catholicorum.

REPUTATIS Calvinistis & Lutheranis, Catholicorum sententia explicanda est, de his quinque capitibus supra recensitis. 1. an Christus sit præsens per transubstantiationem. 3. quamdiu maneat ibi præsens. 4. an sit totus præsens secundum substan-

substantiam & accidentia. 5. an dum ibi præsens est, possit ac debeat adorari. Et ne molestus sim, nihil repetam eorum, quæ dicta sunt in superioribus. Quæ ibi omiſſa sunt, breuiter explicabo.

CAPVT I.

An Christus sit præsens in Eucharistia?

CAtholici docent in Concilio Tridentino sess. 13. Christum verè, realiter & substantialiter præsentem esse, non solum in cælo, sed etiam in Sacramento Eucharistiæ. Vnde agnoscunt duas præsentias. Vnam vocant Sacramentalem, qua Christus verè, realiter & substantialiter præsens est in Eucharistia, modo quodam indiuisibili, & sine extensione locali. Alteram naturalem, seu quantitatiuam, qua verè, realiter & substantialiter præsens est in cælo, modo quodam diuisibili, & cum extensione locali. Hæc breuiter explicanda sunt hoc ordine. 1. quid sit præsentia Sacramentalis. 2. quomodo differat à naturali, seu quantitatiua. 3. an dependeat à naturali. 4. an fieri possit, vt corpus sit alicubi præsens indiuisibiliter, & sine extensione locali. 5. an fieri possit, vt idem corpus sit præsens in duobus locis. 6. an idem corpus existens in duobus locis, habeat vtrobique eandem formas, siue substantiales, siue accidentales. 7. an si mutetur in vno loco, mutetur etiam in alio.

1. *Quid sit præsentia Sacramentalis.*

COrpus Christi in Eucharistia habet quoddam esse Sacramentale, in quo multa spectari possunt. 1. præsentia in loco. 2. præsentia cum speciebus consecratis. 3. vnio cum iisdem speciebus. 4. modus existendi
indi

indivisibiliter, & sine extensione locali. De singulis breviter dicendum.

3. Præsentia corporis Christi in loco seu spacio (in quo sunt species consecratæ) est accidens quoddam reale, distinctum ab omnibus accidentibus quæ Christus habet in cælo; & propriè reuocari potest ad prædicamentum Vbi; & acquiritur per illam actionem realem, qua Christus constituitur præsens in Eucharistia; & rursus amittitur, quando Christus desinit esse in Eucharistia. Porro, in hac præsentia fundantur veræ relationes reales, præsertim propinquitatis & distantia. Christus enim existens in altari, realiter est nobis propinquior, quam ante consecrationem; & realiter magis distat ab vno, quam ab altero, prout quisque magis vel minus ad altare accedit.

4. Præter hanc præsentiam Christi in loco, datur alia præsentia cum speciebus consecratis, quæ ab illa dupliciter distincta est. Primò, quia vna potest mutari sine alia. Nam quoties transfertur hostia de loco in locum, toties mutatur præsentia Christi cum speciebus consecratis. Contra verò si species consecratæ destruerentur, posset Christus manere præsens in loco (si Deus vellet) non tamen maneret præsens cum speciebus. Secundò, quia præsentia Christi in loco, est reale accidens, quo illi positivè inhæret. At præsentia Christi cum speciebus, non est aliud, quam indistantia à speciebus. Dices; præter indistantiam, videtur etiam includere vnionem cum speciebus; sicut præsentia animæ cum corpore, non solum dicit indistantiam, sed etiam vnionem cum corpore. Respondeo cum distinctione. Vel enim sermo est de vnione locali, vel de quavis alia: localis vnio non distinguitur ab indistantia. Nam hoc ipso, quod vna res non distat localiter ab altera, censetur esse coniuncta seu vnita localiter.

ter. Aliæ vniones, præter localem, non includuntur in ratione præsentia, & ab ea seiungi possunt. Nam anima potest esse præsens corpori sine vnione; Angelus custos est præsens homini sine vnione. Igitur præsentia corporis Christi cum speciebus consecratis, intrinsecè non includit vllam vnionem præter localem, quæ est idem, quod indistantia. An autem adiunctam habeat aliquam vnionem, quæ tamen illi intrinseca non sit, iam dicemus.

5 Triplex vnio fingi potest inter corpus Christi & species consecratas, præter localem. Prima Sacramentalis, qualis est inter signum & rem signatam. Secunda, formalis physica, qualis est inter materiam & formam, inter substantiam & accidens, inter humanitatem Christi & personam verbi. Tertia, effectiua Physica, qualis est inter magnetem & ferrum. De Sacramentali non est controuersia. Constat species panis & vini esse signum sensibile; & corpus ad sanguinem Christi esse rem signatam. De formali est quæstio. Aliqui illam admittunt. Ratio est, quia motis speciebus, simul mouetur corpus Christi: Hoc autem non fieret, nisi esset realis vnio inter vtrumque. Nam hic motus, ex sola præsentia causari non potest. Non enim necessariò mouetur Angelus moto homine, cui præsens est. Potest autem causari ex sola vnione. Nam anima necessariò mouetur, moto corpore, cui vnita est. Eodem modo licet argumentari ex corruptione. Corruptis enim speciebus Sacramentalibus, statim definit ibi esse corpus Christi. Nec potest esse alia causa, nisi quia amittit vnionem cum speciebus. Mihi tamen hæc sententia non probatur. Si enim esset talis vnio, vel esset substãtialis, vel accidentalis. Neutrum dici potest. Non prius, quia vnio substãtialis ordinatur ad terminum substãtialem. Coniungit enim duo extrema ad componendum vnã

vnam substantiam ; sicut vnio materiæ & formæ componit vnam naturam substantialem ; & vnio naturæ & subsistentiæ , constituit vnam personam seu suppositum. Atqui verò ex corpore Christi & speciebus consecratis non potest componi vna substantia, siue per modum naturæ, siue per modum personæ : Ergo inter corpus Christi & species consecratas non potest esse vnio substantialis. Nec posterius, quia species non possunt accidentaliter vniri corpori Christi, nisi per inhærentiam ; at non inhærent illi : Ergo non vniuntur illi accidentaliter. Argumentum contrarium paulo post soluetur.

6 De effectiua vnione est similiter dissensio. Aliqui, seclusa vnione formali, putant hanc necessariam esse ; & quidem mutuam ex vtraque parte, ita vt corpus Christi effectiuè trahat ad se species, & vicissim species trahât ad se Corpus Christi. Hoc sic probant. Primò quia species panis & vini non separarentur à pane & vino, nisi corpus Christi effectiuè illas ad se traheret, & sine subiecto conseruaret. Secundò, nec corpus Christi, quod antea tantum erat in cœlo, fieret præsens speciebus panis & vini in altari, nisi ab ipsis effectiuè eo traheretur. Hinc vltèrius inferunt, idèd corpus Christi, motis speciebus, moueri localiter, quia species effectiuè secum trahunt corpus Christi. Et similiter, idèd corpus Christi corruptis speciebus, amittere præsentiam Sacramentalem, quia non amplius conseruatur in Sacramento à speciebus, sicut antea conseruabatur. Sed neque hæc sententia commodè defendi potest. Ratio est, quia totum Sacramentum Eucharistiæ, quatenus constat ex corpore Christi & speciebus consecratis effectiuè conficitur vi consecrationis, vt omnes Theologi fatentur : Ergo vi consecrationis, species panis & vini separantur à subiecto, & corpus Christi

Christi sit præsens speciebus. Ergo non per vnionem effectiuam. Confirmatur quia hæc vnio effectiua seu potius actio vnitiua, vel est de essentia huius sacramenti; vel est aliquid antecedens, vel aliquid subsequens. Si est de essentia sacramenti, sequitur hoc sacramentum non confici per verba cōsecrationis, quod tamē est falsum. Sequela patet, quia actio vnitiua, quæ ponitur pertinere ad essentiam huius sacramenti, non conficitur per verba consecrationis, sed è corpore Christi & speciebus consecratis. Si antecedit sacramentum, & consequens consecrationem, iam ante consecrationem erit corpus Christi coniunctum cum speciebus & species separata à subiecto, quod nemo dixerit. Si sequitur, iam post cōsecrationem fiet separatio specierum à subiecto, quæ tamen ex communi sententia ponitur fieri vi consecrationis. Nullo igitur modo defendi potest hæc actio vnitiua, prout antea descripta est.

7 Dices, si neque vnio formalis, neque effectiua admittitur; vnde ergo fit, quod, motis speciebus, moueatur corpus Christi; & corruptis speciebus, desinat esse corpus Christi in sacramento. Respondeo. Hoc fit ex vnione sacramentali & pacto diuino. Deus enim sic instituit hoc mysterium, vt velit species panis & vini, facta cōsecratione, infallibiliter repræsentare Christum præsentem. Vnde, stante hac voluntate Dei efficaci, necesse est, motis speciebus simul moueri corpus Christi; & corruptis speciebus desinere corpus Christi in hoc mysterio. Hinc soluitur illa quæstio, quam Scholastici disputant, à quo effectiue moueatur corpus Christi in Eucharistia? an ab eo qui mouet hostiam? an à seipso? an ab aliquo alio? Responso est, nõ aliunde, quã à solo Deo.

8 Hactenus tria priora explicata sunt, nempe præsentia Christi in loco, præsentia Christi cum speciebus consecratis, & vnio ipsius cum iisdem. Nunc quartum

superest, nempè modus existendi indiuisibiliter. Is sic explicari potest. In quantitate est duplex extensio: Vna in toto; altera in loco. Prior extensio pertinet ad essentiam quantitatis; posterior est proprietas illius, quæ separari ab ea potest. Hinc fit, vt corpus, quod habet in se quantitatem, consequenter habeat duplicem extensionem: Vnam, qua in seipso; alteram, qua in loco est extensum. Vnde sequitur, si à quantitate per diuinam potentiam auferretur posterior extensio, salua priori, fore, vt corpus, licèt in seipso extensum, non tamen haberet extensionem localem, sed quasi indiuisibiliter existeret in loco, ita vt totum esset in toto, & totum in qualibet parte. Hoc autem factum est in hoc mysterio. Nam corpus Christi, quod in se diuisibile ac extensum est habens omnia membra inter se ordinata & distincta, existit indiuisibiliter in sacramento id est, totum in tota hostia, & totum in qualibet parte hostiæ. Atque hinc patet differentia inter hunc modum, quo Christus indiuisibiliter est in sacramento, & inter modum, quo Deus indiuisibiliter est in mundo, & Angelus indiuisibiliter in loco, & anima rationalis indiuisibiliter in corpore. Nam Deus, Angelus, & anima, non solum carent extensione locali, sed etiam interna; At corpus Christi habet internam extensionem, quamuis localem non habeat. Vide infra §. 15. & sequentibus, vbi disputandum est, an possibile sit, quod hic factum supponimus. Et hæc de præsentia sacramentali. Sequitur altera quæstio.

II. Quomodo præsentia Sacramentalis differat à naturali seu quantitativa?

I Dixi Christum habere duas præsentias: Vnam sacramentalem in Eucharistia; de qua iam actum est:

est: alteram naturalē seu quantitativā in cœlo. Hæ duæ partim inter se conveniunt, partim differunt. Conveniunt in tribus. Primò, quod utraque sit accidens reale inhærens corpori Christi. Secūdo, quod utraque produci possit per realem actionem: naturalis quidem per motum localem, sacramentalis autem per actionē adductivam, de qua infra. Tertio, quod utraque sit fundamentum propinquitatis & distantie. Differūt etiam in tribus. Primò, quod præsentia naturalis habeat duplicē extensionem: vnam ex parte subiecti; alteram ex parte loci seu spacij. At præsentia sacramentalis, licet extensa sit ex parte subiecti, non tamen ex parte spacij. Secundo, quod corpus Christi per naturalem præsentiam ita occupet & repleat locum, in quo est, vt inde excludat quāvis aliam quantitatem naturali modo existētem. Non enim naturaliter dari potest penetratio quantitatum. Hoc autem non fit per sacramentalem præsentiam. Nam corpus Christi in sacramento patitur secum in eodem loco quantitatem panis. Tertio, corpus Christi per naturalem præsentiam coextenditur loco, ita vt totum sit in toto, & pars in parte. Hoc etiam non fit per sacramentalem præsentiam. Hæc omnia ex dictis nota sunt.

10 Vnum infero; has duas præsentias, etiam essentialiter differre. Primò, quia vna est naturalis; altera supernaturalis. Secundo, quia naturalis essentialiter includit extensionem partium in loco, quam sacramentalis non includit. Quāvis enim localis extensio non sit de essentia quantitatis (cum à quantitate separari possit) est tamen de essentia præsentie naturalis, quæ fit per quantitatem. Non enim concipi potest, corpus esse naturaliter præsens in loco per suam quantitatem, sine extensione locali.

11 Ex dictis sequitur, quod etiam antea notavi, sa-

cramentalem præsentiam partim conuenire cum præsentia Angelica; partim ab ea differre. Differt ex parte subiecti; quia præsentia Angelica est in subiecto spiritali & indiuisibili; ac proinde, ipse quoque spiritalis & indiuisibilis est. Præsentia autem corporis Christi in sacramento, sicut est in subiecto materiali & diuisibili, sic ipsa quoque materialis & diuisibilis est. Conuenit tamen ex parte loci, quia vtraque constituit suum subiectum indiuisibiliter in loco.

III. An præsentia Sacramentalis dependeat à naturali?

12 **S**ensus est, an si Christus non esset alibi præsens extra sacramentum posset nihilominus esse præsens in Eucharistia? si posset, iam sacramentalis præsentia non dependeret à naturali, si non posset, omninò penderet. Est autem opus distinctione. Nam duplex est dependentia: Vna intrinseca & essentialis; altera accidentaria. Igitur præsentia sacramentalis non pendet intrinsecè & essentialiter à naturali; pendet tamen accidentariè, seu ex arbitrio ac voluntate Dei.

13 Prior pars probatur, quia essentialis seu intrinseca dependentia est duplex. Vna mutua, qualis est inter duo correlatiua, quorum vnum essentialiter dependet ab alio. Altera non mutua, qualis est in effectu respectu causæ, non cuiuscumque, sed illius, sine qua talis effectus omninò esse non potest: quo pacto creatura essentialiter dependet à Deo in genere causæ efficientis, & homo essentialiter pendet à corpore & anima in genere causæ materialis & formalis; & modus rei essentialiter pendet à re ipsa, cuius est modus in genere causæ quasi materialis seu subiectiuæ; & electio mediorum essentialiter pendet ab intentione finis in genere cau-

ſæ finalis, Quod ſi effectus pendeat quidem reipſa ab aliqua cauſa, ſed tamen ita ab ea pendeat, vt ſine illa poſſit produci aut conſeruari; iam dependentia non eſt eſſentialis, ſed acci- dentaria; quo pacto homo in ſui productione pendet à generante, & accidens in ſui cõ- ſeruatione à ſubiecto; Nam & homo poteſt produci à Deo ſine generante; & accidens poteſt conſeruari à Deo ſine ſubiecto. Nunc ſic argumentor; Præſentia ſa- cramentalis non pendet à naturali, tanquam à ſuo cor- relatiuo, vt per ſe patet; neque pendet ab illa, tanquam à ſua cauſa, ſine qua eſſe non poſſit, vt etiam perſpi- cuum eſt: Ergo nulla eſt dependentia eſſentialis & intrinſeca.

14 Hinc facilè probatur poſterior pars, quia Chriſtus nunc eſt præſens in ſacramento, ex vi illius inſtitutio- nis, quàm ipſe fecit exiſtens extra ſacramentum. Ergo præſentia ſacramentalis, vt nunc de facto eſt, pendet à Chriſto tanquam authore, exiſtente extra ſacramentũ. Hæc autem dependentia eſt voluntaria & accidentalis. Potuiſſet enim Deus alio modo inſtituere hoc ſa- cramentum, ſi voluiſſet. Ergo præſentia ſacramentalis pẽ- det accidentariè, non tamen eſſentialiter & neceſſariò à præſentia naturali. Hinc duo colligi poſſunt. 1. poſſe Chriſtum fieri præſentem in Euchariftia, etiamſi non eſſet præſens in cœlo. 2. poſſe manere præſentem in Euchariftia, etiamſi non maneret præſens alibi. Hæc, inquam, poſſibilia ſunt, ſi ex vna parte ſpectemus ab- ſolutam Dei potentiam; & ex altera præciſè confera- mus præſentiam ſacramentalem cum naturali. Nam ex neutra parte apparet vlla contradic- tio.

IV. An fieri possit, ut corpus sit alicubi præsens indiuisibiliter, & sine extensione locali?

15 **C**aluinistæ temerè id negant. Nos asserimus fieri posse. Ratio est, quam supra insinuavi, quia quantitas habet duplicem extensionem. Vnam in se; alteram in loco. Prior est de essentia quantitatis; posterior est proprietas eius. Ergo sicut essentia rei non dependet à proprietate; sic extensio in toto, non dependet ab extensione locali: Ergo potest corpus manere in se extensum, sine extensione locali. Et confirmatur à simili exemplo. Nam sicut quantitas habet annexam extensionem localem per modum connaturalis proprietatis: sic etiam habet annexam repugnantiam cum alia quantitate in eodem loco. At hæc repugnantia potest tolli per diuinam potentiam: Ergo & illa extensio potest tolli. Minor patet, quia constat, sæpe factam esse penetrationem duorum corporum in eodem loco; ut quando Christus exiuit ex utero materno, saluo claustrò virginali: quando ianuis clausis, ingressus est ad Apostolos: quando clauso monumento resurrexit: quando in die ascensionis cælos penetrauit.

16 Contra hanc doctrinam nihil solidi adferunt Calvinistæ. Solùm corradunt obiectiones quasdam ex libris Catholicorum, quas relictis solutionibus, obtrudunt suis auditoribus; tanquam à se inuentas, & sic miserè eos decipiunt. *Prima est;* Quidquid est indiuisibile & inextensum in se, non potest esse diuisibiliter & extensiuè in loco, ut patet in Angelo & anima rationali: Ergo à contrario, quidquid est diuisibile & extensum in se, non potest esse indiuisibiliter & inextensè in loco: Sed corpus quantitate affectum est diuisibile & extensum in seipso: Ergo non potest indiuisibiliter & inextensè

tensè esse in loco. Respondeo. Non est simile. Nam extensio rei in loco, necessariò supponit extensionem rei in se; & idè impossibile est, aliquam rem esse extensam & diuisibilem in loco, quæ est indiuisibilis in se; cuiusmodi est Angelus, vel anima rationalis. Fieri enim non potest, vt aliqua res habeat partes in loco, si non habeat partes in se. Contra verò, extensio rei in se non supponit extensionem rei in loco, cum extensio localis sit aliquid posterius, sine quo prior extensio possit consistere. Vnde fieri potest, rem aliquam extensam esse in se non tamen in loco extensam.

17 *Secunda Obiectio.* Quantitas non potest concipi in rerum natura sine figura, quia figura est intrinsecus terminus quantitatis: Nec figura potest concipi sine extensione locali, quia consurgit ex tali extensione, & quotiescunque mutatur extensio localis, necessariò mutatur figura, & similiter ablata extensione locali necesse est auferri figuram. Sicut ergo impossibile est, quantitatem esse sine figura, ita impossibile est, eam esse sine extensione locali. Respondeo. Sicut duplex est extensio quantitatis, ita duplex figura. Vna organica, quæ pendet ab extensione quætitatis in se: Altera localis seu situalis, quæ pendet ab extensione locali. Christus in Eucharistia habet organicam, non localem. Hoc declarari potest exemplo manus, quæ toties mutat figuram localem, quoties mutat extensionem localem. Nam aliam habet figuram, quando plicatur; aliam, quando expanditur. Semper tamen retinet eandem figuram organicam.

18 *Tertia Obiectio.* Si corpus Christi esset indiuisibiliter in hostia, iam omnes partes corporis essent inter se confusæ, & non magis distaret pes è capite; quam à femore, quod est absurdum. Sequela patet, quia partes essent simul in qualibet parte hostiæ, etiam in indi-

uisibili puncto; ac proinde nulla esset inter illas distantia, sed omnes essent æquè inter se propinquæ. Quod autem hoc absurdum sit, patet, quia est contra naturalem compositionem corporis. Hæc enim requirit certum membrorum ordinem ac dispositionem, quæ non potest consistere cum illa partium omnium inter se confusione. Respondeo ut ante. Duplex est distantia: Vna quantitativa; altera localis seu situalis, prior sequitur ex intrinseca extensione, quam quantitas habet in se, & consistit in eo, quod inter partes distantes tanta quantitas intercedat, & cum tanta densitate vel raritate, quanta sufficit ex natura rei ad occupandum tantum spatium. Posterior sequitur ex locali extensione, & consistit in eo, quod partes corporis actu occupent partes spatij inter se distantes. Si ergo sermo sit de priori distantia, sic partes corporis Christi non æquè distant inter se. Si de posteriori, sic æquè distant, quia omnes sunt indiuisibiliter præsentés eidem spatio. Hinc rectè dixit Hilarius; *Vbi est pars, ibi est totum*, ut habetur apud Gratianum cap. Vbi de consecrat. d. 2.

19 *Quarta Obiectio.* Si corpus diuisibile esset indiuisibiliter in loco, posset diuidi in omnem suam partem, quod tamen est impossibile. Sequela patet, quia cum in se maneat intrinsecè diuisibile & extensum poterit à Deo diuidi. Cum verò indiuisibiliter existat, poterit secundum omnes suas partes existere in puncto diuisibili: Ergo si fiat diuisio per illud punctum, in quo omnes partes simul sunt, fiet diuisio per singulas partes ibi existentes. Hoc autem est impossibile. Vel enim singulæ partes illæ, facta diuisione, sunt adhuc diuisibiles vel indiuisibiles. Si diuisibiles, iam non singulæ actu diuisæ sunt, quod est contra suppositionem. Si indiuisibiles, iam quantitas continua componetur ex indiuisibilibus,

libus, quod est absurdum. Respondeo. Duplex est diuisio corporis seu quantitatis. Vna fit ferro, vel aliquo instrumento materiali. Hoc modo non potest diuidi corpus indiuisibiliter existens in puncto; & multo minus diuidi potest ipsum punctum, quod omninò est indiuisibile. Altera fit à Deo per separationem vnus partis ab alia. Hoc modo corpus indiuisibiliter existens in puncto diuidi potest, quia Deus potest aliquas partes separare à corpore, & in alio loco constituere.

20 Hæ & similes obiectiones, partim ingenij exercendi, partim illustrandæ veritatis gratia, proponuntur, & agitantur in scriptis Catholicorum; ac deinde solutiones subnectuntur. Calvinistæ, vt paulo ante monui, dissimulatis solutionibus, argumenta suffurantur, & in suos commentarios transcribunt. Vbi candor? vbi fides? Sed benè habet, quod pridem in hoc flagitio, & quidem sæpè deprehensi sunt. Videamus cætera.

3. *An fieri possit, vt idem corpus sit presens in duobus locis?*

21 **I**terum negant Calvinistæ. Catholici vtuntur distinctione. Dicunt naturaliter fieri non posse; supernaturaliter posse. Hoc multis argumentis probant. 1. Quidquid non implicat contradictionem, hoc à Deo fieri potest: at non implicat contradictionem, vt idem corpus sit in diuersis locis; nec aduersarij potuerunt hactenus ostendere vllam cõtradiçtionem: Ergo à Deo fieri potest. 2. Non est impossibile, vt vna eademque essentia sit simul in distinctis personis; vt vna persona terminet distinctas naturas; vt idem homo sit in distinctis temporibus, semel in principio mundi, & iterum post resurrectionem mortuorum; vt vnus locus capiat distincta corpora per penetrationem: Ergo etiam non est impossibile, vt idem corpus sit in distinctis locis. Nam

S s illa

illa priora non minus superant captum nostrum, quàm hoc posterius. Si ergo illa creduntur possibile, cur similiter hoc possibile non sit? 3. Facilius est intelligere, Christum esse in cœlo & in Eucharistia, quod nos asserimus, quàm intelligere, Christum non alibi esse, quàm in cœlo, & nihilominus esse in Eucharistia, quod asserunt Calvinus & Beza: Si ergo hoc putant esse possibile, cur illud dicunt impossibile?

22 Accedit efficax ratio ex scripturis. Concedunt Aduersarij, Christum post ascensionem semper fuisse & mansurum esse in cœlo vsque ad diem iudicij: Atqui post ascensionem bis apparuit D. Paulo in terra: Ergo tunc fuit simul in cœlo & in terra: Ergo non est impossibile idem corpus simul esse in diuersis locis. Minor patet, quia semel apparuit in illa via cum iret Damascum & semel in castris, cum à militibus custodiretur. Prior apparitio describitur Act. 22. 6. *Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito circumfulsit me lux copiosa, & decidens in terram, audiui vocem dicentem mihi, Saule, Saule, quid me persequeris: Et infra v. 14. de eadem apparitione loquitur Ananias ad Paulum, Deus Patrum nostrorum preordinauit te, vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex ore eius Et cap. 26. 16. Christus ad Paulum; Exurge & sta super pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, vt constituam te ministrum & testem eorum, quæ vidisti.* Posterior apparitio habetur Actor. 23. 10. *Cum magna dissensio facta esset, timens Tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra. Sequenti autem nocte assistenti Dominus ait; Constans esto. Sicut enim testificatus es de me in Ierusalem: sic te oportet & Romæ testificari.*

23 Vides, Christum bis Paulo apparuisse; & vtraque vice hortatum esse, vt esset testis resurrectionis Christi.

Vnde

Vnde ipsemet Paulus 1. Cor. 1. ait. *Nonne Christum Iesum, Dominum nostrum vidi?* Et cap. 15. 5. *Tradidi vobis, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, & sepultus est, & resurrexit tertia die: Et visus est Cepha, & post hoc undecim. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul; deinde Iacobo; deinde Apostolis omnibus. Nouissimè autem omnium tanquam abortiuo visus est & mihi.* Concludo Christum eodem tēpore & fuisse in cœlo ad dexteram Patris, & apparuisse Paulo in terris, ac proinde, non esse impossibile, vt idem corpus sit simul in diuersis locis.

24 Calvinistæ, vt solent in re desperata, conātur hæc omnia eludere. Aliqui dicunt, Paulum non vidisse Christum in propria persona, sed in specie aliena, nec audiuisse vocem ex ore Christi, sed vocem quandam diuinitus factam in aëre, qualis fuit vox Dei Patris super Christum in Iordane, & in monte Thabor, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, Sed facillimè refelluntur. Primò, ex illis verbis Ananiæ, *Deus Patrū nostrorum præordinauit te, vt videres iustum, & audires vocem ex ore eius*, Vbi illa particula, *Ex ore eius*, aperte conuincit, non fuisse vocem diuinitus in aëre factam, sed ex ore Christi profectam. Secundò, quia Paulus ex illa visione, qua Christus tum ipsi, tum aliis apparuit post mortem, vult probare, Christum verè resurrexisse à mortuis, & se cum aliis oculatum esse testem illius rei. Hoc autem argumentum esset infirmissimum, si Christus in aliena tantum specie, & non in propria persona apparuisset. Alioqui, quoties defunctorum imagines aut spectra apparent, liceret affirmare, eos verè à mortuis resurrexisse, quod est ridiculum.

25 Alij dicunt, Paulum vidisse quidem Christum in propria persona; non tamen in terra, sed in cœlo apparentem, quo pacto Stephanus eum vidisse legitur Actorum 7. 6. vbi ait, *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis*

hominis stantem à dextris Dei. Ita Calvinus lib.4. institut. cap.17.§.29. Sed refello Calvinum ex Caluino. Nam alibi docet, frustra sanctos à nobis inuocari, *quia non habent*, inquit lib.3. cap.20.§.24. *tam longas aures, quæ ad voces nostras porrigantur; nec oculos tam perspicaces, qui necessitatibus nostris aduigilent.* Quomodo ergo Paulus habuit tam longas aures, & oculos tam perspicaces, ut cælos penetrarent, & ibi Christum viderent & audirent? Ego quidem nihil dubito, quin hoc fieri possit: Solùm noto inconstantiam Caluini, qui quod vno loco negat, alio affirmat.

26 Deinde, contra Calvinum produco illa verba paulò ante citata; *sequenti nocte assistens ei Dominus ait, constans esto.* Certè si Christus Paulo assistebat, in terra fuisse necesse est, vbi Paulus erat. Non enim vnus alteri dicitur assistere, nisi propè sit. Si ergo Christus fuisset in cælo tantum, & Paulus in terra; quomodo alter alteri potuisset assistere? Accedit, quod scriptura nullo verbo insinuet Christum in cælo apparuisse; sæpe autem insinuet, in terra apparuisse. Sic enim loquitur Ananias Actor.9.17. *Salue frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via.* Non dicit, *qui apparuit tibi in cælo, sed in via.* Et cap.22.6. *Subito circumfulsit me lux copiosa.* Vnde illa lux, nisi à corpore Christi glorioso? Sicut ergo lux erat circa Paulum, ita verisimile est, Christum non longe abfuisse. Omitto alias circumstantias, quæ ex textu possunt colligi.

27 Nunc videamus obiectiones Calvinistarum. Prima illorum propria est, ac proinde parui momenti; reliquas è Catholicorum disputationibus suffurati sunt. Est autem prima huiusmodi; Angelus Matthæi 29. 5. dicit: *Scio quod Iesum queritis. Non est hic, surrexit enim.* Hinc inferunt, idem corpus non posse simul esse in sepulchro & extra sepulchrum. Nam Angelus sic argumetur,

tatur, Christus surrexit ex sepulchro: Ergo non est in sepulchro: frustra ergo illum hic quæritis. Quæ argumentatio non valeret, si idem corpus possit simul esse in diuersis locis. *Respondeo*, Certum est Angelum benè, Calvinistas malè argumentari. Angelus enim argumentatur ad mentem mulierum, cum quibus loquebatur. Illæ quærebant corpus Christi mortuum in sepulchro, vt illud vngerent. Respondit ergo Angelus, non amplius ibi esse Christum mortuum, sed iam à mortuis resurrexisse, sicut se facturum prædixerat. Quod Angelus candidè ac simpliciter dixit, hoc Calvinistæ versutè trahunt in alium sensum, quasi dixisset; *Impossibile est, vt idem corpus sit in diuersis locis: Christus extra sepulchrum est: Ergo in sepulchro esse non potest.* Nugæ sunt. Non disputat Angelus cum mulieribus subtiliter, ac philosophicè, sed vulgari modo cum illis agebat. Périnde ac si ego alicui sciscitanti & quærenti dicerem; Quæris Petrum? Non est domi: iam nunc ad templum egressus est.

28 *Secunda Obiectio.* Si vnum corpus posset simul esse in duobus vel pluribus locis, eadem ratione posset esse in omnibus, & consequenter vbique: at soli Deo conuenit esse vbique. Hinc patres probant contra Macedonianos, Spiritum sanctum esse Deum, quia est vbique. Similiter contra Eutychetem, humanam Christi naturam non esse confusam cum diuina, quia diuina est vbique, non autem humana. *Respondeo.* Duplex est differentia inter Deum, & creaturam, quoad existentiam in loco. *Vna*, quòd Deus de facto sit vbique, non autem creatura. *Alterà*, quòd Deus necessariò & naturaliter sit vbique per intrinsecam & increatam immensitatem; ac proinde non possit non esse vbique. Hoc de creatura dici non potest. Patres ergo iuxta ptiores differentiam argumentantur. Nam si solus Deus de facto

facto est vbique, certè Spiritus sanctus conuincitur esse Deus, quia est vbique; Et Christi humanitas conuincitur non esse confusa cum diuinitate, quia non est vbique. Quod si Deus poneret aliquod corpus in omnibus locis; iam quidem de facto esset vbique, non tamen naturaliter & per intrinsecam immensitatem: sed contingenter, & per replicationem.

29 *Tertia Obiectio.* Si idem corpus esset in duobus locis, iam esset simul vnum & multa. Nam corpus, vt est in terra, non continuatur cum eodem, vt est in cælo. Ergo est diuisum: Ergo non est vnum. Et tamen ponitur esse vnum: Ergo est vnum & non vnum, quæ est aperte contradictio. *Respondeo.* Ex duplici locali præsentia eiusdem corporis, non sequitur, idem corpus in se esse diuisum: sed præsentias inter se diuisas & distinctas inesse eidem corpori. Hoc autem non est cõtra rationem vnus ex parte subiecti, sed ex parte præsentia localis. Nos autem non dicimus, esse vnã præsentiam localem, sed esse duas in vno subiecto. Quod autem obiicitur, corpus existens in terra, non continuari cum eodem existente in cælo, ac proinde diuisum esse: hoc verum est ratione præsentia localis, non autem ratione corporis secundum se. Est enim vnum indiuisum corpus, quod habet duas præsentias locales, non continuatas, ac proinde diuisas. Hinc etiam soluitur, quod alij obiiciunt, fore vt idem à seipso distaret, Nam idem distaret à seipso secundum diuersas præsentias, non autem secundum entitatem suam præcisè sumptam.

30 *Quarta obiectio.* Si idem corpus posset esse in duobus locis, posset etiam bis esse in eodem loco, cum sit par ratio: At consequens falsum est: Ergo & antecedens. *Respondeo.* Aliqui negant consequentiam, quia plura accidentia specie differentia possunt esse simul in eodem subie

subiecto, non tamen plura solo numero differentia. Potest ergo idem corpus habere simul plures presentias in diuersis locis, quia illæ presentia differunt specie; non tamen plures presentias in eodem loco, quia illæ differunt solo numero. Alij tamen concedunt, duo accidentia solo numero differentia posse simul esse in eodem subiecto: & consequenter, idem numero corpus posse esse in eodem loco per plures presentias solo numero differentes. Nec video vllam pugnantiam.

31 *Quinta obiectio.* Idem corpus non potest simul esse in diuersis temporibus: Ergo nec in diuersis locis. *Respondeo.* Non est par ratio. Nam quod vnum corpus non possit simul esse in diuersis temporibus, non nascitur ex ipso corpore, sed ex temporibus, quæ non possunt esse simul, cum semper fluant. Non enim fieri potest, vt tempus præteritum, & tempus futurum sint simul. Vnde non est mirum, si vnum corpus non possit simul esse in tempore præterito & futuro. Loca autem non fluunt, sed manent; ac proinde ex parte locorum nihil obstat, quo minus vnum corpus possit esse in duobus locis.

32 *Sexta Obiectio.* Si idem corpus ponatur in duobus locis, & in altero, vel vtroque *circumscriptiue*, iam erit extra aliquem locum, & non erit extra illum quod implicat contradictionem. Nam quod est *circumscriptiue* in aliquo loco, hoc ita circumscribitur illo loco, vt extra illum locum non sit. Si ergo ponatur in duobus locis, iam erit extra illum locum, quo circumscribitur; & sic non erit *circumscriptiue* in loco. Erit ergo *circumscriptiue*, & non *circumscriptiue*, quæ est manifesta cōtradictio. *Respondeo.* Vt corpus sit *circumscriptiue* in aliquo loco, solum requiritur vt commensuretur illi loco, ita vt termini loci & locati sint simul. Non autem requiritur, vt non sit alibi, tanquam in alio loco. Potest enim
duobus

duobus locis commensurari, quia hoc non implicat. Sed hinc oritur.

33 *Septima Obiectio.* Corpus existens *circumscriptiuè* in loco, est æquale loco, teste Aristotele: Ergo si est in duobus locis, est æquale vtrique loco simul: Ergo est maius vno loco seorsim sumpto: Ergo nõ est illi æquale: Ergo simul est æquale & non æquale, quæ est noua contradictio. *Respondeo.* Corpus existens in duobus locis *circumscriptiuè*, habet duplicem extensionem localem; & per vnam est æquale vni loco, & per alteram alteri. Vnde nulla apparet hic contradictio.

34 *Octaua Obiectio.* Si idem homo posset esse in duobus locis, sequeretur posse simul viuere & non viuere; calefieri & non calefieri; vulnerari & sanum esse; moueri & quiescere; peccare in vno loco, & bene agere in altero; in vno amare Deum, in altero odisse; in vno fidelem esse, in altero hæreticum; in vno beatum, in altero miserum. *Respondeo* primò generatim cum Augustino lib. 22. de ciuitate Dei cap. 11. *Ecce qualibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas, quam possidet vanitas.* *Respondeo* secundò speciatim ad singula per ea quæ sequuntur.

6 *An idem corpus existens in duobus locis habeat vtroque easdem formas siue substantiales, siue accidentales?*

35 **H**OC dupliciter intelligi potest. Primò, de iis formis, quæ iam ante erant in corpore in vno loco existente, antequam in altero miraculosè poneretur; vt sensus sit, an corpus, quando diuinitus ponitur in secundo loco, necessariò ponatur ibi cum iis formis, quas habebat in priori loco, in quo simul etiam manet? Secundò potest intelligi de iis formis, quæ adueniunt corpo

corpori de nouo, postquam existit in duobus locis, vt sensus sit, an corpus existens in duobus locis, si mutetur in vno necessariò mutetur etiã in altero? De priori sensu hic agimus: de posteriori in sequenti quæstione.

36. Quod ergo ad priorem sensum attinet distinguendum est. Nam quædam formæ per se pendent à loco, vt præsentia localis; propinquitas, distantia, situs, aliæ non item, vt quantitas, albedo, scientia, paternitas, filiatio. Nunc sit, *Prima Conclusio*; Quando idem corpus ponitur in duobus locis, necessariò habet diuersas formas prioris generis; vt si Petrus simul existat Romæ & Moguntiæ, habebit diuersas præsentias locales, & sic deinceps. Ratio est clara, quia huiusmodi formæ per se pendent à loco: ergo si loca sunt numero distincta, necesse est formas numero esse distinctas.

37. *Secunda Conclusio*. Quando idem corpus ponitur in duobus locis, si non fiat nouum miraculum, habet utrobique formas posterioris generis; vt si Petrus existens Moguntiæ, ponatur simul Romæ per solam actionem adductiuam, ponetur ibi cum eadem quantitate, & qualitate, quam habet Moguntiæ. Ratio est quia eiusmodi formæ realiter illi vnitæ sunt per actua-lem inhærentiam. Hæc autem realis vnio non tollitur per solam actionem adductiuam.

38. Dixi *si non fiat nouum miraculum*, quia sicut Deus per vnum miraculum facit, vt Petrus existat in duobus locis; sic per alterum facere potest, vt in vno loco existens cum calore aut albedine, ponatur simul in alio loco sine calore aut albedine. Potest enim vnionem illam, quæ est inter subiectum & accidens dissoluere in vno loco, & saluam conseruare in altero; cum nulla hic appareat contradictio. Dices. Imò apparet manifesta contradictio, quia si hoc fieret, sequeretur Petrum simul esse calidum & non calidum, simul album & non

album. *Respondeo.* Hoc solùm sequeretur, Petrum esse calidum in vno loco, & non calidum in altero. Hæc autem non est contradictio, quia non est eiusdem de eodem secundum idem. Iterum vrgebis? quia calor non dependet à loco: Ergo prædicatur de Petro, abstrahendo à loco: ergo nihil ad rem facit, siue Petrus sit in vno loco, siue in duobus: ergo sicut implicat contradictionem, Petrum in vno loco esse calidum, & in altero non calidum. *Respondeo.* Dupliciter intelligi potest, calorem non pendere à loco. *Primò*, quod per se non pendeat à loco, & hoc verum est. *Secundò*, quod non requirat præsentiam localem, quando in aliquo loco inhæret suo subiecto, & hoc falsum est. Nam si calor debeat inhære Petro in duobus locis existenti, necesse est, vt sicut Petrus habet duas præsentias locales, sic etiam calor, qui illi inhæret in vtroque loco, habeat duas præsentias locales. Vnde apparet, nullam esse contradictionem, si dicamus Petrum in vno loco esse calidum & non in altero, quia in vno calor præsens est, & non in altero.

7. *An idem corpus existens in duobus locis, si mutetur in vno, mutetur etiam in altero?*

39. **D**icam primò de mutatione locali. 2. de alteratione corporis, cuiusmodi est Calefactio. 3. de augmentatione & nutritione. 4. de corruptione vel morte. 5. de actionibus vitalibus, quæ fiunt per sensum, intellectum, & voluntatem. Huc omnia reuocari poterunt, quæ supra §. 34. tacta sunt. Vt autem res fiat clarior, per certas conclusiones proponenda est.

40. *Prima Conclusio.* Corpus existens in duobus locis, potest in vno moueri localiter, & non in alio. Ratio est, quia duobus locis habet duas præsentias locales,

les, quarum vna non pendet ab alia : Ergo potest vnā mutare non mutando aliam. Hoc modo Christus localiter mouetur in altari, & quiescit in cælo. Nec vlla est hic contradictio, vt ex dictis patet §. 38.

41. *Secunda Conclusio.* Corpus existens hic & Romæ, si hic calefiat ab igne vicino, non calefiat Romæ, vi eiusdem ignis ; ac proinde potest hic fieri calidum, & Romæ manere frigidum. Ratio est, quia ignis non potest naturaliter agere, nisi intra suam spheram, Ergo si hic est, non potest Romæ agere, nisi etiam Romæ sit. Dices, Tamen si ignis qui hic est, non possit Romæ agere, si præcisè per se spectetur; potest tamen, si spectetur subiectum, in quod agit. Est enim idem subiectum hic & Romæ. Hæc autem subiecti identitas facit, vt quādo ignis hic calefacit, etiam Romæ calefaciat. *Respondeo,* Non ita est. Primò, quia corpus existens in duobus locis, si in vno moueatur localiter ab agente naturali extrinseco, non ideò mouebitur in altero, vt eiusdem agentis, vt omnes concedunt : Ergo sola identitas subiecti non sufficit, vt mutatio facta in vno loco, fiat etiam in altero. Secundò, quia calor, qui Romæ producitur, est nouus effectus realis : Ergo fit ab aliqua causa habente sufficientem vim producendi Romæ talem effectū : sed ignis hic existens non habet hanc vim per se, neq; identitas subiecti eam illi confert : Ergo non potest Romæ hunc effectum producere. Tertiò, quia si ignis hic existens, effectiue produceret eundem calorem hic & Romæ, iam calor ille haberet duas præsentias locales, vnā hic, & alteram Romæ : sed hæc duæ præsentia non sunt ambę naturales, alioqui idē calor naturaliter esset præsens in duobus locis : Ergo altera debet esse supernaturalis : Ergo non potest produci à naturali virtute ignis.

42. *Tertia Conclusio.* Corpus existens in duobus locis, si in vno quantitatiue augeatur per nutritionem

non necessariò augetur in altero. Ratio est, quia fieri potest, vt in vno loco habeat cibum & potum, quo nutriatur, & in altero non habeat. Dices, tali casu, cibum & potus, qui porrigitur corpori in vno loco, necessariò porrigitur etiam in altero, propter identitatem subiecti. *Respondeo*; Hoc etiam refutatum est; quia qui hic porrigit alicui cibum & potum, non potest eadem actione eundem cibum & potum Romæ porrigere.

45. *Quarta Conclusio.* Corpus existens in duobus locis, potest in vno corrumpi vel mori, & non in alio. Ratio sumitur ex dictis, quia causa corrumpens potest applicari in vno loco, & non in altero. *Dices*, fieri non potest, vt causa naturalis expellat formam à materia in vno loco, & non alio. Ratio est: quia non potest naturaliter expellere formam: nisi introducendo aliam: at non potest naturaliter introducere aliam, quamdiu in alio loco manet prior forma in eadem materia; alioqui materia naturaliter maneret sub duabus formis, quod est absurdum. Idem argumentum fieri potest de alteratione, quia idem subiectum non est naturaliter capax contrariarum formarum: Ergo etiam in diuersis locis positum non potest eas naturaliter recipere, quia naturalis capacitas subiecti non augetur propter locorum multitudinem: ergo non potest in vno loco calefieri, & in alio manere frigidum: ergo si hic ab igne calefit, etiam alibi calefit vi eiusdem ignis. *Respondeo*. Licet absolutè, & nulla facta suppositione, repugnet eandem materiam recipere contrarias formas virtute agentis naturalis; non tamen repugnat, facta suppositione, quod materia sit in diuersis locis, & Deus relinquat causas naturales agere secundum suam virtutem. Ratio est, quia quod materia non possit recipere contrarias formas, non oritur præcisè ex parte materiæ, cum illa per se indifferens sit ad recipiendas quaslibet formas

formas naturales; sed oritur ex parte formarum, quæ inter se pugnant, nec se mutuò patiuntur in eodem subiecto. Hæc autem repugnantia non est inter formas, nisi sint non solum in eodem subiecto, sed etiam in eodem loco. Vnde si ponantur quidem in eodem subiecto, sed tamen in diuersis locis, non pugnant inter se. Hoc sic ostendo. Nam hæc repugnantia, vel est effectiua, vel formalis. Si effectiua, iam certum est, formas debere esse in eodem loco, qui agens & patiens debent esse simul. Si enim distent inter se localiter, ita vt alterum sit extra sphaeram actiuitatis alterius iam non possunt effectiue inter se pugnare. Si formalis, iam multo magis requiritur præsentia localis. Nam formalis repugnantia, qua vna forma expellit alteram ab eodem subiecto, non est primarius, sed secundarius effectus formæ, & supponit primarium, nempe effectum informandi. Effectus autem informandi fieri non potest, nisi forma intimè sit præsens in loco, vbi est materia. Ergo repugnantia formalis inter formas, solum est respectu eiusdem subiecti & loci: ac proinde, quod vna materia existens in diuersis locis, habeat diuersas formas, non est contra naturalem repugnantiam formarum.

4. *Quinta Conclusio.* Homo existens in duobus locis, si in vno eliceret actus vitales sensitivos vel intellectivos: aliquando eliceret etiam in altero, aliquando non item. Vbi nota, hos actus esse duplices: Nam aliqui pendent à præsentia obiecti vel agentis extrinseci; alij non pendent. Vnde statui possunt hæc regulæ. *Prima;* Homo existens in duobus locis, si in vno eliceret actus immanentes, qui requirunt præsentiam obiecti vel agentis intrinseci, non necessariò eliceret illos in alio. Ratio est, quia potest fieri, vt in vno loco sit præsens obiectum vel agens extrinsecum, &

non in alio. Hoc modo, si Petrus esset hic & Romæ posset Romæ videre Pontificem, & non hic: quia Pontifex, aut species eius visibilis non est hic præfens. *Secunda*; Homo existens in duobus locis, si in vno eliceret actus immanentes, qui non pendent ab extrinseco, ut est actus amoris vel odij circa Deum, eliceret eosdem etiam in altero. Ratio est, quia utrobique haberet idem principium actiuum & passiuum, quod sufficeret ad eandem actionem: Ergo si eliceret illam in vno, eliceret etiam in altero. *Tertia*, Homo existens in duobus locis, non potest in vno amare Deum, & in altero odisse; nec potest in vno assentiri alicui propositioni, & in altero dissentire; ac proinde non potest in vno esse hæreticus, & in altero fidelis. Ratio sumitur ex præcedenti regula, quia homo existens in duobus locis, si in vno amat Deum, etiam in altero amat: Et, si in vno odit, etiam in altero odit: At non potest utrobique simul amare & odisse, cum hi actus sint omninò contrarij: Ergo nec potest in vno amare, & in altero odisse. Hinc patet discrimen inter calorem & frigus ex vna parte, & inter amorem & odium ex altera parte. Nam calor & frigus possunt naturaliter esse in eodem subiecto, si subiectum miraculosè ponatur in duobus locis. Ratio superius assignata est, tum quia subiectum potest in vno loco habere ignem vicinum, à quo calefiat, & non altero: tum etiam quia eiusmodi formæ non pugnant inter se, nisi sint simul in eodem loco. Amor autem & odium, non possunt naturaliter esse in eodem homine, etiã si homo ponatur miraculosè in duobus locis. Nã, ut dixi, non potest homo amare Deum in vno loco, quin etiam amet in altero, cum utrobique præfens sit idè principium amoris; ac proinde, si in vno amat Deum; non potest in altero odisse; alioqui utrobique amaret & odisset, quod fieri non potest.

45. *Quæres*, si non naturaliter, an saltem supernaturaliter & miraculosè id fieri possit? Probabilius est ne sic quidem fieri posse. Nam inter actus vitales contrarios, cuiusmodi sunt amor & odium circa idem, tanta est repugnantia vt nullo modo possint esse simul in eodem subiecto. Ratio est, quia vnus destruit obiectum alterius. Amor enim versatur circa Deum, quatenus apprehenditur sub ratione boni; odium, quatenus apprehenditur sub ratione mali. At fieri non potest, vt intellectus eodem tempore apprehendat Deum sub ratione boni, & simul sub ratione mali, secundum eandem rationem obiectiuam: Ergo fieri non potest, vt voluntas simul amore & odio Deum prosequatur secundum eandem rationem obiectiuam. *Dices*. Intellectus Romæ existens potest apprehendere Deum sub ratione boni; & Moguntia existens, potest illum apprehendere sub ratione mali; Ergo voluntas potest illum Romæ amare, & Moguntia odisse. *Respondeo*. Hoc enim fieri non potest propter naturalem sympathiam eiusdem animæ existentis in vno loco, ad seipsam existentem in alio loco. Quæ quidem sympathia explicari debet, non tam ratione solius animæ, quam ratione potentiatarum, quæ inter se subordinatæ sunt, & in eadem anima radicatæ; cuiusmodi sunt sensus & appetitus, itemque intellectus & voluntas. Nam si anima in capite apprehendat aliquod bonum sensibile per imaginationem; statim in corde excitatur ad amandum illud bonum per appetitum sensitium; nec potest illud odisse, tanquam malum. Eodem modo, si eadem anima existeret hic & Romæ; si hic apprehenderet aliquod bonum per intellectum, mox Romæ amaret illud per voluntatem, nec posset illud Romæ odisse.

46. Atque hæc breuiter disputata sint ex occasione illius obiectionis, in qua petebatur, si idem corpus exi-

steret in duobus locis, & vno mutaretur, an etiam necessariò mutaretur in altero? Nunc ad cætera capita progrediamur.

C A P V T II.

An Christus fiat præsens in Eucharistia per transubstantiationem.

1. **S**Vpra ostensum est contra Lutheranos, Christum fieri præsentem in Eucharistia, non per Vbiquitatem, aut vnionem hypostaticam, aut simplicem conjunctionem; sed per transubstantiationem, id est, per conuersionem totius substantiæ panis in corpus & totius substantiæ vini in sanguinem Christi. Nunc breuiter hæc tria explicanda sunt. 1. quid requiratur ad veram conuersionem? 2. quid faciat conuersio, de qua agimus, circa corpus Christi? 3. quid faciat circa panem?

2. Quod ad primum attinet, conuersio propriè dicitur, quando vna res conuertitur in aliam rem. Alij vocant transitum vnus rei in aliam. Hinc patet quatuor condiciones requiri ad veram conuersionem. Prima est, vt sit inter duos terminos positiuos. Secunda, vt vnus terminus desinat, & alter in locum eius succedat. Tertia, vt hoc fiat actione aliqua reali, vel certè duabus mutationibus partialibus, quarum altera verferetur circa terminum, qui desinit; & altera circa terminum qui incipit. Quarta, vt sit connexio inter has duas mutationes partiales, seu inter duos terminos positiuos, quorum alter desinit, & alter incipit. Si enim nulla esset connexio, iam vnus terminus non diceretur conuerti in alium. Vide Bellarminum l. 3. de Eucharistia cap. 18.

3. Est autem duplex conuersio; Vna substantialis, altera accidentalis. Rursum, vna naturalis, vt quando alimentum conuertitur in substantiam aliti, aut aër conuertitur in ignem, aut calidum in frigidum: altera supernaturalis, eiusmodi est conuersio vxoris Loth in statuam salis, aut aquæ in vinum, aut panis in corpus Christi, de qua hic agimus,

4. De hac ergo conuersione est altera quæstio, quid efficiat circa corpus Christi? Cum enim duo sint termini huius conuersionis, nempe panis & corpus Christi; & vterque terminus aliquo modo mutari debeat; meritò quæritur, quomodo per hanc conuersionem mutetur corpus Christi? Ac primò certum est, mutari accidentaliter. Ratio est, quia acquirit nouam præsentiam sacramentalem, quam antea non habebat; Hæc autem præsentia est aliquod accidens: Ergo, vt minimùm, accidentaliter mutatur.

5. An etiam substantialiter. Multi affirmant. Sed hi bipartiti sunt. Aliqui putant Christum substantialiter vniri speciebus sacramentalibus. Alij, substantialiter conseruari in Eucharistia per nouam actionem substantialem distinctam ab ea actione, quia in cælo conseruatur. Quid mihi videatur, ostendam per tres conclusiones subsequentes.

6. *Prima Conclusio:* Per hanc conuersionem, de qua agimus, non fit aliqua substantialis vnio inter corpus Christi & species sacramentales. Ratio est, quia triplex vnio fingi potest vt supra dixi: vna sacramentalis; altera formalis physica; tertia effectiua physica. At nulla harum est substantialis. Accedit quod effectiuam & formalem supra reiecerimus. Sacramentalis autem non requirit per se mutationem substantialem.

7. *Secunda Conclusio.* Christus in Eucharistia posset quidem conseruari substantialiter per actionem

substantialem distinctam ab ea, qua conseruatur in cœlo; non tamen verisimile est, ita fieri. Prior pars probatur, quia per absolutam Dei potentiam fieri potest, vt idem effectus producat a duabus causis totalibus, & consequenter per duas distinctas actiones, quarum vna non dependeat ab altera: ergo etiam fieri potest, vt conseruetur per duas actiones à se mutuo non dependentes. Hic enim nulla apparet repugnantia. Ergo corpus Christi, quod vna actione substantiali conseruatur in cœlo, posset alia actione conseruari in Eucharistia. Posterior pars probatur, quia nulla necessitas est, vt dicamus ita fieri. Sicut enim corpus Christi seruat vnam & eandem substantiam in cœlo, & in Eucharistia; ita per vnam eandemque actionem substantialem potest optimè conseruari in vtroque loco. Imò, nonum miraculum esset, si aliter fieret. Miracula autem non sunt multiplicanda sine necessitate, aut fundamento.

8. *Tertia Conclusio.* In hac conuersione, nulla alia fit mutatio circa corpus Christi, quàm quod per simplicem actionem adductiuam, vt vocant, fiat præsens in Eucharistia, cum antea tantum præsens esset in cœlo. Hæc autem est mutatio tantum accidentalis, vt ex dictis patet. Duo obiici possunt. Vnum est, quod dicatur, fieri præsens per transubstantiationem, id est, per conuersionem substantialem. Alterum est, quod substantia corporis Christi non possit in Eucharistia conseruari per eandem actionem, qua conseruatur in cœlo, cum in cœlo naturaliter, in Eucharistia supernaturaliter conseruetur: Eadem autem actio non possit simul esse naturalis & supernaturalis; ac proinde præter actionem adductiuam admittenda sit alia conseruatiua, & quidem substantialis. Ad primum respondeo Transubstantiationem vocari conuersionem substantialem,

lem, ratione terminorum totalium, quia scilicet, per eam conuertitur vna substantia in aliam substantiam; non autem ratione termini formalis de nouo producti, quasi necesse sit vtrunque substantiam in se substantialiter mutari. Ad alterum respondeo cum distinctione. Substantia corporis Christi, cum sit vna & eadem in cœlo & in Eucharistia, conseruatur in vtroque loco per vnam & eandem actionem substantialem, & connaturalem. At præsentia corporis Christi, sicut duplex est, vna naturalis in cœlo, altera supernaturalis in Eucharistia; necessariò duplici actione proportionata conseruari debet.

9. Sequitur tertia quæstio, quid efficiat hæc conuersio circa panem. Et quidem certum est, substantiam panis desinere. Difficultas est de modo desinendi. Aliqui putant desinere per solam subtractionem influxus diuini: alij per aliquam Actionem positiuam. Hi iterum bipartiti sunt. Quidam docent substantiam panis destrui & expelli per illam eandem actionem, qua corpus Christi introducitur. Alij per illam, qua accidentia panis separantur à subiecto, & per se constituuntur. Explicabo rem per sequentes conclusiones.

10. *Prima Conclusio.* Substantia panis non destruitur per illam eandem actionem, qua corpus Christi introducitur. Ratio est, quia substantia panis, & substantia corporis Christi non pugnant inter se formaliter & intrinsecè, ergo actio introductiua vnius, non est per se destructiua alterius. Antecedens patet, quia illæ duæ substantiæ possunt tribus modis spectari. Primò, secundum se, quatenus substantiæ sunt, & sic nullam dicunt inter se repugnantiam. Secundò, in ordine ad eundem locum seu spatium, & sic etiã non repugnant, quia substantia corporis Christi est in loco indiuisibiliter & sine extensione locali, ac proinde non excludit substan

substantiam panis ab eodem loco. Tertio, in ordine ad species sacramentales, & sic etiam nō pugnant inter se; quia substantia corporis Christi nullam habet vnionem Physicam cum illis speciebus ac proinde non destruit vnionem substantiæ panis cū iisdem speciebus. *Dices;* Substantia panis conuertitur in corpus Christi; sed in omni conuersione, destruitur terminus à quo, per eandem actionem, qua introducitur terminus ad quem; ergo etiam in hac conuersione per eandem actionem destruitur substantia panis, qua introducitur corpus Christi. *Respondeo.* tamen in conuersione naturali plerumque ita fiat, non tamen est de essentia conuersionis, vt sic fiat. Satis est, vt vna res desinat, & altera incipiat, siue id fiat, per vnā actionem realem, siue per duas mutationes partiales inter se connexas.

11. *Secunda Conclusio.* Substantia panis non destruitur per solam subtractionem conseruationis diuinæ. Ratio est, quia datur vera actio positua, cuius vi & efficacia destruitur substantia panis, vt ostendam in sequenti conclusione, ergo non destruitur per solam subtractionem influxus diuini. *Quæres.* An non posset destrui per hanc subtractionem. *Respondeo.* Hoc dupliciter intelligi potest. Primò, an absolutè loquendo posset sic destrui. Secundò, an facta suppositione quòd conuertatur in corpus Christi posset nihilominus destrui per solam subtractionem, vtrumque possibile est. De primo patet; quia quælibet res creata potest desinere per subtractionem concursus diuini. De secundo etiam patet, quia illa subtractio non repugnat conuersioni. *Dices.* Annihilatio repugnat conuersioni, quia quod simpliciter annihilatur, hoc in aliud non conuertitur: sed annihilatio nihil est aliud quàm subtractio diuini influxus: ergo hæc subtractio repugnat conuersioni. Si ergo substantia panis desineret per an-

nihilā

nihilationem seu subtractionem conseruationis diuinæ, iam non dicéretur conuerti in corpus Christi. *Respondeo* cum distinctione, nam aliud est loqui de sola delitione panis, aliud de tota conuersione, quæ includit delitionem panis, & positionem corporis Christi, tanquam duas mutationes partiales. Si loquamur de sola delitione panis, posset fieri per solam subtractionem influxus diuini, & tunc rectè vocaretur annihilationis. Si loquamur de tota conuersione, non posset fieri per solam subtractionem, vel annihilationem; quia requirit, non solum destructionem vnius termini, sed etiam positionem alterius.

12. *Tertia Conclusio.* Substantia panis destruitur vi illius actionis realis, qua accidentia panis separantur à subiecto, & per se constituuntur, vt existant sine subiecto. Ratio est, quia non superest alius modus destructionis, cum priores duo refutati sint. *Dices*, Non est vlla realis actio, per quam accidentia panis separantur à subiecto, nam illa separatio fit per destructionem vnionis, qua accidentia inhærent subiecto: illa autem vnio destruitur per solam subtractionem conseruationis Diuinæ. *Respondeo.* Duplex actio potest hic cogitari: vna qua Deus producat in accidentibus realem modum existendi per se, qui formaliter repugnet cum actuali inhærentia: altera, qua Deus effectiuè conseruet accidentia independenter à subiecto sine vlllo modo reali superaddito. Prior actio habet vim separandi accidentia à subiecto, non tamen posterior. Ratio est, quia vi prioris actionis producitur aliquid in accidentibus, quod formaliter repugnat cum actuali inhærentia, non autem vi posterioris. Nam fieri non potest, vt accidentia ponantur actu per se subsistere sine subiecto, & tamen maneant in subiecto; potest autem fieri vt conseruentur in subiecto duplici actione,

vna

vna dependente à subiecto, altera independente. *Dices*, per illam priorem actionem ponuntur quidem accidentia sine subiecto, non tamen ideò destruitur substantia panis. *Respondeo*, per illam actionem fiunt hæc tria, Primò, producitur in accidentibus realis modus existendi: Secundò, posito hoc modo, consequenter destruitur actualis inhaerentia, quæ cum illo consistere nõ potest: Tertio, destruitur substantia panis. Hæc enim naturaliter conseruari non potest nisi conseruetur vnio formæ substantialis cum materia: at vnio illa pender ab accidentibus, tanquam à necessariis dispositionibus, ergo ablatis accidentibus, necesse est tolli vnionem. *Dices*. Licet vnio tollatur, tamen adhuc manet materia quæ est incorruptibilis, ergo non tollitur tota panis substantia. *Respondeo*. Materia non potest naturaliter conseruari sine omni forma substantiali & accidentali; si ergo sit aliqua actio, quæ tollat omnem formam à materia, & non introducat aliam, non poterit materia naturaliter conseruari.

CAPVT III.

Quamdiu Christus maneat præsens in Eucharistia?

I. **A**Duersarij docent Christum non esse præsentem, nisi in ipsa sumptione seu manducatione panis Eucharistici. Quam sententiam excogitauit Martinus Bucerus, Vt per eam conciliaret inter se Lutheranos & Zvinglianos, qui extremè diffidebant. Lutherani dicebant, corpus Christi realiter esse præsens in Eucharistia cum pane & vino; Zvingliani id negabãt. Itaque Bucerus volens eos ad concordiam reducere, asseruit esse quidem præsens in ipsa sumptione, quod erat pro Lutheranis; non tamen extra sumptionem, quod

quod erat pro Zvvinglianis Et quamuis cōcordia non successerit, tamen utrique libenter amplexi sunt hanc Bucerī sententiam, quod viderent per eam destrui posse multa Catholicorum dogmata. Si enim Christus non est præsens nisi in ipsa sumptione, sequitur primò, Christum nō adesse quando hostia seruat in pixide, 2. hostiam in pixide seruata non esse adorandam. 3. nec ad ægrotos deferendam, tanquam Sacramentum. 4. nec honorem ei deferendum in publica processione. 5. nec solenni festo corporis Christi honorandam. 6. nec prodesse sumentibus. 7. ac proinde frustra offerri pro defunctis.

2. Duo tamen notanda sunt. Vnum est, quod quamuis Lutherani & Zvvingliani consentiant in eo, quod iam dixi, nempe Christum in sola sumptione seu vsu præsentem esse, discrepant tamen in altero, in quo etiam antea discrepabant, quò Lutherani agnoscant realem Christi præsentiam: alij non nisi spirituales & sacramentales, vt supra explicatum fuit. Alterum est, quod Martinus Kemnitius in 2. p. Examinis. sess. 13. c. 6. non nihil ab aliis dissentiat. Vult enim Christum præsentem esse, non tantum in sumptione, sed in tota actione cœnæ, id est, dum panis accipitur in manibus, benedicitur, frangitur, distribuitur, sumitur, & etiam, dum ex ipsa cœna immediatè defertur ad ægrotos, vt illum comedant, non vt seruent.

3. Catholici longè aliter sentiunt. Aiunt Christum fieri verè, realiter ac substantialiter præsentem, vi illorum verborum, *Hoc est corpus meum*; & manere præsentem non solum durante actione, sed etiam extra actionem, quamdiu species panis conseruantur. Priorem partem probant, quia verba illa Christi, *Hoc est corpus meum*, fuerunt vera, simul atque prolata sunt: Ergo tunc, fuit præsens corpus Christi. Posteriores probant

bant ex antiqua praxi Ecclesiæ & Sanctorum Patrum, qui panem seu hostiam consecratam, non solum conferuare in pixide, aut ad absentes deportare, sed etiam adorare soliti sunt, vt infra dicemus cap.6. Hoc autem non fecissent, nisi Christum toto illo tempore vere presentem esse existimassent.

CAPVT IV.

An totus Christus Secundum substantiam sit presens in Eucharistia.

1. **I**N Christo potest spectari quadruplex substantia, nempe diuinitas, anima rationalis, caro & sanguis. Est ergo quæstio: An secundum hanc quadruplicem substantiam sit in Eucharistia? ratio dubitandi est, quia non aliter est ibi, quam per conuersionem panis & vini: at panis & vinum non conuertuntur in diuinitatem aut animam rationalem, sed tantum in carnem & sanguinem: Ergo est ibi tantum secundum carnem & sanguinem. Dicam paucis, quid statuendum sit.

2. *Prima Conclusio.* Totus Christus secundum substantiam est in Eucharistia, non solum sub vtraque specie simul sumpta, sed etiam sub singulis speciebus separatim sumptis, vt totus sub specie panis, & totus sub specie vini. D. Thomas quæst. 76. art. 1. & 2. & Concil. Trident. sess. 23. cap. 3. & sess. 21. capit. 3. Ratio sumitur ex tribus principiis in Scriptura fundatis. Primum est, corpus Christi in Eucharistia, Matth. 26. 26. *Hoc est corpus meum.* Alterum est, Christum post resurrectionem non amplius moriturum, sed perpetuo victurum, Rom. 6. 9. *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Tertium est, Christum esse vnã personam diuinã in duabus naturis sub

subsistentem, Ioannis 1. 14. *Verbum caro factum est.* Ex primo principio sequitur, corpus Christi esse sub specie panis. Ex secundo esse ibi corpus viuum & non mortuum; ac proinde, esse corpus informatum anima rationali. Ex tertio, esse ibi personam Verbi, & consequenter diuinitatem.

3. *Secunda Conclusio.* Licet totus Christus secundum substantiam sit sub specie panis, & totus sub specie vini; non tamen eodem modo est ibi totus. Ita D. Thomas & Concilium citatum. Ratio est, quia aliquid Christi est sub specie panis, vi sacramenti, vt caro; aliquid per naturalem concomitantiam, vt sanguis, anima, persona Verbi. Idem dicendum est de specie vini. Nam vi Sacramenti, est ibi sanguis; reliqua per concomitantiam.

4. *Dices,* Persona Verbi est vbique per suam immensitatem: Ergo non est in Eucharistia per naturalem concomitantiam. *Respondeo.* Persona Verbi potest dupliciter spectari. Primò, secundum se, & sic est vbique per immensitatem increatam. Secundò, quatenus est vnita humanitati, & sic ratione vnionis est in Eucharistia per concomitantiam.

5. *Quæres* quomodo ipsa vnio sit in Eucharistia, an vi Sacramenti, an per concomitantiam? Aliqui putant esse vi Sacramenti, seu vi illorum verborum, *Hoc est corpus meum.* Primò, quia quando Christus dixit illa verba, locutus est de suo corpore, quatenus erat corpus personæ loquentis; ergo loquutus est de suo corpore, quatenus erat vnitum personæ; ergo vi Sacramenti erat ibi corpus cum vnione. Secundò, quia corpus propriè significat naturam corpoream subsistentem; ergo ex vi verborum est hîc corpus subsistens; non est autem subsistens subsistentia propria, sed subsistentia Verbi: nec subsistit subsistentia Verbi, nisi mediante vnione;

ergo est ibi corpus cum vnione vi sacramenti. Tertio, non solum substantia, sed etiam substantia panis conuertitur in corpus Christi vi sacramenti; ergo vi sacramenti est ibi corpus Christi subsistens; ergo est ibi cum vnione hypostatice.

6 Alij contra sentiunt, vnionem esse in Eucharistia per naturalem concomitantiam. Ratio est, quia si vnio esset ibi vi sacramenti, etiam persona Verbi esset vi sacramenti, quod tamen falsum est, vt patet ex Concilio Trid. Sess. 13. cap. 3. vbi ponit diuinitatem inter ea, quae sunt in Eucharistia per concomitantiam. Sequela patet quia vnio non potest esse sine termino vnionis; ergo vbi est vnio vi sacramenti, ibi est persona Verbi, qui est terminus vnionis. Confirmatur, quia vnio nihil est aliud, quam actualis coniunctio corporis Christi, & personae Verbi: sed non potest esse actualis coniunctio duorum extremorum, nisi ipsa extrema actu adsint.

7 Mihi videtur opus esse distinctione. Vel enim loqui possumus de possibili, vel de facto. Si est sermo de possibili, non repugnat vnionem fieri praesentem in Eucharistia vi sacramenti. Nam si Christus voluisset consecrari per haec verba. *Hoc est corpus personae Verbi unitum*: aut per haec, *Hic est Christus*, iam vi talium verborum esset in sacramento, non solum corpus, sed etiam vnio corporis cum Verbo, seu totus Christus. Hoc enim formaliter verba significarent, & consequenter efficerent per modum diuini instrumenti. Si autem sermo est de facto, vnio non est praesens vi sacramenti, sed per concomitantiam. Nam verba, quibus de facto Christus consecrauit, formaliter non significant vnionem. Quamuis enim fingamus corpus Christi in sacramento non habere vnionem cum persona Verbi, tamen verè posset dicere, *Hoc est corpus meum*. Nam illa particula, *Meum*, solum denotat identitatem illius corporis cum corpore,

re, quod ratione vnionis est personæ Verbi, non autem denotat corpus illud habere talem vnionem vbicunque existit.

8 Hinc soluitur Primum argumentum prioris opinionis. Ad secundum respondeo, Corpus vt sumitur pro carne, non significare naturam subsistentem, sed partem naturæ subsistentis, imò si rigidè loquamur, significare partem humanitatis, quæ concipitur per modum naturæ non includentis subsistentiam. Ad tertium similiter respondeo, substantiam & subsistentiam panis conuerti in corpus Christi, id est, in vniam partem humanitatis Christi, quæ non includit subsistentiam, vt dictum est.

C A P V T V.

An Christus in Eucharistia possit ac debeat adorari?

1 **C**Aluinistæ simpliciter negāt, quia putant Christum non esse præsentem in Eucharistia. Hi supra refutati sunt. Lutherani dissident. Aliqui concedunt adorari posse in sumptione, non extra sumptionem, quia putant in sola sumptione præsentē esse. Alij ne in sumptione quidem adorandum censent; quia tametsi præsens sit, non tamen adorandus est, nisi vbi vult adorari. Non autem vult adorari in Eucharistia: Ergo non est ibi adorandus.

2 Rectiùs sentiunt Catholici in Conc. Trident. sess. 13, cap. 5. & can. 6. asserentes Christum in Eucharistia non minori veneratione ac cultu dignum esse, quam extra Eucharistiam. Ratio est, quia vtrobique habet eandem excellentiam & maiestatem: Ergo vbique eadem dignus est honore. Vnde, sicut ab Angelis (Heb. 1. 6. & à Magis (Matth. 2. 11.) & à senioribus (Apoc. 5.

14.) tum in cælo, tum in terra adoratus est; sic merito à nobis in Eucharistia adorari potest ac debet. Nec obstat, quod in Eucharistia externo sensu non percipiatur; quia adoratio non nititur sensibus, sed fide. Alioquin nec Deus adorandus esset, quia sola fide, non sensu externo à nobis percipitur.

3 Quod obiciunt aduersarij, non esse adorandum Christum, nisi ubi ipse vult, prorsus mane est. Vel enim quærent speciale præceptum Dei de hac re, vel generale. Si speciale, dicant mihi obsecro, ubi Magis præceptum sit, adorare Christum in præsepio; Si generale, non aliud inuenient, quàm quod ius diuinum ac naturale dicat, verum Deum, vbicunque sit, adorari posse. At Christus verus Deus est; Ergo vbicunque sit; siue in Eucharistia, siue alibi, coli ac, adorari potest.

4 Nobiscum sentiunt antiqui Patres, Chrysoptom. Hom. 24. in priorè Corinthiacam; *Hoc corpus in præsepe reueriti sunt Magi, & Barbari cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Nos imitemur Barbaros, qui cælorum ciues sumus. Illi eum in præsepe viderunt: Tu verò non in præsepe, sed in altari.* Theodoretus dialogo 2. *Intelliguntur mystica symbola, quæ facta sunt, & creduntur, & adorantur.* Cyrillus Hierosol. catechesi mystagogica 5. *Accede ad calicem sanguinis illius pronus, adorationis in modum.* Augustinus in Psal. 98. circa illud, *Adorate scabellum pedum eius, sic ait; Nemo illam carnem manducat, nisi prius adorauerit.*

5 Idem confirmatur ex antiqua Ecclesiæ praxi & consuetudine eleuandi hostiam post consecrationem. Tamen enim illa ceremonia possit mysticè, ac moraliter significare eleuationem Christi in cruce, vel resurrectionem, vel ascensionem, vel eleuationem mentis ad Deum; re ipsa tamen ad hunc finem inuenta ac instituta est, vt Christiani; qui credunt Christum verè præsentem esse, interno affectu, & externo cultu illum adorent,

adorent, ac venerentur. Hoc constat partim ex omnibus Liturgiis, partim ex antiquis Patribus. Dionysius cap. 3. de Ecclesiastica Hierarchia; Pontifex *Augustissima mysteria conficit, & quae ante laudauerat, in apertum agit, diuina munera reuerenter ostendens.* Et Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 27. *Inuocationis verba, cum ostenditur panis Eucharistiae, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in nobis reliquit? Vbi docet esse traditionem non scriptam, orandi & inuocandi Christum in Eucharistia, quando à sacerdote eleuatur.*

6 Huc etiam spectat, quòd S. Patres dicunt, ad verba consecrationis caelos aperiri, & Angelorum multitudinem ad Christum adorandum descendere. Gregorius lib. 4. Dial. cap. 58. *Quis fidelium dubitare possit, in ipsa immolationis hora, ad Sacerdotis vocem caelos aperiri? in illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari terrena caelestibus iungi?* Vide etiam Chrysostomum libro 6. de sacerdotio, Ambrosium circa illud Lucae 1. *Apparuit ei Angelus,* Augustinum apud Magistrum in 4. d. 13. & alios. Finio istis verbis; *Adoramus te Christe, & benediximus tibi, quia per crucem tuam redemisti mundum. Amen,*

Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto,

 DE COMMVNIONE SVB
 VTRAQVE SPECIE,

*Pro defensione Catholicorum, contra Hufitas, Luthe-
ranos, & Calvinistas.*

OPVSCVLVM VI.

LECTORI.

DVERSARIJ duplici nomine accusant hic Catholicos. Primò, quod contra apertam Christi institutionem & mandatum porrigant Laicis Eucharistiam sub vna tantum specie. Secundò, quòd hac ratione Sacrilegium & furtum committant: sacrilegium, quia rem sacram aliter vsurpant, quàm oportet: furtum, quia priuant laicos altera specie, quæ illis debeat; & consequenter, fructum alterius specie suffurantur. Imò, quod grauius est, inquit, cùm Christus sub duplici specie, panis & vini, & carnem & sanguinè suum, quasi testamento nobis legauerit; Catholici, qui testamenti huius executores esse volunt, alteram partem hæreditatis iniustè subtrahunt, & sola carne iubent Laicos esse contentos. An non meritò querantur Laici? an non suo iure sanguinem dari sibi poscant? Hæc illi.

2 Catholici, & facillimè purgant se ab his criminibus & multò grauius de aduersariis queruntur. Purgatio illorum est hæc. Primò, negant extare vllum Christi præceptum de vtraque specie Laicis porrigenda. Fa-
tentur

rentur quidem, Christum præcepisse communionem; non tamen modum communionis sub vna vel vtraque specie; sed potius reliquisse liberum, vt Laici, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicarent. Sicut præcepit Baptisimum; non tamen modum Baptismi sub vna, vel trina immersione. Secundò negant, vllum sacrilegium aut furtum interuenire. Nam si non extat præceptum de vtraque specie; nullum sacrilegiũ est, vnã sine altera præbere, aut participare. Et rursum si sub vna specie non minus continetur totus Christus quam sub vtraque; nec minor fructus percipitur ex vna, quam ex vtraq; (quod postea probabimus) nullum furtum aut detrimentum est, vnã speciem exhibere sine altera. An iure queratur Legatarius, legatum, quod in duplici tabella descriptum est, in altera totum & integrum sibi exhiberi, sine vllò suo damno aut incommodo? Non opinor. Cur ergo querantur Laici, quando totus Christus, tota hæreditas, totum testamentum, in vna specie, integrè ipsis porrigitur? Nulla causa est. Non magis, quam si quis cum parocho exoptulet, quod vna tantum, & non trina immersione, Baptizatus ab eo sit.

3 At inquirunt, si Christus vsum vtriusque, vel alterius speciei liberum reliquit, vt vos dicitis; quomodo audeatis Laicis prohibere vtramq; speciem? Quod enim iure diuino liberum & licitum est; non potest iure humano prohiberi & illicitum fieri. Hunc nodum facilè dissoluam suo loco. Nunc tantum obiter quæro, an nõ Christus liberum reliquerit vsum vnus, vel trinæ immersionis in Baptismo? Ita sanè. Et tamen olim in Concil. Tolet. 4. cap 5. prohibita fuit trina mersio, & concessa vna. Si hoc benè; cur alterum malè? Sed infra de hoc plura.

4 Iam, Catholicorum contra Aduersarios querelam sic explico. In sacramento Eucharistiæ, iuxta Christi

institutionem, & antiquorum Patrum consensum, hæc tria spectari possunt. Primò, symbola externa, seu species Sacramentales; *Accipit panem & calicem.* Secundò, res sub iis contenta, nempe corpus & sanguis Christi, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Tertiò, fructus, qui inde percipitur; *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Calvinistæ hæc omnia perdiderunt præter nuda symbola panis & vini. His solis iubent Laicos esse contentos. Carnem & sanguinem Christi tanto interuallo dicunt abesse ab iis symbolis, quanto abest cœlû à terra. Et, si caro & sanguis Christi ibi non est, quis fructus inde percipi potest? Lutherani fatentur quidem adesse Christû, sed mortuum. An non mortuum censent, qui obiiciunt, Catholicos solam carnem sine sanguine exhibere Laicis? qui putant, sub vna specie dimidium Christum; sub altera, reliquam eius partem contineri?

5 Vtrique ergo merito arguendi: Calvinistæ, quia carnem & sanguinem Christi tollunt è Sacramento, & tota hæreditate dissipata, præter nudas tabellas, nihil relinquunt Laicis. Lutherani, quia non viuentem & integrum, sed mortuum & dissectum Christum Legatariis distribuunt; eiusque dimidiam partem sub specie panis; reliquam sub specie vini, seorsim sumi à Laicis arbitrantur. Et tamen vtrique tam Lutherani, quàm Calvinistæ, posteaquam rem ipsam sacrilegè dissiparunt; de solis symbolis litem nobis intendunt. Perinde sane, ac illi, qui absumpto patrimonio, de nudis codicillis altercantur.

6 Cæterùm, quia mihi propositum non est, aduersariorum crimen & miseriam persequi, sed Catholicorum sententiam tueri & explicare; reuocabo illam ad pauca capita, quæ hic breuiter ob oculos proponam, ut vno quasi aspectu videri possint. Deinde, singula seorsim

sim probabo. Spero fore cum Dei gratia, ut Lector perspicue intelligat, Catholicos cum Christi, Apostolorum, & Ecclesiæ primitivæ sensu & doctrina, optime conspirare. Sunt autem hæc capita.

CAPITA DOCTRINÆ Catholicorum.

- 1 *Aliud est institutio diuina, aliud præceptum diuinum.*
- 2 *Christus instituit Eucharistiam sub utraque specie; non tamen præcepit omnibus usum utriusque speciei.*
- 3 *Imo, usum vnius speciei, tum verbo, tum facto ipse approbavit.*
- 4 *Quod etiam fecerunt Apostoli.*
- 5 *Et post Apostolos alij usque ad nostra tempora.*
- 6 *Et rectè. Nam sub vna specie non minus continetur totus Christus, quàm sub utraque.*
- 7 *Nec minor fructus percipitur ex vna, quàm ex utraque, cæteris paribus.*
- 8 *Et aliunde possunt esse legitime causæ, cur potius sub vna, quàm sub utraque Laici communicent.*
- 9 *Propter quas etiam statutum est ab Ecclesia, ut sub vna deinceps communicarent.*
- 10 *Nec aduersarij quicquam obiiciunt ex scripturis, quod di-
lui commodè non possit.*
- 11 *Sicut nec ex Patribus.*
- 12 *Aut ex ratione fundata in Scripturis vel Patribus.*
- 13 *Omninò igitur persistendum est in sententia Catholicorum.*

CAPVT I.

Aliud est institutio diuina, aliud præceptum diuinum.

- 1 **V**ideo non paucos, etiam bonos viros, hic errare. Putant idem esse institutionem diuinam, &
- V 5 præ

præceptum. Quare cùm communio sub vtraque specie à Christo instituta sit, quod negare non possumus; consequenter putant, etiam præcepta esse: At non ita res habet. Aliud est institutio, aliud præceptum. Multa à Deo instituta sunt, quæ tamen omnibus præcepta non sunt; vt matrimonium, Ordo Ecclesiasticus, prædicatio Euangelij, officium Baptizandi, & plura alia. Non enim tenentur omnes ex præcepto diuino inire matrimonium, suscipere ordines Ecclesiasticos, prædicare Euangelium, Baptizare Cathecumenos. Vnde sicut hæc consequentia non valet; *Matrimonium à Deo institutum est: Ergo omnibus præceptum est:* Ita similiter hæc non valet; *Communio sub vtraque specie à Christo instituta est: Ergo omnibus præcepta est.*

2 *Dices;* Hæc exempla benè ostendunt, non omnes teneri ad ea vsurpanda, quæ à Deo instituta sunt. Nihilominus, si quis sponte velit ea vsurpare, tenetur id facere secundum institutionem diuinam. Itaque videtur seruanda hæc regula; *Quamuis iure diuino non teneantur omnes inire matrimonium, suscipere sacros ordines, prædicare Euangelium, Baptizare catechumenos; si quis tamen sponte velit aliquid istorum facere, tenetur facere eo modo, quo Deus instituit.* Verbi gratia, si quis velit alterum Baptizare, tenetur aqua illum ablucere, & pronunciare hæc verba; *Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Sic enim Christus instituit. Vnde, qui secus fecerit, non modo peccat, sed etiam nihil agit. Idem est in cæteris. Ergo similiter, si quis velit communicare, tenetur id facere sub vtraque specie, quia Christus sic instituit. Si aliter facit; & peccat, & fructum Sacramenti non percipit.

3 *Respondeo.* Si illa regula sumatur generatim absque vlla limitatione; sine dubio falsa est, quod etiam aduersarij debent fateri. Hoc ostendo in exemplis allatis.

Deus

Deus in institutione matrimonij, è costa viri dormientis formavit mulierem, & eam in Paradiso, illi coniunxit. An ideò necesse est, quotquot matrimonium ineunt, vt è suis costis fingant sibi sponsas & coniuges? Non opinor. Et Christus in institutione Eucharistiæ, vesperi post sumptam cœnam, & lotis discipulorum pedibus, accepit panem & calicem, & facta consecratione, porrexit discumbentibus. An ideò tenentur omnes vesperi post sumptam cœnam, & lotis pedibus cõmunicare? Ne aduersarij quidem id postulant. Itaque regula superius allata, limitanda est; & distinctio adhibenda. Nam in iis, quæ à Deo instituta sunt, duo spectari possunt. 1. ipsorum substantia & essentia. 2. circumstantiæ seu accidentia. Si quis ergo velit vsurpare aliquod Sacramentum à Deo institutum, tenetur adhibere omnia quæ ad illius substantiam & essentiam pertinent; reliqua non item. Ad substantiam & essentiam Baptismi pertinent hæc duo, ablutio externa, quæ fit per aquam, & formã verborum, *Ego te Baptizo*. Sine his non perficitur Baptismus. Cætera sunt extrinseca; vt quod ablutio fiat vna vel trina immersione; aqua fluminis, vel stagnante; ante vel post prandium; quod totũ corpus mergatur, vel aliqua eius pars, quod forma verborum Latino, vel alio sermone proferatur, & sic deinceps. Igitur si infantem perfundas aqua & pronuncies verborum formam, Baptismus legitimus est & effectum sortitur. Nihil autem interest, semel an ter abluas, calidam aquam, an frigidam inspergas; in Iordane, an Rheno; ante, vel post meridiem id facias. Hæc enim iure diuino determinata non sunt. Eodem modo res habet in Eucharistiæ Sacramento: Si substantiam & essentiam illius spectes; non aliud requiritur, quàm Christus sub externo symbolo panis aut vini cõsecrati. Si Christus non adsit (vt apud Calvinistas nõ adest) Sacramen-

tum nullum est. Si adsit quidem, non tamen sub symbolo panis aut vini; ne tunc quidem Sacramentum est. Vtrumque ergo requiritur, & symbolum externum, & Christus illo symbolo significatus & comprehensus. Perinde est, vnum symbolum, an duo sint. Non minus sub vno, quam sub duobus Christus præfens est, & quidem totus: nec minus sub vno, quam sub duobus manducatur & bibitur à fidelibus, vt deinceps patebit.

CAPVT II.

Christus instituit Eucharistiã sub vtraque specie; non tamen præcepit omnibus vsum vtriusque speciei.

1 **D**VO hic asserimus. Vnum est, Christum sub vtraque specie instituisse Sacramentum Eucharistiæ. In hoc omnes conueniunt. Et meritò, quia verba institutionis clara & aperta sunt. Matth. 26. 26. Lucæ 22. 19. Marci 14. 22. & 1. Cor. 11. 23. *Accipit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes, Hic enim est sanguis meus novi testamenti.*

2 Alterum est Christum non præcepisse omnibus vsum vtriusque speciei. Hic dissentiunt à nobis aduersarij. Vrgent illi præceptum. Nos dicimus, nullum exrare. Hoc dupliciter probamus. Primò, quia aduersarij in tota Scriptura nullam possunt inuenire. Secundò, quia nos è contrario sufficienter conuincimus, vnam speciem licitè vsurpari posse,

3 Prius argumentum sic vrgeo. Si in scripturis exaret aliquod præceptum de vtraque specie, vel id colligitur ex sola institutione huius Sacramenti, vel aliunde. Neutrum dici potest. Non prius, quia vt ex dictis patet,

patet, multa sunt à Deo instituta, quæ tamen præcepta non sunt. Ergo ex sola institutione non potest colligi præceptum. Nec posterius, quia testimonia Scripturæ, in quibus aduersarij putant contineri præceptum, reuera non continent præceptum, vt suo loco latius; nunc breuiter sic ostendo. Aduersarios in hac re habemus triplices, Hussitas, Lutheranos & Calvinistas. Omnes quidem quærunt præceptum, sed nulli inueniunt. Hussitæ quærunt in illis verbis, Ioan. 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* At reclamant Lutherani. Negant toto illo capite vel vnum esse apicem, qui de Sacramento Eucharistiæ intelligatur. Ipsi ergo quærunt in illis, Lucæ 22. 19. *Hoc facite.* Sed repugnat Calvinus. Solis Ecclesiæ ministris, non Laicis, id dictum esse à Christo contendit. Calvinus quærunt in istis, Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes.* Sed ad solos Apostolos ea pertinere declarat Marcus, cum ait; *Et biberunt ex illo omnes.* Hinc concludo, aduersarios non conuenire inter se de præcepto. Imò, quod amplius est, ita discrepare, vt vbi alij putant se inuenisse præceptum, alij negent ibi esse. Vide plura cap. 10.

4. Posterius sic vrgeo. A tempore Christi & Apostolorum, vsque ad annum 1412. semper liberum fuit in Ecclesia, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicare: nec vnquam docuerunt Patres, vtramque speciem diuino iure necessariam esse. Primi, qui hoc dixerunt, fuerunt duo Germani, Petrus Dresdensis, & Iacobus Misniensis, qui Pragæ in Bohemia hanc de communione sub vtraque specie controuersiam excitarunt. Ergo signum euidentis est, vtrâque speciem diuino iure præceptam non esse. Hoc argumentum sicut & alterum, prosequar in sequentibus capitibus. Hic obiter attigisse satis est.

CAPVT III.

Christus vsum vnius speciei, & verbis, & facto comprobauit.

1 **Q**UOD verbis comprobabit, patet ex cap. 6. Ioannis, vbi agens de fructu Eucharistiæ, non semel, sed sæpius asseruit, vnam speciem prodesse ad salutem. *Si quis, inquit, manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Et iterum; *Non sicut manducauerunt Patres vestri Manna, & mortui sunt, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Ex his & similibus verbis concludo, manducationem carnis Christi sub vna specie, prodesse ad salutem. At non prodesset, si vtraque species esset necessaria.

2 *Dices*, aduersarij negant in illo capite agi de Eucharistia, seu māducatione Sacramentali. *Respondeo*; Aduersarij sunt triplices, vt dixi, Hussitæ, Lutherani & Calvinistæ. Horum alij negant, vt Lutherani & nonnulli Calvinistæ; alij concedunt, vt Hussitæ, & Calvinistæ Gallicani, cum Plessæo lib. 4. de Eucharistia cap. 2. pag. 661. Illi ergo se mutuo destruunt, & nos confirmant. Et ab illis sumo tale argumentum; vel agitur in illo capite de Eucharistia, vel non agitur. Si agitur; errant Lutherani & plerique Calvinistæ, qui id negant. Si non agitur; errant Hussitæ, & Calvinistæ Gallicani, qui id concedunt. Rursum, si agitur, quod nos cum tota Patrum antiquitate contendimus, res salua est: Euicimus vnam speciem prodesse ad salutem. *Si quis, inquit Christus, manducauerit ex hoc pane; viuet in æternum.* Si non agitur; omnes aduersarij temerarij sunt. Hussitæ quidem, quia nouum dogma Eucharisticum astruere conati sunt ex eo scripturæ loco, vbi non agitur de Eucharistia. Lutherani verò & Calvinistæ, quia hoc Hussitarum dogma amplexi sunt.

3 Iam, quod factum vnam speciem Christus approbavit, patet ex Luca cap. 24. 30. vbi duobus discipulis in Emaus sub sola specie panis Eucharistiam porrexit. Sic enim scribit Lucas : *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum, & ipse euauit ex oculis eorum.* Porro, hunc locum intelligi de pane Eucharistico, fatetur Philippus Melanchton in Apologia Confessionis Augustanæ, & plures alij ex aduersariis. Et tribus modis probari potest. *Primo*, autoritate Patrum. Sic enim explicant D. Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Eustochium, Augustinus lib. 3. de consensu Euangelistarum cap. 25. & sermone 146. de tempore, & Epistola 59. ad Paulinum q. 8. Author imperfecti operis, homil. 17. in Matthæum, in fine, Theophylactus in cap. 24. Lucæ, & non pauci alij. Et quidem D. Hieronymus loco citato dicit, Christum, consecrando panem Eucharisticum, Cleophæ domum in Ecclesiam dedicasse. Verba eius sunt hæc : *Repetitioque itinere venit Nicopolim (nempe Paula Eustochij mater) que prius Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in Ecclesiam dedicauit.*

4 *Secundo* probatur ex ipso contextu. Ac singula pene verba ponderanda sunt. *Et factum est*, inquit. Ita loqui solet scriptura, quando grande aliquod mysterium enarrandum est. Sequitur autem mysterium. *Accipit panem, & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.* Iisdem planè verbis vsus est Euangelista in vltima cœna describenda, Matthæi 26. 26. *Accipit panem & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis.* Si ergo hæc verba intelliguntur de pane Eucharistico, vt omnes fatentur: cur non similiter illa? Nihil enim inter se differunt. Vnde infero, Christum bis instituisse Eucharistiam: semel Hierosolymis in vltima cœna ante passionem: & semel

semel in Emaus, post resurrectionem : illic sub vtraque specie : hic sub vna : illic adfuisse Apostolos, qui tunc fiebant Sacerdotes ; hic duos discipulos , qui adhuc erant Laici.

5 *Terio probatur ex effectu. Aperti, inquit, sunt oculi eorum, & cognouerunt eum.* Vnde autem aperti sunt ? Ex sumptione panis Eucharistici. Sic Augustinus lib. 3. de consensu Euangelistarum cap. 25. cum ait ; *Ut cum eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum.* Et infra ; *Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à satana factum fuisse, ne agnosceretur Iesus. Sed tamen à Christo est facta permissio usque ad Sacramentum panis, ut unitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci.* Et clarissimè Theophylactus loco citato ; *Insinuatur & aliud quiddam, nempe quod oculi eorum, qui benedictum panem assumunt, aperiuntur, ut agnoscat illum. Magnam enim & indicibilem vim habet caro Domini.*

6 His tribus argumentis, nihil habent aduersarij, quod solidè respondeant. Conantur tamen effugere, ut possunt ; & singulis aliquid opponunt. Ac primùm dicunt, tametsi aliqui Patres illum intelligant de pane Eucharistico ; alios tamen esse, qui aliter sentiant. Nihil ergo certi ex Patribus haberi posse. Ego contra sic vrgeo. Si D. Hieronymus, Augustinus, & alij Patres citati, qui diuersis sæculis vixerunt, putarunt Christum sub vna specie dedisse Eucharistiã discipulis in Emaus ; consequenter putarunt, communionem sub vna specie non esse prohibitam iure diuino : Ergo siue Christus dederit Eucharistiam sub vna specie, siue non dederit ; tamen Patrum antiquorum sententia est, vnam speciem licitè vsurpari posse. An hoc satis non est ? Nihil enim aliud hic quærimus. Et sanè dicant aduersarij ; an putent Augustinum, Hieronymum, & similes

Patres

Patres in hac re errasse, necne? Si putant errasse, quomodo hoc probant? Sin minus; neque nos erramus, qui illos sequimur.

7 Alterum effugium est; ex illis verbis, *Acceptit panem, benedixit, fregit, porrexit*, non posse quicquam conuinci. Nam similia verba reperiuntur Marci 6. 41. *Acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in calum, benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos.* At hæc verba non intelliguntur de pane Eucharistico, sed de panibus per miraculum multiplicatis: Ergo nec priora necesse est intelligi de pane Eucharistico. Facilis est responsio. Christus in Euangelio ter legitur benedixisse panem. 1. in multiplicatione panum & piscium. 2. in vltima cœna. 3. in Emaus. Et semper aliquid mysterij seu miraculi operatus est. Vnde euidenter concludimus, benedictionem Christi circa panem, fuisse semper efficacem, & alicuius mysterij seu miraculi effectricem, Solùm potest esse quaestio de qualitate mysterij, an scilicet in illa triplici benedictione, quæ diuerso loco ac tēpore à Christo facta est, semper fuerit idem mysterium seu miraculum, an potius diuersum. Hoc autem non aliunde melius, quàm ex circumstantiis, & Patrum interpretatione discerni potest. Et quidem in prima benedictione, satis constat ex ipso contextu, fuisse miraculum multiplicationis panum. Nam quinque panes ita multiplicati sunt, vt ex iis non modo satiata fuerint quinque millia virorum, sed etiam collecti duodecim cophini fragmentorum, quæ supererant. In altera, quæ facta est in vltima cœna, panis & vinum, in carnem & sanguinem Christi conuersa sunt, vt patet ex illis verbis; *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.* Et sic Patres omnes interpretantur. In tertia quæ in Emaus contigit, de vno constat, de altero disputamus. Constat oculos discipulorum aper-

ros fuisse. Hoc enim Scriptura expressè dicit. Disputamus, an hoc tribuendum sit panis Eucharistico? Affirmant Augustinus & Theophylactus. Et quæ causa est cur negemus? Aduersarij nullam adferunt. Nam illi, qui putant ideò dici apertos fuisse discipulorum oculos, quod Christum agnouerint ex peculiari modo frangendi panem; non causam, sed fabulam adferre mihi videntur. Vnde enim habent, Christum solitum esse tam artificiosè panem frangere manibus, ac si cultro diuisus esset? Euāgelistæ nihil huius meminerunt. Mera coniectura est. Et sanè, si quid tale præter morem aliorum fecisset Christus; Pharisei minimè dissimulassent. Solent enim, etiam in rebus minimis illum reprehendere, si quid nouum aut alienum ab eorum consuetudine vsurparet. Non ergo discipuli agnouerunt Christum ex artificiosa panis fractione, quæ nullum in Scriptura fundamentum habet; sed ex sumptione panis Eucharistici, cum ea vis fuit, vt eorum oculi, non solùm corporis, sed etiam mentis repente fuerint illuminati.

8 Atque hæc dicta sunt contra eos, qui negant loco citato agi de Eucharistia. Sunt alij, qui quidem id concedunt (quia vident non nisi temerè negari posse) negant tamen inde colligi vsum vnius speciei: quia volunt in fractione panis per synecdochè intelligi totum Sacramentum sub vtraque specie. Sed hoc neque probare possunt ex Scriptura; nec ab vlllo probato authore asseritur; nec omninò verisimile est. Nam Lucas scribit, Christum porrecto pane benedicto, euauisse ex oculis eorum. Ergo post porrectum panem non consecrauit calicem.

9 Vnum obiici potest; quia si non admittimus hic synecochen; ergo sicut ex illo loco colligimus vsum vnius speciei, sic etiam colligere poterimus consecrationem

tionem vnius speciei. At Catholici negant, vnam speciem sine altera consecrari posse: Ergo etiam negare debent, Christum sub vna specie Eucharistiam porrexisse. *Respondeo.* Si spectemus naturam rei, fateor vnam speciem sine altera consecrari posse, & hoc à Christo factum esse. Si spectemus ius Ecclesiasticum, vna species sine altera consecrari non debet; & hoc volunt Catholici. De hac re iterum dicemus sequenti capite.

C A P V T I V.

Tempore Apostolorum vsurpata fuit vna species?

1 **H**OC colligitur ex duplici Scripturæ loco. Prior habetur Act. 2. 42. vbi Lucas sic scribit; *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Hic agi de Eucharistia, fatentur aduersarij, Lutherus in serm. de Eucharistia, Kemnitius in 2. p. Examinis, Calvinus lib. 4. inst. cap. 17. §. 35. & plures alij. Et probatur variis modis. Primò, quia fractio panis coniungitur cum doctrina & oratione, tanquam res sacra cum rebus sacris. Non ergo sermo est de communi & domestico pane, sed de Eucharistico. Secundò, quia Syrus interpres sic vertit; *Et communicabant in precibus & fractione Eucharistia;* vt etiam fatetur Beza in illum locum, & Plessæus lib. 1. de Eucharistia capit. 1. pag. 37. Tertiò, quia Lucas agit de nouis Christianis, qui tum primum erant conuersi & Baptizati. Sic enim loquitur; *Qui ergo receperunt sermonem eius (nempe Petri concionantis) baptizati sunt.* Et statim subdit; *Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.* Porro constat, Neophytos in primitiua Ecclesia, statim post Baptismum solitos esse Eucharistiam percipere. Quartò, quia

non fuisset magna laus, primos illos Christianos perseuerasse in cibo corporali. Imò, nec opus fuisset Lucam id commemorare, quia satis constat, homines quotidie vesci solere pane domestico. At rarum, & commemoratione ac laude dignum est, perseuerare in oratione, & Eucharistia perceptione.

2 Posterior locus habetur Actorum 20. 7. *Vna autem sabbati, cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis profecturus in crastinum, protraxitque sermonem vsque ad mediam noctem.* Hic etiam agi de Eucharistia, fatentur Calvinus & Beza in illum locum, Kemnitius in 2. pagina Examinis, & plures alij. Et patet ex ipso contextu. Primò, quia diligenter notatur dies ille, quo in primitiua Ecclesia solebant fideles conuenire ad sacros cõuentus, qui erat prima sabbati, id est, dies Dominicus, vt docent Iustinus lib. 2. & Augustinus epistola 86. ad Calulanum. Secundò, quia Paulus dicitur mansisse Troade septem diebus, & expectasse primam sabbati, vt tunc fideles conuenirent ad frangendum panem in magno cœnaculo, lampadibus copiosissimè illustrato; idque nocturno tempore, propter metum persecutionis. At certè, si fuisset prophanum conuiuium, quorsum adhibitæ essent tot ceremoniæ?

3 Nunc ex utroque loco sic argumentor. Lucas utroque loco agit de pane Eucharistico, vt aduersarij fatentur & nullam facit mentionem calicis: Ergo omninò credibile est, primos illos Christianos, qui ex Iudæis cõuerfi erant, sub vna specie communicasse. Dices forte, Lucam in fractione panis totum sacramentum per synechdochen intellexisse. Sed ex triplici capite refelli id potest. Primò, quia sine fundamento asseritur. Et, si sola coniectura sufficit; cur non similiter dicamus, Christum in deserto, non solum panes, sed etiam aliquot cados vini multiplicasse? Tam enim hoc, quàm
illud

illud dici potest. At neutrum probatur. Secundò, quia Lucas diuersis locis, ter minimum, si non sæpius, agit de vsu Eucharistiæ; & nunquam meminit, nisi vnius speciei. Quis autem credat, præsertim in re tanti momenti, nunquam illum propriè, sed semper synecdochicè loqui voluisse? Tertiò, quia Iudæi, qui recens cõuerfi erant, adhuc in multis rebus seruabant legè Mosaicam iuxta illud Act. 21. 20. *Vides frater, quot millia in Iudeis qui crediderunt, & omnes emulatores sunt legis?* At secundum legem Mosaicam solebant in sacrificiis abstinere à sanguine & vino. Ergo planè verisimile est, eos etiam in Eucharistiæ perceptione à calice abstinuisse. Et sanè de quibusdam id negari non potest. Multi enim ex iis erant Nazarei, qui non bibebant vinum, nec radabant caput, vsque ad finem dierum voti sui, vt patet Act. 18. 18. & Act. 21. 23. De his quæro, an durante voto sumpserint Eucharistiam, nec ne Sumpsisse constat, quia Lucas de omnibus dicit; *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis.* At durante voto non sumpserunt calicem: Ergo in sola fractione panis communicarunt. Hinc iam patet discrimen inter Lucam & Paulum. Lucas in Actibus semper loquitur de vna specie; Paulus in priori Corinthiaca, de vtraque. Quare hoc? quia Iudæi? de quibus agit Lucas, solent in suis sacrificiis abstinere à vino & sanguine. Corinthij contra, solent vti calice dæmoniorum. Vtrique ergo, cum primum conuersi sunt ad Christum, ne statim cogerentur contra suam consuetudinem facere, poterant suo arbitratu, hi sub vtraque, illi sub vna specie communicare.

4 Dices; Si ita est, ergo Apostoli consecrarunt Eucharistiam sub vna specie, quod Catholici negant fieri posse. *Respondeo.* Quid mirum, Apostolos hoc fecisse, cum ante illos hoc fecerit Christus in Emaus, vt paulo

ante ostensum est? An non liceat discipulis imitari magistrum suum? Nec soli Apostoli, sed etiam alij post tempora Apostolorum id fecerunt. Refert Volaterranus lib. 7. geographiæ. Innocentium 8. permisisse Noruegis, vt sine vino, sacrificium celebrarent. Et plerique Catholici docent, non malè id permissum esse. Tamen si enim iure Ecclesiastico prohibitum sit, vnã speciem consecrare sine alia: tamen neque ex natura rei malum est; & in iure Ecclesiastico potest fieri dispensatio. De hac re videri possunt Genebrardus in chronico, Claudius reper. 10. de Eucharistia, c. 3. Tapperus art. 1; Ioannes Hesselius de communionẽ sub vtraque specie, Henriquez lib. 8. Theologiæ moralis cap. 13. num. 1. Bellarminus lib. 4. de Pontifice cap. 14. in fine, Gabriel in canone Missiæ lect. 13. dub. 3. Antoninus 3. p. tit. 13. cap. 6. §. 1. Angelus v. Eucharistia, num. 10. & plures alij.

CAPVT V.

Post tempora Apostolorum fuit vna species in vsu.

HOc duplici ordine ostendi potest. Primò, incipiendo à primitiua Ecclesia, & progrediendo vsque ad nostra tempora. Secundò, incipiendo à nostris temporibus, & progrediendo ad primitiuam Ecclesiam. Hunc posteriorem ordinem seruabo, ad redarguendum Plessæi mendacium. Is enim libr. 1. de Eucharistia cap. 10. pag. 126. dicit, communionem sub vna specie tam nouam esse, vt hominis ætatem vix excedat. At sanè multo antiquior est. Viguit enim tempore D. Thomæ Aquinatis; qui ante trecentos annos de ea sic scribit; *Est multarum Ecclesiarum vsus, vt populo communicanti detur corpus Christi sumendum, non autem sanguis.*

sanguis. Et iterum; *Quia crevit multitudo populi Christiani in qua continentur senes, & iuvenes & paruuli quorum quidam non sunt tanta discretionis, ut cautelam debitam circa usum huius sacramenti adhibeant; ideo prouidè in quibusdam Ecclesijs seruetur, ut populo sanguis sumendus non detur, sed solum à sacerdote sumatur.* Et rursum; *Nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine.* Et denique; *Potest à populo sumi corpus sine sanguine. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quia sub utraque specie totus Christus continetur.* Hæc ante trecetos annos scripta sunt.

2 Plus dicam. Ante annos mille & amplius publicè in Ecclesia tam orientali, quàm occidentali, uisitata fuit communio sub vna specie. Hoc variis argumentis cõuinci potest. Primum est, quia Manichæi communicabant olim inter Catholicos (occultata hæresi) sub vna specie, ut testatur Leo Papa sermone quarto, de Quadragesima: & tamen nunquam ab Ecclesia propter hæc causam reprehensi aut damnati sunt: Ergo communio sub vna specie non putabatur olim illicita. Hoc ita cõfirmo. Augustinus, Epiphanius, & alij plures, accuratè scripserunt de erroribus Manichæorum. At nemo illorum scripsit eos errasse, quod sub vna specie communicarent: Ergo communicare sub vna specie, non cenfebatur tunc erroneum. Hoc argumentum magni ponderis apud omnes esse debet. Quis enim credat vigilantissimos Ecclesiæ pastores, qui in notandis & confundendis hæreticorum dogmatibus fuerunt diligentissimi, non notaturos fuisse hoc dogma de vna specie, si putassent esse hæreticum? At nemo, ut hæreticum, notauit.

1 Imò, inquires, duo Pontifices notarunt, Leo & Gelasius. Vterque enim damnauit Manichæos, quod abstinerent à calice. Et quidem Leo Papa serm. 4. de Quadragesima sic habet; *Ore indigno Christi corpus accipiunt*

piunt (Manichæi) sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declarant. Gelasius verò apud Gratianum cap. comperimus, de consecratione, dist. 2. *Comperimus, inquit quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio quoniam nescio qua superstitione docentur astringi, aut integra sacramenta percipiant aut ab integris arceantur; quia diuisio vnius eiusdemque mysterij, sine grandi sacrilegio non potest prouenire.*

4 Verum hæc obiectio, quam Lutherani & Caluini-
stæ contra nos vrgent, planè confirmat nostram sen-
tentiam. Ac primùm, quod attinet ad Leonem Papam
res sic habet. Erant tunc temporis Romæ multi Ma-
nichæi ex Africa profugi, qui vt suam hæresim oc-
cultarent, & se Catholicos esse mentirentur (alioqui
admissi & tolerati non fuissent) publicè cum Catho-
licis templa adibant, & cum eis communicabant. At
priuatim in clandestinis conuenticulis suam hæresim
exercebant. Vt igitur ciues Romani, qui verè Catho-
lici erant, possent sibi cauere ab huiusmodi hominum
genere; Pontifex publicè pro concione monuit eos pro
Manichæis habendos esse, qui in communione semper
à calice abstinerent. Hanc enim sufficientem esse no-
tam, qua ab aliis discerni queant. Alios enim nõ sem-
per, sed aliquando; Manichæos semper abstinere à ca-
lice. Verba Leonis sunt hæc; *Cumque adtegendam infide-
litatem suam, nostris audeant interesse mysterijs, ita in sacra-
mentorum communione se temperant, vt interdum tutius lateat
ore indigno Christi corpus accipiunt; sanguinem autem redem-
ptionis nostræ haurire omnino declinant. Quod ideo vestram
volumus scire sanctitatem, vt nobis huiuscemodi homines & his
manifestentur inditijs & quorum deprehensa fuerit sacrilega
simulatio, notati & proditi, à sanctorum societate, sacerdotali
auctoritate pellantur.*

5 Hinc sumo efficax argumentum pro nobis: Et qui-
dem

dem triplex. *Primum est*; Manichæi, qui Romæ volebant esse occulti, non fuissent ausi publicè abstinere à calice, si omnes Catholici coacti fuissent sumere calicem. Sic enim statim fuissent agniti. Ergo evidens signum est, usum calicis fuisse liberum apud Catholicos. *Alterum*; Leo Papa non monuit Romanos, ut notarent eos qui abstinere à calice, sed eos, qui semper abstinere. Hoc enim significat per illam particulam. *Omninò*, cum ait; *sanguinem redemptionis nostræ haurire omninò desinant*. Ergo hoc fuit discrimen inter veros Catholicos, & occultos Manichæos, quod hi semper, illi aliquando sub vna specie communicarent. Vna igitur species fuit tunc licita. *Tertium*; Dicant Lutherani & Calvinistæ, an Communio sub vna specie fuerit Romæ tunc temporis noua, & primum introducta à Manichæis; an etiam prius vsitata à Catholicis; Si noua; facillimè poterat notari à Romanis; nec opus erat Pontificis monitione. Si prius vsitata, nihil nos facimus hoc tempore, quod olim à Catholicis factum non sit.

6 Accedit, quod idem Leo in aliis concionibus populo explicarit, quinam essent errores Manichæorum; ut patet ex serm. 4. de collectis, & ser. 5. de ieiunio decimi mensis. Romani enim nesciebant, in quibus punctis Manichæi dissiderent à Catholicis. Igitur à Leone Papa instructi sunt. At Leo nunquam dixit eos errare in usu vnus speciei; quod tamen sine dubio fecisset, si vna species diuino iure esset interdicta; præsertim, cum tam seridè ac paternè hortaretur suos ciues, ut ab omni Manichæorum errore essent alieni. Quomodo autem poterunt esse alieni, nisi speciatim de vnoquoque monerentur.

7 Veniamus ad Gelasium Papam, qui successit Leoni in Pontificatu post annos triginta duos. Ille igitur,

X 5 quia

quia videbat Catholicos aliquando abstinere à calice, sicut fecerant tempore Leonis, & aliorum, qui Leonem proximè secuti sunt; ideòque non satis facile discerni posse à Manichæis; tulit nouam legem, vt deinceps Catholici nunquam abstinere à calice. Sic enim putabat fore, vt statim quotquot abstinere à calice, noscerentur Manichæi esse, non Catholici. Nec tamen hoc ideò fecit, quod existimaret vnã speciem licitè sumi non posse; sed ne Catholici, si pergerent abstinere à calice cum Manichæis, paulatim imbuerètur errore Manichæorum. Hi enim duplici de causa abstinere à calice. Primò, quod putarent vinum esse fel Draconis. Secundò, quod negarèt Christum esse verè mortuum, & verum sanguinem effudisse. In vtroque errabant. Ne ergo Catholici viderentur ob easdem causas abstinere, iussit Pontifex, ne deinceps abstinere, ad præcauendam vtriusque erroris suspicionem. Itaque illa verba Gelasij, *Diuisio vnus eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest prouenire*; non significant, vnã speciem non posse sumi sine sacrilegio, vt falso interpretantur Lutherani & Calvinistæ; sed opinionem illam, qua Manichæi putabant abstinendam esse à calice non posse prouenire, sine suspitione nefandæ hæresis. Vide Baronium tomo 6. Annalium, anno Christi. 496. vbi doctè & prolixè de hac re disputat contra Nouatores.

8 Porro, quòd Manichæi fuerint in illo duplici errore, de quo dixi, patet ex Augustino, libro de hæresibus, cap. 46. vbi sic ait, *Nam & vinum non bibunt, dicentes fel esse Principum tenebrarum*: Et ibidem, *Affirmant Christum non fuisse in carne vera, sed simulatam speciem carnis humanis sensibus præbuisse, vt mortem & resurrectionem mentiretur*, Similia de iis scribit Leo Papa serm. 4. de collectis, in fine, & serm. 4. de natiuitate Domini, circa mediũ, & ser.

ser. 4. de Epiphania, paulo post medium. Eodem spectat illud Gelasij; *Qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur astringi, &c.* Hinc iterum concludo pro nobis; Gelasius, Augustinus & Leo damnarunt quidem errores; seu superstitiones, propter quas Manichæi abstinebant à calice; non tamen damnarunt ipsam abstinentiam à calice: Ergo putarunt communionem sub vna specie non esse illicitam.

9 Hactenus primum argumentum, quod ex facto Manichæorum desumptum est. *Alterum*, sumi potest ex vsu Ecclesiæ Orientalis, præsertim Constantinopolitanæ. Nam sicut Romæ tempore Leonis Papæ, liberum fuit sub vna, vel vtraque specie communicare; sic etiam Constantinopoli tempore D. Chrysostomi. Hoc euidenter conuincit historia, quàm referunt Sozomenus lib. 3. cap. 5. Nicephorus lib. 13. cap. 7. Baronius tomo 5. annalium, anno Christi 400. in fine, & alij complures. Est autem hæc; *Vir quidam (inquit Niceph.) Macedonij morbo laborans, uxorem eadem contagione infectam habebat. Hic cum aliquando in magnum illum virum (nempe D. Chrysostomum) incidisset, quomodo de Deo sentiendum sit, differentem, statim priori opinione relicta mutatus, diuina illius laudauit, coniugemque, ut itidem & ipsa sententiam suam mutaret, cogere instituit. Vbi verò illa ex consuetudine & colloquijs quotidianis familiarium muliercularum pendens, admonitionem eius non suscepit, & maritus se sæpius tentata, nihil effecit; postremò ei denunciauit, nisi communem atque eandem secum de Deo teneret opinionem, minimè se eam secum habitare passurum esse. Mulier postquam id per simulationem annuit, ex ancillis, quam fidam sibi esse credebat, vni, quid factura esset, credidit, ut per fraudem virum fulleret. Et sacrorum msteriorum tempore accedens illa donum, sicuti mos erat, (qui sacris instituti sunt, quid dicam, intelligunt) accepit; atque id retinens, perinde atque orationi*

ioni vacatura se inclinata submisit, mysteriumque sacrosanctum occultit: Et que ei assistebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum esse dum dentibus atterere conatur, sensit. Itaque timore percita, ne quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionem ecciderat, nulla interposita mora ad magnum illum accedit. Patrem, rem actam ei exponit, & lapidem ostendit, certo & aperte morsus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nouumque & alienum colorem obtineret. Et venia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinionem perdurauit. Lapis iste ad fidem miraculi eius faciendam, longo tempore inter Ecclesia donaria asseruatus, spectatoribus miraculo fuit. Hæc Nicephorus.

10 Ex hac historia tria colligimus, quæ ad rem faciunt. Primò, quot tunc temporis Eucharistia sub specie panis data fuerit communicantibus in manu, ut eam postea sumerent, quisque pro sua deuotione. Secundò, quod illa fœmina hæretica, ut in gratiam mariti simularet, se Catholicam esse publicè in manu acceperit panem Eucharisticum à Sacerdote, tanquam paulo post eum comestura. Tertiò, quod digressa à Sacerdote, clam absconderit panem Eucharisticum, & pro eo communem ac prophanum ori admouerit, ut saltem communicasse videri posset. Hinc concludo, tunc temporis liberum fuisse, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicare. Nam si omnes coacti fuissent sumere de calice, non potuisset illa mulier dissimulare suam fraudem, quia calix non dabatur communicantibus in manu, sed à Diacono eorum ori admouebatur, ut habet Cyrillus catechesi 5. mystagogica.

11 Nihil habent hic aduersarij, quod solidè respondeant. Plessæus lib. 1. de Eucharistia c. 12. pag. 163. sola interrogatione conatur eludere. In illa, inquit, narratione
de

de muliere infideli, quæ Chrysostomum decipere conatâ, licet Sozomenus panis tantum meminerit in lapidem conuersi, an non de publica Ecclesiæ Constantinopolitana communione agitur, in qua utramque speciem administratam, quis unquam dubitauit? At mi Plettæe non quæstio, an vtraque species publicè fuerit administrata; sed potius, an liberum fuerit communicantibus, vel vnâ, vel vtramque speciem accipere. Hoc autem liberum fuisse, optimè conuincitur ex historia citata. Nec quisquam, salua historiæ veritate, inficiari id potest.

12 *Tertium argumentum* sumitur ex communione domestica, quæ olim apud Catholicos sub altera specie fuit vsitata: Solent enim fideles Eucharistiam domum deferre, & ibi pro sua oportunitate sumere, vt tradunt Tertullianus, Basilus, Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus, & alij antiqui Patres. Et quidem Tertullianus lib. 2. ad vxorem (vbi hortatur eam, ne, cum Christiana sit, nubat gentili marito, eo, quod non possit exercere officia Christianæ religionis, quin maritus gentilis aduertat) inter cætera sic ait: *Latebis ne tu, cum lectulum, cum corpusculum tuum signas? Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes? Et si scierit, panem non illum credit esse qui dicitur.* Hinc apparet, fideles solitos esse domi ante alios cibos sumere panem Eucharisticum. Idem Tertullianus in libro de oratione, in fine: *Accepto, inquit, corpore Domini, & reseruatò, vtrumque saluum est, & participatio sacrificij, & executio officij.* Disputat eo loco, an ieiunium soluaturn sumptione Eucharistiæ. Aliqui affirmabant: ideòque diebus ieiuniorum putabant abstinendum esse à communione. Occurrit Tertullianus, corpus Domini, quod in templo distribuitur, domum deferri posse & reseruari ad horam comestionis: sic enim fore, vt nec ieiunium violeretur, nec communio omittatur.

13 De eadem reservatione Basilius in epistola ad Cæsariam Patriciam sic scribit: *Illud autem, in persecutionis temporibus necessitate cogi quempiam, non presente Sacerdote aut ministro, communionem propria manu sumere, nequaquam esse graue, superuacaneum est demonstrare, propterea quod longa consuetudine, hoc ipso rerum usu confirmatum est. Omnes enim in eremis solitariam vitam agentes, ubi non est Sacerdos communionem domi seruantes, à seipsis communicant. In Alexandria verò & in Aegypto, unusquisque eorum, qui sunt de populo, ut plurimum habet communionem in domo sua.*

14 Consentunt alij Patres citati. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatùm, non longè à principio, ait: *Etiam Eucharistiam cum quidam, ut mos est, diuiserint, permittunt unicuique ex populo eius partem sumere. Et Cypr. serm. de lapsis: Cum quadam (mulier) arcam suam in qua Domini sanctum fuit, manibus in dignis tentasset aperire; igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius, qui & ipse maculatus, de sacrificio à Sacerdote celebrato partem cū ceteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere & contrectare non potuit, & cinerem ferre se apertis manibus inuenit. Et Hieronymus in Apologia ad Pammachiū pro libris suis contra Iouinianum: An alius in publico, alius in domo Christus est? quod in Ecclesia non licet, nec domi licet. Et August. serm. 252. de tempore: Omnes viri, quando communicare desiderant, lauant manus suas; Et omnes mulieres nitida exhibent linteola, ubi corpus Christi accipiant.*

15 Ex his Patrum testimoniis perspicuum est, fideles olim solitos esse Eucharistiam domum deferre, ibique asseruare ad priuatam communionem. Quod autem soliti sint vnā tantum speciem deferre & cōseruare; facillimè ostendi potest. Primò, quia citati Patres vnus tantum speciei meminerunt. Secundò, quia plerique non nisi de vna specie intelligi possunt. Quis enim credat, sanguinem Christi sub specie vini à fidelibus

bus perlatum esse in manibus, arca, vel linteolo? corpus Christi portari sic potuit; non sanguis. Tertio, quia D. Athanasius Apologia 2. contra Arrianos, disertè ait, nullum calicem aut poculum mysticum alibi reperiri potuisse, nisi in Ecclesia. Quomodo ergo in domibus Laicorum asseruari potuisset sanguis Christi, sine poculo aut calice?

16 Hoc argumento cõuicti aduersarij fatentur, vnam speciem fuisse olim vsurpatam priuatim in domibus: non tamen publicè in Ecclesia. Addit Kemnitius eos ipsos, qui priuatim sumebant Eucharistiam sub specie panis, prius in Ecclesia sumpsisse sub specie vini: ac proinde vtramque speciem per intervalla temporum vsurpassè. Deinde, se non disputare de priuata, sed publica cœnæ administratione. Sed primum quæro ex Kemnitio, vnde sciat, prius calicem in Ecclesia, deinde panem Eucharisticum in priuatis domibus sumptum fuisse à fidelibus? contrarium planè colligatur ex Tertulliano, cum ait, eodem die, & ieiunium, & communionem seruari posse, si corpus Domini ad horam comestionis asseruetur. Quid opus erat, ratione ieiunij, tamdiu abstinere à corpore Christi; si iam antea calix fuisset degustatus? de Eremitis res clarior est. Quomodo potuissent calicem sumere in Ecclesia, qui toto anno communicabant in eremo, & non nisi rarissimè ad Ecclesiam veniebant? Addo Kemnitium sibi ipsi repugnare. Nam ex vna parte ait, se tantum disputare de eo, quod publicè fiebat in Ecclesia; Et ex altera fateatur, fideles publicè in Ecclesia solum calicem sumpsisse, pane Eucharistico domum asportato: Ergo fateri debet, vsum vnius speciei fuisse publicè vsurpatum in Ecclesia, quod tamen vult negare. Denique, quidquid sit de contradictione Kemnitij, si communio sub vna specie, licita & vsitata fuit in priuatis Laicorum domibus;

bus; certè diuino præcepto prohibita esse, non potuit. Quod enim simpliciter à Deo prohibitum est, nec priuatim, nec publicè rectè fieri potest. Hoc sensu dixit Hieronymus loco citato; *Quod in Ecclesia non licet, nec domi licet.*

17 Plessæus Calvinista, lib.1. de Eucharistia cap. 12. pag. 162. propè finem, quia facilè aduertebat hanc Kemnitij solutionem defendi non posse; aliam viam ingressus est. Ait, quæ hæctenus ex Patribus allata sunt, nihil aliud, *quàm muliercularum & idiotarum extraordinarios quosdam abusus esse.* Et hoc probat, quia communio priuata, de qua hæctenus locuti sumus, fuit postea dånata ab Ecclesia in Concilio Toletano 1. can. 14. & in Cæsar-Augustino can. 3. At non esset damnata, si liceret domi communicare. Sed valde errat Plessæus. Primò, quia citati Patres loquuntur de priuata communione, tanquam de re sancta, & longo fidelium vsu comprobata. Et sanè, si res mala est, cur Alexandria & in tota Ægypto tamdiu fuit tolerata? cur Tertullianus eam suavit in die ieiunij? cur Basiliius definiuit posse Laicos ex propria manu communicare, sicut eo tempore faciebant Eremitæ? Secundò, falsum est, in citatis Conciliis damnatam esse priuatam communionem. Non fuit damnata, sed prohibita: nec idè prohibita, quia in se mala, sed propter irreuerentiam, & varios abusus, qui inde sequebantur. Hoc patet ex ipsis verbis. Sic enim loquitur Concilium Toletanum can. 14. *Si quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus propellatur,* quasi dicat. Hæctenus multi reperti sunt, qui Eucharistiam acciperent à Sacerdote, non ad sacram refectioem, sed ad illicitos abusus. Deinceps, ne id fiat amplius, singuli participant Eucharistiam à Sacerdote acceptam, nec domum secum auferant, alioqui, qui se-

cus

cus fuerit, de sacrilegio suspectus erit, & pro sacrilego reputabitur ac punietur. Eodem sensu definiuit Concilium Cæsaraugustanum can. 3. *Eucharistia gratiam si quis probatur acceptam in Ecclesia non sumpsisse, anathema sit in perpetuum.* Nimirum contra Priscillianistas, qui vt suam hæresin occultarent, publicè cum Catholicis accipiebant Eucharistiam à sacerdote, & nunquam postea sumebant. Hæc nota sunt ex historiis. Vnde mirror Plessæum, quod in re manifesta fucum facere voluerit.

38. *Quartum argumentum* sumi potest ex *communione Laica*, quæ in pœnam magni alicuius delicti, olim dabatur clericis, ablata eis cõmunionem clericali. Huius crebra mentio est in decretis antiquissimorum Pontificum & Conciliorum. Vide Siricium Papam epist. 1. c. 11. Fælicem 3. epist. 1. c. 2. Concilium Elibertinum can. 76. Sardicense c. 1. & 2. Agathèse ca. 33. Toletanum 1. c. cap. 4. Toletanum 4. cap. 17. Braccarense 1. c. 31. Cyprianum lib. 4. epist. 2. & alios. Hoc argumento vtitur Bellarminus l. 4. de Eucharistia c. 24. asserens nomine *Laicæ communionis* intelligendam esse communionem sub vna specie. Quod si verum est, argumentum est efficacissimum pro vsu vnius speciei. Aliqui tamen, non solum ex aduersariis sed etiam Catholicis, aliter sentiunt; nempe communionem Laicam fuisse illam, quam sumebant olim Laici extra chorum; clericalem verò, quam sumebant Clerici in choro. Vtramque tamen sub specie panis & vini. Constat enim fuisse olim moris, vt Laici orarent & communicarent extra cancellos per ministerium Archidiaconi: Episcopi verò, sacerdotes, & reliqui clerici intra cãcellos. Huc spectat illud ex Concilio Toletano 4. can. 17. *Sacerdotes & Leuitæ ante altare communicent; in choro Clerus, extra chorum populus.* Et ex Braccarenfi 1. can. 31. *Ingredi sacrarium ad.*

communicandum, non liceat, Laicis, nisi tantum clericis. Itaque iuxta hanc sententiam, pœna Clericorum, qui deliquerant, in eo erat posita, vt exclusi ex choro, cogerentur extra chorum communicare inter Laicos, & quasi in ordinem Laicorum redigerentur. Quod si ita est, non videtur hinc sumi posse argumentum pro communione sub vna specie.

19. Ergo de hac re, saluo meliori iudicio, sic sentio. Primò, verum esse, quod olim Laici extra chorum; Clerici in choro communicarint. Et hoc sensu, aliam fuisse communionem Laicam, aliam Clericalem; quarum vna fuerit distincta ab alia, ratione. Vtranque tamen fuisse publicam. Secundò, verum quoque esse, quod clerici in pœnam alicuius delicti, soliti sint priuari communionem Clericorum, quæ fiebat in choro; & remitti ad communionem Laicorum, quæ fiebat extra chorum. Vtrumque patet ex Conciliis citatis, Toletano & Braccarenfi. Addo tertiò, præter hanc pœnam, fuisse aliam (non nomine, sed significatione) qua nimirum Clerici, propter enormia quædam flagitia, priuabantur communionem clericali, & remittebantur ad Laicam, longè alio sensu. Hoc facillè ostendo. Nam Felix tertius loco citato, vult Clericos rebaptizatos ab omni communionem vsque ad diem obitus, & in ipsa morte non dari illis, nisi communionem laicam. Et Concilium Sardicense c. 2. ne in morte quidem dari illam permittit ob crimina quædam grauiora. Sic enim ait, *ita vt nec Laicam in fine communionem talis accipiat.* Hæc autem testimonia non possunt intelligi de communionem Laica iuxta priorem sensum, quia illa fiebat publicè in templo, & distinguebatur à clericali, quod hæc fieret in choro, illa extra chorum. Nihil tale dici potest de communionem Laica, quæ priuatim dabatur, vel negabatur Clericis in articulo mortis:

tis:ibi enim non habet locum distinctio communionis in choro,& extra chorum. Vnde necesse est, fuisse morem vt in articulo mortis, Clerici sub vtraque, Laici sub vna specie communicarent. Nam alias non video, quod intelligi possit per laicam communionem, quæ priuatim egrotantibus dari solet. Et hoc optimè confirmant illa verba Concilij Sardicensis, quæ paulo ante citauimus. *Ita vt nec Laicam in fine communionem talis accipiat:* quasi dicat Episcopus, qui tam grande crimen (de quo ibi sermo est) admiserit non solum clericali, sed etiam Laica communionem priuabitur in fine vitæ, id est, non solum communionem vtriusq; sed etiam vnius speciei, in pœnam tanti delicti; abstinebit. Si hic sensus non est, quis alius esse potest? Si autem hic est, quid amplius requirimus?

20. Addi possent alia argumenta, desumpta ex communionem ægrotorum, ex communionem infantium, & communionem ex præsanctificatis; quæ Bellarminus loco citato persequitur. Sed lubens ea omitto: quia quæ hætenus allata sunt, abundè nobis sufficiunt. Ex iis enim perspicuè constat, vsum vnius speciei ante mille annos, & eo amplius in Ecclesia Catholica, tum publicè Romæ & Constantinopoli: tum priuatim in Eremo & in domibus Laicorum, & in articulo mortis, fuisse receptum & approbatum, tametsi propter varios abusos, fuerit aliquando ab breue tempus prohibitus & intermissus. Quod in aliis quoque rebus euenire solet. An non trina immersio, quæ fit in Baptismo, recepta & usitata fuit tempore Tertulliani? Negari non potest. Et tamen postea in Concilio Toletano 4. can. 5. propter legitimam causam interdicta.

CAPVT VI.

*Sub vna specie non minus continetur totus Christus.
quam sub vtraque.*

I. **O** Stendi hætenus, vnam speciem vsurpatam fuisse, primò à Discipulis in Emaus; deinde à fidelibus ætate Apostolorum; deniq; ab aliis, qui postea successerunt. Nunc duæ causæ explicandæ sunt; cur id recte factum sit. Vna est, quia sub vna specie non minus continetur totus Christus, quam sub vtraque. Altera, quia non minor fructus percipitur ex vna, quàm vtraque, cæteris paribus. Priorem hic explicabo; posteriorem in sequenti capite.

2. Circa priorem causam, primò videndum est, quid sentiant Catholici. Illi ergo sic statuunt. Primò, in Christo spectari posse carnem, sanguinem, animam rationalem, & diuinitatem, seu personam verbi. Secundò, Christum secundum hæc omnia contineri in Sacramento Eucharistiæ; & hoc esse, quod dici solet, Christum totum contineri in hoc Sacramento. Tertio, Christum non solum sub vtraque specie simul sumpta, sed etiam sub vna specie separatim accepta, totum contineri, id est, totum sub specie panis, & totum sub specie vini. Quarto, aliter tamen contineri sub specie panis; aliter sub specie vini. Nam sub specie panis contineri solam carnem vi sacramenti, reliqua per naturalem concomitantiam. Contra sub specie vini, contineri solum sanguinem vi Sacramenti; reliqua per concomitantiam. Hæc omnia habentur in Conc. Trident. sess. 5. c. 3. & sess. 11. can. 3. & apud D. Thomam in 3. p. q. 76. art. 1. & 2.

3. Calvinistę longè aliter sentiunt, Primò, Christum, secundum carnem, sanguinem, & animam rationalem,

Iem, non esse nisi in cœlo; ac proinde tanto interuallo abesse ab Eucharistia, quanto cœlum distat à terra. Secundò, hinc fieri, vt nec sub vna, nec sub vtraque specie, dicatur contineri. Tertio, ridiculum esse, quod docent Catholici de concomitantia. Vide Calvinum li. 4. inst. c. 17. §. 18. 35. & 47. Et in confessione de re sacramentaria, in fine.

4. Lutherani diuisi sunt. Nam aliqui partim cum Catholicis, partim cum Calvinistis conspirant. Cum Catholicis fatentur, Christum esse præsentem in Eucharistia: cum Calvinistis, negant concomitantiam. Itaque secundum illos dicendum esset, solam carnem Christi esse sub specie panis, & solum sanguinem sub specie vini. Animam rationalem sub neutra contineri. Ita videtur sentire Tilmannus Heshusius in libro de sexcentis erroribus Pontificiorum, titulo 27. errore 4. & 18. Hermanus Hamelmannus in libro contra Sacramentarios, parte 2. argumento 25. & parte 3. in solutione 3. obiectionis.

5. Alij cum Catholicis simpliciter asserunt, totum Christum contineri sub vnaquaque specie, etiam separatim sumpta, vt Ioannes Brentius in confessione V Vitembergensi, articulo de Eucharistia, Kemnitius in disputatione de vtraque specie, & omnes alij, qui defendunt vbiuitatem. Nam si totus Christus secundum diuinitatem & humanitatem vbiq; est, vt ipsi volunt: necesse est, totum esse in pane, & similiter totum in calice.

6. Calvinistæ alibi refutati sunt: nec egent noua refutatione. Satis sit hoc loco monuisse, eos in Eucharistiæ Sacramento nihil reliquum habere, præter nuda symbola panis & vini: quia totam eius substantiam turpissimè abnegarunt, contra expressa Christi verba, *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Vide plura in di-

sputatione de triplici cœna.

7. Lutherani, qui fatentur Christum in Eucharistia præsentem esse, & tamen negant concomitantiam; hoc vno scripturæ loco refelluntur, Rom. 6. 9. *Christus resurgens ex mortuis iam non moritur; mors illi ultra non dominabitur.* Nam quæro ex ipsis, an caro Christi sit sola sub specie panis, coniuncta cum sanguine, anima rationali, & diuinitate? Si sola est, mortua est. At Christus non moritur, vt inquit Apostolus. Si coniuncta cum sanguine, anima & diuinitate: iam totus Christus est sub specie panis, quod contendimus. Et non est totus vi Sacramenti, quia vis Sacramenti consistit in illis verbis. *Hoc est corpus meum.* Hæc autem verba, vi sua non significant totum Christum, sed tantum corpus ceu carnem. Ergo caro Christi est sub specie panis vi verborum Sacramenti: reliqua per concomitantiam,

8. Hoc clariùs sic explico. Sicut in pomo multa spectari possunt, color, odor, sapor, quantitas, substantia, sic etiam in Christo, diuinitas, anima rationalis; caro, sanguis. Rursum; sicut oculi vi sua non vident totam domum sed solum colorem: & tamen, quia color realiter coniunctus est cum odore, sapore, quantitate & substantia, censetur videri totum pomum per naturalem concomitantiam: sic etiam verba illa, *Hoc est corpus meum*, vi sua non significant totum Christum, sed tantum carnem Christi: & tamen, quia caro Christi realiter vnita est sanguini, animæ rationali & personæ verbi, censetur totus Christus significari per realem vnionem seu concomitantiam. Porro, quia verba, quod significant, hoc efficiunt: quod de significatione dictum est, de efficientia quoque intelligi debet. Et quid hic monstri est, quod tantopere metuunt aduersarij? Nihil sanè. Perinde est, ac dicam: me quidem inuita

inuitasse solum Ioannem ad prandium: sed tamen quia Petrus cum eo erat, à quo volebat diuelli, venisse cum eo Petrum.

9. Ex dictis sic concludo: Si totus Christus non minus continetur sub vna specie, quàm sub vtraque: perinde erit, cæteris paribus, siue sub vna, siue sub vtraque Eucharistiam accipiamus. Semper enim accipiemus eundem Christum: & quidem totum ac integrum. At prius verum est: Ergo & posterius.

10. Et confirmari potest à simili. Faciamus legatum mille florenorum à testatore relictum tibi esse, & totum in duplici codicillo descriptum contineri: nec minus tibi profuturum, si vnum, quam si vtrumque codicillum ab heredibus testatoris accipias. Sanè, si hæredes alterum codicillum tibi offerant, cuius vigore totum legatum percepturus es: quid habes, quod queraris? Nihil video. Nam æquè certus es de rota pecuniæ summa, per vnum, quam per vtrumque codicillū, nec aliunde quicquam pateris detrimenti. Plane sic res habet in nostro proposito. Totum Christum accipis, non minus sub vna, quàm sub vtraque specie. Quid ergo queri potest?

11. Sed multò luculentius Scriptura nobis hoc explicat similitudine *Manna*, quæ fuit figura Eucharistiæ. Sic enim legimus, Exodi 16. 17. *Feceruntque ita filij Israël, & collegerunt; alius plus alius minus. Et mensi sunt ad mensuram gomor: Nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat reperit minus: sed singuli iuxta id, quo edere poterant, congregauerunt.* Nimirum, voluit Deus quasi in figura multò ante significare, non minus percepturos ex Eucharistia, qui vnâ, quam qui duas species accepturi essent: nec plus qui duas, quam qui vnâ sumpturi.

12. Hinc vltèrius infero, Catholicos merito beatos, Lutheranos & Calvinistas, infelices esse. Nam Catho-

lici iuxta Scripturam, non minus sub vna, quam sub vtraque specie percipiūt. Semper enim exhibetur illis, totus & integer Christus. Lutherani verò, siue sub vna, siue sub vtraque specie communicent, nunquam totum Christum, sed sub vna specie solam carnem, & sub altera solum sanguinem putant se accipere. Et quia id falso putant (Christus enim non moritur, vt ait Apostolus: ideòque caro non est sine sanguine, anima & diuinitate) non plus accipiunt, quam Calvinistæ, id est, nihil. Perinde enim est, siue dicas cum Calvinistis, Christum omninò præsentem non esse in Eucharistia: siue cum Lutheranis, Christum mortuum præsentem esse. Vtrumque enim impium, & sacrilegum est.

CAPVT VII.

Ex vna specie non minor fructus percipitur, quam ex vtraque.

HOc planè conficitur ex dictis. Nam si totus Christus, qui est fons omnium donorum supernaturalium, non minus continetur sub vna, quam sub vtraque specie, certè non minor fructus ex vna, quàm ex vtraque sperari potest. Hoc sensu dixit D. Thomas in 3. p. q. 80. art. 12. ad 3. *Potest à populo sumi corpus sine sanguine; nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quia sub vtraque specie totus Christus continetur.* Et Christus ipse, cum de fructu Eucharistiæ loquitur, eundem plane effectum tribuit vni speciei, quem vtrique. Ioan. 6. 51. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in aternū.* Et infra. *Nō sicut manducauerūt Patres vestri Māna; & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in aeternum.* Huc etiam spectat figura, quæ de Manna supra allata est. Sic enim Manna erat cibus corporis: ita Eucharistia est cibus animæ.

Et

Et sicut Manna non minus satiabat ac reficiebat vires corporis, siue quis plus, siue minus collegisset: sic etiam Eucharistia non minus reficit mentem, siue sub vna, siue sub vtraque specie sumatur; modo aliunde non sit impedimentum.

2. Sed vt clarius intelligatur, quòd dicimus, explicandum est, quid quisq; sentiat de fructu Eucharistiæ. Lutherani putant, totum illius fructum in eo consistere, vt fides in nobis excitetur aut confirmetur. Fundamentum eorum duplex est. Vnum, fidem iustificantem nihil aliud esse, quam fiduciam, qua quis certo persuasus est, peccata sibi gratuito remissa esse per merita Christi, iuxta diuinam promissionem. Alterum, Sacramenta instituta esse ad hanc fidem in nobis excitandam & confirmandam. Esse enim signa quædam sensibilia, quibus Deus suam promissionem de gratuita peccatorum remissione per merita Christi obsignauit, & nobis reliquit, vt ex eorum aspectu vel vsu statim excitemur ad certam fiduciam remissionis peccatorum concipiendam.

3. Ex his fundamentis, quæ tamen falsa & alibi refutata sunt, ostendo Lutheranos, si quem fructum ex Eucharistia percipiunt, non minorem ex vna quam ex vtraque specie percipere posse, si velint; ac proinde frustra eos vrgere vtramque speciem. Hoc autem sic ostendo. Vel fides excitatur ex aspectu sacramenti, vel ex auditu verborum, quæ recitantur in Sacramenti administratione; vel ex ipsa sumptione Sacramenti. Si excitatur ex aspectu sacramenti; frustra Lutherani vrgent sumptionem vtriusque speciei. Primò, quia Laici, tametsi alteram tantum speciem accipiant, possunt tamen vtramque aspicere, quia Sacerdos vtramque palàm spectandam exhibet. Ergo si solus aspectus sufficit, quid vrgent sumptionem vtriusque speciei?

Secundò, non minus excitatur fides ex aspectu vnus speciei in Eucharistia, quam ex aspectu vnus mersionis in Baptismo: Ergo sicut in Baptismo nõ requiruntur tres mersiones ad excitandam fidem, sed vna sufficit; sic etiam in Eucharistia non requiruntur duæ species, sed vna sufficit. Tertiò, quando Lutherani communicant sub vtraque specie, prius vident speciem panis, quam calicis. Vel ergo ex solo aspectu panis excitatur fides, vel non. Si excitatur, quid vltius volunt? Si non excitatur: quid prodest sumere illam speciem? Dicent, excitari quidem fidem ex aspectu panis Eucharistici: sed confirmari ex aspectu calicis. Sed quæro; an fides excitata ex priori aspectu, sit vera fides iustificans, nec ne? Si est, iam verè credunt Lutherani peccata sibi remissa esse. Ergo iam verè remissa sunt. Quid volunt amplius? an quæ semel verè remissa sunt indigent noua remissione? Non opinor. Si autem non est vera fides iustificans, quid ergo est, aut quid tandem prodest? Sed esto: fides semel excitata, confirmanda est. An hoc fieri non potest ex vnus speciei aspectu semel ac idètidem repetito? Sicut enim, qui sæpius ac iterato intuetur eandem Christi imaginem, potest sæpius excitari ad commemorandam ipsius mortem & passionem: sic etiam in profito. Vnde, sicut vna imago, non solùm ad excitandam, sed etiam ad confirmandam recordationem sufficiens est: sic planè sentiendum est de vna specie Eucharistica. An Lutherani putant, vnum Bibliorum codicem non sufficere ad excitandam & confirmandam fidem, nisi alter adsit, qui priori suppetias ferat? Si ergo non est alius fructus Eucharistiæ, quam solo aspectu excitare fidem mersionis peccatorum; is sane æquè percipi potest ex vna, quam ex vtraque specie, vt iam ostensum est.

4. Si autem fides excitatur, non ex aspectu Sacramenti,

menti ; sex ex auditu verborum , quæ in Sacramenti administratione recitantur ; nec sic quidem vrgeri potest sumptio vtriusque speciei. Nam Laici non minus audiunt illa verba, quando communicant sub vna specie , quàm quando sub vtraq ; Ergo nõ minus excitari potest illorum fides in sumptione vnus, quàm vtriusq ; speciei. Imò, quid opus est sumptione Eucharistiæ, si ex solo verborum auditu fides sufficienter excitatur ? Satis erit ad fructum illum percipiendum, si minister clara voce recitet verba institutionis ex Euangelio ; & Laici ministrum recitantem audiant.

5. Si denique , neque ex aspectu , neque ex auditu, sed ex ipsa Sacramenti sumptione fides excitatur, quid tandem illud est , quo potissimum excitatur ? Nam multa spectari possunt in sumptione. 1. externa actio sumendi. 2. interna fides & deuotio sumentium. 3. species panis & vini , quæ sumuntur 4. corpus & sanguis Christi, quæ sub illis speciebus continentur. Quid ergo ex his omnibus est , quod fidem excitat in Lutheranis ? An externa sumptio ? At illa saluari potest in vna specie. An interna fides & deuotio ? At sic fides seipsam excitaret. Imò fides adesset, antequam excitaretur. An species panis & vini ? At cum vna species continet totum Christum non minus , quàm ambæ simul, cur vna non sufficiat ? An denique corpus & sanguis Christi ? At iam dixi, hæc non minus sub vna , quàm sub vtraque specie contineri.

6. Vident opinor , Lutherani , quocumque tandem se vertant , non minorem fructum inuenire se posse in vna, quàm in vtraque specie , ac proinde ex hoc capite, non rectè vrgeri vtramque speciem. Hoc vnum , coronidis loco ab iis quero, an per illam fidem , quæ in hoc Sacramento in ipsis excitatur, credant Christum viuum præsentem esse in Eucharistia, an mortuum ? Si

mortuum,

inortuum, errant, quia Christus iam non moritur, ut ait Apostolus. Si viuum, etiam errant, saltem sua opinione, quia putant solam carnem esse sub specie panis, & solum sanguinem sub specie vini. At nec sola caro, nec solus sanguis, in se vitā habet. Ergo quidquid credunt, illorum fides erronea est. Quomodo ergo iustificat? Etiam, proculdubio, erronee.

7. Venio ad Calvinistas & Zvinglianos. Quid illi sentiant de fructu Eucharistiæ, ne ipsos quidem scire arbitror. Omnia apud ipsos dubia sunt: Et præsertim hæc tria, quæ ad rem maximè faciunt. 1. an Christus sit realiter præsens in hoc Sacramento. 2. quomodo comedatur & bibatur in hoc Sacramento? 3. quis sit fructus manducationis & bibitionis sacramentalis? Hæc inquam, dubia & incerta sunt apud Calvinistas. Expēdamus singula seorsim. Ac primū quæro, an Christus sit realiter præsens in hoc sacramento? Calvinus nunc affirmat, nunc negat. Affirmat in c. 11. prioris Corinthiæ, his verbis; *Concludo, realiter, ut vulgò loquuntur, nobis in cœna dari Corpus Christi.* Negat in consensione de re sacramentaria, in fine, his verbis; *Quia tamen Christi corpus finitum est, & cœlo ut loco continetur, necesse est à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cœlum abest à terra.* Calvinum imitatur Plessæus, qui lib. 4. de Eucharistia cap. 3. pag. 675. in fine, negat realem præsentiam, quam tamen antea cap. 2. pag. 660. asseruerat his verbis; *Dum sacra cœna ex præscripto Christi celebratur, Christum realiter & substantialiter accipimus.*

8. Secundò quæro: quomodo manducetur & bibatur Christus in hoc Sacramento? In hac re Calvinistas & Zvinglianos dissentire, fatetur Calvinus ipse lib. 4. Inst. c. 17. §. 5. cum ait; *Sed hoc non perinde inter omnes cõuenit, qualis sit eius participandi ratio. Sunt enim, qui manducare Christi carnem, & sanguinem eius bibere, vno ver-*

bo definiunt nihil esse aliud, quam in Christum ipsum credere. Sed mihi expressius quiddam ac sublimius videtur voluisse docere Christus in preclara illa concione, ubi carnis sue manducationem nobis commendat nempe vera sui participatione nos vivificari. Quid autem hoc est? Sequitur paulo post; *Interim verò hanc non aliam esse, quam fidei manducationem fateamur, et nulla alia fingi potest. Verùm hoc inter mea & istorum verba interest, quod illis manducare est duntaxat credere: ego credendo manducari Christi carnem, qua fide noster efficitur. eamque manducationem fructum effectumque esse fidei dico.* Hæc Calvinus. Qui potest capere, capiat. Quid Plessæus? Multò facilius se expedit. Ait Christum non aliter manducari & bibi in Eucharistia, quàm in Baptismo. Sic enim loquitur lib 4. c. 3. pag. 672. *Cibus in sacra cœna, fons in sacro lauacro. Et utrobique Christus eodem modo. Et paulo post, ut Christus proinde in sacra cœna non aliter quàm in Baptismo suscipiatur, capiatur, gustetur.* Et quomodo suscipitur, manducatur & bibitur in Baptismo? Non aliter, inquit alibi, quàm in verbo Dei, id est, sola fide. Ergo Plessæus iam discedit à Caluino: & nihil plus vult tribuere Eucharistiæ, quàm Baptismo.

9. Tertio quæro: quis sit fructus manducationis & bibitionis Sacramentalis? Secundum Calvinum, est certitudo seu securitas de vita æterna. Imò tanta certitudo & securitas, ut non magis possimus amittere regnum cœlorum, quàm Christus, qui iam illud ingressus est. Sic enim habet Calvinus lib. 4. Instit. c. 17. §. 2. *Magnum verò fiducia ac suavitatis fructum ex hoc sacramēto colligere possunt pia anima, quod testimonium habens in unum corpus nos cum Christo coaluisse, ut quidquid ipsius est, nostrum vocare liceat. Hinc sequitur, ut nobis securè spondere audeamus, vitam æternam nostram esse cuius ipse est heres: nec regnum cœlorum, quod iam ingressus est, posse magis nobis excidere, quam ipsi: rursus peccatis nostris nō posse nos dānari.* Speciosa ver-

ba. Longè aliter Plessæus Calvinista lib. 4. de Eucharistia cap. 1. pag. 652. vbi disertè affirmat, eundem esse fructum Eucharistiæ & Agni paschalis: Et generatim loquendo, eandem esse vim, præstantiam, & effectum Sacramentorum vtriusque populi, Iudaici & Christiani. Inter alia sic ait: *Quæ igitur Christianorum prerogatiua? & Sacramenta nostra veteribus quid præstant? Responso in promptu est. Sermonis Prophetici & Apostolici eadem virtus. Christus utrobique, sibi ipsi par & similis. Idem de sacramentis vtriusque populi dicendum.* Ergo, secundum Plessæum, eundem fructum nos percipimus ex Eucharistia, quem olim Iudæi ex esu Agni paschalis. Quid hinc colligis? Si Plessæo credimus, Christianos esse pares Iudæis; si Caluino, pares Christo in cælo esistenti.

10. Vides, nihil certi esse apud Calvinistas, quando de rebus ipsis agendum est. At cum de iudis symbolis mouetur controuersia, omnes constanter vrgent vtrâque speciem. Et cur id quæso? An Christus magis sub vtraque, quàm sub vna præsens est? At secundum ipsos, nec sub vna, nec sub vtraque præsens est; sed cælo tantum continetur. An manducatur & bibitur sub vtraque potius, quàm sub vna? At secundum Plessæum, non aliter manducatur & bibitur in Eucharistia, quàm in Baptismo. Si ergo vnamersio sufficit ad mâducandum & bibendum Christum in Baptismo: cur vna species nõ sufficiat in Eucharistia? An maior fructus spectari potest ex vtraque specie, quàm ex vna? At quis ille fructus est? Non alius secundum Caluinum, quàm facere nos certos & securos de vita æterna. At ille fructus, secundum principia Calvinistarum, habetur ante perceptionem Eucharistiæ, quod sic ostendo. Vel enim sermo est de prædestinatis, vel de reprobis. Si de reprobis, illi nunquam certi sunt de vita æterna. Si de prædestinatis, illi per fidem iustificantem habent hanc certitudinem. At
fides

fides iustificans præcedit perceptionem Eucharistiæ. Quid ergo, si fructum quærimus, confert Eucharistia? aut quid potius vtraque species, quàm vna prodest? Nihil video, si Caluini sequaris principia. Prædestinati omnes fidem habent, quæ deficere non potest. Per hanc securi sunt de vita æterna. Imò, omnes fidelium filij ante Baptismum continentur in fœdere promissionis vitæ æternæ: Et sine Baptismo saluari possunt: Nec magis futuri in cœlo beati, qui Baptismo tincti sunt, quàm qui non sunt. Quid ergo præsidij quærant ex vtraque, vel altera specie? Frustra est, apud Calvinistas.

11. At, inquires, aliter Plessæus sentit de fructu, quàm Calvinus. Scio, sed nihilo melius. Ait fructum Eucharistiæ & Agni paschalis eundem esse. Ait Christum non aliter in Eucharistia, quàm in Baptismo manducari & bibi. Ait denique, Baptismum nos admittere in fœdus Dei; Eucharistiam in eo conseruare. Hæc neque vniuersæ vera sunt, neque inter se cohærent: neque rem expediunt. Si enim est idem fructus Eucharistiæ & Agni paschalis: quomodo dixit Augustinus in Psal. 73. *Sacramenta non sunt eadem, quia alia sunt sacramenta danti salutem: alia promittenti Saluatorem, Sacramenta noui testamenti dant salutem; Sacramenta veteris testamenti promiserunt Saluatorem.*

Rursum, si Christus non aliter manducatur & bibitur in eucharistia, quàm in Baptismo: quomodo alius est fructus Baptismi, nempe admittere nos in fœdus Dei: & alius Eucharistiæ, nempe in eodem fœdere nos conseruare? Denique, si per eucharistiam conseruamur in fœdere: quomodo id potius per vtramque speciem fit, quàm per vnam? Et quæro: si prædestinati sub vna tantum specie communicarent, an conseruarentur in fœdere, nec ne? Si conseruarentur: res salua est. Sin-

minus:

minus: quid de iis futurum esset: Dices, conseruandos quidem non tamen vi vnus speciei; sed vi prædestinationis. At idem dicturus esses in sumptione vtriusque speciei. Nam etiam tunc, vi prædestinationis conseruentur. Quid ergò, si fructum spectemus, interest inter vnã & vtramque speciem? Nondum video. Nisi forte ad præceptum recurras. Sed de hoc infra. Nunc solum de fructu disputamus.

12. Relinquo Calvinistas, quia nihil solidi apud ipsos inuenio. Negant præsentiam Christi in Eucharistia, contra apertam scripturæ & Sanctorum Patrum sententiam. In explicanda manducatione & bibitione Sacramentali penitus inter se dissident. Nullum fructum, qui huic sacramento proprius ac peculiaris sit, proferre omninò possunt. Quanto solidior verior, & salubrior est Catholicorum doctrina, quæ initio capitis à me præposita, his paucis assertionibus breuiter explicari potest.

13. *Prima assertio.* Christus in sacramento Eucharistia, sub specie panis & vini, vere, realiter & substantialiter præsens est: ideoque hoc Sacramentum dicitur constare, partim speciebus Sacramentalibus, quæ oculis cernuntur: partim corpore & sanguine Christi, quæ sub illis speciebus latent. Matth, 26. 26. *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus:* Cyrillus Hierosolymitanus catechese 4. mystagogica: *Cum Christus ipse dicat, hoc est corpus meum quis deinceps audeat dubitare?*

14. *Alteræ Assertio.* Hoc sacramentum institutum est, non vt homines per peccatum mortui, vitam spiritualem inde percipiant; sed vt homines per gratiam vini, nutriantur, & maiores vires acquirant. Hinc recte vocatur *cibus, potus, esca, viaticum.* Nam sicut homo, qui corporaliter viuit, indiget cibo & potu corporali, ad se nutriendum & conseruandum corporaliter, sic etiam, qui

qui uiuit spiritualiter, indiget cibo & potu spirituali, ad se nutriendum & conseruandum spiritualiter. Ioannis 6.23. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis, id est, non conseruabitis uitam in uobis.* Rursum, sicut homini corporaliter mortuo nō prodest cibus aut potus corporalis: ita homini per peccatum mortuo non prodest, sed potius obest cibus & potus Eucharistiæ. 1. Corinthior. 11.28. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.*

15 *Tertia Assertio.* Hoc interest inter corporalem & spiritualem nutritionem, quod illa fiat cibo & potu, tanquam duabus rebus distinctis: ut aliud sit cibus & aliud potus. Hæc autem fiat vna re, quæ simul cibus, simul potus sit. Itaque Christus, qui totus cōtinetur sub specie panis, sub illa eadem specie cibus & potus est: idemque Christus, qui etiam totus continetur sub specie vini, sub eadem quoque specie, cibus & potus est. Non enim differt cibus & potus in spirituali refectione, sicut differt in corporali. Vnde manducare & bibere, esurire & sitire indifferenter pro eodem sumuntur in Scriptura. Matth. 5.6. *Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Ioan. 6.53. *Ego sum panis uiuus, qui uenit ad me, non esuriet, & qui credit in me, nō sitiet unquam.*

16 *Quarta Assertio.* Hinc fit, ut perinde sit, si nutritionem spiritualem spectes, siue sumas Christum sub specie panis tantum, siue sub specie vini tantum, siue sub utraque simul: quia ubique totus est: ubique cibi ac potus rationem habet; & consequenter, ubique plenam refectionem præstare potest. Vnde non minor fructus percipitur ex sumptione vnius, quàm utriusque speciei. Cum enim totus fructus pendeat à Christo,

tanquam à fonte bonorū omnium spiritualium: & is æquè sub vna, atque sub vtraque specie præsens sit: æquè sub vna, atque sub vtraque, cibi & potus rationem habeat: necesse est, non minorem fructum ab vna, quàm sub vtraque specie sperari posse. Vide, quæ supra dixi, §. 1.

17 *Quinta Assertio.* Porrò in perceptione huius sacramenti, duplex manducatio distinguenda est: vna sacramentalis, altera spiritualis. Eos dicimus sacramentaliter manducare Christum, qui hoc sacramentum, in quo Christus sub speciebus sacramentalibus continetur, ore corporali accipiunt, & in stomachum traiciunt. Eos autem spiritualiter, qui quando ore corporis sacramentaliter manducant Christum sub speciebus sacramentalibus, simul etiam percipiunt spirituales animæ refectioem, id est, gratiam sacramentalem, qua anima spiritualiter pascitur & nutritur. Prior manducatio communis est bonis & malis. Omnes enim tam boni, quàm mali, possunt ore corporis accipere Christum in Eucharistia: sic vndecim Apostoli boni, & Iudas proditor. Posterior, propria iustorum est. Hi enim soli percipiunt spirituales fructus ex sacramentali manducatione. Est autem duplex hic fructus: alter consistit in argumento gratiæ & charitatis habitualis; alter in auxiliis gratiæ excitantis, quibus Deus nos præuenit, inuitat, & corroborat ad benè beatèque operandum. Sicut enim in nutritione corporis, non solum augetur caro, sanguis & ossa; sed etiam excitantur spiritus sensitivi & vitales, qui apti sunt ad actiones sensitivas & vitales promptè exequendas: sic in nutritione animæ, nō solum augetur gratia habitualis, & alia dona permanentia, sed etiam excitantur motiones diuinæ ac supernaturales, quibus homo iustus suauiter impellitur & corroboratur ad pia opera promptè exercenda. Atque hæc
breui

breuiter dicta sint de sententia Catholicorum. Nam cætera, quæ subtiliora sunt, in scholis disputauimus.

18 Sunt tamen quædam obiectiones diluendæ, quæ non quidem ab aduersariis, sed ab ipsis Catholicis, exercitij causa, opponi solêt; idque eo fine, vt quod hætenus dictum est, melius intelligatur & explicetur. *Prima est*; si Christus sub vna specie continetur semel totus, & sub altera semel totus: Ergo sub vtraque continetur bis totus: Ergo plus confert sub vtraque, quàm sub vna. *Respondeo*. Negatur vltima consequentia; quia etiam sub vna parte panis consecrati continetur semel totus; & sub duabus partibus bis totus; & tamen, si fructum spectes, perinde est, siue quis sumat vnam, siue duas aut tres particulas panis consecrati. Idem est de vino consecrato. Alius plus, alius minus bibit ex eodem calice; & tamen fructus non idè maior aut minor est.

19 *Secunda Obiectio*. Vnaquæque species per se confert effectum suum: Ergo plus conferunt duæ, quàm vna. *Respondeo* cum distinctione. Quando vna species sola sumitur per modum vnius refectionis, tunc confert totum illum effectum, quem conferunt ambæ species simul sumptæ per modum vnius refectionis. Quando autem vna species sumitur cum alia, tunc partialiter confert eundem effectum. Simile est, de duabus particulis panis consecrati, aut de duobus haustibus vini cõsecrati. *Dices*; vel totus effectus datur in sumptione panis; vel totus in sumptione vini; vel pars in sumptione panis, & pars in sumptione vini. Si totus in sumptione panis; iam nihil efficit sumptio vini. Si totus in sumptione vini; nihil efficit sumptio panis. Si pars in sumptione panis, & pars in sumptione vini; ergo plus prodest sumptio vtriusque, quàm vnius speciei. *Respondeo*. Idem argumentum fieri potest de sumptione

duarum particularum panis consecrati, aut de iterato haustu calicis: aut de triplici mersione in Baptismo. Dicendum ergo est, totum effectum conferri in sumptione panis: absolute quidem, si altera species non sequatur: in ordine vero ad alteram, si sequatur. Sicut, si habeas duplicem particulam hostiæ: totum effectum consequeris in sumptione prioris: absolute si illam solum sumptueris: in ordine vero ad alteram, si illam adieceris. De duplici haustu par proportio est.

20 *Tertia obiectio.* Licet totus Christus sit sub vna specie non minus, quam sub vtraque; tamen, vt supra dictum est, vi verborum sola caro est sub specie panis, & solus sanguis sub specie vini: Ergo vi verborum plus continent duæ species, quam vna: Ergo etiam plus efficiunt. *Respondeo.* Parum refert ad effectum Eucharistiæ an caro vel sanguis Christi sit ibi vi verborum, an per naturalem concomitantiam. Hoc satis est, quod totus Christus non minus sit sub vna specie, quam sub vtraque. Nam effectus Eucharistiæ non pendet immediate à vi verborum, sed ab ipso Christo, qui est præsens in Sacramento. Vt hoc melius intelligatur, distinguendi sunt duo effectus, qui pendent à diuersis causis. Vnus est præsentia Christi in Eucharistia sub speciebus sacramentalibus. Hic immediate efficitur vi istorum verborum; *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.* Alter est gratia Sacramentalis, seu interna animæ nutritio & refectio. Hic immediate efficitur à Christo iam præsentem: Et de hoc disputamus,

21 *Quarta obiectio.* Duæ species simul sumptæ plus significant, quam vna: Ergo etiam plus efficiunt; quia efficientia respondet significationi. Antecedens patet, quia duæ species significant integrum conuiuium, constans cibo & potu: Vna species significat alteram tantum partem conuiuij: vt species panis, solum cibum;

& species vini, solùm potum. *Respondeo* cum distinctio-
 ne. Nam significatio Sacramentalis dupliciter specta-
 ri potest. Primò, ex parte rei significatæ. Secundò, ex
 modo tantum significandi, Hoc ostendo in Baptismo.
 Exterior enim ablutio spectatur semel, quatenus signi-
 ficat internam abluitionem à peccatis; & semel, quate-
 nus eam significat, vel per vnã, vel per trinã im-
 mersionem. Idem est in Eucharistia. Nam hoc Sacra-
 mentum spectatur semel, quatenus significat internam
 animæ refectioem; & semel, quatenus eam significat,
 vel vnus, vel vtriusque speciei sumptione. Si ergo
 priori modo spectetur; significatio illius semper est
 æquè perfecta, quia semper est eadem res significata,
 nempe refectio animæ. Si posteriori, perfectior est
 significatio sub vtraque, quàm sub altera tantum spe-
 cie, quia modus significandi est perfectior. Efficien-
 tia tamen Sacramenti non respondet significationi ex
 parte modi significandi, sed ex parte rei signifi-
 catæ.

22 *Quinta obiectio.* Si quis in triduo mortis conse-
 crasset Eucharistiam, non percepisset tantum fructum
 ex vna specie, quantum ex vtraque, vt multi fatentur.
 Ergo neque nunc percipimus tantum ex vna, quàm ex
 vtraque, quia Eucharistia iam non est alia, quàm tunc
 fuisset, *Respondeo.* Non est simile. Nam in illo triduo
 Christus erat mortuus; & non solùm corpus ab anima,
 sed etiam caro à sanguine separata. Nunc autem viuus
 est. Vnde si in illo triduo fuisset facta consecratio tunc
 sub specie panis fuisset caro sine sanguine & anima ra-
 tionali; & sub specie vini fuisset sanguis sine carne &
 anima rationali. Plus ergo fuisset sub vtraque specie,
 quàm sub vna. Hinc aliqui putant, maiorem etiam fru-
 ctum ab vtraque, quàm ab vna percipi potuisse. Mihi
 tamen non videtur hoc sequi. Nam vis & efficacia hu-

ius Sacramenti, non pendet præcisè à carne & sanguine, sed potius à Diuinitate, seu persona verbi. Cum ergo in triduo mortis caro Christi, licet à sanguine esset separata, manserit tamen coniuncta cum Diuinitate seu persona verbi; retinuit eandem vim & efficaciam, quàm nunc habet. Ergo etiam in illo triduo, non maior fructus ab vtraque specie, quàm ab vna tantum, sperari potuisset.

23 *Sexta obiectio.* Si est tantus fructus vnus speciei, quantus vtriusque; quare Christus vtramque retinuit? & quare Sacerdotes non sunt vna contenti, sicut iubent Laicos esse contentos? Respondeo. Eucharistia non solum est Sacramentum, sed etiam sacrificium notæ legis. Igitur ratio Sacramenti saluari potest in vna specie: ratio sacrificij requirit vtramque speciem. Laici ergo, qui Eucharistiam accipiunt, vt Sacramentum est, vna specie contenti sunt. Sacerdotes autè, qui illam, vt sacrificium offerunt, vtramque speciem vsurpare debent. Plura de hac re in materia de sacrificio Missæ. Hæc pauca pro hoc loco sufficiunt.

C A P V T V I I I.

Quæ sint causæ, cur potius sub vna quàm sub vtraque specie, Laici communicent?

1 **H**Actenus explicatæ sunt duæ causæ, cur Laici non minus sub vna, quàm sub vtraque specie communicare possint. Prior est, quia totus Christus non minus sub vna, quàm sub vtraque continetur. Posterior, quia non minor fructus ex vna, quàm ex vtraque percipitur. Nunc aliæ causæ adferendæ sunt, cur expediat eos sub vna specie potius, quàm sub vtraque communicare. Sunt autem potissimum tres. Prima, quia

quia multi sunt abstemij à vino. Altera, quia vinum multis locis haberi non potest, præsertim in tanta copia; vt multa hominum millia possint communicare. Tertia, quia in tanta communicantium multitudine, sæpe esset periculum effusionis aut irreuerentiæ.

2 Hæ causæ sufficientes sunt, si semel statuamus (quod hætenus probatum est, & infra rursus confirmabitur) vtramque speciem iure diuino non esse necessariam, sed alteram sufficere: Nec plus utilitatis ex vtraque, quam ex altera percipi posse. Nam si ita est, prudenter abstinere possumus à calice, propter rationes iam allatas. Nec id negant aduersarij. Solùm vrgent præceptum de vtraque specie, de quo iam non agimus. Excluso ergo præcepto, nihil est, quam amplius obiiciant.

3 Imo, quod magis miror, illi ipsi, qui præceptum vrgent, putant eas causas, quas iam attuli, tanti momenti esse, vt vna species licitè vsurpari possit. Nā Ioannes Brentius in Apologia pro confessione VVirttembergensi fatetur, abstemios posse sub vna specie communicare. Et Philippus Melanchton in libro de vsu integri Sacramenti, affirmat, Ruthenos ob vini inopiam rectè facturos, si pro vino vterentur medone, seu aqua mellita.

4 Ex hac illorum concessione sic arguuntur. Si abstemij & Rutheni possunt licitè communicare, & fructum Eucharistiæ percipere, sine specie vini; cur nõ similiter alij? Dicent sine dubio, obstare præceptum Christi: abstemios & Ruthenos excusari ab obseruatione præcepti; reliquos non item. Sed frustra. Sic enim insto: Brentius, Philippus, & alij aduersarij, putant præceptum Christi in eo consistere, vt vna species non sumatur sine altera: vel vt ipsi loquuntur, vt Sacramentum Eucharistiæ non mutiletur altera sui parte: Et sa-

crilegos esse, qui id faciant. Sanè, si ita est, Brentius, Philippus & alij Lutherani omninò sacrilegi sunt, qui cõtra præceptum Christi, permittunt abstemiis & Ruthenis Sacramentum altera sui parte mutilatum. Adde hoc Dilemma; vel iure diuino prohibitum est cõmunicare sub altera tantum specie, vel non est. Si prohibitum est, cur permittitur abstemiis? Si non est, cur reliquis negatur?

5 Ex dictis colligo hæc duo principia. Vnum est; omnes, tam Catholici, quàm aduersarij, permittunt abstemiis communionem sub altera tantum specie, nec vnquam auditum est à temporibus Apostolorũ ad nos vsque abstemios fuisse à communione exclusos. Alterum est: Nulli, nec Catholici, nec aduersarij, possunt dispensare in præcepto diuino: sed quidquid diuino iure mandatum est, vt fiat, hoc omninò fieri debet: Et quidquid diuino iure prohibitum est, ne fiat, hoc nullo modo fieri debet. Hinc ita concludo; Ergo vel communio sub vna specie, non est prohibita iure diuino quòd nos contendimus; vel, si prohibita est, non potest fieri dispensatio in illa prohibitione: Et sic abstemiij erunt repellendi à communione. Eligant hic aduersarij, quod volunt.

C A P V T IX.

Ecclesia legitime statuit vt Laici communicent sub vna specie.

1 **S**I spectemus ius diuinum, semper in Ecclesia fuit liberum Laicis, vel sub vna, vel sub vtraque specie communicare, vt hæctenus ostensum est. Si autem spectemus ius Ecclesiasticum, res aliter habet. Nam diuersis temporibus propter diuersas causas & occasio-
nes,

nes, fuerunt etiam diuersa præcepta Ecclesiastica de hac re. Et quidem Gelasius Papa, quia videbat suo tempore Manichæos ex falsa superstitione semper abstinere ab altera specie: planè statuit, vt nemo, nisi sub vtraque specie communicaret: alioqui fore, vt Manichæus haberetur, qui à calice abstineret. Contra verò, Patres in Concilio Constantiensi, quia videbant Hussitas in Bohemia, pertinaciter vrgere vtramque speciem tanquam ad salutem necessariam: cum tamen Catholicì passim sub altera communicarent: vsum vtriusque speciei, respectu Laicorum, penitus sustulerunt: non sane, quod putarent esse malum & illicitum: sed partim, vt hac ratione, Hussitarum errorem corrigerent & damnarent: partim etiam, vt consuetudinem communicandi sub vna specie, quæ tum multis locis recepta erat, suo decreto approbarent, & sic in tota Ecclesia, maior conformitas & concordia seruaretur. Accedebant etiam & aliæ causæ, quas superiori capite explicauimus.

2 Propter has igitur prudenter statutum est, vt Laici sub vna specie deinceps communicarent. Nec sine Exemplo id factum est. Nam simile quid contrigit olim circa mersionem Baptismi. Sicut enim iure diuino semper liberum fuit communicare sub vna, vel sub vtraque specie: sic etiam iure diuino liberum fuit, vnã vel trinã mersionem adhibere in Baptismo. Et rursus, sicut hac libertate non obstante, Ecclesia nunc sub vna, nunc sub vtraque specie, voluit Laicos Eucharistiam accipere: sic etiam, nunc vnã, nunc triplicem mersionem voluit adhiberi in Baptismo, propter diuersas causas diuersis temporibus occurrentes. Et quidem in primitiua Ecclesia triplex mersio fuit impetrata, ad designandam Trinitatem personarum in vna Deitate: idque propter hæreticos illius temporis,

qui negantes Trinitatem, vna merfione Baptifmum conferebant. Hoc patet ex canone 49. Apoftolorum, qui fic habet: *Si quis Epifcopus aut presbyter non trinam merfionem vnus mysterij celebret, fed femel mergat in Baptifmate, deponatur.* Vide etiam Tertullianum in libro de corona militis, & Gratianum de consecratione, dist. 4. cap. 78. Postea verò noui haretici orti funt, qui putabant Baptifmum iterandum esse, ideoque Baptizatos rebaptizabant. Ad hunc errorem corrigendum, statutum fuit in Concilio Toletano 4. can. 5. vt vna merfione Baptifmus conferretur, ad designandam vnitatem mortis Christi. Cum enim Baptifmus representet nobis Christi mortem & passionem, iuxta illud Romanorum 6. 3. *Quicumque Baptizati fumus in Christo Iesu, in morte ipsius Baptizati fumus:* Et Christus femel tantum mortuus fit: nullo modo Baptifmus iterandus est, fed femel tantum conferendus. Vnde Apoft. Heb. 6. 6. contra eos, qui putabant in noua lege Baptifmum repeti posse, sicut in veteri repetebantur lotiones & Baptifmata, sic ait: *Rursum crucifigentes fibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.* Et ad Eph. 4. 5. *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptifma.*

3 *Dices:* Vnde habet Ecclesia hanc potestatem, vt possit in alteram partem definire & statuere id, quod iure diuino liberum relictum est? Ratio dubitandi est, quia quidquid iure diuino permittitur omnibus Christianis, hoc solo iure humano negari aut tolli non potest. Cum ergo iure diuino, in Baptifmo liberum fit, vnā vel trinam merfionem adhibere: & similiter in Eucharistia liberum fit, sub vna vel vtraque specie communicare; quo iure potest Ecclesia, vel vnā merfionem in Baptifmo, vel vtramque speciem in Eucharistia prohibere? *Respondeo.* Ecclesia, vel potius Prælati Ecclesie, habent hanc potestatem à Christo. Sicut enim Rex, qui

qui sibi Vicarium in regni administratione subrogat, solet quædam maioris momenti negotia certis legibus definire, & illi præscribere: alia in ipsius arbitrio ac potestate relinquere: sic Christus agit cum Pastoribus Ecclesiæ, quos quasi Vicarios sibi subrogauit. Quæ enim ad Sacramentorum substantiam, numerum & effectum pertinent: certis legibus ab ipso definita sunt Reliqua, quæ ceremonias & circumstantias attingunt, Pastorum arbitrio ac prudentiæ cõmendata. Huius generis sunt, Baptismum conferre semel vel ter immergendo: Eucharistiam sumere sub vna, vel vtraque specie; ante vel post cœnam: dominico aut alio die: lotis vel non lotis pedibus, & his similia. De quibus loquitur Apostolus 1. Corinthiorum 11. 34. cum ait; *Cætera, cõ vncero, disponam.* Vide Augustinum epistola 118. ad Ianuarium, vbi pulchrè de hac re disputat.

C A P V T X.

Soluuntur obiectiones ex Scripturis.

1 **E**Xplicauimus hætenus sententiam Catholicorum, qui putant nullum extare præceptum diuinum de vtraque specie: ac proinde vnã speciem licitè vsurpari posse, & semper in Ecclesia vsurpatam esse: idque non minori fructu, quàm si ambæ species vsurpentur. Nunc aduersariorum argumenta dissoluenda sunt, quæ ipsi in hanc doctrinam adferunt. Sunt autem triplicia: quædam ex Scripturis: alia ex Patribus: alia denique ex ratione desumpta. Singula ordine discutiemus.

2 Et quidem omnes aduersarij, vt supra monui, quærunt in Scripturis præceptum de vtraque specie; nec tamen inueniunt. Hussitæ quærunt in illis verbis: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius.* Lutherani in illis, *Hoc facite.* Calvinistæ in illis:

Bibite

Bibite ex eo omnes. Alij ex illis: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Sunt ergo quatuor obiectiones petitæ ex Scripturis, quas iam persequar.

3 *Prima* sumitur ex illo Ioan. 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.* Hic volunt Hussitæ contineri præceptum Christi de vtraque specie. Nos negamus. Et quod mirum est, nobiscum negant Lutherani & plerique Calvinistæ: non tamen ex eodem principio. Illi, quia putant ibi non agi de Sacramentali manducatione. Nos, quia tametsi fateamur agi de Sacramentali manducatione, negamus tamen fieri mentionem vtriusque speciei. Igitur duo nos asserimus. Vnum, Christum loqui de Sacramento Eucharistiæ. Alterum, non tamen, præcipere vtramque speciem. In priori suffragantur nobis Hussitæ; in posteriori, Lutherani & multi Calvinistæ. Vtrumque explicandum est.

4 Primò ergo dicimus, Christum in illo cap. 6. apud Ioannem, loqui de triplici cibo. 1. de materiali. 2. de spirituali. 3. de Sacramentali. Sicut enim in alijs rebus solet suos auditores ad ipsorum captum instruere, paulatim à notis ad incognita, à sensibilibus ad occulta, à corporalibus ad spiritualia progrediendo; sic etiam hic facit. Et quidem in principio capituli agit de panibus à se multiplicatis, quibus turbæ corporaliter pastæ & satiatae. Et quia propter hoc miraculum, ipsum sequebantur, inde sumpta occasione hortatur eos, vt potius quærant cibum spiritualem, quàm corporalem. *Operamini, inquit, non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Hinc vltèrius progreditur ad cibum Sacramentalem, cum ait; *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.* Et iterum; *Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.* Ac deinceps; *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus*

meus verè est potus. Et deniq; Non sicut mādūcauerunt Patres vestri Manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in aeternum. Hæc & similia dixit Christus de Sacramentali manducatione suæ carnis, & bibitione sui sanguinis. Et credebāt illi Petrus, & quidam alij ex Apostolis? Iudas autem, & Capharnaitæ non credebant, de quibus ipse ait; *Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt.* Hos imitantur Lutherani, & multi Calvinistæ.

§ Secundò dicimus (quod ad rem præsentem attinet) illa verba, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis;* continere quidem præceptum de sumenda Eucharistia: non tamen de vtraque specie. Duo enim spectari possunt. 1. substantia sumptionis. 2. modus sumptionis. Substantia in eo consistit, vt quis manducet carnem Christi & bibat eius sanguinem. Modus autem in eo, vt quis hoc faciat sub vna, vel sub vtraque specie. Igitur substantia sumptionis est in præcepto: non modus. Vult etiam Christus, vt manducemus carnem & bibamus sanguinem ipsius: non tamen vult, vt id faciamus sub vtraque specie. Hoc euidenter ostendo, quia nec in verbis citatis, nec in toto capite fit vlla mentio vini aut calicis: Ergo neque ex illis verbis, neque ex toto capite conuinci potest præceptum de vtraque specie. Imò, nec probabiliter inde colligi potest. Vnde enim? An ex voce *carnis & sanguinis*? At iam sæpe dixi, carnem & sanguinem Christi non minus sub vna specie, quàm sub vtraque contineri. Si ergo possum habere carnem & sanguinem sub vna specie: quæ est necessitas vtriusque? An ex voce *manducandi & bibendi*? Ne hoc quidem. Nam supra etiam ostendi, *manducationem & bibitionem* sæpe pro eodem sumi. Et Paulus, 1. Corinthior. 32. ait; *Læc vobis potum dedi:* postea c. 9. 7. dicit;

dicit; *Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Si ergò iuxta Paulum, idem est lac bibere & manducare; cur non idem sit, Christum bibere & manducare? Non desunt alia exempla. An non regius Propheta dixit, Psalm. 68. 22. *Dederunt in escam meam fel?* quod tamen alio vocabulo, sed eodem sensu interpretatus est Euangelista Matth. 27. 34. *Dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum.* Ecce fel bibitur & manducatur: & hoc capiunt aduersarij. Cur non capiunt, cum dicimus, Christum sub vna specie bibi & manducari?

6 Puto satisfactum esse Hussitis. Nam si in toto illo capite, quod illi nobis obiiciunt, nulla fit mentio vtriusque speciei: nec ex vlllo apice colligi potest eius necessitas: quid habent, quo vrgeri nos possunt? Nihil video. Sed tamen ego habeo, quo illos vrgeri possum: Et quidem ex eodem capite. Nam Christus cum dixisset; *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem:* postea subiecit; *Non sicut manducauerunt Patres vestri Manna, & mortui sunt: qui Manducat hunc panem, viuet in aeternum.* Hic quaero, quid Christus intelligat per panem: vel enim intelligit solam speciem panis: vel intelligit seipsum, id est, carnem & sanguinem suum. Si solam speciem panis: necessariò sequitur contra Hussitas, solam speciem panis sufficere ad salutem. Nam hic erit sensus verborum Christi; *Qui manducat hunc panem, id est, Eucharistiam sub sola specie panis, viuet in aeternum.* Si autem intelligit seipsum, id est, carnem & sanguinem suum: iterum sequitur contra Hussitas, non solùm carnem, sed etiam sanguinem Christi manducari. Erit ergo hic sensus verborum; *Qui manducat hunc panem, id est, qui manducat carnem & sanguinem meum, viuet in aeternum.* Idem ergo est manducare & bibere, quod nos contendimus.

7 Hactenus probavi ex nostris principiis contra Hussitas, non posse colligi præceptum vtriusque speciei ex verbis supra citatis. Possùm idem probare ex principiis Lutheranorum & Calvinistarum, qui putant citata verba, non de Sacramentali manducatione & bibitione, quæ fit per speciem panis & vini: sed de spirituali, quæ fit per fidem, intelligi oportere. Hoc autem sic facio. Vel Lutherani & Calvinistæ putant vi illorum verborum, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem*; necesse esse, vt sigillatim vno actu fidei manducetur caro Christi, & alio actu fidei bibatur sanguis Christi: vel certè putant sufficere, vt vnico actu simul manducetur & bibatur Christus, & consequenter idem sit, fide manducare, & fide bibere. Illud prius non dicent: quia putant satisfieri præcepto si totum Christum pro nobis mortuum & crucifixum, vno actu fidei simul apprehendamus. Si ita est, cur non similiter dicamus satisfieri præcepto, si totus Christus sub vna specie māducetur & bibatur? Aut quid necesse est, sigillatim manducare carnem sub specie panis, & sigillatim bibere sanguinem sub specie vini? Sat multa de prima obiectione, quæ est Hussitarum.

8 *Secunda obiectio* sumitur ex illo Lucae 22. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*, Hic iubet Christus, vt Apostoli faciant, quod ipse fecit. Ipse autem distribuit omnibus præsentibus vtramque speciem: Ergo & Apostoli, & eorum successores debent vtramque speciem distribuere. *Respondeo*. Valde miror aduersarios, quod hunc locum nobis obiiciant: idque duplici de causa. Primò, quia de sensu illius, inter se ipsi dissentiunt. Lutherani volunt ad omnes fideles: Calvinistæ ad solos Ecclesiæ ministros pertinere. Hanc litem inter se primùm componant. Secundò, quia nihil inde contra nos euincunt. Hoc ostendo. Nam illa verba, *Hoc facite in meam*

meam commemorationem, non habentur, nisi apud Lucam & Paulum. Cæteri Euangelistæ ea omiserunt. At tam Lucas, quàm Paulus ponit illa post sumptionem panis, non autem post sumptionem calicis: Ergo ex illis non potest colligi præceptum de sumptione calicis. Frustra ergo fatigant se aduersarij. Dicent fortè, tametsi post sumptionem panis sint posita, tamen repeti oportere post sumptionem calicis. At vnde hoc constat? Sanè Lucas non repetiuit. Paulus repetiuit quidem, sed cum hac moderatione; *Hoc facite, quotiescunque bibetis in meam commemorationem*. At cum hac moderatione non continent præceptum de sumptione calicis, sed tantùm de commemoratione mortis & passionis Christi: idque non absolutè, sed sub conditione. Non enim absolutè præcipitur illis verbis, vt bibamus calicem: sed sub conditione præcipitur, si velimus bibere calicem, vt faciamus hoc in memoriam Christi. Simile est, quod dixit Christus in Euangelio; *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia qua habes, & da pauperibus*. Hic non præcipit absolutè, vt vendamus omnia nostra, & demus pauperibus: sed sub conditione, vt id faciamus, si velimus sequi perfectionem Euangelicam. Eodem modo cum dicit: *Tu autem cum oraueris, intra cubiculum tuum*: non præcipit absolutè orationem, sed si volumus orare, vt sine inani gloria id præstemus. Eiusmodi exempla sunt infinita in Scriptura. Et sanè res tam perspicua est, vt non egeat maiori declaratione. Solùm condoleo simplicioribus, qui tam miserè ab aduersarijs illuduntur.

9 *Tertia obiectio* sumitur ex illo Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes*. Virget hæc verba Calvinus lib. 4. institut. cap. 17. §. 47. cum ait; *Edictum æterni Dei est, vt omnes bibant*, Et §. 48. *Præcipientis verba sunt, Bibite ex hoc calice omnes. Respondeo*. Calvinus spectat verba, non sensum: ideoque simplici lectori fucum facit. Non enim

enim voluit Christus, vt absolutè omnes biberent ex eo calice; sed vt omnes Apostoli, qui præsentés erant. Hoc patet ex ipso contextu. Cum enim diuississet panem Eucharisticum in varias partes, & singulis Apostolis singulas porrexisset; calix autem eo modo diuidi non posset; vni ex Apostolis integrum porrexit; cum hac cautione, vt non putaret totum sibi ebibendum esse, sed aliquid inde degustandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, perinde valent, atque illa, *Luca 22. 7. Accipite, & diuidite inter vos*, id est, vnus non exhauriat totum calicem, sed singuli aliquid bibant. Quod & factum est, vt testatur Marcus cap. 14. 24. cum ait; *Et biberunt ex eo omnes*, Vtique illi omnes ex eo biberunt, quibus dictum erat à Christo; *Bibite ex hoc omnes*. Quid quæso difficultatis est? non plus, quàm si paterfamilias, arrepto calice recentis musti, modicè eum degustaret, & postea filiis degustandum porrigeret cum hac formula; *Bibite ex hoc omnes*, id est, singuli modicū aliquid inde capiant: nemo solus totum exhauriat. An propterea, quotquot extra familiam illam essent putarent se cogi præcepto, vt ex eodem calice mustum gustarent? Ridiculum sanè.

10. Sed instant aduersarij hoc modo: iisdem dictum est, *Bibite*, quibus dictum est, *Manducate*, At hoc dictum est omnibus: Ergo & illud, *Respondeo*. Vel stulti, vel importuni sunt, qui sic agunt. Iam ostendi solis Apostolis præsentibus dictum esse. *Bibite*. iisdem dictum est, *Manducate*. Et quid opus est noua probatione? Persistam in exemplo paulo ante allato. Si paterfamilias, tempore cœnæ diceret famulis & ancillis præsentibus, *Manducate & bibite*; an idedè censeretur omnes extraneos præcepto cogere ad manducandum & bibendum? Non opinor. Eodem modo fecit

Christus. Dixit Apostolis in vltima cœna præsentibus, *Manducate & bibite*. An illis verbis præceptum dedit generale, quo omnes Christianos obligaret? Nihil minus. Vbi ergo, inquires, præceptum dedit, si ibi non dedit? *Responsio* in promptu est. Si quæritur præceptum de vtraque specie: nusquam dedit. Si de Eucharistia, abstrahendo ab vna vel vtraque specie: dedit illis verbis, Ioannis 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Vbi iterum notanda est insignis aduersariorum impudentia: Nam in his ipsis verbis, *Nisi manducaueritis, &c.* vbi reuera præceptum est: præceptum non agnoscunt. In illis autem, *Bibite ex hoc omnes*, vbi præceptum non est, præceptum esse contendunt. Quid agas cum hoc hominum genere? Nimirum, contradictionis spiritum habent.

11. Iterum instant: ipsemet Christus alibi fatetur, se omnibus dicere, quidquid dicit Apostolis, iuxta illud Marci 13. 37. *Quod vobis dico, omnibus dico*. Atqui Apostolis dixit, *Bibite*: Ergo omnibus hoc dixit Omnes ergo tenentur vsurpare calicem. *Respondeo*. Et hic aperte fucum faciunt aduersarij, truncando verba Christi. Ipse enim sic dixit; *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate*. Hanc particulam, *vigilate*, omittunt illi boni viri, ex qua tamen sensus totius sententiæ pendet. Non enim est hic sensus; *Omnia simpliciter, quæ vobis, dico omnibus dico*. Nam multa dixit Apostolis, quæ omnibus non dixit, vt Matth. 26. *Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte*. Et Ioan. 6. 70. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus est*. Sensus ergo hic est? *Quod dico vobis, vt vigiletis, hoc omnibus dictum volo*. Omnes enim debent vigilare, ne mors imparatos inueniat. Omnes debent imitari virgines prudentes; iuxta illud Matt. 25. 13. *Vigilate, itaque, quia nescitis diem neque horam*.

13. *Quarta obiectio* sumitur ex illo 1. Corint. 11. 23. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, &c.* Vbi Apostolus ostendit vtramque speciem, non solum ex Christi institutione, sed etiam ex Apostolica traditione, præceptam esse. Hoc enim significat illa particula, *Tradidi vobis.* Vnde fit tale argumentum; Omnis traditio Apostolica est seruanda: sed est traditio Apostolica de vtraque specie. Ergo seruanda est. *Respondeo.* Aduersarij omnia confundunt. Sanè hæc tria; *institutio, traditio, præceptum.* omninò distincta sunt. Fateor vtramq; speciem à Christo institutam esse: fateor vtramq; ab Apostolo traditam: Nego vtramq; iure diuino præceptam esse. Et quidem, quòd institutio differat à præcepto, multis exemplis probatum est cap. 1. Quod autem traditio & præceptum non sunt idem, ex eo patet, quia Apostoli multa tradiderunt primis Christianis, quæ tamen præcepta nobis non sunt. Et ne longè abeam, ex eodem Pauli probari id potest. Sic enim habet in fine citati capituli. *Itaque fratres mei, cū conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, domi manducet.* An putant aduersarij contineri hic præceptum, quod omnes obligat? Sat scio, non tam scrupulosos esse.

13. Præter hæc Scripturæ loca, quæ hæctenus allata sunt, audent etiam pro vtraque specie, quod dixit Christus Matth. 19. 6. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Atqui Deus, inquiunt, coniunxit vtramque speciem: Ergo Pontifex non potest vnā ab altera separare. *Respondeo.* Ex iis, quæ hæctenus allata sunt ab aduersariis, satis constat nihil eos solidi adferre posse. Verum ex hoc loco, planè apparet aut insanos, aut insigniter petulantes esse. Quæ enim connexio est; *Homo non potest separare virum ab uxore, Ergo non potest communicare sub vna specie?* Si sic pergant, sine dubio persuade-

bunt, nullum reum, quantumuis sceleratum, nullam feram, pecudem, piscem aut auem necari ab homine posse. Quare? quia quod Deus coniunxit, homo non separet: sed Deus coniunxit animam cum corpore tam in hominibus, quàm in cæteris animantibus: Ergo nemo potest animam separare à corpore ac proinde nullum viuens interficere. Sed relinquamus has ineptias quæ planè indignæ sunt homine Christiano. Miror autem, aduersarios huiusmodi præfidiis se rueri.

C A P. X I.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

Sicut aduersarij frustra in Scripturis quæsiuerunt præceptum Christi de vtraque specie: sic frustra quærent in patribus. Nec tamen minorem conatum hic adhibent, quam ibi. Nam, vt cæteros omitam, Plessæus Calvinista libro 1. de Eucharistia cap. 10. discurrens per singulas pene ætates, à temporibus Apostolorum ad nos vsque quotquot potest, corradit Patrum testimonia, pro vtraque specie confirmanda. Sed vel nihil, vel parum ad rem; quod illi homini familiare est. Semper enim extra statum & scopum quæstionis vagatur. Quæstio inter nos & aduersarios, non consistit in eo, an vtraque species fuerit olim in vsu, sed potius, an fuerit in præcepto? Patres, qui à Plessæo citantur, significant fuisse in vsu, quod libenter concedimus (sicut etiam vna species fuit in vsu, vt supra ostendi) non tamen dicunt fuisse in præcepto, de quo disputamus. Sunt tamen pauci, qui videntur hoc insinuare, de quibus breuiter & sigillatim dicendum est.

2 Omissis ergo Patribus, qui tantum de vsu loquuntur inter cæteros, qui videntur loqui de præcepto, pri-

mo loco obiici potest Cyprianus, qui in sermone de cœna Domini, sic habet; *Nova est huius sacramenti doctrina, & schola Evangelica hoc primum magisterium protulerunt, & Doctore Christo primum hæc mundo innotuit disciplina, ut biberent sanguinem Christiani, cuius esum legis antiquæ auctoritas districtissime interdicit. Lex quippe esum sanguinis prohibet: Evangelium præcipit, ut bibatur: Respondeo.* Hoc testimonium Cypriani planè destruit doctrinam Calvinistarum, & nostram confirmat. Vnde miror à Plessæo adductum esse. Hoc ostendo dupliciter. Primò, quia astruit veritatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia: quam Calvinistæ negant. Nam Cyprianus dicit, Christianos bibere sanguinem Christi. Calvinistæ dicunt, non bibere eos sanguinem, sed figuram sanguinis Christi, nempe vinum sacramentale. Quod autem Cyprianus loquatur de vero sanguine, & non de figura sanguinis, patet ex antithesi, quam facit. Ait enim Iudæis in veteri lege fuisse prohibitum, ne biberent sanguinem: Christianis autem in Evangelio præceptum esse ut bibant sanguinem. Hoc sanè non potest intelligi de figura sanguinis, sed de vero sanguine. Nam si agatur de figura sanguinis, fatentur Calvinistæ, non minus Iudæos bibisse sanguinem Christi in figura Agni paschalis, & aquæ salientis è petra: quam Christiani bibant sanguinem Christi in figura vini. Huc enim spectat, quod Plessæus ait libro 4. de Eucharistia cap. 1. pag. 65. 3. in fine; *Dicemus idem de Paschate & cœna Dominica. In utroque corpus & sanguis Domini comeduntur & bibuntur.* Necesse ergo est Cyprianum loqui de vero sanguine: ac proinde ex sententia Cypriani, verum sanguinem Christi præsentem esse in Eucharistia: quod Calvinistæ negant. Hoc confirmatur ex eodem Cypriano, qui ibidem sic habet; *Panis iste quem Dominus discipulis porrigebat, nõ ef-*

figie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi, factus est caro. Quid clarius contra Caluinistas? Potuisset addere; *Vinum istud, quod Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatum, omnipotentia verbi, factum est sanguis.* Longè aliter Caluinistæ. Panis & vinum, inquit, nec effigie nec natura, mutata sunt, sed tantum significatione: nec facta sunt caro & sanguis, sed figuræ carnis & sanguinis.

3. Iam verò, cum Cyprianus ait; *Lex esum sanguinis prohibet; Euangelium præcipit, ut bibatur:* iterum contra aduersarios facit, non contra nos. Nam præceptum de quo loquitur, non fundat in illis verbis, *Bibite ex hoc omnes:* in quo aduersarij illud fundant; sed in illis, *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* At hæc verba, vt supra ostendi, continent quidem præceptum de manducatione carnis & bibitione sanguinis Christi: non tamen de vtraque specie. Et hoc ipsum sentit Cyprianus. Cum enim citasset illa verba; *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem:* paulo post subiecit; *Potus & esus ad eandem pertinent rationem, quasi dicat, idem est manducare Christum, & bibere Christum.* Qui ergo manducat Christum sub vna specie, non solum manducat carnem, sed etiam bibit sanguinem ipsius: ac proinde præcepto Euangelico, de quo loquitur Cyprianus, perfectè satisfacit.

4. *Secundo* obiicitur Chrysostronus homil. 18. in posteriorem Corinthiacam, vbi ait; *Est autem, vbi nihil differt Sacerdos à subdito, vt quando fruendum est horrendis mysteriis. Similiter enim omnes, vt illa percipiamus, digni habemur. Non sicut in veteri lege, partem quidem Sacerdos comedebat, partem autē populus: & non licebat populo participem esse eorum, quorum particeps erat Sacerdos. Sed nunc non sic: verum omnibus vnum corpus proponitur, & poculum vnum.*

unum. Respondeo. Nulla hic fit mentio diuini præcepti de utraque specie. Nec Chrysoſtomo propoſitū fuit, eo loco, de tali præcepto diſputare. Hoc ſolum egit, vt aſſignaret differētiā inter veterem & nouam legem, quoad ſacrificia vtriuſque legis. Nam in veteri lege, nec Sacerdos, nec populus gaudebat toto ſacrificio: ſed vnam illius partem Sacerdos, alteram populus comedebat. In noua lege non ita res habet; Totum ſacrificium, quantum quidem ad victimam, quæ offeritur, attinet, æquē à populo, æquē à Sacerdote participatur. Vtrique, tam populo, quàm Sacerdoti, totus Chriſtus, ſecundum carnem & ſanguinem, manducandus & bibendus proponitur. Quis hoc neget? Nec aliud vult Chryſoſtomus.

5. Vt tamen res melius intelligatur, notandum eſt, in lege Moſaica fuiſſe triplex ſacrificium, nempe holocauſtum, hoſtiam pro peccato, & hoſtiam pacificam. Holocauſtum erat omnium perfectiſſimum, quia totum cremabatur in honorem Dei, & nihil ex eo comedebatur. Hoſtia pro peccato partim cremabatur, partim cedebat in vſum Sacerdotum, qui in atrio templi ex ea veſcebantur. Hoſtia pacifica diuidebatur in tres partes, quarum prima cremabatur: altera cedebat ſacerdotibus: tertia populo offerenti. Et quidem ſacerdotibus cedebat pectusculum & armus dexter, de quo non licebat populo manducare. Hoc igitur eſt, quod dicit Chryſoſtomus; *Partem Sacerdos comedebat, partem autem populus: non licebat populo participem eſſe eorum, quorum particeps erat Sacerdos.* Non ſic in noua lege. Chriſtus, qui eſt victima, totus populo, totus Sacerdoti porrigitur.

6. Quod autē addit Chryſoſtomus; *Omnibus unum corpus proponitur, & poculū unum,* nō debet intelligi de ſpeciebus ſacramentalibus, ſed de ipſo Chriſto, qui

offertur. Non enim sensus est, omnibus Christianis, tam Laicis, quam Sacerdotibus, proponi eandem speciem panis. & eandem speciem vini: quia hoc falsum est, cum singuli accipiant singulas partes panis & vini consecrati, inter se realiter & numero distinctas: sed omnibus proponi eandem Christi carnem, & eundem sanguinem: ita ut Sacerdos nihil carnis, aut sanguinis percipiat, quod non etiam percipiant Laici. Et in hac re ponit discrimen inter noui ac veteris Testamenti Sacerdotes & populum.

7. *Tertio* obiicitur Leo Papa serm. 4. de Quadagesima, ubi de Manichæis ita scribit; *Ore indigno Christi corpus accipiunt: sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant. Quod ideo vestram volumus scire sanctitatem, ut vobis huiusmodi homines, & his manifestentur indiciis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, notati & prodi, à sanctorum societate, sacerdotali auctoritate pellantur.* Respondeo. Aduersarij duobus modis hic peccant in citando Leone. Primò, quia Leo his verbis confirmat veritatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, quàm ipsi negat. Secundò, quia non condemnat cõmunionem sub vna specie in Catholicis, qui eam legitimè tunc vsurpabant: sed in Manichæis, qui ex sacrilega superstitione abstinabant à calice, ut super cap. 6. ostensum est.

8. Consulatur historia illius temporis, quæ sic habet. Excisa per Genfericum Africa, Manichæi, qui inde eiectione erant, sub specie pietatis & Catholicæ religionis, in Italiam irrepserunt: & plerique Romam ingressi, volentes suam hæresim occultare, inter Catholicos habitabant, & cum iis publicè sub vna specie communicabant: ut hac ratione pro Catholicis haberi & tolerari possent. Igitur Leo cum primum factus est Pontifex, statim adiecit animum ad eos penitus extirpandos.

pandos. Vfus est autem variis mediis. Nam primùm pro cōcione instruxit ciues Romanos, quàm nefanda essent Manichæorum dogmata & sacrilegia. Secundò, dedit eis manifestum signum, quo à Catholicis discerni possent:asserens illos qui semper abstinerent à calice, pro Manichæis:qui aliquando, pro Catholicis habendos esse. Tertiò, hortatus est populum, vt si alicubi scirent occultari Manichæos, statim eos detegerent, & Ecclesiastico magistratui manifestarent. Quartò, conuocauit Concilium Episcoporum, in quo, præsentè Clero Romano, & multis Senatoribus, Manichæorum sacrilegia publicè detecta & examinata sunt. Quintò, scripsit ad vicinos Italiæ Episcopos, vt & ipsi seriò laborent in extirpandis Manichæis, si qui fortè apud illos occultè latitarent. Hæc omnia patent ex ipso Leone, præsertim serm. 4. de collectis, serm. 4. de Quadragesima, serm. 7. de natali Domini, serm. 4. de Epiphania, serm. 5. de ieiunio decimi mensis, & epist. 93. c. 16.

9. Hinc Prosper in chronico, commendat illū his verbis; *Hoc tempore plurimos Manichæos intra urbem latere, diligentia Papæ Leonis innotuit: qui eos de secretis suis erutos, & oculis totius Ecclesiæ publicatos, omnes dogmatis sui turpitudinem & damnare fecit & prodere, incensis eorum codicibus, quorū magna moles fuerunt intercepta. Quæ cura viro sancto diuinitus, vt apparet, inspirata, non solum Romane vrbi, sed etiam vniuerso orbi plurimum profuit: siquidem confessoribus in vrbe captorum, qui doctores eorū, qui Episcopi, quive presbyteri, in quibus prouinciis vel ciuitatibus degerent, patefactum est. Multi que orientalium partium Sacerdotes, industriam Rectoris imitati sunt. Vide plura apud Baronium tomo 6. annalium Ecclesiasticorum, circa annum Christi 443 & sequentes.*

10. Quartò obiicitur Gelasius Papa, qui apud Gratianum cap. comperimus, de consecr. dist. 2. sic habet;

Comperimus, quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione, à calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio, quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi, aut Sacramenta integra percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius & eiusdem mysterij, sine grãdi sacrilegio non potest prouenire. Respondeo. Hęc obiectio est similis præcedenti. Et iam supra cap. 5. notauimus, Gelasium reprehendere eos tantum, qui ex superstitione abstinebant à calice, cuiusmodi erant occulti Manichæi. Cætera vide loco citato.

CAPVT XII.

Soluuntur obiectiones ex ratione.

Aduersarij, vt in re desperata fieri solet, vndecunque possunt, quærunt subsidia pro vtraque specie, vt oppugnent Catholicos. Sed, vt sæpe dixi, frustra. Certè obiectiones, quas desumunt ex ratione, eiusmodi sunt, vt & nostram causam vehementer confirmet, & illorum reddant deteriorem. Sunt autem hæc.

2. *Prima* sumitur ex figura veteris Testamenti, hoc modo; Omnes Hebræi in deserto biberunt aquam de petra, iuxta illud 1. Corinth. 10. 4. *Omnes eundem potum spiritualem biberunt.* Ergo etiam omnes Christiani in deserto huius vitæ debent bibere sanguinem Christi. Sequela patet ex illo 1. Cor. 10. 6. *Hæc autem in figura facta sunt nostri.* Respondeo. Hoc ipso argumẽto conuincam aduersarios. Nam si aqua de petra fuit figura Eucharistiæ: sine dubio fuit aqua sacramentalis. Vel ergo sumebatur cum cibo sacramentali, vel sola. Si sola: fauet vni speciei, non duabus. Si cum cibo sacramentali: quis ille fuit? Nusquam legimus in tota Scriptura, Hebræos, cum biberet aquam de petra, sumpsisse simul

simul ex præcepto diuino cibū aliquē sacramentalem.

3. Adde, si generatim loquamur de figuris Eucharistiæ, plus nobis eas patrocinari, quā aduersarijs. Hoc sic ostendo. Catholici agnoscunt has figuras. 1. panem & vinum Melchisedech. 2. panes propositionis. 3. panem subcineritium Eliæ, 4. Manna. 5. aquam de petra. 6. Agnum paschalem. 7. sacrificia Mosaica. Omnes hæ, excepta prima, repræsentant Eucharistiam sub vna specie. Aduersarij autem non agnoscunt primam figuram. Ergo, secundum aduersarios, nulla est figura, quæ repræsentet vtramque speciem. Nam panes propositionis, panis subcineritius; & manna, repræsentant speciem panis. Aqua de petra, repræsentat speciem vini. Agnus paschalis & sacrificia Mosaica sumebantur à laicis per modum cibi tantum. Quid ergo reliquum est Lutheranis, & Calvinistis pro vtraque specie? Nihil, nisi panis & vinum Melchisedech. At hunc ipsum panem & vinum volunt fuisse prophanum, non sacramentalem.

4. Cum autem inferunt aduersarij, sicut Hebræi biberūt aquam de petra, sic Christianos debere bibere sanguinem Christi: libenter id concedimus. At inde non conuincitur necessitas vtriusq; speciei Nam vt sæpe dictum est, Christiani non solum manducant carnem Christi, sed etiam bibunt sanguinem ipsius, quotiescunque communicant sub vna specie: quia totus Christus secundum carnem & sanguinem, non minus sub vna, quam sub vtraque specie continetur.

5. *Secunda* obiectio sumitur ex institutione & exemplo Christi, ad hunc modum: Christus in vltima cœna instituit & distribuit Eucharistiam sub vtraque specie panis & vini: Ergo nos eodem modo debemus distribuere. *Respondeo.* Quid si regeram & dicam: Christus in Emaus distribuit Eucharistiam sub vna specie:
Ergo

Ergo nobis eodem modo licet distribuere. Vel sic: Christus in vltima cœna instituit & distribuit Eucharistiam post alios cibos, & lotis prius pedibus: Ergo aduersarij debent idem facere. Cur ergo vesperi non communicant: & cur pedes ante communionem non lauant? cur non parent præcepto Christi dicentis; Ioannis 13.14. *Et vos debetis alter alterius pedes lauare?* Sed, non est necesse ad hanc solutionem confugere. Iam supra dixi, aliud esse institutionem: aliud præceptum. Christus instituit Eucharistiam sub vtraque specie: non tamen præcepit vtramque speciem, sicut instituit officium prædicandi, baptizandi, ordinandi, peccata remittendi ac retinendi: & tamen Laici apud aduersarios non ideo putant, se diuino præcepto ad ista obligari. Vide supra cap. 1.

6. *Tertia* sumitur ex ratione testamenti. Christus in vltima cœna, cum videret se breui moriturum, condidit solenne testamentum, quo omnibus Christianis, tanquam filiis adoptiuis, legauit carnem & sanguinem suum titulo hæreditatis, vt patet Luc. 22.20. Ergo Catholici, qui negant laicis sanguinem, & iubent sola carne contentos esse, sunt violatores testamenti, priuant Christianos altera parte hæreditatis sibi debitæ. *Respondeo.* Catholici hoc non faciunt, sed Lutherani & Calvinistæ. Nam Catholici totum Christum, secundum carnem, sanguinem, animam rationalem & diuinitatem, exhibent laicis sub vna specie. Calvinistæ nihil istorum, sed tantum externa signa carnis & sanguinis: perinde, atque illi, qui codicillos porrigunt hæredibus, & vniuersam substantiam dissipant. Lutherani, qui negant totum Christum sub vna specie contineri, quid aliud, suo iudicio, quam mortuam carnem sub specie panis, & mortuum sanguinem sub specie vini, exhibere possunt communicantibus?

7. *Quarta* sumitur ex fine huius Sacramenti. Finis illius est, commemoratio mortis Christi, ad quam tenentur omnes fideles, iuxta illud. 1. Cor. 11. 24. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Paulo post; *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* At mors Christi non potest integrè significari & repræsentari per vnam speciem: Ergo sicut tenemur ad commemorandam Christi mortem: ita etiam ad vtramque speciem percipiendam. *Respondeo.* Hic syllogismus habet duo vitia. 1. quia constat quatuor terminis. Nam in maiori propositione ponitur *commemoratio mortis Christi*; in minori, *repræsentatio.* Hæc autem valde inter se differunt. 2. quia ex Apostolo contra Apostolum concludit. Nam ex Apostolo sumit, omnes fideles in sumptione Sacramenti Eucharistiæ debere memores esse mortis Christi, quod verum est. At contra Apostolum concludit, ad commemorationem mortis Christi, necessariam esse vtranque speciem. Nam vna sufficit, secundum Apostolum. Hoc patet ex ipso textu, cum enim de vna specie dixisset; *Accipite & manducate: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur:* immediatè subiunxit; *Hoc facite in meam commemorationem.* Et rursus; cum de altera dixisset; *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine:* iterum immediatè subiunxit; *Hoc facite, quotiescunque bibetis in meam commemorationem.* Ergo secundum Apostolum, vnaquæque species per se sumpta, sufficit ad commemorationem mortis Christi. Vnde si ex vitioso aduersariorum syllogismo fiat probus ac legitimus: planè contra ipsos concludemus, hoc modo; Omnes fideles in sumptione Eucharistiæ, tenentur ad commemorationem mortis Christi, sed commemoratio mortis Christi, potest fieri, per vnam speciem, vt ex Apostolo ostensum est: er-

go per vna speciem satis fit obligationi. Quid apertius?
 8. Sed ne tergiversentur aduersarij exemplo domestico rem explicabo. Quidam vir nobilis ab hoste captus, & in vincula coniectus est, cum amissione bonorum omnium. Imperator liberat illum à vinculis; & vt tanti beneficij memor sit, nouo beneficio illum afficit. Nimirum, ex mensa Imperatoria, perpetuam annonam illi constituit in pane & vino: vt quotiescunque manducandum aut bibendum est, prioris beneficij memoria illi occurrat. Hic quæro ab aduersarijs, an Nobilis ille non possit recordari beneficij Imperatoris, si sumat panem sine vino, aut etiam, si sumat vinum sine pane. Potest vtique. Siue enim vtatur solo pane, siue solo vino, semper illi in mentem venit, Imperatoris beneficio se viuere & sustentari. Simile est in nostro proposito. Erasmus capti ab hoste humani generis & in carcerem compacti. Christus sua morte & passione liberauit ac redemit nos. Vt tanti beneficij memores essemus, nouo beneficio cumulare nos voluit. Non panem & vinum, sed carnem & sanguinem suum, sub specie panis & vini, in perpetuam alimoniã nobis reliquit. Siue ergo manducemus carnem & bibamus sanguinem illius sub specie panis tantum: siue sub specie vini tantum: siue sub vtraque: parum interest. Semper enim occurrit cogitatio, alieno beneficio nos viuere, manducare, bibere.

9. Porrò, quod supra adieci, commemorationem mortis Christi, differre ab eius repræsentatione. tamen si notum sit, breuiter etiam explicandum est. Et persistam in exemplo allato. Nobilis ille, qui ab Imperatore liberatus à carcere est, varijs modis excitari potest ad recordationem beneficij in se collati. Primò, si vt iam dictum est, annona illi cõstituta sit in hunc finem, vt quoties manducat aut bibit, benefactoris sui recordetur.

derur. Secundò, si memoriæ causa, in libello, qui quotidie in manibus sit, Imperatoris liberalitatem descriptam habeat. Tertiò, si effigiem, quæ Imperatorem repræsentat, ex collo gestet, aut domi affixam conseruet. Omitto alios modos. Nam hi tres ad rem explicandam sufficiunt. Igitur in tribus illis modis, ubique cernitur commemoratio beneficij: in solo tertio, repræsentatio. Et rursus in tertio modo, commemoratio oritur ex præsentatione. Nam hoc ipso quod is, qui beneficio affectus est, intuetur imaginem sui benefactoris, quæ illum repræsentat, non potest non illius meminisse, si animo præsens est. Facile hæc ad propositum applicatur. Varijs modis possumus recordari beneficij, quo Christus Redemptor sua morte nos affecit. Primò ex perceptione Sacramenti Eucharistiæ, quod in eum finem à Christo institutum est. Secundò, ex lectione Euangelij, in quo mors & passio eius describitur. Tertiò, ex aspectu imaginis Christi, quæ ipsum, aut passionem eius repræsentat. Vides, opinor, quo pacto repræsentatio diuersa sit à commemoratione.

10. Atque ex his, quæ clara & aperta sunt, infero, Catholicos in commemoranda Christi morte, multo diligentiores esse, quàm aduersarios, præsertim Calvinistas. Nam Catholici, non solùm ex perceptione Sacramenti Eucharistiæ, vel lectione Euangelij, sed etiam ex aspectu imaginis Crucifixi, recordantur beneficij à Christo in se collati. At Calvinistæ iam pridem Christi imaginem è suis templis, addo etiam ex animis, proscrisperunt & exturbarunt. Sed de hoc alibi. Prosequamur reliquas aduersariorum obiectiones.

11. *Quinta* obiectio sumitur à simili. Si licet auferre laicis vnâ partem Eucharistiæ: licebit etiam auferre vnâ partem Baptismi. At hoc non licet: Ergo nec illud. *Respondeo.* Partes Sacramentorum sunt duplices: alix

aliæ substantiales seu essentielles: aliæ solùm integrantes. Priores non licet auferre ab vlllo Sacramento. Nec Catholici hoc faciunt. Posteriores licet auferre. Nam in Baptismo, ex tribus meritionibus possunt duæ tolli: Vna enim sufficit. Et in Eucharistia, ex duabus speciebus potest auferri altera. Hoc Christus fecit in Emaus: Christiani tempore Apostolorum: & alij deinceps, vt supra ostensum est. Nos idem facimus. Porrò, aduersarij in hoc genere audaciores sunt. Tollunt ipsi, non solùm integrantes, sed etiam essentielles partes Eucharistia. Et quidem Calvinistæ tollunt carnem & sanguinem Christi: & sola symbola externa relinquunt laicis. Lutherani, à specie panis tollunt sanguinem, animam rationalem, Diuinitatem: & solam carnem exanguem & exanimem sibi reseruant. Plus dico: Aduersarij non solum partes sacramentorum, sed integra tollunt sacramenta. Ex septem, quæ Ecclesia Catholica cum Augustino agnoscit, vix duo vel tria illis supersunt. Sed nolo hic hæterere.

12. *Sexta* sumitur ab incommodo. Si potest laicis negari vna species potest negari & altera: & sic nihil habebunt. *Respondeo.* Hoc non sequitur: vt patet in simili. Nō enim rectè colligis: Si in Baptismo potest tolli vna meritio, poterit etiam altera & tertia tolli. Deinde, præceptum Christi est, vt sumamus Eucharistiam, quocunq; modo id fiat. Non autem præceptum est vt sumamus sub vtraq; specie. Potest ergo vna species negari. Sicut in simili, potest omitti vna aut altera meritio: Nō tamen potest Baptismus omitti. Aut, si vis exēplum magis accommodatum: Non potest integrè omitti omnis cibus & potus corporalis, quia vita sustentāda est: potest tamen è duabus scutellis omitti vna, si in altera sufficiens nutrimentum est. Cum igitur sub specie panis sit totus Christus, totum nutrimentum, tota alimonia,

monia; quid tantopere necesse est, alterum adhibere? Et hoc pro Catholicis dixero. Quid porro pro se dicēt Calvinistæ qui quidem duas scutellas, sed omnino vacuas, sine omni cibo & potu obtrudunt esuriētibus & sitientibus: id est, qui externa tantum symbola panis & vini exhibent: & omnem Christi carnem ac sanguinē, quo nostras animas nutriri oportebat, è medio tollunt. Hæc hæctenus.

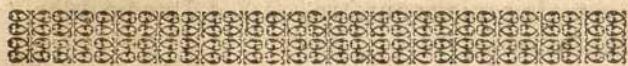
C A P. X I I I.

Omnino igitur in Catholicorum sententia persistendum est.

EX iis, quæ hæctenus dicta sunt, duæ rationes deduci possunt, cur in Catholicorum sententia persistendum sit. Prior est, quia Catholici, qui defendunt vsum vnus speciei, habent pro se exemplum Christi, Apostolorum, & totius antiquitatis vsque ad nostra tempora, Habent pro se duo solidissima fundamenta, quibus tueri se possunt. Vnum, quia Christus non minus sub vna, quam sub vtraque specie, totus & integer continetur. Alterum, quia non minor fructus ex vna, quam ex altera percipi potest. Aduersarij verò, qui vrgent necessitatem vtriusque speciei, nullum possunt in scripturis inuenire præceptū de vtraq; specie: in illo quaerendo, penitus inter se dissident: nullo solido argumento suam sententiam stabilire possunt. Imo, vt hæctenus visum est, suis ipsorum argumentis confixi ac refutati sunt.

2. Posterior est: quia Catholici in asserenda communionē sub vna specie, nihil vnquam dixerunt, quod offensionē aut scandalo esse possit. Aduersarij verò, præsertim Lutherani & Calvinistæ, posteaquam vsum

vnius speciei oppugnare cœperūt, in manifestos errores prolapsi sunt. Lutherani, asserendo corpus Christi sub specie panis contineri mortuum & sine sanguine: Calvinistæ, negando vllam Christi partem sub specie sacramentali præsentem esse. Prudens Lector apud se æstimet, quos in hac sequi tutius sit.

OPUSCULUM VII.

MARTINI BECANI

Theologi Moguntini,

AD

FRIDERICVM BAL-

DVINVM

Theologum VVittembergensem,

De

Communione sub vtraque specie,

EPISTOLA.

MARTINVS BECANVS

FRIDERICO BAL-

DVINO. S. D.

Rouocas me ad scribendū, Balduine vel vt planiūs dicam, ad litigandum. Ægrè adducor, vt faciam. Et duplex mihi causa. Vna, quòd aliis scriptionib. sim occupatissimus. Altera quod Caluinistas hæctenus, nõ Lutheranos, ex quo

quorū numero tu es, hostes mihi & aduersarios delegerim. Sed, quia sponte me laceffis, quid faciā? En sisto me, & ad pugną capeffendā præsto sū. Et ne lōgè abeamus; hoc agitur inter nos, an cōmunio sub vtraq; specie sit in præcepto diuino, necne? Ego in mea disputatione, quāpridem de hoc argumento scripsi, contendo non esse. Tu in tuis Notis, quas in eandem disputationem meditatus es, contrarium asseris. Vter rectiūs, in controuersiam nunc venit. De Iudice, qui litē hanc dirimat, non facilè inter nos conueniet. Tu enim, sat scio, non alium, nisi te ipsum, vel certè sacram scripturā tuo sensu intellectam, admisurus es. Igitur arbitros designemus, necesse est. Nec abnuo, quin omnes, quotquot lecturi sunt, ex arbitrio sententiam dicant.

2. Longiori præfatione nō opus est. Ad rē venio, Negauī cōmunionem sub vtraq; specie, diuino præcepto, omnibus necessariā esse. Et confirmauī hoc ordine ac methodo. 1. Aliud est institutio diuina; aliud præceptū diuinum. 2. Christus instituit communionē sub vtraq; specie; nō tamen præcepit omnibus vsū vtriusq; speciei. 3. Imò vsū vnius speciei, tum verbo, tū factō, ipse comprobauit. Verbo quidem, Ioan. 6. Facto autem in Emaus. 4. Quod etiā id fecerunt Apostoli, vt ex actibus illorum perspicuum est. 5. Et post Apostolos primitiua Ecclesia, tam Orientalis quàm Occidentalis. 6. Et rectè ab iis factū. Nam sub vna specie non minus cōtinetur totus Christus, quā sub vtraque. 7. Nec minor fructus percipitur ex vna, quàm ex vtraque cæteris paribus.

8. Et aliunde possunt esse legitimæ causæ, cur potius sub vna, quàm sub vtraque communicent laici. Propter quas etiam statutum est ab Ecclesia, vt sub vna deinceps communicarent. 9. Nec aduersarij quicquam obiiciunt, quod dilui commodè non possit. Hæc ego.

3. Quid tu vero, Balduino? Primūm ais, omnia argumenta, quæ à me allata sunt, pridem solidissimè refuta-

ta esse à Ioan. Husso. Deinde, tuam etiam refutationem attexis. Cuius hæc ferè capita, seu fundamenta sunt. 1. contendis omnem institutionem diuinam continere præceptum. 2. ac proinde, sicut Christus instituit communionem sub vtraque specie, ita etiam præcepisse. 3. Negas Christum in Emaus vnã speciem suo facto cõprobasse. 4. Negas Apostolos id fecisse. 5. Et, si Ecclesia primitiua id fecisset, ais te non sequi Ecclesiam, sed Christum. 6. Addis totum Christum contineri quidem sub vna specie personaliter, nec tamen sacramentaliter. 7. Et maiorem fructum percipi ex vtraque specie, quàm ex vna. 8. Nec aliunde esse causas, cur sub vna potius, quàm sub vtraque communicandum sit. 9. Et hoc efficaciter probari ex illis verbis, *Hoc facite, Comedite, Bibite.* Hæc ferè, quæ directè ad rem pertinent.

4. Addis multa alia, ex quibus ea, quæ sequuntur. 1. Christum secūdum humanitatem esse vbique. 2. Christi benedictionem non semper fuisse efficacem. 3. Paulum Apostolum in tertio cœlo audiuisse verba institutionis Eucharistiæ. 4. antiquos Patres, & nominatim Cyprianum non agnouisse mutationem substantiæ panis, quam vocamus Transubstantiationem. 5. Eucharistiam non esse sacramentum extra vsum. 6. Ministros non debere sumere Eucharistiam, sed tantum aliis porrigere sicut Christus fecit. 7. falsum esse, quod Christus porrexerit Eucharistiam post lotionem pedum. 8. hoc sacramento, non modo animam; sed & corpus refici. 9. Abstemios posse quidem communicare sub vna specie; suadendum tamen iis esse, vt integrè abstineant.

5. Omitto conuitia, quæ passim inspergis; quanquam in hoc genere modestior es, quàm plerique alij Lutherani in Saxonia. Omitto inepta & frigida argumenta, quæ tibi familiaria sunt. Et cū illa desunt, nuda verbo-

rum assertione, mea refellis, tua astruis. Denique non raro, cum aliud non occurrit, ad conscientias tenerorum, quas trāquillare videri vis, importunè prouocas: præsertim, quando firmioribus argumentis vrgeri te sentis. Tunc enim, responsionis loco, identidem inculcas illud: *Non satisfit conscientijs tenerorum. Ad conscientias tenerorum appello.* Cum tamen nesciam, quos intelligas nomine tenerorū, qui tam delicatas habent conscientias. Catholicos certè nō intelligis. Nam illorum cōscientiis abundè fit satis per vnus speciei sumptionem, vt experientia testis est. Nec Calvinistas, opinor. Hi enim, non delicati & teneri, sed sacrilegi vobis in hoc Sacramēto sunt. An ergo Lutheranos? At illorum conscientia tranquillatur ex illo Lutheri Euangelio; *Sola fides iustificat.* Et, *nullo opere, nulla lege, Christiano homini opus est, cum per fidem liber sit ab omni lege.* Quid ergo Lutherani curent legem de vtraque specie?

6. Hæc obiter, Balduine, ex tuis notis. Vt singula & omnia refellantur, nihil necesse est. Nam pleraque aut nullius, aut parui admodum momenti sunt. Et legisse, penè refutasse est. Accedit angustia temporis, qua premor. Vix pauci dies supersunt ad nundinas; & iam primum à fideli amico libellum tuum nactus sum. Vellem autem, vt iisdem nundinis, quibus lucem aspecturus est, mea quoque refutatione inclarescat. Ergo, omiſſis aliis, hæc pauca capita excutienda sunt.

1. *De Ioanne Husso.*
2. *De Vbiquitate Christi.*
3. *An omnis institutio diuina contineat præceptum?*
4. *An debeamus Christum sequi, non Ecclesiam?*
5. *An Christi benedictio semper fuerit efficax?*
6. *An Paulus Apostolus in tertio celo audierit verba institutionis?*
7. *An Patres agnouerint Transubstantiationem?*

8. *An ministri debeant tantum porrigere, non autem sumere Eucharistiam?*
9. *An Christus porrexerit Eucharistiam ante, vel post lotionem?*
10. *An hoc Sacramento, non tantum anima, sed & corpus reficiatur?*
11. *An abstemij sub vna specie possint communicare?*

Hæc pauca, inquam, hoc tempore. Si alias oportuum erit, fusiùs tecum agere paratus sum. Quanquàm, quid dico, fusiùs? Nihil opus nisi alia, quæ maioris ponderis sint à te adferantur. Nunc ergo ad rem.

C A P. I.

De Ioanne Husso.

1. **I**N Præfatione ad Lectorem, ais, omnia mea argumenta, ante duo ferè sæcula, solidissimè refutata esse à Ioanne Husso. Verba tua sunt hæc; *Ioannis Husi Constantissimi Martyris confessionem in hoc frontispicio annotare placet, ex qua liquido constabit, Becanum ea ferè omnia in hac sua Disputatione, quasi data opera, corrasisse, quæ iam ante duo ferè sæcula solidissimè fuere refutata.*

2. Sed duo hic occurrunt, quæ velim mihi explices. Vnum est, si Ioannes Hussus ante duo sæcula, solidissimè refutauit mea argumenta, vt tu asseris; quid necesse erat, te iisdem refutandis operam perdere? Vel tu melius id præstas, quàm ille, vel deterius. Si tu melius quomodo ille *solidissime*? Si deterius, in què finem? an vt despici & rideri possis? Hoc alia via poteris assequi. Adde, refutationè Husi, vt à re quidè transcripta est breuissimam esse: tuã multo verbosior. Quid ergo Lectori molestus es, obtrudendo verbosam & inanè, qui breuissima & solidissima contentissimus esse potest.

3. Alte

3. Alterum est, si Hussus, quem Germaniæ Cyprianum vocas, solidissimè omnia scripsit de Communionem sub vtraque specie: cur postea in progressu ais, errasse illum, quod cap. 6. Ioan. de Sacramentali manducatione interpretatus sit? Certè, si ibi errauit, vbi posuit fundamentum Communionis sub vtraque specie: non potuit ex illo fundamento *solidissimè* omnia refutare. Nisi apud vos Lutheranos, etiam ex falsis principiis, solidissima veritatis assertio procudi possit: quod tibi æstimandum relinquo.

C A P V T I I.

De Vbiquitate Christi.

1. **D**Ixeram in mea disputatione, vos Lutheranos (cum obiicitis nobis, quod laicos fraudemus dimidia parte Christi, exhibèdo illis carnem sine sanguine) necessariò supponere, Christum mortuum esse in Sacramèto: quod sic probaui. Illi censent Christum esse mortuum, qui putant sub specie panis dimidium Christum, & sub specie vini reliquam eius partem cõtineri: atqui Lutherani hoc putant, quando obiiciunt Catholicis, quòd solam carnem Christi exhibeant laicis sub specie panis: Ergo Lutherani censent Christum esse mortuum in Sacramento: quod est absurdum.

2. Vt elueres hanc maculam, Balduino, nouis laqueis te implicuisti. Nam pag. 12. sic respondes: *Distingue inter naturalem corporis Christi existentiam, & sacramentalem. Secundum illam sanè vbi est Christus, ibi totus est: secundum hanc autem manifesta est institutio Christi, quæ cum symbolo panis, corpus: cum symbolo vini, sanguinem unitum esse, ac distribui docet. Qua de re plura suo loco. Hoc dicis, opinor, Christum totum esse sub vna specie*

per existentiam naturalem; non tamen totum per existentiam sacramentalem. Et remittis nos ad alium locum, vbi plura te dicturum de hac re polliceris. Id præstas pag. 27. his verbis; *Libenter concedimus, Christum non minus sub vno symbolo, quam sub duobus præsentem esse in Sacramento; sed non sacramentali præsentia adest, verum personali, secundum quam, ut Deus & homo nullibi exclusus est.* Hic igitur distinguis duplicem præsentiam: vnã personalem, qua Christus vbique est; alteram sacramentalem, qua in solo Sacramento est, non tamen totus sub vna specie,

3. Nunc quæro, an vtroque loco idem dicas, an diuersum? In priori distinguis inter existentiam naturalem & sacramentalem: In posteriori, inter personalem & sacramentalem. De sacramentali, quæ vtroque loco ponitur, non laboro. An naturalis & personalis, idem tibi sint, an diuersum, hoc quæro. Si diuersum; non cohæret doctrina tua. Nec rectè ex vno loco ad alterum nos remittis. Si idem; cur postea distinguis inter personalem & naturalem? Sic enim habes pag. 148. *Distinguendum est inter ista tria; inter præsentiam Christi personalem, naturalem & sacramentalem. Illa nusquam est exclusus: ista, corpus & anima in Christo semper sunt coniuncta, extra mortem: hæc, in Sacramento tantum coniuncta sunt.*

4. Hic primùm miror tuam inconstantiam. Tribus locis, ter mutasti. Primo loco agnoscis naturalem & sacramentalem præsentiam: Secundò, personalem & sacramentalem: Tertiò, personalem, naturalem & sacramentalem. Sed sine dubio, posteriores cogitationes sunt meliores prioribus: Accipiamus ergo, quod vltimo loco dixisti, tres esse præsentias Christi, personalem, naturalem, & sacramentalem. Quam verò vocas personalem? Eam, inquis, qua Christus, etiam secundum

cundum humanitatem vbiq̄ue est, & nullibi exclusus. Valde dubito, an satis ipse intelligas, quid velis. Nam hoc monstrum Vbiquitatis ita varium ac impenetrabile est, vt non solùm omnes Catholici & Calvinistæ, sed pleriq̄ue etiam Lutherani fateantur se assequi non posse. Tu tamen, quia aliter à morte Christum vindicare non potes, ad hoc asyllum, ex desperatione, confugisti. Sed dic sodes, quomodo intelligis hanc propositionem: *Christus per præsentiam personalem est vbiq̄ue?* Vis hoc solùm dicere, personam Christi vbiq̄ue esse? Rectè quidem, sed nihil ad rem. An hoc etiam, humanitatem Christi esse vbiq̄ue? Nisi hoc dicas, nihil dicis. Et tamen, si hoc dicis, planè non intelligis, quid dicas. Nam si humanitas Christi vbiq̄ue est: per quid quæso, vbiq̄ue est? per præsentiam, inquis, personalem. Sed persona Christi, seu verbi, per quid vbiq̄ue est? Sine dubio, per immensitatem. At immensitas est attributum essentialè, & commune toti Trinitati. Sicut enim Æternitas, & Omnipotentia: sic etiam Immensitas tribus personis communis est. Hoc patet ex Symbolo Athanasij, quod sic habet: *Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus. Æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus sanctus. Et tamen non tres æterni, sed vnus æternus: sicut non tres immēsi, sed vnus immensus. Similiter, omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus. Et tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens.* Hic vides, Balduine, Immensitatem, qua Deus vbiq̄ue est: Æternitatem, qua semper est: & Omnipotentiam, qua omnia operatur: esse tria attributa, quæ toti Trinitati communia sunt. Sicut ergo Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sunt æterni & omnipotētes per vnā numero æternitatem & omnipotentiam: sic etiam sunt vbiq̄ue per vnā numero immensitatem. Si ergo humanitas Christi per eandem Immensitatem

vbique est, necessariò sequitur, per eandem quoque æternitatem, æternam esse: & per eandem omnipotentiam, omnipotentem: & sic de aliis attributis essentialibus. Omnia enim sunt vna & indiuisibilis entitas, in qua nulla multitudo, nulla distinctio, (exceptis relationibus) locum habet. Hic vide, quid respondeas.

5. Quid addis de præsentia naturali & sacramentali, non satis intelligo. Vel idem dicis, quod nos, vel diuersum. Si idem, quid litigas? Si diuersum, explica te. Nos dicimus, vi sacramenti, seu vi istorum verborum, *Hoc est corpus meum*, solum corpus Christi præsens esse sub specie panis: sanguinem verò, & animam rationalem, per naturalem concomitantiam. Cum enim corpus illud viuum sit, naturaliter debet esse coniunctum cum sanguine & anima rationali. Tu dicis, per existentiam sacramentalem, solum corpus Christi præsens esse sub specie panis; & reliqua, per naturalem. Quid hic differs à nobis, nisi fortè verbis? Nam, quod nos dicimus, vi sacramenti, adesse; hoc tu dicis, per sacramentalem existentiam, adesse. Et rursus, quod nos, dicimus, per naturalem concomitantiam, hoc tu vocas naturalem existentiam. Si ita est, quid verbo negas, quod re ipsa admittis? Sin secus, cur non disertè te explicas.

C A P V T I I I.

An omnis institutio diuina contineat præceptum?

I. **T**V affirmas, pag. 19. his verbis; *Dico omnem institutionem Dei includere præceptum, quo obligantur ij, in quorum gratiam aliquid instituitur.* Hic quæro, in quorum gratiam institutum sit matrimonium? An tantum in eorum, qui reuera matrimonium ineunt?

Hoc

Hoc non dixeris. Alioqui, qui cœlibatum seruant, ex diuina institutione exclusi essent à matrimonio: & consequenter, si omnis institutio includeret præceptū, vt tu vis; etiam diuino præcepto à nuptiis arcerentur; quod sanè falsum est. Si ergo in gratiam omnium hominum, cum adoleuerint, institutum à Deo matrimonium est (nemo enim vi institutionis excluditur) necesse erit ex tua doctrina, omnes homines diuino præcepto obligari ad matrimonium. At hoc est contra Apostolum, 1. Corinth. 7.8. *Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permaneant, quasi dicat, bonum est, vt non nuptæ, permaneant non nuptæ; & vt viduæ, permaneant viduæ. Non ergo præceptum diuinum est, vt non nuptæ, matrimonium ineant.*

2. Addis pag. 18. hunc syllogismum; *Pro quibus totum sacramentum Cœnæ fuit institutum, iis etiam præcepta est totius sacramenti usurpatio. Pro omnibus Ecclesiæ ciuibus sacramentum totum fuit institutum: Ergo eius usurpatio omnibus Ecclesiæ ciuibus præcepta fuit.* Ego in simili forma, hunc tibi regero; *Pro quibus matrimoniū fuit institutum, iis etiā præcepta est matrimonij usurpatio. Pro omnibus Ecclesiæ ciuibus matrimonium fuit institutum: Ergo eius usurpatio omnibus Ecclesiæ ciuibus præcepta fuit.* Admittis hoc Balduine? Vide, quid dicis. Alioqui fatendum tibi erit, eos non fuisse Ecclesiæ ciues, qui matrimoniū non usurparunt; inter quos fuit Apostolus Paulus, qui de seipso dixit, 1. Corinth. 7. vers. 7. *Volō omnes homines esse, sicut me ipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo; alius quidem sic, alius vero sic.*

3. Iam illa conclusio tui syllogismi (*Ergo totius Sacramenti usurpatio omnibus Ecclesiæ ciuibus præcepta fuit*) quomodo consistit cum eo, quod alibi dicis, *Ministros Ecclesiæ non debere usurpare Sacramentum*

Eucharistiæ, sed alijs duntaxat distribuere? Si enim, ex tua sententia, vsurpare sacramentum non debent; sane, vel Ecclesiæ ciues non sunt; vel si sunt, falsum est, quod concludis, omnes Ecclesiæ ciues præcepto teneri ad totius Sacramenti vsurpationem. Sed de hoc iterum. c. 8.

C A P. I V.

An debeamus Christum sequi, non Ecclesiam?

1. **N**OS quidem, & Christum sequi volumus, qui de seipso dixit; *Ego sum via, veritas & vita*: Et similiter sponsam eius Ecclesiam, de qua idem dixit; *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*. At tu, Balduine, nescio quo spiritu impulsus, aliter sentis. Ais enim pag. 92. *Non sequimur Ecclesiam, sed Christum*. Perinde ac si dicas; Non sequimur sponsam, sed sponsum. An nescis, Christum & Ecclesiam indissolubili vinculo cõiunctos esse? Audi Apostolum, Eph. 5. 3. *Relinquet homo patrem & matrem suam, & adharebit uxori suæ; & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico, in Christo & Ecclesia*. An nescis, Ecclesiam fundatam esse supra firmam petram, vt labi non possit? An nescis, firmamentũ esse veritatis? *In ventre Ecclesia*, inquit S. August. *veritas manet*. Quid ergo in mentem tibi venit, vt palam profiteri ausus, te non sequi Ecclesiam, sed Christum? Non potes sequi Christum, nisi & Ecclesiam sequaris. Hoc ipse fatetur, cum ait; *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit*.

2. Planius tecum agam. Vel putas Christi Ecclesiã errare posse in doctrina, vel non posse. Si non potest errare, cur eam sequi non vis? Si potest, vel tu in Ecclesia non es, vel similiter cũ Ecclesiã errare potes. Si errare

cum

cum illa potes; profectò, sicut illam sequi non audes, ita nec teipsum sequi debes. Imò, nec Discipuli, quos Witembergæ instruis, sequi te debent. Quis enim errantem sequatur?

C A P. V.

An benedictio Christi fuerit semper efficax.

I. **E**GO in mea Disputatione asserui; sed cum duplici limitatione. 1. quod hoc velim intelligi de ea, quæ facta est circa panem. Itaque plena mea assertio est hæc, omnem Christi benedictionem, quam in Euangelio legitur fecisse circa panem, fuisse efficacem, & alicuius mysterij seu miraculi effectricem. Hanc sic probavi; Christus in Euangelio ter legitur benedixisse panem. Primò, in multiplicatione panum & piscium. Secundò, in vltima cœna. Tertiò in Emaus. Et semper aliquid mysterij seu miraculi operatus est. Ergo omnis Christi benedictio circa panem, quam in Euangelio legimus, fuit efficax.

2. Contra hanc meam assertionem sic scribis, Balduine, pag. 64. *Nulla nos cogit evidens necessitas, ut dicamus benedictionem Christi semper importare aliquid mysterij seu miraculi. Nam Marci 10. 16. impositis manibus benedixit infantibus ad se allatis, nec quicquam secutū est vel miraculi, vel mysterij. Et benedictio panis ipsi familiaris fuit, non ex peculiari aliquo consilio, sed communi illa ratione, qua cibi omnes sanctificantur per verbum. & precationem, 1. Timoth. 4. 5.*

3. Nescio, an his verbis directè velis me oppugnare; an solùm aliquid dicere. Si oppugnare vis, certè non efficis, quod conaris. Nam primo, extra rem adfers illud de infantibus. Mea enim assertio fuit hæc; benedictionem Christi circa panem, fuisse semper efficacem

cacem. An putas hanc eneruari, si opponas, non fuisse efficacem circa infantes? Ludis Balduine. Et vnde, obsecro, tibi constat, circa infantes non fuisse efficacem? *Quia nihil*, inquis, *miraculi vel mysterij secutum est*. Audio. Sed quomodo id probas? Legamus Euangelium. *Tunc*, inquit *Matthæus, oblatis sunt ei paruuli, ut manus eis imponeret & oraret*. Hic primùm aduerte, quo animo parentes obtulerint Christo suos paruulos. Nempe, ut manus eis imponeret, & oraret. Et quid inde sperare poterant? Aliquid sanè. Sciebant enim, non solum antiquos Patriarchas, eximia quædam beneficia largitos esse suis filijs ac nepotibus, per benedictionem; sed etiam Christum, qui tunc præsens aderat, præclara miracula, tum attactu manuum, tum oratione, tum alijs externis signis, in Iudæa perpetrasse. Igitur hac freti confidètia, offeriebant illi paruulos, ut & illis similiter aliquid doni, seu gratiæ impartiretur. Quis autem credat, Christum orando pro illis, & sacratissimas manus imponendo, parentum spem elusisse, & nihil peculiare circa paruulos operatum esse? Nemo, nisi Balduinus.

4. Iam quod addis, *benedictionem panis fuisse Christo familiarem*; vel generatim accipis de quacunque benedictione, quam Christus adhibuit pani; Et sic iterum extra scopum vagaris: vel de ea speciatim, cuius aperta fit mentio in Euangelio; & sic non rectè loqueris. Nam in Euangelio non sæpius, quam ter, inuenio Christum benedixisse panem, ut supra notavi. Quod autem quis legitur ter tantum fecisse, non proprie dicitur fuisse illi familiare. Alias necesse erit fateri Petro familiarem fuisse negationem Christi, quia ter Christum negavit. Similiter Paulo familiare fuisse, cædi virgis & naufragium pati, quia ter virgis cæsus & naufragium passus legitur. Quæ omnia absurda sunt.

5. Deni

5. Denique, quod annexis, *benedictionem panis*, ex communi consuetudine, *non ex peculiari aliquo consilio*, fuisse à Christo usurpatum; sine dubio falsum est. Vel enim loqueris de illa sola benedictione panis, cuius fit mentio in Euangelio; vel de omni. Illud prius dici non potest, quia certum est, triplicem illam benedictionem; cuius fit mentio in Euangelio, factam esse ex peculiari consilio. Quis enim neget, Christum ex peculiari consilio benedixisse panem in solitudine, quando aliquot millia hominum satiauit? in cœna vltima, quando sacramentum instituit? in Emaus, quando Discipulorum oculos aperuit? Hinc colligo, nec posterius dici posse. Non enim potest generatim verum esse de omni benedictione, quod speciatim falsum est de aliqua: at iam ostendi falsum esse de triplici benedictione Euangelica, quòd non sit facta ex peculiari aliquo consilio: Ergo etiam falsum est de benedictione generatim sumpta.

C A P. V I.

An Paulus in tertio Cœlo audierit verba institutionis Eucharistiæ?

1. **H**Oc tu affirmas Balduine, pag. 28. cum ais; *D. Paulus verba institutionis in tertio cœlo repetita & declarata audivit.* Vis hoc dicere, verba institutionis, quæ in vltima cœna coram alijs Apost. primum prolata sunt; eadem in tertio cœlo coram Paulo, (qui in vltima cœna non fuerat,) repetita esse, & secundum legitimum sensum explicata. Sed vnde hoc habes, mi homo? Scribit quidem Paulus de seipso. 1. Corinth. 11. 23. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Sed nō addit, se accepisse in tertio cœlo. Nec verisimile est,

triplici de causa. Primò, quia quæ audiuit in tertio cælo, erant arcana verba, quæ non licet homini loqui, vt ipse de se fatetur 2. Corinth. 12. 4. *Raptus est in paradysum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* At verba institutionis Eucharistiæ non sunt arcana, quæ non licet homini loqui. Ergo verba institutionis Eucharistiæ, verisimile est, non audiuisse in tertio cælo.

2. Sed multo efficacius id conuincò ex his principijs. Primum est, quod raptus Pauli in tertium cælum, contigerit multis annis post conuersionem. Nam conuersio eius (in via prope Damascum) facta est anno Domini 35. Raptus autem contigit 14. annis ante scriptam posteriorem epistolam ad Corinthios, vt ipse fatetur 2. Corinth. 12. 2. his verbis; *Scio hominem in Christo ante annos 14. raptum vsque ad tertium cælum.* Porrò epistola illa scripta est Anno Domini 58. Vnde necesse est, raptum contigisse anno 44. ac proinde inter conuersionem & raptum, plusquam octennium intercessisse. Videri potest Baronius tom. 1. Annalium, Serarius in Paulo, & alij, qui hanc rem diligenter examinarunt. Alterum principium est, quòd Paulus statim post conuersionem cœperit Euangelium Christi prædicare, vt patet Act. 9. 20. vbi statim post conuersionem, *ingressus in Synagogas, prædicabat Iesum, quoniam hic est filius Dei: Et confundebat Iudeos, qui habitant Damasci.* Tertium est, quod Euangelium Christi, quod statim post conuersionem cœpit prædicare, non dedicerit ab hominibus, sed ab ipso Christo, vt patet ex illo, ad Galat. 1. 11. *Notum vobis facio Euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non secundum hominem: neq; enim ego ab homine accepi illud, sed per reuelationem Iesu Christi.* Quartum est, quod institutio Baptisimi, & Eucharistiæ, pertineat ad Euangelium Christi; ac proinde nemo possit perfectè prædicare Euangelium Christi, nisi sufficienter instructus

instructus sit de institutione Baptismi & Eucharistiæ. Cum enim sint Sacramenta nouæ legis, seu Euangelij, eorum notitia necessaria est ad plenam notitiam nouæ legis & Euangelij.

3. Ex his principiis sic concludo, Paulus statim post conuersionem (quæ octennio præcessit raptum ipsius ad tertium cælum) missus fuit ad prædicandum Christi Euangelium, & sine dubio sufficienter instructus de iis, quæ ad illud munus requirebantur; atqui notitia institutionis Eucharistiæ requirebatur ad munus prædicandi Euangelium Christi. Ergo de illa fuit sufficienter instructus, statim post conuersionem. Ergo in raptu, qui octennio post contigit, non didicit verba institutionis, sed multo ante perspecta habuit.

4. Hoc ipsum euidenter colligitur ex illo ad Galat. 1. 15. *Cum autem placuit ei, qui vocauit me per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut Euangelizarem illum in Gentibus, continuo non acquieui carni, & sanguini, neque ueni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos, sed abij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum.* Hic enim tria insinuantur, quæ ad rem nostram faciunt. 1. quod in prima conuersione, quæ contigit in via prope Damascum, reuelatus sit illi filius Dei. 2. quod in eum finem reuelatus sit, ut euangelizaret eum in gentibus. 3. quod statim profectus sit in Arabiam, ut præstaret quod ipsi iniunctum erat. At cur non potius iuit Ierosolymam ad Petrum & Iacobum, ut ab iis instrueretur, & Iudæis, qui carne & sanguine coniuncti illi erant, Christum annunciaret? Causa in promptu est, tum quia maiori instructione non indigebat, cum à Christo sufficienter esset edoctus; tum quia Christus non miserat illum, ut Iudæis, sed ut Gentibus Euangelium annunciaret. Sic enim de illo loquitur ad Ananiam. Act. 9. 15. *Vas electionis est mihi iste ut portet nomen meum coram Gentibus.* Et

ipse de seipſo ad Galat. 2. 7. *Creditum est mihi Euangelium præputij sicut Petro circumcissionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatium circumcissionis; operatus est & mihi inter Gentes.*

5. Accedit tertium argumentum; quia alij Apostoli, qui vltimæ cœnæ præſentes interfuerant, non minus sciebant verba institutionis Eucharistiæ, quàm Paulus, qui præſens non interfuit, sed postea audiuit. At ea quæ in tertio cælo reuelata sunt Paulo, non erant equè aliis Apostolis perspecta. Ergo inter ea non sunt numeranda verba institutionis. Minor probatur, quia Paulus 2. Corinth. 11. & 12. conferens se cum aliis Apostolis, disertè ait, in plerisque se non esse illis inferiorem. *Existimo, inquit, nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.* In multis etiam superiorem, præſertim in reuelationibus, quæ in tertio cælo illi acciderunt. At quomodo in iis superior esset, si de institutione Eucharistiæ duntaxat, & similibus rebus fuisset ibi instructus? Hæc pauca habui, Balduine, quæ tibi opponerem. Tu, si quid validius occurrit, vicissim regere, si videbitur.

C A P. V I I.

An Patres agnouerint Transubstantiationem?

1. **T**V negas, pag. 65. his verbis; *Quod autem conuerſionis aut mutationis aliquando meminerunt Patres, non intellexerunt Transelementationem, qualis in Papatu docetur, sed mutationem sacramentalem, qua elementa externa (panis & vinum) à communi & vulgari usu ad usum mysticum & sacramentalem consecrantur.*

2. Duo hic dicis, vt video. 1. quod Patres, quando loquuntur de mutatione seu conuerſione, quæ fit in
Eucha

Eucharistia, non intelligant talem mutationem, qualis in Papatu docetur. 2. quod intelligant talem, qualis in Lutheranismò defenditur. Mutatio autem, quæ in Papatu docetur, consistit in reali & substantiali conversione, quia substantia seu natura panis mutatur in substantiam seu naturam carnis Christi. At quæ apud Lutheranos defenditur, in eo solum consistit, quod panis, retinens substantiam & naturam panis, à communi & vulgari vsu transferatur ad usum mysticum & sacramentalem; sicut olim in antiquo Testamento, panes propositionis retinebant quidem naturam & substantiam panis, sed tamen eorum vsus non permittebatur passim omnibus, sed iis potissimum, qui in templo seruibant. Et hoc solo, à laicis panib. distinguebantur.

3. Videamus nunc, de qua mutatione loquantur Patres; an de ea, quam Lutherani, an potius de ea, quam nos Catholici agnoscimus & profiteamur. Nec difficile erit iudicare, si verba, mentem, & scopum illorum inspiciamus. Ac primò loco occurrit Ambrosius, qui de hoc argumento ex professo scripsit in libro de his, qui mysteriis initiantur, c. 9. vbi sic habet; *Fortedicas, aliud video, quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipias? & hoc nobis adhuc superest, ut probemus. Quãtis igitur utimur exēplis, ut probemus nō hoc esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit: maioremq; vim esse benedictionis, quàm nature, quia benedictione etiã ipsa natura mutatur. Virgam tenebat Moyses proiecit eam, & facta est serpens. Rursum apprehendit caudam serpentis, & in virga naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam, & serpentis & virgæ. Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu, subito de fontium venis sanguis cœpit erūpere. Non erat potus in fluuiis, rursus ad Propheta voces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumclusus undique erat populus*

*Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clausus, Vir-
 gam leuauit Moyses, separauit se aqua, & in murorum spe-
 ciem congelauit: atq; inter undas, via pedestris apparuit. Ior-
 danis retrorsum conuersus contra naturam, in sui fontis, re-
 uertitur exordium. Nonne claret naturam, & vel maritimo-
 rum fluctuum, vel fluuialis cursus esse mutatam? Sitiēbat po-
 pulus patrum, tetigit Moyses petram, & aqua de petra flu-
 xit. Nunquid non præter naturam operata est gratia, ut
 aquam dederet petra quam non habebat natura? Marath
 fluuius amarissimus erat, ut sitiens populus bibere non posset.
 Misit lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum
 natura deposuit, quam infusa subito gratia temperauit. Sub
 Eliseo Propheta uni ex filiis Prophetarū excussum est fer-
 rum de securi, & statimmersum est. Rogauit Eliseum, qui
 amiserat ferrum, misit etiam Eliseus lignum in aquam, &
 ferrum natauit, utique & hoc præter naturam factum esse
 agnoscimus. Grauior est enim ferri species, quã aquarum li-
 quor. Aduertimus igitur maioris esse virtutis gratiam, quã
 naturam, & adhuc tamen prophetica benedictionis numera-
 mus gratiam? Quod si tantum humana ualuit benedictio,
 ut naturam conuerteret, quid dicimus de ipsa consecratione
 diuina, ubi uerba ipsa domini Saluatoris operantur? Nam
 Sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur,
 Quod si tantum ualuit sermo Elie, ut ignem de caelo depone-
 ret, non ualebit Christi sermo, ut species mutet elementorum,
 de totius mudi operibus legisti, Quia ipse dixit, & facta sunt,
 ipse mandauit, & creata sunt, sermo ergo Christi, qui potuit
 ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, que sunt, in id
 mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare,
 quam mutare naturas. Sed quoad argumentis utimur? suis
 utramque exemplis, incarnationisque astruamus mysterij ve-
 ritatem. Nunquid natura usus processit, cum Iesus Dominus
 ex Maria nasceretur? si ordinem quarimus, uiro nupta fœ-
 mina generare cōsueuit. Liquet igitur quod præter natura*

ordinē virgo generauit; & hoc, quod cōficimus, corpus ex virgine est. Quid hic queris naturæ ordinē in Christi corpore, cū præter naturā sit ipse Dominus Iesus partus ex Virgine? vera utiq; caro Christi que crucifixa, que sepulta est, verè ergo carnis illius Sacramentū est. Ipse clamat Dominus Iesus, Hoc est corpus meum: ante benedictionem verborum celestiu, alia species nominatur; post consecrationem, corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinē suum. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen, hoc est verum est, quod os loquitur, mens interna fateatur, quod sermo sonat affectus sentiat.

4. Ex his verbis Ambrosij colligo duo efficacia argumenta pro Catholicis, contra Lutheranos. Vnum est, quod Ambrosius loquatur de mutatione, qua ipsa natura panis mutatur, *Quantis*, inquit, *exemplis utimur ut probemus non hoc esse, quod natura formauit, quia benedictione (Sacramentali) etiam ipsa natura (panis) mutatur.* Alterum est, quod conetur ostendere, huiusmodi mutationem, qua natura panis conuertitur in carnem Christi, non esse Deo impossibilem. Ostendit autem generatim tripliciter. Primò, quia Deus potuit facere, vt naturæ rerum existerent, quæ antea non existeabant; ergo potest facere, vt postquam iam existunt, natura vnus mutetur in naturam alterius. Secundò, potuit facere, vt virga Moysis mutaretur in serpentem, & iterum, serpens mutaretur in virgam, ita vt facta fuerit mutatio secundum naturam. (Hoc enim significant illa verba; *Vides, bis mutatam esse naturam, & serpentis, & virgæ.*) Cur non possit efficere, vt natura panis mutetur in naturam carnis? Tertiò, potuit multa alia facere, quæ supra naturam sunt, vt nimirū aquæ Ægypti mutarentur in sanguinem; vt aqua amara fieret dulcis: vt ferrum securis nataret super aquam, vt ignis de cælo descenderet: vt Christus nasceretur ex virgine. Cur

non possit efficere, vt substantia panis, supra naturam, mutetur in substantiam carnis ?

5. Quid obsecro, necesse erat Ambrosium vti his argumentis & exemplis, quibus probaret naturas rerum à Deo mutari & transmutari posse, si nihil aliud voluisset ostendere, quàm fieri à Deo posse, vt panis, manente natura panis, à vulgari vsu transferatur ad Sacramentalem, nulla facta mutatione substantiæ ? Nihil profectò. Multo melius hoc ostendisset, exemplo sumpto à panibus propositionis, qui in veteri Testamento, sine vlla naturæ mutatione, à profano ad sacrum vsum deputati erant.

6. Cum Ambrosio sentiunt alij Patres. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. mystagogica; *Aquam, inquit, mutauit in vinum in Cana Galileæ sola voluntate; & non erit dignus cui credatur, quod vinum in sanguinem transmutarit ? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus stupendum miraculum operatus est; an non multo magis corpus & sanguinem suum, filiis sponsi dedisse illum confitebimur ? quare cum omni certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus: nam sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur tibi sanguis. Et infra; Qui videtur panis, non est panis, etiam si gustu ita appareat, sed corpus Christi: & quod videtur vinum, non est vinum, etiamsi gustus id velit, sed sanguis Christi. Ex hoc testimonio sumo tria argumenta. Primum; Sicut Christus in Cana Galileæ mutauit aquam in vinum; sic in vltima cœna mutauit vinum in sanguinem. At aqua realiter & substantialiter mutata est in vinum: Ergo etiam vinum realiter & substancialiter mutatum est in sanguinem. Alterum; Si Christus in nuptiis corporeis, stupendo miraculo, conuertit aquam in vinum; magis stupendo miraculo in conuiuio spiritali, mutauit vinum & panem in sanguinem & corpus suum. At nō esset magis stupendum miracu*

miraculum, imò ne miraculum quidem, si panem & vinum non aliter mutasset, quàm ex prophano vsu ad sacrum transferendo. Quid enim miraculi fuit in panibus propositionis? Hactenus nemo agnouit. *Tertiu;* Talis fuit illa conuersio panis in vltima cœna, vt post conuersionem non amplius esset panis, sed corpus Christi: Ergo necesse est naturã panis fuisse mutata. Si enim mansisset natura panis, vtique mansisset panis. Et si mansisset panis, quomodo verum esset, quod ait Cyril. *Qui videtur panis, non est panis, sed corpus Christi?*

7. Audiamus & alios. Cyprianus sermone de cœna Domini; *Panis iste, inquit, non effigie, sed natura mutatus, Omnipotentia verbi factus est caro.* Quid clarius? Panis, inquit, mutatus est. Qua vi & virtute? Omnipotentia verbi. Et quomodo mutatus? Non effigie, sed natura. Et in quid mutatus? in carnem Christi. *Factus est, inquit, caro.* Longè hæc distant à mutatione, quam Lutherani agnoscunt: ab illa, inquam, mutatione, qua non aliud fit, quàm quod panis, qui antea communi mensæ seruiebat, nunc ad sacram deputatus sit. Ad hoc enim non requiritur Omnipotentia verbi; non mutatio naturæ; non conuersio in carnem Christi.

8. Hilarius lib. 8. de Trinitate; *De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est: & hæc accepta atque hausta id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit.* Hic explicat Hilarius terminum illius mutationis, quæ fit in Sacramento Eucharistiæ. Nec alium agnoscit, quàm verè carnem, & verè sanguinem. Quod breuissimè dixit Gregorius Nyssenus orat. catechetica cap. 37. *Rectè nunc quoque credo, Dei verbo sanctificatum panem, in Dei verbi corpus transmutari.* Et hæc ipsa transmutatio est, quàm nos Catholici profiteamur.

9. Pluribus testimoniis opus non est. Nam ea, quæ adduxi, tam clara & perspicua sunt, ut non nisi ab homine pertinaci ac impudente, eludi non possint. Nec tu aliter, Balduine, affirmare ausis, sat scio.

CAPVT VIII.

An Ministri debeant tantum porrigere, non autem sumere Eucharistiam?

1. **H**oc tu asseris, Balduine; Et nescio, an vllus ante te vnquam. Sic enim scribis pag. 261. *Ministrantes iubentur facere, quod Christus fecit. Christus autem non edit consecratum panem (hoc enim apud nullum Euangelistam legitur) sed distribuit panem & calicem omnibus suis communicantibus. Idem ergo & discipuli facere iubentur; nimirum non edere panem consecratum, & bibere de calice benedicto, sed aliis utramque speciem communicare.*

2. Verè dictum est, nihil esse tam absurdum, quod non inueniat authorem. An non absurdum est asserere, Apostolos & alios ministros, Apostolorum successores, iussos esse à Christo non sumere Eucharistiam, sed aliis dumtaxat ministrare? Et tu tamen hoc asseris. Sed & illud verè dictum est, oportere mendacem sui memorem esse. Hic peccasti, Balduine. Nam pag. 274. nihil de tuo mendacio cogitans, te ipsum mendacij arguis, cum ais; *Scimus utique, Apostolis multa esse dicta, præsertim quæ minus ipsorum concernunt, quæ ad alios applicari non possunt. Interea tamen, & hoc verum est, unam esse apud Deum rationem salutis ac iustificationis nostræ, eadem etiam media atque organa, eundem modum, tam quoad Apostolos, quam quoad fideles. Idcirco quemadmodum omnibus vigilantia atque cura opus est, ne à diabolo circumuenti, gratia Dei fide & salute excidant: ita omnibus æquè iisdem*

iisdem mediis opus est, quibus in fide confirmari; in pugna contra diabolum animari, & ad salutem conseruari queant; inter quæ media non postremum est Eucharistia sacramentum. Quam ob causam non malè dictum illud; Quod vobis dico, omnibus dico, ad negotium sacramenti accommodatur.

3. Quomodo poteras apertius teipsum iugulare? Antea sic ratiocinabar; Apostoli & alij Ministri iubentur facere, quod Christus fecit: At Christus non sumpsit Eucharistiam, sed tantum aliis porrexit: Ergo Apostoli & alij ministri iubentur non sumere Eucharistiam, sed aliis duntaxat porrigere. Hic autem tui planè immemor sic concludis; Media salutis sunt omnibus æquè necessaria, tam Apostolis, quàm aliis: atqui inter media salutis, præcipuum est Sacramentum Eucharistiæ: Ergo Sacramentum Eucharistiæ omnibus, tam Apostolis, quàm aliis, æquè necessarium est. Quomodo hæc conclusio cohæret cum priori? Hic colligis sacramentum Eucharistiæ omnibus æquè necessarium esse, etiam Apostolis & Ministris. Ibi cõtra, Apostolos & Ministros, iussu Christi, arceri à perceptione Eucharistiæ. Abi cum tuis ineptiis.

 C A P V T I X.

*An Christus, porrexerit Eucharistiam ante,
an post lotionem pedum?*

1. **H**ic etiam noui aliquid sectatus es. Fortè, vt verè sectarius haberi possis. Sic enim habes pag. 309. Scribit Becanus, Christum distribuisse Eucharistia, lotis prius pedibus, quod falsum est: alias sequeretur, Iudam Iscariotem non interfuisse sacra cœna, quia post lotionem pedum, accepta ossa egressus scribitur, Ioan. 13. Diuus Lucas autem restatur, cum Christus sacram Cœnam instituit, manum proditoris sui cum ipso fuisse in mensa.

2. Ergo ex tua sententia, Christus lauit pedes Apostolorum post cœnam Eucharisticam; quod sic probas: Iudas interfuit cœnæ Eucharisticæ: At non interfuisset, si celebrata esset post lotionem pedum, quia post lotionem, accepta offa, egressus est. Miror tuam subtilitatem. Demus hoc, Iudam interfuisse. Demus etiam, post lotionem pedum, accepta offa (vt tu loqueris) egressum esse. An hinc sequitur, statim post lotionem, nulla mora interposita, egressum esse; Neque tu affirmare hoc ausis. Nam si inter lotionem pedum, & egressum Iudæ, nihil moræ fuisset interpositum: quomodo offam accepisset post lotionem, ante egressum? Aut, si tatum erat temporis interiectum, vt offam sumeret: cur non etiam, vt Eucharistiam sumeret?

3. Sed clarius tecum agam. In vltima illa cœna, de qua agimus, multa contigerunt. 1. facta est cœna legalis, in qua agnus Paschalis comestus est. 2. cœna communis, in qua vsitati cibi appositi. 3. cœna Eucharistica, in qua corpus & sanguis Christi porrectus. 4. lotio pedum. 5. discessio Iudæ. 6. concio Christi, quæ apud Ioannem describitur. Nunc quæstio est, quo ordine hæc omnia gesta sint? quàm video à doctissimis viris diligentissimè excussam esse. Sunt autè duæ potissimum sententiæ. Vna statuit hunc ordinem, vt 1. loco fuerit cœna legalis. 2. lotio pedum. 3. institutio Sacramenti. 4. cœna communis, in qua Christus dedit Iudæ buccellam panis. 5. discessio Iudæ. 6. concio Christi. Altera hunc statuit, vt 1. fuerit cœna legalis. 2. cœna communis. 3. lotio pedum. 4. institutio Sacramenti. 5. discessio Iudæ. 6. Concio Christi. Vtraque vt magnos authores, ita magna argumenta habet. Nolim ego hic de toto ordine disputare: solùm de lotionem & institutionem Eucharistiæ inter nos contentio est. Et quidem si alterutram illarum sententiarum sequamur,

quamur, res salua est. Ambæ enim lotionem pedum prius factam, ac deinde sacramentum institutum esse, confirmant. Quod & ego sentio, Balduine. Igitur ex hac parte, melior mea, quam tua conditio est.

4. Deinde, si relicta autoritate (quæ tamen magni ponderis apud homines cordatos esse debet) vi argumentorum agamus, facilè puto me euicturum. Tibi vnicum argumentum est; in quo vis nulla, vt paulò ante ostendi. Hæc mea sunt. *Primum*, Christus lauit pedes Discipulorum suorum, non modo vt exemplum humilitatis eis præberet; sed etiam, vt significaret, mundos esse oportere, qui corpus & sanguinem suum accepturi essent. Hæc autem munditia requiritur ante sumptionem Eucharistiæ: Ergo lotio pedum non est secuta Eucharistiam. Huc spectat illud Apostoli, I. Corinth. II. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini, quasi dicat antequàm accedatis ad Eucharistiã, excutite & mundate conscientiam vestram, vt puri ac loti accedatis. Alioqui si immundi ac indigni acceditis, sicut Iudas fecit; iudicium vobis manducatis & bibitis.*

5. *Alterum*, ex Euangelio Ioannis constat, Christum seruasse hunc ordinem. 1. surrexisse à cœna. 2. lauisse pedes. 3. iterum recubuisse. 4. dixisse Apostolis, *Vnus ex vobis tradet me.* Sic enim scribit Ioan. *Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua, & cum accepisset linteum, pracinxit se, & cœpit lauare pedes discipulorum. Et infra Postquam ergo lauit pedes eorum, & accepit vestimenta sua cum recubisset, dixit eis; Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me.* Hinc ergo constat Christum post lotionem pedum, iterum accubuisse cum duodecim Apost. & dixisse. *Vnus ex vobis tradet me.* Ex quo dupliciter te oppugno, Balduine. Primò, si post lotionem pedum,

pedum, iterum accubuit, & dixit illa verba: ergo Iudas post lotionem pedum non statim egressus est, vt tu putas, sed cum alijs assedit mensæ. Potuit ergo interea sumere Eucharistiam. Secundò, hæc verba, *Vnus ex vobis tradet me*, prolata sunt post lotionem pedum, teste Ioanne, & ex alijs Euangelistis constat prolata esse ante cœnam Eucharisticam. Cum ergo Ioannes & alij Euangelistæ non sunt sibi contrarij, necesse est, cœnam Eucharisticam fuisse posteriorè lotionem pedum. Mat. c. 26. 20. sic habet; *Vespere autem factò, discumbèbat cum 12. Discipulis suis. Et edentibus illis dixit; Amen dico vobis; quia vnus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, cœperunt singuli dicere, Numquid ego sum Domine? At ipse respondens ait. Qui intingit mecum manum in paropside hic me tradet. Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit; Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi, tu dixisti. Cœnantibus autem illis, accepit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditq; discipulis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum, &c. Aduerte hic Balduine. Post verba illa, *Vnus ex vobis tradet me*, sequitur institutio sacramenti. Quod etiam habent Marcus & Lucas. Si ergo verba illa, secundum tres Euangelistas, prolata sunt ante cœnam Eucharisticam; & secundum Ioan. post lotionem pedum: quis non clarè videt, lotionem pedum priorem fuisse cœna Eucharistica? Si iam mecum sentis gaudeo: sin minus, firmioribus argumentis instructus sis, necesse est.*

C A P. X.

An hoc Sacramento non tantum anima, sed & corpus reficiatur?

1. **D**Ixeram in mea disputatione, hoc cibo Eucharistico refici ac nutriri animam; sicut cibo corporali

rati reficitur ac nutritur corpus. Hoc tu reprehendis, tanquam malè à me positum : Et affirmas non modo animam, sed etiam corpus refici ac nutriri hoc Sacramento. Sic enim habes pag. 202. *Quod soli animæ spirituales refectioem tribuere videris, id verò falsum est. Nam mens instituentis fuit, ut & caro & anima reficiatur hoc sacramento.* Et infra; *Quemadmodum Baptismus sanctificationem totius hominis, corporis ac animæ præstat, ita & cœna Domini, corporis ac animæ alimentum est. Ex quo fundamento Irenæus corporibus resurrectionem à mortuis promittit, &c.*

2. Sed primùm, immeritò me reprehendis. Dixi quidem, animam nutriri hoc sacramento : non tamen dixi, solam animam nutriri. Hoc tu mihi affingis. Deinde, te ipsum jugulas. Nam sicut hic asseris, & carnem & animam pasci hoc sacramento ; ita paulo post contrarium scribis ex Hieronymo, pag. 278. his verbis: *Est enim esca animæ, non corporis.* Postremò, repugnas tuis principijs. Nam vos Lutherani docetis, sacramenta non alio fine esse à Christo instituta, nisi excitandæ & alendæ fidei causa. At quid hoc ad nutriendum corpus?

3. Ut clariùs te intelligam: quid obsecro est in sacramento, quod carnem reficit? an corpus & sanguis Christi, prout habent præsentiam naturalem quam tu agnoscis? At sic immortalia & alterationis incapacia sunt, ut nutrimenti corporalis loco esse non possint. An prout habent præsentiam sacramentalem? At sic fidei duntaxat alendæ, ut vos dicitis, ex Christi institutione deseruiunt. An potius panis & vinum, quæ ex vestra sententia, manent cum corpore & sanguine Christi? At panis & vinum habent vim reficiendi corpus ex natura sua, non autem ex institutione Christi. At tu asseris, *mentem instituentis fuisse, ut caro reficiatur hoc sacramento.* Porro, quid ego de hac re sentiam, in

scholasticis prælectionibus significatum est. Hic tuam contradictionem breuiter attigisse sufficiat.

C A P. XI.

An abstemij possint sub vna specie communicare.

1. **N**ON damnas sententiã Brentij, qui id affirmat. Addis tamen consultius esse, vt integrè abstineant ab vtraque specie, quàm vt vnã sine alia vsurpent: eo quod totum fructum Eucharistię possint percipere sola fide, sine externa susceptione Sacramenti. Sic enim scribis pag. 231. *Brentius abstemijs vnã speciẽ concedit. Sed consilium hoc est, non præceptum. Et infra pag. 233. Quidquid autem sit de consilio D. Brentij, optimum consilium est B. Lutheri, satius esse, abstemijs prorsus abstinere à sacra cœna, quàm vnã saltem speciẽ vti. Interim tamen saluari fructu Sacramenti non carent, quo per fidem potiri possunt, etiam extra usum sacramenti. Consolentur se Baptismo suo, qui est stipulatio bona conscientia cum Deo.*

2. Hic primùm consentis cum Brentio, abstemijs posse sub vna specie communicare. Nunc velim soluas mihi hoc dilemma: Vel iure diuino prohibitum est communicare sub vna specie, vel non est. Si prohibitum est, cur permittitur abstemijs? Si non est, cur reliquis negatur? Aut sanè illud: Vsurpatio vnus speciei sine altera, vel est reuera sacrilegium & mutilatio sacramenti, vel non est. Si est, cur permittitur abstemijs? si non est, cur negatur alijs?

3. Præfers tamen consilium Lutheri, vt abstemij integrè abstineant. Causam addis, quia possunt per fidem potiri fructu sacramenti. Porro fructus huius Sacramenti, secundum te, duplex est; alter augere fidem; alter nutrire corpus. Si ergo abstemij sine sacramento possunt vtrumque fructum percipere per fidem: necesse

cessè est fidem ipsorum, quàm habent, præstare hunc duplicem effectum. 1. vt augeat seipsam. 2. vt nutriat corpus. At vbi docet hoc scriptura? aut vnde habes hæc doctrinam? Deinde, si ira est, quæ potest esse necessitas huius Sacramenti? Cæteri fideles non sunt deterioris conditionis, quam abstemij. Si ergo abstemij sine Sacramento possunt omnia habere, quæ alij per Sacramentum habent; quid opus est vsurpare Sacramentum? Et si abstemij *consolantur se Baptismo suo, qui est stipulatio bonæ conscientie cum Deo*; cur non alij eodem modo se consolentur? aut quid vltèrius quærunt, præter *stipulationem bonæ conscientie cum Deo*?

4. Hic reuocas mihi in mentem, quod supra ad initium notavi. Hoc, inquam, quod solitus sis, cum argumentis Catholicorum vrgeri te putas, prouocare ad conscientias tenerorum; & idemtidem illud occinere; *Sive utraq; specie, non satisfit tenerorum conscientijs. Quomodo, mi Balduine, non satisfit? an non dixisti iam, Baptismum esse stipulationem bonæ conscientie cum Deo? Solum Baptismum sufficere ad consolandas & tranquillandas corâ Deo conscientias? Si sufficit, quid opus est utraq; specie? aut quis scrupulus conscientijs reliquus esse potest, si per Baptismum, stipulationem bonæ conscientie cum Deo nactus es? Collige te melius.*

E P I L O G V S.

HÆc habui, Balduine, quæ breuiter ac amice, non tam disceptare, quàm conferre tecum volui per epistolam. Accipies, opinor, in bonam partem, & non mea sponte, sed tuo potius impulsu, factum à me esse, interpretaberis. Egissem fortè prolixius; sed quod initio monui, temporis angustia non patitur. Vix biduum absumus à Nundinis: & iam
prope

properat Typographus ad mercatum. Et probè tibi conscius es, libellum tuum (cui respondeo) vix lucem aspexisse, & certè iam primum ad hasce Nundinas proditurum. Igitur aut festinandum mihi fuit, aut responsio differenda. Hoc nolui, illud arripui. Quod autem in hac ipsa festinatione, parcius forte, quàm argumenti ratio postulabat, de communionem sub utraq; specie differuerim, minimè mirum est. Nam quæ alias à me de hoc argumento disputata sunt, non videntur tuis Notis magnopere labefactata esse, ac proinde noua defensione non egent. Vnum superest, Balduine. Egrè tulisti (ut colligo ex tuo libello) quod in disputatione, Lutheranos cum Calvinistis coniunxerim, quasi indignum ac probrosum sit bonos viros inter improbos annumerari. Fateor me id fecisse. Nego eo consilio fecisse, quo tu interpretaris, quasi sub exòso, ut tu loqueris, Calvinistarum nomine Lutheranos diffamare conatus sim. Non ita est. Ideò feci, quia in hoc puncto de Communionem sub utraq; specie, conspirant Lutherani cum Calvinistis. Alias, non eram sanè facturus. Scio enim, & iam palam orbi Christiano notum est, vos extreme detestari Calvinistas. Et cum ita sit, Balduine cur illis prætermittis, me laceßere voluisti? Si animus pugnandi tibi est, eos expugna, si potes. Et certè potes, si vis. Monstròsa illorum dogmata sunt, quæ debellare non magni laboris sit. In eo certamine deinceps te exerce. Si tamen nolis, & mihi molestus esse pergas (quod tibi integrum relinquo) à me vicissim plagam expectare oportebit. Vale mi Balduine, & ad veritatis semitam regredere: quod tibi, tametsi erroribus anticipatis implicitus sis, difficile futuram non existimo, si diuinæ gratiæ opem ac subsidium sedulò imploraueris. Moguntia ex Archiepiscopali Collegio nostro, 2. Aprilis, Anno 1610.

OPUSCULUM VIII.
 SERENISSIMI
 IACOBI ANGLIÆ
 REGIS,
 APOLOGIÆ ET MONI-
 TORIÆ PRAEFATIONIS AD
Imperatorem, Reges & Principes,
 REFUTATIO.

IMPERATORI, REGI-
 BUS ET PRINCIPIBUS
 CHRISTIANIS,

Martinus Becanus.

LICEAT mihi, *inuiictissime Imperator, Serenissimi Reges, Illustrissimi Principes;* liceat mihi, inquã, priuato homini, vos Christiani orbis Heroes, paucis interpellare. Spondeo non fore me importunum. Prodiit, non ita pridem, *Serenissimi Regis Angliæ Apologia, cum monitoria Praefatione,* Vestro Sacratissimo Nomini inscripta, & dedicata. In ea, duo potissimũ persuadere conatur Rex. *Vnum,* vt abiurata Romani Pontificis authoritate, *Vos ipsi* in vestris Imperiis, regnis & prouinciis, Ecclesiæ Primatum vsurpetis. *Alte-*
Opusc. Tom. II. D d rum,

rum, vt deserta fide ac religione, in qua nati & educati estis, aliam, in qua ipse est, amplectamini. De prudentia, qua id facit, non disputo. De euentu certè, quem ipse sperat ausim polliceri, frustra illum laborare, Vosne ea ætate, consilio, constantia, Viros Principes, tam facile permouendos, vt subito ad aliud vitæ ac sectæ institutū prouatis, verisimile sit? Vos, qui hæctenus, Maiorū vestrorum exemplo, Ecclesiæ Romanæ acerrimi Defensores, non sine immortalis Nominis vestri gloria, fuistis; mox, vnius, Regis quidem, sed tamen hominis impulsu, mutata sententia eandem oppugnaturus sperare quis audeat? Absit. Nec mihi propositum est hortari Vos, vt in fide & officio persistatis. Spõte vestra facturi id estis. Hoc tantum agam, vt omnes intelligant, rectène, an secus de Primatu Ecclesiæ sentiat Serenissimus Rex. Quæso pro vestra Clementia, æqui bonique laborem hunc meum consulite.

LECTORI.

*H*ristiane Lector, Serenissimus Angliæ Rex (quod verè, sed verecundè dico) apertum indicit bellum Pontifici & Ecclesiæ. Ego, tamen si Regiæ Maiestati impar (impar, inquam, dignitate, non causa) hanc iniuriam propulsatum eo. Non tamen mea sponere. Qui ausim, tam paruis viribus? Authoritate, exemplo, ratione impulsus sum, vt velim. Excitarunt me viri magni, & coram & per literas. Eorum hortatu rem tantam aggredi ausus sum. Nec sine exemplo. Olim contra Iulianum Imperatorem Greg. Nazianz. & Cyril. Alexandrinus; contra Constantium, Hilarius & Lucifer Calaritanus, magno Catholicorum bono se opposuerunt. Cur modo, in simili causa, contra Regem Iacobum, non liceat? Imo necesse est. Quid enim? Ecclesiæ, fidelium Mater, aperto Marte impetitur. Ho-
stis

stis potentissimus est. Reges & Principes in belli societate sollicitantur. Subditi perplexi sunt. Ingens omnino periculum est. Nos interea otiosi ac ignavi Spectatores ut simus? Deducus sit. Arma spiritalia corripienda sunt. Ecclesie succurrendum: Religio conseruanda. Atq; utinam multi sint, qui Zelo diuino excitati id faciant. Ego, quod potero, conferre paratus sum. Tu beneuole Lector, bene ut interpreteris, uelim.

S E R E N I S S I M I
I A C O B I A N G L I Æ
R E G I S,

Apologia, & monitoria Prefationis ad Imperatorem, Reges & Principes,
R E F U T A T I O.

MULTA sunt in libro Serenissimi Regis (siue ipse, siue alius quis Author sit) quæ merito refutari possunt. Ego pauca ex iis seligam; ac ea potissimum, quæ vel planè noua, vel certè non admodum protrita sunt. A reliquis, quæ sæpe in disceptationem uenerunt, lubens abstinebo. Erunt autem duæ partes Refutationis: quarum priori discutienda hæc controuersia est; *An Rex Angliæ in suo regno, iure usurpet sibi Primatum Ecclesie, necne?* Ipse affirmat. Ego contrarium ostendam. Vtar autem hac methodo.

1. *An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesie?*
2. *An iure diuino Veteris Testamenti?*
3. *An iure diuino Noui Testamenti.*
4. *An iure Ciuili vel Canonico.*
5. *An consensu doctorum hominum.*
6. *An titulo præscriptionis.*

7. *An secundum principia sua doctrina*

8. *Si non habet Primatum Ecclesie, quod ergo officium illius circa Ecclesiam sit.*

Posteriori parte refutationis, refellam breuiter aliquot Paradoxa, seu falsa dogmata, quæ passim reperio in libro Serenissimi Regis; & quatenus fortasse, à nemine ex professo refutata sunt, ac præsertim de his capitibus.

1. *De Vicario Christi.*

2. *De Vicario Dei.*

3. *De statu Henoch & Helie.*

4. *De morte Henoch & Helie.*

5. *De duobus Testibus Apoc. 11.*

6. *De B. Virgine Maria.*

7. *De fundamento fidei.*

8. *De Concilio Generali conuocando.*

His duabus partibus, perficietur tota Refutatio; in qua, & breuitatem sectabor, ne molestus sim; & modestiam, ne offendam. Cur autem nihil addam, vel de *Antichristo*, de quo tamen copiosè disputat Serenissimus Rex: vel de *iuramento fidelitatis*, propter quod omnis controuersia nata est; nemo mirari debet. Vix dubito, quin Reuerendiss. & Illustriss. Cardinalis Bellarminus de hoc posteriori puncto acturus sit: & quidem suo more, tam solidè ac neruosè, vt nihil opus sit, alios in eodem argumento operâ ponere. Antichristû verò triplici de causa non attingo. Primò, quia iam ante de illo tractaui in libello, qui inscribitur: *Disputatio de Antichristo reformato*. Secundò, quia in hoc genere nihil fere præter coniecturas à Rege: nihil præter mendacia, ab aliis adferri video. Tertiò, quia tanta est inter ipsos dissensio, vt se potius cõficiant, quàm nos. Hoc facile ostendam in solis Anglicanis scriptoribus. Gabriel Pouelus, Oxoniensis Baccalaureus in suo tractatu de Antichristo,

sto, sanctè affirmat, hanc propositionem, *Papa est Antichristus*, esse articulum fidei. Verba eius sunt hæc: *Dei sanctè testor, me tam certo scire Pontificem Romanum esse magnū illum Antichristum, quam Deum ipsum esse in cælo Creatorem visibilium & inuisibilium, & Iesum Christū esse verum Messia.* At hoc negat Rex Angliæ. Tametsi enim, non semel dicat, Papam esse Antichristum; non tamè vult adeo certum & exploratum id esse, vt pro articulo fidei habèdum sit, sed pro sola coniectura. Sic enim habet in monitoria Præfatione: *Sane, quod ad definitionē Antichristi, nolo rem tam obscuram & inuolutam tanquam omnibus Christianis ad credendum necessariam, urgere.* (Quod sine dubio faceret Baccalaureus, si Rex esset.) Et iterum *Id autem mihi maximè in votis est, vt si cui hæc meã de Antichristo coniecturam libebit refellere, singulis disputationis meæ partibus ordine respondeat.* Coniecturam vocat: non articulum fidei. Nisi fortè hæc duo in Anglia pro synonymis sint. Imò quod amplius est, ingenuè fatetur, se tanti facere Pontificē Romanum, vt ipsi potius, quam vlli alteri Episcopo daturus esset suffragiū, si de Primatu inter ipsos ageretur. *Quod si in eo, inquit, quæstio adhuc verteretur, meo libens suffragio primum locū Episcopo Romano deferrem: Ego Occidentalis Rex, Occidentali Patriarchæ adhererem.* Quomodo ergo potest illum agnoscere pro Antichristo? Iam Sacellanus Regis, non minùs honorificè de eo sentit. Nimirum, concedit illi potestatem excommunicandi Reges. *Aliud, inquit, est, priuare Regem bonis Ecclesiæ communibus, quod facit sententia, & potest forte Pontifex: aliud priuare bono proprio, id est, regno suo, quod nō facit sententia, nec potest Pontifex.* Ad dit quidem particulam, fortè, sed inde fati colligitur, quod non credat esse articulum fidei, *Papam esse Antichristum.*

Propter has igitur causas, nihil de Antichristo, nihil

de iuramento fidelitatis tractare volui. Porrò duas illas partes refutationis, quas paulo ante proposui, ea breuitate & modestia, qua potero, iam aggressurus sum: idque ad maiorem Dei gloriam, & Ecclesiæ Christi ædificationem.

Prima pars refutationis,

DE PRIMATV REGIS
ANGLIÆ.

Serenissimus ac potentissimus Rex Angliæ Iacobus in sua *Apologia pro iuramento fidelitatis*, & in *monitoria Præfatione Ad Imperatorem, Reges & Principes*, conatur ostendere se in Anglia, & vnumquemque Regem in suo Regno, esse caput seu Primate[m] Ecclesiæ. Episcopos & Pontificem, non modò in temporalibus, sed etiã in Ecclesiasticis rebus, inferiores esse Rege ac Principe sæculari. Hunc Regis Primatum cõfirmat Sacellanus ipsius in libro, qui inscribitur *Tortura Torti*: Iure, an iniuria, deinceps inquirendum est.

2. Sed ne confusio oriatur, status controuersiæ prius explicandus, & certa ab incertis secernenda sunt. Ac primò, non disceptamus de primatu in temporalibus. Illam quisque Rex in suo regno legitimè habeat. De Primatu Ecclesiæ, seu de potestate Ecclesiastica totalis est. Solet autem distingui triplex potestas Ecclesiastica. Vna ordinis; altera iurisdictionis interioris, tertia iurisdictionis exterioris. Prima refertur ad Sacramenta conficienda & ministranda. Secunda ad regendum populum Christianum in foro conscientiæ. Tertia, ad eandem populum regendum in foro exteriori. Igitur ad potestatem ordinis spectat baptismum & sacros ordines conferre, Eucharistiam conficere & mini

ministrare, Chrisma & oleum infirmorum benedicere. Ad potestatem iurisdictionis interioris, ius dicere in foro conscientiæ, id est, absoluerere vel ligare. Ad potestatem iurisdictionis exterioris, Synodum conuocare & in ea præsidere, constitutiones condere, causas audire & cognoscere, controuersias dirimere, beneficia cōferre, ministros Ecclesiæ constituere, delinquentes excommunicare. Vno verbo; omnium causarum & controuersiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Iudicem agere.

4. Quando ergo quæritur, an Rex Angliæ in suo regno habeat Primatum Ecclesiæ, debet sic intelligi, an habeat triplicem illam potestatem excellentiori modo, quam Episcopi & Pontifex? Vel, quod idem est, an in triplici illa potestate, supra Episcopos & Pontificem collocandus sit.

4. Duo certa sunt; vnum in controuersia. Primò, certum est, Regem non vindicare sibi potestatem ordinis; & multo minus in ea superiorem esse Episcopis & Pontifice. Non enim ordinatus & consecratus est ad Sacramenta conficienda & ministranda, vt per se constat. Nec in hoc genere supra Episcopos & Pontificem collocari vult. Nouit enim quid in simili causa dictum sit Ozia Regi, 2. Paralip. 26. 18. *Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium.*

5. Secundò, æquè certum est, non habere potestatem iurisdictionis interioris, quæ in absoluendo & ligando consistit. Non enim Regibus, sed Apostolis & Sacerdotibus dictum est; *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.*

6. Tota ergo controuersia versatur circa potestatem iurisdictionis exterioris, an eam Rex habeat in

fuo regno, & quidem supra Episcopos & Pontificem? id est, an Rex sit supremus Iudex Ecclesiasticus, qui sua authoritate à nullo alio in terris dependente, possit conuocare Synodos, iis præsidere, controuersias circa fidem & religionem dirimere, beneficia conferre, Episcopos cōstituere & deponere, & similes actus religionis exercere? Hoc enim est, habere Primatum in Ecclesia, quoad gubernationem exteriorem. Vt autem distinctè examinetur hæc quæstio, hoc ordine procedendum est.

1. *An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ?*
2. *An iure diuino veteris Testamenti?*
3. *An iure diuino noui Testamenti?*
4. *An iure ciuili vel canonico?*
5. *An consensu doctorum hominum?*
6. *An titulo præscriptionis?*
7. *An secundum principia suæ doctrinæ?*
8. *Si Rex non habet Primatum Ecclesiæ, quodnam illius officium circa Ecclesiam sit?*

CAPVT I.

An Rex iure naturali habeat Primatum Ecclesiæ?

1. **N**E ipse quidem ausit hoc affirmare. Et ratio est euidentis. Nam status politicus seu ciuilis ex natura rei habet distinctum tribunal & iudicium: Ergo iure naturali necesse non est, ut qui præest vni, præsit etiam alteri. Ergo Rex ex eo præcisè, quia iurisdictionem habet in tribunali politico, non habet etiam ex natura rei in Ecclesiastico. Sicut vicissim, Episcopus, qui habet iurisdictionem in foro Ecclesiastico, nō habet ex natura rei in temporalis. Nihil certius. Vt tamen res melius

mélius explicetur, adiungendæ sunt, duæ cõclusiones.

2. *Prior conclusio.* In Republica Christiana, duplex est potestas publica. Vna temporalis seu politica; altera spiritalis, seu Ecclesiastica. Ratio est, quia duplex finis Christiano homini propositus est, ad quem debet pertingere. Vnus naturalis, qui est pax & tranquillitas Reipublicæ. Alter supernaturalis, qui est æterna beatitudo. Ad hos fines debet peruenire per diuersa media, quæ sint illis proportionata. Huiusmodi autem media inuenire & præscribere communitati, non est cuiusuis, sed eius, qui supra alios potestatem habet. Itaque duplex debet esse potestas publica: vna temporalis seu politica, quæ præscribat media necessaria ad finem naturalem; altera Ecclesiastica seu spiritalis, quæ præscribat media necessaria ad finem supernaturalem. Loquor autem de potestate publica, vt excludam priuatam, qualis est parentum in filios. Virorum in vxores, & Dominorum in seruos.

3. *Posterior conclusio.* Hæ duæ potestates publicæ in multis differunt, vt faciliè ex dictis colligi potest. Primò, ex parte finis & mediorum; quia politica respicit finem & media naturalia; Ecclesiastica verò supernaturalia. Secundò, ex parte causæ efficientis; quia politica potest alicui tribui, vel immediatè à Deo, quo pacto tributa est Mosi, Iosue, Saüli, David: vel à communitate, quo pacto tribuitur Regi Poloniae, qui eligitur à Senatu: vel iure successionis, quo pacto in Hispania, Gallia, Anglia, filij succedunt parentibus in regimine: vel iure belli, quo pacto Rex vnus regni, lacessitus à Rege alterius regni, potest iusto bello se vindicare, & regnum illius inuadere. Secus est de potestate Ecclesiastica. Cum enim supernaturalis sit, non potest tribui, nisi à solo Deo, præsertim si sermo sit de suprema, de qua hic agimus. Tertiò, differunt ratione

dignitatis. Nam Ecclesiastica nobilior & excellentior est, quàm politica. Vnde Innocentius 3. cap. Solitæ, de Maioritate & obedientia, comparat has duas potestates duobus luminaribus firmamenti, Soli & Lunæ: Et dicit Ecclesiasticam esse luminare maius, quod præest diei spiritualium; politicam, luminare minus, quod præest nocti temporalium. Et hoc indicat Christus, cum ait: *Regnum meum non est de hoc mundo, quasi dicat; Potestas seu iurisdictio temporalis est de hoc mundo: at Spiritalis seu Ecclesiastica est de cælo. Ergo nobilior est.* Et Chrysostomus homil. 5. de verbis Isaia: *Hoc regnum illo maius est, Regi ea, quæ hic sunt, commissa sunt; Sacerdoti caelestia.*

4. Ex dictis duo colligimus. Vnum est, quòd hæ duæ potestates ex natura rei distinctæ sint, & ab inuicem separari possint. Nulla enim potest esse naturalis connexio inter potestatem naturalem & supernaturalem. Vnde si homo creatus esset à Deo in statu puræ naturæ, & ad solùm finem naturalem (quod fieri potuit) nulla fuisset potestas supernaturalis seu Ecclesiastica, qualis nunc est: ac proinde ciuili seu politica fuisset reipsa separata ab Ecclesiastica. Nunc etiam in statu gratiæ, in quo vtraque potestas locum habet, vna fuit in Christo sine alia. Nam Christus habuit Primatum in Ecclesia, nõ tamen in Republica ciuili & temporali, saltem quoad vsum.

5. *Alterum est*, quod hæ duæ potestates, cum ex natura rei distinctæ & separatae sint, non nisi iure diuino, vel humano coniungi possunt. Igitur deinceps inquirendum est, an Rex Angliæ, qui titulo successionis habet supremam potestatem politicam in suo regno, habeat simul coniunctam potestatem Ecclesiasticam aliquo iure positiuo, siue diuino, siue humano.

C A P. I I.

*An Rex habeat primatum Ecclesiæ iure diuino
Veteris Testamenti?*

1. **H**Oc ipse omninò videtur velle. Sic enim habet in sua Apologia, pag. 155. *Sub veteri testamēto Reges haud dubio gubernatores erant Ecclesiæ intra fines suos: corruptelas purgauerunt: abusus sustulere: arcam ad constitutum quietis locum perduxere: arca deportanda ipsi præsul-tauerunt: Templum adificauerunt: adificatum dedicauerunt: & sua præsentia opus consecrationis corroborauerunt: librum legis tenebris erutum populo recitari fecerunt: fœdus inter Deum populumque redintegrarunt: confregere serpentem aneum, quamuis & diserto Dei mandato erectum, & Christum Dominum suo modo figurantem: idola omnia, Deosq; falsos exterminauerunt: reformationes publicas instituere, conuocatis eo sine & congregatis promiscuè sacerdotibus & laicis: exau-torauerunt summum Pontificem, aliumque in eius locum subrogauerunt. In summa, cuncta moderati sunt, quæ ad Ecclesiasticum regimen quoquo modo pertinuerunt. Nec verò tituli, & nota, quibus insigniuntur honoraria, ab his eorum actionibus discordant. Vocantur enim filij Altissimi, imò Dij, & Vncti Domini, in Dei solio sedentes. Famuli Dei, imò Angeli Dei, facti iuxta cor Dei. Lumina Israël, Nutricij Ecclesiæ. Hucusque Rex.*

2. Ex quibus verbis cōstrui potest hoc argumētū, Reges veteris Testamēti, iure diuino habebāt Primatum Ecclesiæ: ergo & Reges noui Testamenti. Vel sic potius; Reges veteris Testamēti, iure diuino habebant Primatum Ecclesiæ: at hoc ius non est abrogatum, sed adhuc manet. Ergo eodē iure gaudēt Reges noui Testamenti. At duplex peccatum in hoc syllogismo committitur, Nam & maior, & minor propositio falsa est.

Nega

Negamus, in veteri Testamento fuisse ius diuinum de Primatu Regis in Ecclesia. Et, si fuisset, negamus adhuc durare, & non abrogatum esse. Vtrumque breuiter explicandum est per sequentes conclusiones.

3. *Prima Conclusio.* Ius diuinum veteris Testamenti continetur lege Mosaica. Sunt autem triplicia præcepta legis Mosaicæ, moralia, ceremonialia, iudicialia; vt docet D. Thom. in 1.2. q. 99. art. 2. & sequentib. Et colligitur ex illo Deut. 5. 31. *Loquar tibi omnia mādata mea & ceremonias, atque iudicia.* Et Deuter. 6. 1. *Hæc sunt præcepta, & ceremoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus vester, vt docerem vos.* Et Rom. 7. 12. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Vbi Apostolus mādatum legis vocat sanctum, propter ceremonialia: iustum, propter iudicialia: bonum, propter moralia, vt explicat D. Thom. loco citato, art. 4. Ratio huius conclusionis est, quia omnis Respublica bene instituta, continet tria præceptorum genera: quorum alia ad priuos singulorum ciuium mores; alia ad publicam religionem, & cultum Dei; alia ad communem politiam & temporalem gubernationem pertinent.

4. *Secunda conclusio.* Præcepta moralia summatim continentur in decem præceptis Decalogi, vt docet D. Thom. in 1.2. q. 100. art. 3. Et quidem tria priora respiciunt cultum diuinum; reliqua, iustitiam cum proximo seruandā. Deus enim colitur tribus modis. 1. per fidelitatem, adhærendo soli vero Deo, & non habendo Deos alienos. 2. per reuerentiam, non assumendo nomen Dei in vanum. 3. per famulatum, colendo sabbathum. Et ita constituuntur tria prima præcepta Decalogi. Cum proximo autem seruetur iustitia, si & parentes honoremus, & alios non lædamus, neque ore, neque opere, neque corde. Et hæc est summa reliquorum præceptorum Decalogi. Dices in Decalogo habetur

habetur præceptum de sabbatho sanctificando, quod non est morale, sed ceremoniale. *Respondeo.* Est morale, quoad substantiam; ceremoniale, quoad determinationem certi temporis. Nam ratio naturalis dicitur, Deo deberi aliquem famulatum, cum ipse sit Dominus omnium. Quando autem præstandus sit illi famulatus, pendet ex libera ipsius determinatione.

5. *Tertia Conclusio.* Præcepta ceremonialia, quæ præscribunt certas ceremonias pertinentes ad religionem, nihil aliud sunt, quam quædam determinationes eorum præceptorum Decalogi, quæ ad diuinum cultum referuntur, vt docet D. Thomas q. 101. art. 1. Vnde sequitur, tot esse genera præceptorum ceremonialium, quot sunt genera eorum, quæ ad cultum diuinum pertinent. Hæc autem sunt quatuor. 1. sacrificia, vt holocaustum, hostia pacifica, & hostia pro peccato. 2. sacramenta, partim communia omnibus, vt Circumcisio, Esus Agni paschalis, purificationes à quibusdam exterioribus immunditijs, expiationes à peccatis; partim propria Sacerdotibus, vt consecratio Sacerdotum; Esus panum propositionis & aliorum, quæ erant vsibus Sacerdotum deputata, ablutio manuum ac pedum & rasio pilorum.

3. Instrumenta diuini cultus, vt Tabernaculum, Templum, arca fœderis, propitiatorium, candelabrum, mensa, duplex altare, vasa, vestes sacerdotales, & similia. 4. obseruantia legales, quibus ex decreto Dei, populus Iudæorum discernebatur ab alijs gentibus, vt certus vsus ciborum & vestium, ac solennitates festorum. Circa hæc quatuor rerum genera versantur præcepta ceremonialia.

6. *Quarta Conclusio.* Præcepta iudicialia, quæ præscribunt certam formam conseruandi iustitiam inter homines, nihil aliud sunt, quam determinationes quædam

dam eorum præceptorum Decalogi, quæ ad iustitiam & politiam humanam conseruandam spectant, vt docet D. Thomas, q. 104 art. 1. Vnde etiam sequitur, tot esse genera præceptorum iudicialium, quot sunt genera hominum, inter quos iustitia seruari debet. Ea autem sunt quadruplicia. Nam quædam præscribunt certum ordinem iustitiæ inter Principem & populum: quædam inter ipsos populares inter se: quædam inter populum & extraneos, quædam denique inter domesticos eiusdem familiæ, vt inter parentes & filios; inter maritum & vxorem; inter seruum & Dominum verbi gratia. Pro Principe dantur præcepta, quomodo creandus sit, & se gerere debeat in officio. Pro popularibus, præcepta emptionis, venditionis, & aliorum contractuum. Circa extraneos, de bello gerendo, de susceptione peregrinorum & aduenarum. Denique circa domesticos, de seruis, de vxoribus, de filijs.

7. *Quinta Conclusio.* Inter hæc triplicia præcepta, triplex potissimum discrimen est. Primum, quod moralia per se cõtineantur in Decalogo: reliqua extra Decalogum. Alterum, quod moralia sint iuris naturalis; reliqua positiui. Tertium, quod moralia non sint abrogata à Christo, sed melius explicata, Mat. 5. At reliqua abrogata sunt, iuxta illud Lucæ 16. 16. *Lex & propheta vsque ad Ioannẽ.* Et ad Galatas. 3. 24. *Lex pedagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur: at vbi venit fides, iam non sumus sub pedagogo.* Et Hebr. 7. 12. *Translato sacerdotio, necesse est, vt & legis translatio fiat.* Et infra v. 18. *Reprobatio sit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Et ratio est, quia lex Mosaica fuit vmbra legis Euangelicæ, teste Apostolo, Coloss. 2. 16. & Hebr. 10. 1. At vmbra cessat, accedente lumine: Ergo veniente lege Euangelica, necesse fuit abrogari Mosaicam.

8. Ex dictis sic concludo; Si Rex Angliæ, iure diuino Veteris Testamenti habet Primatum Ecclesiæ; vel illud ius diuinum continetur in lege morali, vel in ceremoniali, vel in iudiciali. Certum est non contineri in morali. Nam moralis lex generatim comprehenditur decem præceptis Decalogi, vt dictum est. At in toto Decalogo nulla fit mentio Primatus Regis in Ecclesia. Ergo ius diuinum de primatu Ecclesiæ non potest fundari in lege morali. Sed neque in ceremoniali vel iudiciali fundari potest, duplici de causa. Primò, quia vtraque lex per Christum abrogata est: Ergo tamen Reges in Veteri Testamento, iure diuino habuissent Primatū Ecclesiæ; non tamen sequeretur, Reges in Nouo Testamento gaudere eodem iure, cū iam penitus abrogatum sit. Et hoc patet in similibus exemplis. Nam in Veteri Testamento iure diuino statutum erat, vt esset vnum templum, in quo omnes adorarēt; vt omnes sacerdotes & ministri Ecclesiæ assumerētur ex sola tribu Leui, vt eorum sacrificia essent cruenta ex animalibus, vt iudices & Reges eligerentur à Deo, nō à populo. At hæc omnia iam abrogata sunt. Ergo quæ iure diuino statuta erant in Veteri Testamento, non amplius eodem iure debent censerī statuta in Nouo Testamento. Vnde sicut hæc consequentia non valet; *Omnes ministri Ecclesiæ erant olim in eadem tribu: Ergo & nunc ita fieri debet.* Sic neque valet ista; *Omnes Reges habebant olim primatum Ecclesiæ: Ergo etiam nunc habent.*

9. Addo, numquam in Veteri Testamento, diuino iure concessum fuisse Regibus primatum Ecclesiæ. Hoc si probauero, corruit totum fundamentum Regalis Hierarchiæ. Probo autem efficaciter tribus rationibus. Prima est, quia totum Ius, quod Deus disposuit circa Reges Veteris Testamenti, habetur Deuteron. 17. 14. his verbis; *Cum ingressus fueris terrā, quā Dominus Deus*

Deus tuus dabit tibi, & possederis eam & dixeris, Constitutam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, cum constitueris, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non sit frater tuus. Cumq; fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero subleuatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, ut nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit uxores plurimas quæ alliciant animum eius, neq; argenti & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, ut longo tempore regnet ipse & filius eius super Israël. Habes hic totam dispositionem iuris diuini circa Reges Veteris Testamenti. Atqui nulla fit mentio Primatus Ecclesiæ. Solùm explicantur hæc pauca conditiones. Prima, ut Rex eligatur à Deo. Secunda, ut ex populo Iudæorum, non ex gentibus assumatur. Tertia, ut non multiplicet equos, nec reducat populum in Ægyptum. Quarta, ut non habeat plurimas uxores, præsertim alienigenas, quæ alliciant illum ad idololatriam, sicut accidit Salomoni. Quinta, ut non colligat immensas diuitias, quia ex illarum cupiditate solent reges ad tyrannidem declinare, & iustitiam derelinquere. Sexta, ut à sacerdotibus accipiat præcepta legis Mosaicæ; eaque describat, & diligenter obseruet. Cur autem à Sacerdotibus? quia illorum est iudicare, quæ circa legem & religionem sunt. Septima, ut moderatè se gerat erga alios, & non eleuetur cor eius in superbiam super fra-

tres suos. Multo minus supra sacerdotes, Episcopos, & Pontifices. Octaua, vt sectetur iustitiam, & non declinet ad dextram vel sinistram, quod solet euenire vel ex fauore & acceptione personarum, vel ex spe lucri, & vtilitatis, vel ex odio seu alia peruersa affectione.

10. Ex his omnibus ita concludo; Quidquid de Regis electione, officio, & potestate statutum est iure diuino Veteris Testamenti, hoc continetur in supradictis conditionibus. Atqui in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Ecclesiasticis: Ergo primatus Regis in rebus Ecclesiasticis non est de iure diuino veteris Testamenti.

11. Loquor autem de iure diuino, quia constat in Veteri Testamento fuisse duplex ius Regium: Alterum diuinum, quod iam explicatum est, & de quo solo hic agimus: alterum vsurpatum seu tyrannicum, quod describitur 1. Reg. 8. 10. his verbis; *Dixit itaq; Samuel omnia verba Domini ad populū, qui petierat à se Regē, & ait, hoc erit ius Regis qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietq; sibi equites & praecursores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos & centuriones & aratores agrorum suorum, & messorum segetum, & fabros armorū & curruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias & panificas. Agros quoque vestros, & vineas & oliueta optima tollet & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis suis. Seruos etiam vestros & ancillas & iuuenes optimos & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosq; eritis ei serui. Et clamabitis in die illa à facie Regis vestri, quē elegistis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis Regem.* His, inquam, verbis non describitur ius Regis, quod à Deo concessum est, sed quod à tyrānis solet vsurpari, vt rectè docet diuus Thomas in 2.

q. 105. art. 1. ad 5. & fatetur Calvinus lib. 4. instit. cap. ultimo, §. 26. Et de hoc iure loquitur Christus Matt. 20. 25. & Luc. 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic.*

12. Hinc etiam patet, quare Samuel ægrè tulerit, quod Iudæi petiuerint sibi Regem dari; quia nimirum petebant Regem, qui more gentilium, non qui iure diuino, eos gubernaret, ut apertè colligitur ex illo 1. Regum 8. 4. *Congregati ergo vniuersi maiores natu Israël, venerunt ad Samuelem in Ramatha. Dixeruntq; ei: Ecce, tu senuisti, & filij tui non ambulant in viis tuis: constitue nobis Regem, ut iudicet nos, sicut & vniuersa habent nationes &c.* Hactenus prima ratio,

13. *Secunda est;* Ipsimet Reges Veteris Testamenti ingenuè fassi sunt, se non habere primatum Ecclesiæ sed sacerdotes: Ergo manifestum est, non ipsos sed sacerdotes habuisse. Antecedens patet, quia Iosaphat Rex, qui sanè fuit optimus, & officij sui minimè ignarus, de Regis & sacerdotis potestate sic ait. 2. Paralip. 19. 11. *Amarias Sacerdos, & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinet, præsidebit: Porro Zabadias filius Ismael, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Quid clarius? Hæc duo hic opponuntur: Præsidere his, quæ ad Deum pertinent; Et præsidere his, quæ ad officium Regis pertinent. Illud prius conuenit Sacerdoti seu Pontifici: hoc posterius, Vicario Regis. Atqui primatum habere in Ecclesia, est vnū ex iis, quæ ad Deum pertinent: Ergo conuenit Pontifici, non Regi, aut Vicario Regis.

14. *Tertia ratio.* Ille censetur habere primatum Ecclesiæ à Deo, qui in rebus ad legem diuinam & eius interpretationem pertinentibus constitutus est supremus Iudex, cui oporteat obedire, ut supra explicatum est: Atqui non Rex, sed sacerdos constitutus est talis Iudex à Deo:

à Deo : Ergo non Rex, sed Sacerdos habet Primatum Ecclesiæ à Deo. Minor patet ex illo Deuteron. 178. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter causam & causam; Et iudicum intra portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quaresq; ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præ sunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad sinistram. Qui autem superbi- rit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto Iudicis, morietur homo ille.* Hic tria notanda sunt. Primùm; quod sermo sit de cō- trouersis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus iudicibus trahuntur. Alterum, quod huiusmodi controuersiæ non ad Regem, sed ad summum sacerdotem, tanquam ad legitimum iudicem deferendæ sint. Tertium quod sub pœna mortis oporteat acquiescere sententiæ sacerdotis. At si Rex esset supra sacerdotem à Deo constitutus, nō opus esset stare iudicio Sacerdotis, sed liceret ad Regē tanquam ad superiorem iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, sed Sacerdos est supremus iudex controuersiarum legalium à Deo constitutus.

15. Huc spectat illud Aggæi 2. 12. *Hac dicit Dominus; Interroga Sacerdotem legem. Non Regē. Et Malach. 2. 7. Labia Sacerdotis custodient scientiam; & legem requirunt ex ore eius.* Non ex ore Regis, sed Sacerdotis. Et quare? Causa mox additur, quia *Angelus Domini exercituum est.* quasi dicat, Sacerdos est nuncius seu interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petendum est, quid Deus fieri à nobis, vel circa nos velit. Quod clarius explicatur Numer. 27. 21. *Pro Iosue, si quid*

agendum erit, Eleazar Sacerdos consulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cū eo, & cetera multitudo. Eodem pertinet illud Leuit. 10. 8. Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare potest, nō bibetis tu, & filij tui, quando intratis in tabernaculum testimonij: vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: doceatisq; filios Israel omnia legitima mea. Hic vides, non Regum, sed Sacerdotum esse discernere inter sanctum & prophanum, & legem Dei docere ac interpretari. Vnde sicut Azarias pontifex ad Oziam Regem dixit 2. Paral. 26. 18. Nō est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino, sed sacerdotū, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: sic etiam potuisset dicere; Nō est tui officij Ozia, vt discernas inter sanctum & prophanū, sed sacerdotum, qui ad hoc ministerium à Deo constituti sunt. Et consequenter, Non est tui officij Rex, vt gubernes Ecclesiam, sed sacerdotum, quibus iure diuino id commissum est. Rursus sicut Ozias Rex, contra imperium Pontificis volens adolere incensum, lepra percussus est, sic etiam, qui vellet sibi arrogare primatum Ecclesiæ, eadem pœna haud indignus esset.

16. Ostendi hæctenus, Regem Angliæ nihil præsidij pro suo Primatu stabiliendo habere posse ex Veteri Testamento, duplici de causa. Primò, quia Reges in Veteri Testamento non habuerunt primatum Ecclesiæ iure diuino, sed sacerdotes, vt tribus rationibus iam probatum est. Secundò etiam si habuissent, non tamen sequeretur, etiam Christianos Reges, habere, cum ius Veteris Testamenti abrogatum sit. Contra hanc posteriorem partem nihil opponit Rex Angliæ. Contra priorem verò multa obiicit, non ex iure, sed ex facto petita, vt supra vidimus, quæ figillatim discutienda sunt.

I. Obiectio, ex facto Regis Iosaphat.

17. **R**educam omnes obiectiones Regis Angliæ ad formam syllogisticam, vt facilius earum vis appareat. Prima est hæc: Quicumque constituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primum Ecclesiæ; Atqui Rex Iosaphat constituit Leuitas & Sacerdotes in Ierusalem: Ergo habuit Primum Ecclesiæ. Minor patet ex illa 2. Paralip. 19. 8. *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum, &c.*

18. *Respondeo.* Si textus integrè citaretur, multo fortius argumentum fieret contra Regem, quam pro Rege. Textus enim sic habet; *In Ierusalem quoque constituit Iosaphat Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israël, vt iudicium & causam domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens. Omnem causam, qua venerit ad vos fratrum vestrorum, qui habitant in urbibus suis, ostendite eis, vt non peccent in Dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex vester, in his, quæ ad Deum pertinent, præsidebit. Porrò Zabadias filius Ismaël, qui est Dux in domo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* In quo textu tria notanda sunt. Primò, quod Iosaphat Rex, non solum Leuitas & Sacerdotes, sed etiam Principes familiarum constituerit in Ierusalem. Secundò, quod illos omnes in eum finem constituerit, vt essent Iudices controuersiarum, quæ in populo oriri solent. Tertiò, quod in controuersis Ecclesiasticis, quæ ad Deum pertinent, Sacerdotes constituti sint Iudices; in ciuilibus verò, quæ ad officium Regis spectant, Principes familiarum Hinc sumo tale argumentum contra Regem Angliæ; Sacerdotes iure diuino constituti sunt supremi Iudices om-

nium controuersiarum, quæ ad Deum & Religionem pertinent: Ergo sacerdotes iure diuino tenent primatum Ecclesiæ: Item; Ea, quæ ad Deum pertinent, distincta sunt ab iis, quæ pertinent ad officium Regis: Ergo Rex ex officio suo, non potest immiscere se iis, quæ ad Deum pertinent: Ergo non tenet primatum Ecclesiæ.

18. Argumentum contrarium facilè soluitur. Non enim Iosaphat Rex constituit, id est, creauit & consecrauit Sacerdotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; sed ex iis qui iam antea creati & consecrati erant, certos delegit, qui Iudicium Domini exercerent in Ierusalé; sicut etiam certos delegerat, qui in aliis ciuitatibus populum docerent, ut habetur 2. Paral. 17. 7. Vbi notandum est, tria spectari posse in ministris Ecclesiæ Veteris Testamenti. 1. Electionem seu designationem personæ. 2. Consecrationem. 3. Applicationem ad certum usum seu exercitium. Electio seu designatio non fiebat à Rege, sed à Deo, qui solam tribū Leui ad ministerium sacrum deputauerat. Consecratio verò commissa erat Aaroni, tanquam summo sacerdoti, & eius successoribus. Applicatio verò ad certum officium poterat fieri à Rege; sicut etiam nunc fieri potest. Quo pacto Rex Angliæ diceretur in suo regno constituere Iesuitas & sacerdotes, si ex iis iam antea ordinatis & consecratis quosdam aliunde euocaret, quorum alij conciones ad populum haberent, alij confessiones exciperent, alij aliis ministeriis deputarentur. Et hoc passim apud Catholicos in usu est. Nemo tamen propterea censet eos Principes, qui hoc modo Iesuitas ad se vocant, Primatum Ecclesiæ tenere.

I I. Obiectio, ex factō Davidis &
aliorum Regum.

20. **S**ecunda obiectio est hæc; Qui tollunt abusus & corruptelas Ecclesiasticas, habēt Primatum in Ecclesia: Reges veteris Testamenti sustulerunt abusus & corruptelas Ecclesiasticas: Ergo habuerunt Primatum in Ecclesia. Minorem probat Sacellanus Angliæ dupliciter. Primò ex illis verbis 2. Reg 5. 6. *Et abiit Rex & omnes viri, qui erant cum eo, in Ierusalem, ad Iebuseum habitatorem terre, dictumque est David ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cecos & claudos dicētes: Non ingredietur David huc.* Ex quibus verbis sic arguitur; Ad Regem Dauidem spectabat, de templo cæcum & claudum tollere: Ergo ad eum spectabat, omnes abusus tollere. *Non enim abusus aliunde existunt, quam vel de incuria, quod in officio claudicent, vel de inficitia, quod cæci sint homines.* Secundò probat exemplo aliorum Regum, qui in Scriptura reprehenduntur, quod excelsa non sustulerint. At non reprehenderentur, nisi ad eorum officium pertineret, excelsa tollere. Quid autem aliud est tollere excelsa, quam tollere abusus & corruptelas?

21. Respondeo, generatim cum distinctione. Nam aliud est, iudicare seu decernere, quæ nam sint corruptelæ & abusus in religione: aliud verò, corruptelas & abusus quâdo certò constat tales esse, tollere & exterminare. Prius pertinet ad officium summi Sacerdotis, ut supra dictum est. Posterius non modo Regi, sed etiam cuilibet patrifamilias concessum est. Quilibet enim in sua domo potest ea emendare, quæ certò constat per abusum irreplisse; Vtrumque ostendo exemplis noui Testamēti. Inter Christianos quæri solet, an sit abusus

seu corruptela, habere & colere imagines, inuocare sanctos, pro defunctis orare, plura possidere beneficia Ecclesiastica, voto castitatis se obstringere, certis diebus à carnibus abstinere? de his iudicare, non pertinet ad Principes sæculares, sed ad Prælatos Ecclesiæ. At postquam res iudicata est, quilibet Rex in suo regno, quilibet magistratus in sua ciuitate, quilibet paterfamilias in sua domo, potest executionem præstare. Idem factum est in veteri Testamento. Deus sæpe per prophetas ostendit, displicere sibi, quòd populus adoleret in excelsis. Itaque diuinitus constabat, abusum seu corruptelam esse. Rex in suo regno poterat tollere hunc abusum. Imò tenebatur. Nec ideò tamen Primatum habebat in Ecclesia. Non magis, quàm si Deus per Prophetas ostenderet, connubia fidelium cum gentilibus sibi displicere: & quisque paterfamilias in sua domo, si quid in hoc genere peccatum esset, in posterum emendaret. An ideo Primatum teneret in rebus ad religionem pertinentibus? Nequaquam: Sed executor esset volùtatis diuinæ. Cur autem potius Reges, quam Sacerdotes in veteri Testamento reprehensi sint, quòd excelsa non tollerent: ideò factum est, quia populus Iudæorum, propter duritiem cordis, nō curabat exhortationes & monita Sacerdotum ac Prophetarū: nec aliter, quàm vi & autoritate Regis, ab errore sinebant se reuocari. Itaque si Rex in hac re negligētior esset, merito à Deo reprehendebatur. Hoc generatim.

22. Duo in particulari explicanda sunt. Alterum de abusu adolendi & sacrificandi in excelsis. Alterum, de cæcis & claudis eiiciendis. Quod ad prius attinet, tria certa sunt. Primum est, quòd ab egressu filiorum Israël ex Ægypto, fuerint 480. anni, antequam templum à Salomone ædificaretur, vt patet ex illo 3. Regum 6. 1. *Factum est ergo quadringentesimo & 80. anno egressio*

egressionis filiorum Israël de terra Ægypti, edificari cœpit domus Domino. Secundum est, quod toto illo tempore, secundum legem ordinariam, iussi sint Israëlitaë offerre sacrificia in eo loco, in quo esset tabernaculum fœderis cum Arca, vt habetur Leuit. 17. 4. Porro tabernaculum cum Arca non semper mansit eodem loco. Nam primis 40. annis fuit cum populo in deserto. Postea cum terram promissionis ingressi essent, & eam pacificè possiderent, positum fuit in Silo, iuxta illud Ios. 8. 1. *Congregati que sunt omnes filij Israël in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta.* Inde separatim Arca, separatim tabernaculum, in diuersa loca translata sunt. Arca quidem in eum locū, in quo Israëlitaë bello victi sunt à Philistinis, vltimo anno Heli Sacerdotis, 1. Reg. 4. 3. Tunc enim & capta est à Phil. 1. Reg. 4. 11. & asportata in Azotum, 1. Reg. 5. 1. Et mansit in eorum regione 7. mensibus 1. Reg. 6. 1. Deinde remissa est ab illis in urbē Betfames 1. Reg. 6. 12. Postea in Cariathiarim, 1. Reg. 7. 1. Ibique mansit, donec Dauid confirmato iam regno super Iudam & Israël, reduxit eam ex Cariathiarim, 1. Paral. 13. 6. mansitque in domo Obededom Gethæi tribus mēsis, 1. Paral. 15. 25. Tabernaculum autem ex Silo (licet de tempore non satis constet) translatum fuit in Nobe ciuitatem Sacerdotum, vbi erat, cum Dauid fugiebat Saülem 1. Reg. 21. 1. Inde venit in Gabzon, urbē Tribus Benjamin, 1. Paral. 21. 29. Ibi autem mansit, donec cum Arca illatum est à Salomone in Templum, 3. Reg. 8. 4.

23. Tertium est, quod ab eo tempore, quo perfectū fuit Templū Salomonis, non alibi, quàm in illo Templo licuerit offerre sacrificia, secundum legem ordinariam, vt patet ex illo Deut. 12. 13. *Cane ne offeras holocausta tua in omni loco, quē videris; sed in eo, quem elegerit Dominus.* Et cap. 26. 1. *Cumq; intraueris terrā, quam Do-*

minus Deus tuus tibi daturus est possidendā, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, pergesq̄, ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, ut ibi inuocetur nomen eius, accedesq̄, ad Sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, &c. Dixi secundum legem ordinariam, quia tam ante, quàm post Templi ædificationem, licebat ex speciali Dei dispensatione, etiam alibi, quàm in Tabernaculo vel Templo, sacrificare. Hoc modo Samuel immolauit in Ramatha & in Galgalis 1.Reg.7.17.& c.11.14. Dauid in area Ornã Ierusalē, 1.Par.21.26. Elias in mōte Carmeli, 3.Reg.18.19.

24. Ex his omnibus sequitur, nunquam licuisse, secundum legem ordinariam, immolare vel adolere in Excelsis, vbi non esset Tabernaculum: Et hunc fuisse abusum, quem Deus reprehendit sæpè in scripturis, vt 3.Reg.3.3. *Dilexit Salomon Dominum ambulans in præceptis Dauid patris sui, excepto quod in Excelsis immolabat, & accendebat thymiama.* Et 3.Reg.22.43. *Fecitque Iosaphat, quod relictum erat in conspectu Domini. Verumtamen excelsa non abstulit. Adhuc enim populus sacrificabat & adolebat incensum in excelsis.* Loquor autem de Excelsis, vbi non esset Tabernaculū, quia in excelso Gabaon, vbi erat Tabernaculum licebat immolare, 3.Regum 3.4. *Abiit Salomon in Gabaon, ut immolaret ibi: illud quippe erat Excelsum maximum, id est, præferebat omnibus Excelsis, quod in eo esset Tabernaculū à Mose factum, vt patet 1.Paral.21.29. Tabernaculum autē Domini, quod fecerat Moses in deserto, & altare holocaustorū, ea tempestate erat in excelso Gabaon.* Et 2.Paral.1.3. *Et abiit cum vniuersa multitudine in excelsum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moses famulus Dei in solitudine.* Vbi obiter notandum est, fuisse duo Tabernacula. Vnum à Mose factū, de quo hætenus dixi. Alterum à Dauide, quod ipse tetendit in Ierusalem, quando eo deduxit Arcam fœderis, de quo

2.Paral.

2 Paral. 1. 4. *Arcam autem Dei adduxerat David de Cariathiarim in locum, quem præparauerat ei, & ubi fixerat illi Tabernaculū, hoc est, in Ierusalem.* Et 3. Reg. 1. 50. *Adonias autem timens Salomonem surrexit, & abiit, tenuitque cornu altaris.* Et cap. 2. 28. *Fugit ergo Ioab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.* Hæc non possunt intelligi de Tabernaculo à Mose factò, quia illud eo tempore erat in Gabaon, vt supra dictum est. Debet ergo intelligi de Tabernaculo à Dauide factò, quod erat in Ierusalem. Vide Abulensem lib. 3. Reg. cap. 1. quæst. 41.

25. Hactenus de abusu adolendi in Excelsis. Quod ad factum Davidis attinet, qui dicitur cæcos & claudos eiecisse, parum, vel nihil ad rem facit. Historia sic habet. Intellexerat David diuino instinctu, vt ex Psalmis colligitur, Ierusalem fore Templi ac regni Iudæorum sedem, ac proinde cum exercitu eò profectus est, & à Iebusæis, qui eam colebant, deditioem illius postulauit. At illi responderunt; *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, dicentes. Non ingredietur David huc.* Porro quid cæcorum & claudorum nomine intelligendum sit, variæ sunt authorum interpretationes. Nam aliqui putant; fuisse tantum statuas, seu imagines; alij veros homines. Statuas quidem tripliciter. Primò, vt per eas super muros positas significati fuerint homines otiosi, quasi dicat; *Etiã nobis nihil agentibus, intrare nō poteris, tam scilicet munita vrbis nostra est.* Secundò, vt per eas significata fuerint ædium fastigia, quibus illæ affixæ essent, quasi dicat; *Nisi transcenlis ædium nostrarum fastigiis, nō ingredieris.* Tertiò, vt fuerint duæ imagines, quarum altera repræsentauerit Isaac cæcutientem, altera Iacob claudicantem. Et hæc duæ propterea fuerint ad muros, seu portas ciuitatis affixæ, vt significarent, Iudæis non licere bello infesta

infestare Iebusæos, eo quòd parentes eorum, Isaac & Iacob, percussissent olim fœdus pacis cum Rege Abimelech, cuius posterii erant Iebusæi; interposito etiam iuramento, quod in ore illarum imaginum descriptum erat. Hęc Rabinorum sententia est, sed falsa. Primò, quia si illud fœdus cum Rege Abimelech non est initum à Iacob, seu ab Abrahâ, vt habetur Genes. 21.

22. *Eodem tempore dixit Abimelech ad Abraham: Deus tecum est in vniuersis quæ agis. Iura ergo per Deum, ne noceas mihi & posteris meis. Dixitque Abraham, Ego iurabo.* Et infra. *Percusseruntque ambo fœdus.* Secundò, quia si Iebusæi voluissent pacare animum Dauidis, & militum eius, per aspectum seu memoriam Isaac & Iacob, non debuissent eos in forma cæci & claudi (quæ potius ad contemptum & derisum spectabat) sed in alia decentiori & augustiori representare. Tertiò, quia illa verba, quæ sequuntur, in textu, *cæcos & claudos, odientes animam David*; nullo modo possunt accommodari Isaac & Iacob; neque præ se ferunt desiderium pacis, sed odij potius ac contentionis.

26. Alij ergò rectius sentiunt, fuisse veros homines: quod etiam tripliciter intelligi potest. Primò, quod fuerint ipsimet Iebusæi, qui dixerint Dauidi; *Nisi abstuleris cæcos & claudos: id est, nisi nos abstuleris, quos tu conuitio militari cæcos & claudos appellasti, non ingredieris huc.* Secundò, quòd fuerint cæci & claudi, non corpore, sed animo, id est, peccatores & flagitiosi. Tertiò, quod fuerint verè cæci & claudi, quos in contemptum Dauidis posuerint Iebusæi in mœnibus, quasi dicat. Nostra ciuitas tam firma & munita est, vt non egeat alijs defensoribus, quàm his cæcis & claudis, qui sufficienter potuerunt eam contra tuum exercitum tueri ac propugnare. Hęc est vera explicatio huius loci, quâ sequitur Ioseph. lib. 7. cap. 2. Theodoretus quæst. 16.

17. Glossa interlinearis. Abulens. quæst. 7. & plures alij. Simile quid legimus contigisse in vrbe Tyro, quæ cum esset fortissima, ciues in contemptum obsidentium, posuerunt Pygmæos in mœnibus, quasi illi abundè sufficerent ad eius defensionem, nec indigerent alio propugnatore. De his loquitur Ezechiel Propheta, cap. 27. 11. *Sed & Pygmai, qui erant in turribus tuis (ô Tyre) pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum, &c.*

27. Ex hac autem expositione, quæ sine dubio literalis & germana est, non potest colligi, Dauidem auferendo cæcos & claudos, voluisse ostendere, quod abusus & corruptelas Ecclesiæ esset ablaturus, vt fingit Sacellanus Regis Angliæ. Credo, ne quidem in mentem illi hoc venisse, cum ea res gesta est. Sed etsi id facere voluisset, non ideo sequeretur, habuisse illum Primatum Ecclesiæ, quia vt supra dixi, quilibet pater familias potest tollere abusus & corruptelas, quando certò constat, tales esse.

III. Obiectio, ex factò eiusdem Dauidis.

28. **T**ertia obiectio est hæc; Qui perducit Arcam fœderis ad constitutum quietis locum, & Arcæ deportandæ præsumit, tenet primatum Ecclesiæ: Atqui Rex Dauid perduxit Arcam ad constitutum quietis locum. 1. Paral. 13. 12. & Arcæ deportandæ præsumit, 2. Reg. 6. 14. Ergo habuit Primatum Ecclesiæ. Hoc argumētum magnificat Sacellanus Regis & vim facit in eo, quod Dauid saltauerit ante, non post Arcam. Nam hoc ipso, inquit, significauit se Primatum tenere in negotio Arcæ deportandæ. Mira hominis subtilitas. Cur non similiter vim facit in eo, quod boues Arcam præcesserint, non secuti sint?

29. Ut autem magis appareat huius argumenti vanitas, tria notanda sunt. *Primum est*, quod in arca Domini fuerint hæc tria. *Vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat & tabula Testamenti*, ut expressè testatur Apostolus Hebr. 9. 4. *Alterum*, quod hæc Arca, præsertim quoad manna, quod in ea custodiebatur, fuerit typus seu figura nostræ Eucharistiæ. Ratio autem figuræ consistit in his. 1. Manna datum est Israëlitis peregrinantibus in deserto, ut possent ad terram promissionis peruenire. 2. habuit omnem saporem suauitatis corporalis. (Sap. 15. 20.) 3. fuit cibus de cælo missus. (Ioan. 6. 31.) 4. fuit expositum dubitationi (Psal. 77. 22.) & contradictioni (Nu. 21. 5.) 5. licet alij plus, alij minus colligerent, eandem tamen mensuram postea habebat (Exod. 16. 18.) Hæc omnia accommodantur Eucharistiæ. 1. quia datur Christianis in deserto huius vitæ peregrinantibus, ut possint ad vitam æternam peruenire. 2. continet omnem saporem suauitatis spiritualis. 3. est cibus de cælo missus. 4. exposita est dubitationi Capharnaitarum, & contradictioni Calvinistarum. 5. siue sub magna, siue sub parua hostia sumatur; æquè prodest sumentibus.

30. *Tertium est*, quod hæc tria distinguenda sunt. 1. Arcam ædificare. 2. eam deducere, comitati, vel præcedere. 3. eandem portare vel attingere. Arcam ædificauit Bezaiel de tribu Iuda, & Oolias de tribu Dan. Exod. 31. 2. Arcam deduxerunt, & ante eam iusserunt, non solus Rex, sed etiam populus, ut patet ex illo 1. Regum 44. *Misit populus in Silo, & tulerunt inde Arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubin.* Et 2. Reg. 5. 6. *Dauid autem & omnis Israël iudebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis.* Et infra, v. 15. *Dauid & omnis domus Israël ducebant Arcam Testamenti domini in iubilo.* Et 3. Reg. 8. 5. *Rex autem Salomon, & omnis*
mul

multitudo Israël, gradiebatur cum illo ante arcam. At nemini licebat eam tangere propter sanctitatem (quam & aliunde, & ex eo habebat, quod figura esset Eucharistię) nisi solis Sacerdotibus. Hinc Oza, quod eam tangere præsumpsisset, cum sacerdos non esset, morte à Deo punitus est. 1. Reg. 6. 6. Imò ne Levitis quidē hoc licuit. Nam vt patet nu. 4. iuebantur sacerdotes velo arcam obuoluerē, & vectes per annulos arcę trāsmittere, ne Levitæ, qui illā portaturi essent, eam attingerēt.

31. Ex his patet, quān frivolum sit argumentum Sacellani Regis, quādo sic infert; Rex David deduxit & præcessit Arcam Domini: Ergo habuit Primatū Ecclesię. Cur non similiter infert; Omnis multitudo Israël gradiebatur ante Arcam: Ergo habuit Primatum Ecclesię? Vel sic; Pueri Christiani præcedunt Eucharistiam, quando publicè in processione deportatur; Ergo habent Primatum Ecclesię. Ineptè omnia. Potius sic oportebat argumentari; Non licuit Regibus, sed solis sacerdotibus, attingere Arcam Domini. Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in ijs, quæ ad Deum & religionem pertinent.

IV. Obiectio, desumpta ex factō Salomonis Regis.

32. **Q**uartā obiectio est talis; Qui ædificat templum, & Deo dicat, tenet primatum Ecclesię: Atqui Rex Salomon ædificavit Templum, & Deo dedicavit, 1. Paral. 28. 6. Et 2. Paral. 6. 10. Ergo Rex Salomon tenuit primatum Ecclesię. Hoc argumentum sic vrget Sacellanus; *Dedicare Deo templa actus est primarius, neque cuiusquam nisi cuius partes in Religione prima. At templum à Salomone dedicatum est; Ergo.*

33. Non video hic plus subtilitatis, quàm in præcedenti argumento. Vt hoc ostendam, tria notanda sunt. Primum est, quod templum Hierosolymitanum, de quo agimus, ter dedicatum sit. Primo à Salomone 3. Regum 8. 1. Secundò ab iis, qui à captiuitate Babylo-nica reuersi sunt, 1. Esdræ 6. 16. Tertiò à Machabæis, cum post prophanationem esset iterum renouatum & sanctificatum, 1. Machab. 4. 36. Alterum est, quod dedicare rem aliquam Deo, si vim nominis spectes, nihil aliud sit, quàm dicare illam cultui diuino, seu offerre, & destinare illam ad colendum Deum. Hoc modo (Exod. 35.) dicuntur Israëlita, tam viri, quam fœminæ, hyacinthum, purpuram, byssum, coccum, pilos caprarum, pelles arietum, metalla & ligna serim dedicasse Deo, id est, obtulisse ad cultum diuinum. Eodem sensu Salomon dicitur Templum Deo dedicasse, id est, diuino cultui dicasse seu mancipasse. Hinc non magis colligi potest Primatus Salomonis, qui ligna & lapides; quàm fœminarum, quæ aurum, purpuram, & hyacinthum Deo dedicarunt. Tertium est, quod in hac templi dedicatione à Salomone facta, variæ ceremoniæ vsurpatæ fuerint cum solenni lætitia. Nam primò, postquam templum ædificatum est, congregati sunt Israëlita ad Regem Salomonem in Ierusalem. 2. Sacerdotes intulerunt Arcam, tabernaculum, & omnia vasa sanctuarij in Templum. 3. Deus, vt ostenderet sibi placere quod agebatur, nebula impleuit templum. 4. Salomon gratis Deo actis, multa precatus est, & præsertim vt quicumque essent oraturi Deum in tēplo isto, exaudirentur. 5. Finita hac oratione, victimæ & sacrificia Deo oblata sunt. 6. Iterum secuta est benedictio seu gratiarum actio; ac tandem octauo die, populus ad sua cum gaudio dimissus est. Hæc omnia habentur 3. Regum 8.

34. Neque hinc colligi potest Primatus Salomonis; quod sic ostendo. Tria hominum genera spectari hic debent. 1. Salomon. 2. Sacerdotes. 3. Populus. Quid quisque horum fecit in hac dedicatione? Salomon oravit, & gratias Deo egit. Sacerdotes portarunt Arcam, Tabernaculum, vasa Sanctuarij, & obtulerunt sacrificia. Populus interfuit, & gratias Deo actis, lætatus est. Si quid ergo pro Primatu Salomonis colligendum est, sic colligi debet; quicumque in templo recens ædificato, orat Deum, ut in eo exaudiantur preces & vota supplicantium: is tenet Primatum Ecclesiæ. Atqui Salomon in templo à se recens ædificato oravit Deum, ut in eo exaudirentur preces & vota supplicantium: Ergo tenuit primatum Ecclesiæ. At maior propositio apertè falsa est. Quasi nemo, nisi qui supremam iurisdictionem in Ecclesia habet, eo modo, quo Salomon, orare possit. Multi mercatores, suis sumptibus, templa in honorem Dei erexerunt, & quotidie erigunt. An non licet ipsis orare, ut Deus accepta ea habeat, & preces seruatorum suorum in iis exaudiat? Omnino sanè. Immò, plerique clerici, quoties dedicatio alicuius templi occurrit, solent orare hoc modo: *Deus qui nobis per singulos annos huius sancti Templi tui cōsecrationis reparas die, & sacris semper mysteriis representas incolumes; exaudi preces populi tui, & presta, ut quisquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta se impetrasse latetur. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, &c.* Atque hoc modo: *Deus qui inuisibiliter omnia cōtines, templum hoc potentia tuæ inhabitationis illustra, & concede, ut omnes, qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunque tribulatione ad te clamauerint, consolationis tuæ beneficia consequantur. Per Dominum nostrum, &c.* An hinc inferas, singulos clericos, qui sic orant, supremos esse prælatos in Ecclesia? Nihil minus.

35. Plus dicam. Faciamus in aliqua diœcesi Anglicana templum incendio perire vel ab hostibus deuastari. Episcopus suis sumptibus curet restaurari. Cõuocet deinde populum sibi subiectum: Inferat vasa sacra: Oret Deum, vt ratum habeat hoc obsequium, & preces subditorũ exaudiat: Offerat sacrificium: Benè precetur populo, & gratias Deo actis, dimittat vnumquẽque cum gaudio. Quid? An dices hunc Episcopum esse Primatem Ecclesiæ? Si est, quid de Rege fiet? Si non est, quid minus fecit, quam Salomon? Imò totum id præstitit, quod Salomon & Sacerdotes simul.

V. Obiectio, desumpta ex facto eiusdem Regis Salomonis.

36. **Q**uinta obiectio est talis: Qui deponit summum sacerdotem ab officio, & alium illi subrogat, necessariò habet iurisdictionem supra summum sacerdotem: Atqui Salomõ Rex deposuit Abiathar summum Sacerdotem ab officio, & subrogauit illi Sadoc. 3. Reg. 2. 27. Ergo Salomon Rex habuit iurisdictionem supra summum Sacerdotem. Hoc est præcipuum argumentum pro primatu Regis. Sed sanè parui momenti. Ac primum, sic retorqueri potest: Qui deponit Regem ab officio, & aliũ illi subrogat, necessariò habet iurisdictionem supra Regem: Atqui Ioiada summus sacerdos, non solum deposuit, sed etiam occidit Athaliam Reginam, & Ioas in eius locum subrogauit. 4. Reg. 11. Ergo Ioiada summus sacerdos habuit iurisdictionem supra Regem.

37. Sed ad rem. Hæc obiectio duo supponit. Vnũ, quod Salomon, quando deposuit Sacerdotem ab officio, vsus sit potestate regia. Alterum quod rectè ac legitime

gitimè ea vsus sit. At neutrum probari potest. Imò grauiſſimi authorès conſtanter docent, non regia, ſed prophetica poteſtate vsus eſſe; nec ordinaria via, ſed ex peculiari Dei inſtinctu feciſſe, quod fecit. Ita Cardinalis Bellarminus, Iacobus Greſſerus, & plures alij. Et videtur colligi poſſe ex illis verbis 3. Reg. 2. 27. *Eiecit ergo Salomon Abiathar, ut non eſſet Sacerdos Domini, ut impleretur ſermo Domini, quẽ locutus eſt ſuper domũ Heli in Silo.* quaſi dicat; Olim tempore Heli Sacerdotis prædictum fuit à Deo per Samuelem prophetam, fore aliquando, ut officium ſacerdotale auferatur à familia Heli, propter peccata filiorum eius. 1. Reg. 2. 31. Ut ergo hæc prophetia impleretur, Salomon diuino inſtinctu, tanquam verus propheta, abſtulit ſacerdotium ab Abiathar, qui erat ex familia Heli.

38. Quod ſi ita eſt, facile apparet, nullius momenti eſſe obiectionem Regis Angliæ. Nam nihil aliud ex factò Salomonis colligi poterit, quam prophetas accipere aliquando extraordinariam poteſtatem à Deo etiam ſupra Sacerdotes; quod nihil ad rem facit. Non enim diſputamus de poteſtate prophetarum, ſed Regum. Nec ſtatuſ conſtrouerſiæ eſt, an prophetæ ex peculiari Dei inſtinctu poſſint aliquando punire Sacerdotes; ſed, an Reges ordinaria ſua poteſtate poſſint id facere? Hæc valde diſtincta ſunt Et alterum cum altero minimè connexum eſt. Non enim ſequitur; Salomõ Rex ex peculiari Dei inſtinctu, ſubmouit Abiathar Sacerdotem ab officio ſacerdotali: Ergo Iacobus Rex, ordinaria ſua poteſtate, poteſt idem facere. Non magis, quam ſi dicam; Nathan ex peculiari Dei inſtinctu reprehendit Dauidẽ Regẽ: ergo quilibet ſubditus in Angliã poteſt ordinaria via reprehendere Iacobum Regẽ.

39. Sed demus (quod tamen probari nõ poteſt) Salomonem in ſubmouendo Sacerdote, vsus eſſe poteſtate

state regia; quid quæso hinc efficitur contra nos? Nihil sanè, nisi prius constet legitimè ea vsum esse. Hoc autem nec in Scripturis sacris disertè exprimitur; nec ex iis euidenter deduci potest. Aliud enim est, factum alicuius recenseri; aliud, probari seu commendari. Legimus quidem in Scriptura, Raziam gladio & præcipitio seipsum occidisse. Legimus à Saùle Sacerdotes Domini; ab Abimelech septuaginta fratres; ab Athalia, semen regium; ab aliis alios interfectos esse. At non legimus, hæc omnia iustè ac legitimè contigisse. Idem dico de Salomone. Legimus, ab eo depositum esse Abiathar sacerdotem. At non legimus, rectè ac legitimè id factum esse. Vel ergo probandum est Regi Angliæ, factum esse legitimè, vel nihil contra nos concludit.

40. Dicit fortè, Abiathar grauitè peccauerat cōtra Salomonem Regē, ac proinde dignus erat, qui puniretur. Potuit ergo Salomon auctoritate regia illum punire. Respondeo. Non sequitur. Esto enim; peccauerit Abiathar propter iniquam consp̄rationem, & dignus propterea fuerit, qui officio submoueretur. An ideò à Salomone submoueri legitimè potuit? Id minimè consequens est. Non enim quilibet reus à quolibet puniri potest, sed ab eo duntaxat, qui in illum habeat legitimam potestatem ac iurisdictionem. Hanc autem habuisse Reges Iudæorum in Sacerdotes, nondū probatum est. Imò ex ipsis Iudæis contrariū im probari potest. Semper enim persuasum ipsis fuit, Reges non habere vllam iurisdictionem in eos, qui ministerio diuino deputati sunt. Hoc satis colligitur ex illo, 1. Reg. 22. 16. *Dixit Rex Saül: morte morieris Abimelech, tu & omnis domus patris tui. Et ait Rex emissariis, qui circumstabāt eū; Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini; nam manus eorum cum Dauid est. Noluerunt autē serui Regis extendere manus suas in Sacerdotes Domini.* Ex quibus verbis patet,

tet, Regem Saulem mandasse suis famulis, vt interficerent Sacerdotes Domini, eo quod conspirassent cum Dauide contra ipsum Regē. Porro famulos Regis, qui erant Iudæi, & optimè norant eminentiam sacerdotū supra Reges, non voluisse id facere, etiamsi Rex mandasset. Nam certò persuasum illis erat, non posse Regem legitimè id mandare, nec Sacerdotes imperio Regis subiacere. Quod etiam aduertens Rex homini barbaro ac gētili imperauit, vt quod famuli facere renuissent, ipse imperterritus exequeretur. Quod etiam factum est. Subiūgitur enim in textu; *Et ait Rex ad Doëg, Conuertere tu, & irruet in Sacerdotes. Conuersusque Doëg Idumæus irruit in Sacerdotes.*

41. Hinc ita concludo; Saul & Salomon fuerunt pares in potestate regia; nec plus iuris habuit Salomon in Sacerdotes, quā Saul, ex ea præcisè parte, qua Reges erant. Atqui Saul, qua Rex, non habuit legitimam potestatem puniendi Sacerdotes: ergo nec Salomon. Maior per se nota est. Minor patet ex dictis, quia famuli Saulis non recusassent imperium sui Regis, si putassent illum habere legitimam potestatem in Sacerdotes. Libèter enim parebant illi in persecuēdo Dauide. Quod ergo nollent parere in occidendis sacerdotibus, qui adhærebant Dauidi; non aliunde prouenire potuit, quā quod putarent, Regem habere potestatem in Dauidem, non autem in Sacerdotes. Idem ergo de Salomone, qua Rex erat, statuendum est. Si enim Sauli non licuit punire Sacerdotes Domini; nec Salomoni potuit licere, vterque enim qua Rex, pari potestate fuit præditus.

42. Dices; Non rectè hoc sequitur. Fuit enim aliūde, dispar causa vtriusque. Nam Sacerdotes à Saule interfecti, erant innocentes. Abiathar autem, quem Salomon puniuit, erat reus læsæ maiestatis. Quis porro

nesciat, aliud esse, interficere innocentes, quod fecit Saul; aliud, punire reos quod fecit Salomon? Esto igitur; non rectè ac legitimè fecerit Saul; rectè tamen ac legitimè fecit Salomon. *Respondeo.* Hæc disparitas non obstat. Tamen enim Sacerdotes, qui iubebantur interfici à Saule, reipsa fuerint innocentes; nihilominus famuli Saulis, putabāt esse nocentes, ac reos læsæ maiestatis: Nec tamen putabant licere Regi, etiā nocentes Sacerdotes interficere. Hoc inde constat; quia parebant Regi in persequendo Dauide, vt dictum est: & ideo parebant, quod existimarent Dauidem iniuste aspirare ad regnum, ac proinde læsæ maiestatis reum esse. Alias sanè nō parituri. Cum ergo audissent à Saule, Sacerdotes adhærere Dauidi, quid aliud suspicari poterant, quam eos etiam nocentes ac reos esse? Et tamen obtemperabant Saüli in persequendo Dauide, non autem in necãdis Sacerdotibus. Nec alia de causa, quàm quod verè putarent, Regē habere potestatem puniendi & coërcendi laicos, non autem Sacerdotes.

43. Ex his abundè satisfactum est argumento Regis, quod, vt compendio repetam, quæ dicta sunt, dupliciter formari potest. Primò, in hunc modum; *Salomon potestate prophetica legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus, potestate Regia, idem præstare potest.* Secundò sic; *Salomon potestate Regia legitimè puniuit Sacerdotem: ergo Rex Iacobus idem præstare potest.* In priori forma, negatur consequentia; in posteriori, antecedens. Nec à Rege Angliæ vnquam probari poterit.

VI. Obiectio, ex factò Iosia Regis.

44. **S**exta obiectio est hæc. Qui librum legis à te-nebris erutum, populo recitari facit, & fœdus inter Deum populū: nque redintegrat, habet Prima-
rum

tum Ecclesiæ: Vtrumque fecit Rex Iosias, 4. Reg. 22.
& 23. Ergo habuit Primatum Ecclesiæ.

Hoc argumentum, urget Sacellanus Regis in hunc modum; Libro reperto, indixit Rex conuentum, in eo iubet recitari librum, recitato fœdus nouum init cum Domino, populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum præcipit ipsi Pontifici, reliquisque secundi ordinis Sacerdotibus, ut euiciant è templo, atque exurant vasa omnia, quæ Baali sacra fuerat, ut excelsa demoliantur. Mandauit post de Paschate nouo faciendo, denique de religione tota in integrum reformada.

45. Multæ sunt partes huius argumenti. Prima, quod Rex, reperto libro legis Mosaicæ, conuocauit populum, ut eum illi prælegeret. Fateor. Sed Helcias Pontifex, qui librum repererat, eo sine miserat Regi, ut id faceret. Secunda, quod Rex iusserit recitari librum Legis. Esto. Etiam fœminæ apud aduersarios legunt Biblia, aut ab ancillis recitari iubent. Tertia, quod recitato libro, fœdus nouum inierit cum Deo, id est, quod promiserit Deo se velle custodire omnia præcepta, quæ scripta erant in libro Legis. An non cuilibet, etiam priuato homini hoc licitum est? Optarim sanè, singulos Christianos ita affectos esse, ut inito cum Deo fœdere, promitterent se legem seruatuuros. Quarta, quod populum hortatus sit, ut idem præstaret. At hoc non soli Regi, sed cuilibet concionatori licitum est apud suos auditores. Nisi quod aduersarij dicant, Legem seruatu impossibilem esse; In quo multum discrepant à Iosia, quem tantopere laudant. Quinta, quod præceperit Pontifici & Sacerdotibus secundi ordinis, ut proiicerent de Templo Dei omnia vasa, quæ facta fuerant Baal, & alijs falsis dijs. Meritò sanè; quia hoc ad illos pertinebat. Nec tam præcepit, quam eos officij sui commonuit. Sexta, quod mandauerit Pascha celebrari, quod diu fuerat intermissum. At à Deo præ-

ceptum erat, vt celebraretur. Propter ergo Rex vrgere executionem. Septima, quod totam religionem iusserit in integrum reformari. Bonum factum. Nec tamen iudicium de reformatione, sed executio ad Regem pertinebat; iudicio reseruato Sacerdotibus.

VII. Obiectio ex facto Ezechie Regis.

46. **S**eptima obiectio; Ezechias Rex confregit serpentem æneum, quænis & deserto Dei mandato erectum, & Christum Dominum suo modo figurantem. 4. Reg. 18. 4. Ergo tenuit Primatum in Ecclesia. Hic duò dicenda sunt. 1. Ex qua causa vel occasione id fecerit Ezechias. 2. Qua autoritate fecerit. De priori, sic res habet. Serpens æneus ab initio, in bonum vsum erectus fuit mandato Dei, iuxta illud Numer. 21. 8. *Locutus est Dominus ad Moysen: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.* At postea, progressu temporis, abiit in abusum, quia filij Israël adolebant ei incensum, vt habetur 4. Reg. 18. 4. adque propterea, quod meminissent, olim ex solo illius aspectu sanatos fuisse, quotquot à serpentibus morfi erant in deserto: & putarent, se tunc quoque præsidij aliquid ab eo sperare posse. Hunc abusum volens tollere Ezechias, non alia via commodius id facere potuit, quam serpentem ipsum, qui erat occasio idololatriæ, tollendo & confringendo. At qua autoritate id fecit? Non alia, quam diuina. Deus enim, non solum Regi, sed cuilibet, è populo mandauerat, vt auferrent omnem cultum idololatriæ, Deuter. 7. 5. *Aras eorum subuertite & confringere statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite, quia populus sanctus es Domino Deo tuo.* Quid ergo

go mysterij hic est, quod Ezechias confregerit serpentem æneum, quod quilibet alius facere potuisset?

47. Dices; Serpens æneus, & Dei mandato factus erat, & Christum figurabat. Quid tum? Si ideo aliis non licuit eum confringere, cur Regi licuit? aut si Regi licuit, cur aliis non item? Nusquam legimus, Regi peculiare quid cōcessum fuisse circa serpentem, quod aliis similiter concessum non sit. Et quid dicemus de Arca Noë? Nonne, & mandato Dei facta fuit, & Christi Ecclesiam figuravit? Omnino. An ideo soli Regi permissum fuit, illam dissoluere, post peractum diluuium? Nemo dixerit.

VIII. *Obiectio sumpta ex titulis Regum veteris Testamenti.*

48. **R**ex Angliæ, sicut hactenus ex facto Regum veteris Testamenti conatus est astruere Primatum suum in Ecclesia; ita nunc ad titulos eorum conuertitur. Sunt autem hi. 1. Reges vocantur *Filij altissimi*. 2. *Dij*. 3. *Vncti Domini*. 4. *In solio Dei sedentes*. 5. *Famuli Dei*. 6. *Angeli Dei*. 7. *Facti iuxta cor Dei*. 8. *Lumina Israël*. 9. *Nutritij Ecclesie*. Ergo habent Primatum in Ecclesia.

49. Videamus, quid lateat in his titulis. Primus est, Reges, inquit, vocantur *Filij altissimi*, iuxta illud 2. Reg. 7. 14. *Ego ero ei (Salomoni) in patrem & ipse erit mihi in filium*. Sed quæro, an non omnes pij ac fideles sint filij Dei, qui ex Christi institutione dicunt, *Pater noster, qui es in calis*? An non de omnibus pijs ac fidelibus intelligendum sit illud 1. Ioan. 3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus*? Nihil dubito. Cur ergo Rex Angliæ hunc titulum, quem Christus & Apostoli volunt omnibus bonis communem esse, solis Regibus arrogare vult?

Et Sacellanus, qui tantopere fauet suo Regi, an se filium Dei esse non putat? An in tota Anglia, solum Regem eo privilegio gaudere censet? Nisi dicat, omnes quidem pios, sed Reges peculiari quodam modo filios Dei esse. Etiamne improbos? Si soli probi sunt, iam non sanè, qua Reges, sed qua probi, filij Dei sunt.

50. Secundus titulus; Reges vocantur Dij, Pſal. 81. 6. *Ego dixi, dij estis.* Et Exodi 22. 8. *Si inuenitur fur, duplum reddet, si latet fur, Dominus domus applicabitur ad Deos.* Mira res. Solent aduersarij grauitè accusare Catholicos, quod Pontificem Romanum appellent Deū. Et ipsi suos Reges impunè appellari sic volūt. Imo sacræ Scripturæ testimoniis abutuntur. Nam illud, *Ego dixi, dij estis*, non de solis Regibus, sed de Prophetis quoque intelligendum esse, disertè explicat Christus Ioan. 10. 34. cum ait; *Nōne scriptū est in lege vestra, quia ego dixi, Dij estis? Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, &c.* Similiter illud, *Dominus domus applicabitur ad Deos*, non de Regibus, qui tunc nulli erant, sed de iudicibus intelligendum esse, quis nescit? Si ergo non soli Reges, sed etiam alij vocari possunt Dij; quid est, quod ex hoc titulo colligit Rex Angliæ, Reges, & non alios, esse Primates Ecclesiæ?

51. Tertius titulus; Reges vocantur Christi, seu vñcti Domini. 1. Reg. 24. 11. *Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Christus Domini est.* Fateor. At non soli Reges, sed etiam Sacerdotes in veteri Testamento vngebantur. Et quanquam hoc neget Sacellanus Regis, ita tamen clarum est, vt negari, nisi impudenter, non possit. Testimonia scripturæ passim obuia sunt. Exodi 29. 7. *Oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu cōsecrabitur.* Et Leuit. 4. 3. *Si Sacerdos, qui vnctus est, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum super*

supet caput Aaron, unxit eum & consecrauit. Et Num. 3. 3. Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum, qui uncti sunt, & quorum consecrata manus, ut sacerdotio fungerentur. Et 2. Mach. 1. 10. *Qui est de genere Christorum Sacerdotum.* Imo etiam Prophetæ ungebantur. 3. Reg. 19. 16. *Iehu filium Namsi unges regem super Israël; Eliseum autem filium Saphat, unges Prophetam pro te.* Hinc ita concludo; Vtrique, tam Sacerdotes, quam Reges, in Veteri Testamento, vocabantur *Uncti Domini*: Ergo si solus ille titulus spectetur, vel vtrique, vel neutri habebant Primatum Ecclesiæ. Si vtrique, cur de Sacerdotibus negat Rex Angliæ? Si neutri, cur de Regibus affirmat? Addo. Vel sermo est de externa unctioe, vel de interna. Si de externa, cõmunis ea fuit Regibus, Sacerdotibus & Prophetis, ut dictum est. Si de interna, nemo fidelium excluditur. Omnes uncti sunt. 2. Cor. 1. 21. *Qui unxit nos Deus.* Et 1. Ioan. 2. 20. *Vos unctioem habetis à Sancto.*

52. Quartus Titulus; Reges dicuntur in solio Dei sedere. 2. Paralip. 9. 8. *Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum, Regem Domini Dei tui.* Sed constat duplex esse regnum: vnum terrenum, alterum spirituale. Duo igitur solia, duo throni distinguendi sunt. Reges sedent in solio regni terreni: Episcopi in solio Ecclesiæ, quod est regnum spirituale. Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiã Dei.* Nec Regibus, sed Apostolis dictũ est à Christo Mat. 19. 28. *Cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicãtes duodecim tribus Israël.* En, Apostoli Regũ iudices erũt; nõ Reges Apostolorũ.

53. Quintus titulus, Reges vocantur serui Dei. 2. Paral. 6. 15. *Qui prestitisti seruo tuo David, Patri meo, quacunque locutus fueras ei.* Ita est. Sed an soli Reges sunt serui Dei? An non etiã Apostoli & Episcopi? Act. 4. 29.

Et nunc Domine, da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum. Act. 16. 17. *Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis.* Roman. 1. 1. *Paulus seruus Iesu Christi.* An nō omnes pij Christiani: Roman. 6. 22. *Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo.* Occurrit Sacellanus, omnes quidem pios ac fideles vocari seruos Dei, sed tamen Regibus per quandam eminentiam conuenire hunc titulum. Audio. Sed in quo consistit hæc eminentia? An quia Reges sunt magis pij, quam cæteri fideles? At non semper id verum est. An quia seruiunt Deo in altiori gradu, quam cæteri? Hoc ipsum est in questione. Ego contendo Apostolos & Episcopos seruire in altiori gradu. Seruiunt Deo in regno Christi, quod non est de hoc mundo. Sunt dispensatores mysteriorum Dei. 1. Corinth. 4. 1. Et quod amplius est, sunt adiutores Dei. 1. Cor. 3. 9. Imò sunt patres seu genitores filiorum Dei, 1. Cor. 4. 15. Sunt fundamenta, supra quæ reliqui ædificati sunt, Ephes. 2. 20. Denique, si plura expetantur, sunt supra conditionem seruorum Dei, Ioan. 15. 14. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit, quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quaecunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.*

§ 4. Sextus Titulus; Reges vocantur Angeli Dei. 2. Reg. 14. 20. *Tu autem Domine, mi Rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia super terram.* Sed quid hinc colligi potest? Non aliud, quàm ex omnibus Iudæorum Regibus, solum Dauidem vocatum fuisse Angelum Dei, idque à muliere; non ob regiam potestatem, sed ob singularem sapientiam, qua erat præditus. Quid si ego plus adferam pro Sacerdotibus? Non de vno tantum, sed de omnibus dictum est illud Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Nunc expendamus, vter rectius concludat,

Rex

Rex Angliæ; an ego. Regis illatio est hæc; David habuit tãtam sapientiam, vt Angelo similis esse videretur: Ergo omnes Reges sunt tales: quisque igitur Rex in suo regno Primatum Ecclesiæ tenet. Ineptè. Hæc autem mea est; Omnes Sacerdotes summi in Veteri Testamento, vocati sunt Angeli Dei, quia Dei voluntatem certo & infallibiliter alijs annunciabant, quod non poterant Reges: Ergo Sacerdotes in rebus ad Deum pertinentibus erant supra Reges.

55. Septimus Titulus; Reges dicuntur facti iuxta cor Dei; 1. Reg. 13. 14. *Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum.* Esto hoc. Quid tum? An quia David Rex fuit vir iuxta cor Dei, omnes Reges tales sunt? Imò, contra res habet. Saül Rex, quia non erat vir secundum cor Dei, à regno exclusus est; David autem, quia erat talis, Saüli subrogatus. Sic enim loquitur Scriptura; *Dixit Samuël ad Saül; stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iã nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israël in sempiternum: sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum, vt esset Dux super populum suum.* Nec vllius momenti est distinctio Sacellani, cum ait; Regem dupliciter dici posse iuxta cor Dei. 1. quoad personam Regis. 2. quoad officium seu magistratû. Omnes Reges, etiam malos, licet priori modo non sint iuxta cor Dei, posteriori tamen esse. Sed si hoc sufficit, omnes etiam Sacerdotes & Episcopi sunt secundum cor Dei. Imò magis, quàm Reges. Nam Deus in Veteri Testamento sponte & ex proprio beneplacito constituit magistratum sacerdotale: regium autem, non nisi ex importuna Iudæorum postulatione concessit, vt habetur 1. Reg. 8. 5. Igitur Sacerdotum magistratus magis fuit secundum cor Dei, quàm Regum.

56. Octauus titulus : Reges vocantur *Lucernæ* Israël, 2. Reg. 21. 17. *Tunc iurauerunt viri David, dicentes: Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam Israël.* Fateor. Sed etiam Apostoli vocantur à Christo *Lux mundi*, Matt. 5. 14. Et Episcopi septem Ecclesiarum Asiæ, vocantur *septem stella*, Apoc. 1. 20. Si ergo Reges ideò habent primatum in Ecclesia, quia appellantur *Lucernæ*; cur non similiter Apostoli & Episcopi habeant primatum, cum appellentur *stella*, & *lux mundi*? Non enim hic titulus minor est, quàm ille. Hinc formo tale dilemma. Hęc propositio, *Qui vocatur Lucerna, Lux, Stella, habet primatum Ecclesiæ* : vel vera, vel falsa est. Si vera, sequitur Apostolos & Episcopos habere primatum Ecclesiæ, quod Rex Angliæ negat. Si falsa, sequitur Regem Angliæ ex falso fundamento procedere.

57. Nonus titulus: Reges vocantur *Nutritij* Ecclesiæ, Isa. 49. 23. *Et erunt Reges nutritij tui, & Reginae nutrices tue.* Sed adde quod sequitur: *Vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Loquitur Propheta de futura Christi Ecclesia; & dicit, fore aliquando tempus, quando Reges & Reginae gentiles conuertentur ad fidem Christi, & sic magno incremento augebunt Ecclesiam, eamque tanquam sponsam Christi venerabuntur. At hinc non efficitur Reges & Reginas fore primates Ecclesiæ, sed potius filios & subiectos. Et sanè, si vim faciamus in voce: *Nutritius*, quis magis nutriuit Ecclesiam Christi, quàm Apostoli & eorum successores, qui per vniuersum orbem prædicarunt Euangelium, & omnes gentes, cum suis Regibus & Reginais Ecclesiæ Christi aggregarunt?

58. Hactenus de titulis. Ex quibus sic concludo; Apostoli & Episcopi non habent minores titulos, quàm Reg. s; imò sæpe maiores: si ergo ex titulis debeat col-

ligi Primatus Ecclesiæ, non minus Apostoli & Episcopi, quàm Reges, erunt primates in Ecclesia; imò multo magis. Vtrumque ostendo inductione. 1. Reges vocantur *filijs Altissimi*. Non minus Apostoli. 2. Reges vocantur *Dij*. Etiam Sacerdotes & Iudices Ecclesiastici. 3. Reges vnguntur. Etiam Sacerdotes. 4. Reges sedent in solio terreno: At Apostoli & Episcopi in cœlesti. 5. Reges sunt *serui Dei*. At Apostoli, *iam non serui, sed amici*. 6. Reges sunt *Angeli Dei*. Nec minus Sacerdotes. Imò toti generi Sacerdotum id conuenit, non toti Regum. 7. Reges sunt *iuxta cor Dei*. Multò magis Sacerdotes & Apostoli. 8. Reges sunt *lucernæ Israël*: At Apostoli *lux mundi*. 9. Reges sunt *nutritij Ecclesiæ*. At Apostoli *Patres Nutritiorum*.

Conclusio totius capituli.

59. **H**Oc capite ostensum est, nullum extare Ius diuinum Veteris Testamenti pro primatu Regum: extare tamen pro primatu Sacerdotum. Nec aduersarios vllum ius pro se hæctenus allegasse, sed ex solis Regum factis & titulis argumentatos esse. Hanc autem argumentandi rationem non solum infirmam esse, sed etiam magis nobis, quàm ipsis patrocinari. Hæsi autem diutius in hoc capite, quia si semel probatum sit, ex Veteri Testamento nihil adferri posse pro Primatu Regis: consequenter ostensum erit, Reges nullo modo esse Primates Ecclesiæ. Nam Sacellanus Regis Angliæ fatetur, fundamentum illius Primatus in solo Veteri Testamento queri oportere: & nullum illius in Nouo vestigium aut exemplum existere. Nihilominus tamen, vt seruemus ordinem superius assignatum, etiam de Nouo Testamento aliquid dicendum est.

C A P. III.

An Rex iure diuino noui Testamenti habeat primatum Ecclesie.

1. **I**vs diuinum Noui Testamenti à Christo conditum est. Is enim, sicut veteres ritus, ceremonias, sacrificia, totam denique synagogam abrogauit: ita noua sacramenta, nouum sacrificium, nouos ministros, nouam Ecclesiam instituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipso instituta essent, legitime gubernari & cõseruari possent. Nunc ergo questio est, quid in hac tota æconomia sua statuerit de Primatu Ecclesiæ? An eum voluerit esse apud Reges & Principes sæculares, an verò apud Apostolos & eorum successores?

2. Repeto quod supra monui; hunc Primatum consistere in exteriori Iurisdictione, cuius potissimi actus sunt hi. 1. Regere Ecclesiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iisdem præsidere. 4. Lites finire & controuersias fidei decidere. 5. Leges & constitutiones condere. 6. Contumaces excommunicare: aut alio modo punire delinquentes. 7. Ministros Ecclesiæ constituere & deponere. Et si qui similes. Igitur inuestigandum est, quinam hanc Iurisdictionem in Ecclesia à Christo acceperint. Apostoli & eorū successores, an Reges & Principes sæculares? Id autem ex quadruplici capite inuestigari potest. 1. ex verbis Christi, quibus suam mentem in hac re declarauit. 2. ex testimonijs Apostolorum, qui sine dubio Christi mentem affecuti sunt. 3. ex praxi, quæ illo tempore in Ecclesia seruata est. 4. ex alijs circumstantijs.

3. Si verba Christi spectemus, res in promptu est. Legamus Euangelium. Mox inueniemus Petro dictum

ctum esse Ioan. 21. 22. *Pasce oues meas.* Et Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & super hanc Petrā edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauēs regni cælorum.* Et Lucæ 22. 32. *Tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos.* At nusquam legitimus Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum esse: *Pascite oues meas: Ecclesia mea primatum tenete.*

4. Et quid est, *Pasce oues meas*? Constat ex Euangelio, Christum esse Pastorem: Ecclesiam ouile: Christianos oues. Igitur tantundem est, ac si dixisset: In hoc pastoralis officio vicariam operam mihi præsta. Ouile meum tibi commendo: pasce, quotquot in eo sunt, oues. Vel clarius: Ecclesiam meam tibi commendo, dirige & gubernata fideles, quotquot in Ecclesia sunt. Vno verbo, Vicarius meus esto. Quid vnquam simile dictū est Regi vel Imperatori? Imò eos ipsos, si oues Christi sunt, Petro commissos esse, necesse est, cui totum ouile commissum est. Rectè enim Epiphanius in Ancorato: *Hic est, qui audiuit, Pasce oues meas, cui creditum est ouile.* Et Eucherius Lugdunēsis in Vigilia S. Petri: *primus agnos, deinde oues ei commisit, quia non solum pastorem eum constituit. Pascit igitur Petrus agnos, pascit & oues, pascit & matres: regit & subditos, & prelatos. Omnium igitur pastor est, quia præter agnos & oues in Ecclesia nihil est.*

5. Iam quid aliud est, Petro, non Regi aut Imperatori, datas esse clauēs Ecclesiæ, quàm datam esse potestatem & officium gubernandi Ecclesiam? Hoc ipsa metaphora planè significat. Et confirmat vsus. Solent enim, qui in familia vel vrbe præsunt, accipere clauēs in signū imperij & iurisdictionis. Vnde Dominus apud Isaiam cap. 22. cum vellet significare; se potestatem summi sacerdotis translaturum à Sobna in Eliacim, vsus est metaphora clauium. Sic enim ait. *Vade, & ingre- dere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnā propositū*

templi, & dic ad eum; Quid tu hic? Expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te: & vocabo seruum meum Eliacim, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius: & dabo clauem domus David super humerum eius: & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat. Eadem metaphora vititur scriptura ad significandum principatum Christi, Apoc. 7. 3. *Hæc dicit sanctus & verus, qui habet clauem David: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregorius lib. 4. epist. 32. *Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apostolorum principi Petro totius Ecclesie cura commissa est. Ipsi quippe dicitur, Tibi dabo clauem regni cælorum.*

6. Et quis vsus harum clauium est? soluere & ligare: aperire & claudere, id est, exercere triplicem potestatem: Vnam intromittendi in Ecclesiam, & eiiciendi, prout quisque meretur. Alteram, soluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramenti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo, exercere supremam iurisdictionem in domo Dei, quæ est Ecclesia.

7. Igitur ex verbis Christi, perspicuè constat, Petro & eius successoribus, non item Regi cõmissum esse ouile, concreditas oues, concessas claues, Videamus nunc, quid Apostoli hæc de re dicant. Sane D. Paulus, tametsi non semel, sed sæpe, de structura & regimine Ecclesie Christi loquatur, nusquam tamen Reges, & Principes sæculares, sed vbique Apostolos & Episcopos, nominare solet. Proferam tria ipsius testimonia. Primū est, Act. 20. 8. *Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesia Dei.* Verba aperta sunt. Qui ergo constituti sunt præfides & rectores Ecclesie Christi? Episcopi. A quo constituti sunt? à Spiritu sancto. Reges ergo vel constituti non sunt, vel à Spiritu sancto non sunt. Alterum est

Ephes.

Ephes. 2. 20. *Superedificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Hic in structura Ecclesiæ nullum fundamentum est, præter Christum, Apostolos & Prophetas. At si Reges ad illam structuram pertinerent, & quidem magis, quàm Apostoli & Prophetæ, sine dubio dicendum esset: *Superedificati super fundamentum Regum, Apostolorum & Prophetarum.* At Reges omisi sunt: & tamè structura perfecta est. Terriùm est Ephes. 4. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in adificationem corporis Christi.* Hic tria spectanda sunt. 1. *Adificatio Ecclesiæ.* 2. *Opus ministerij.* 3. *consummatio Sanctorum.* Sensus ergo est: Christus volens suos fideles qui in illum credituri sunt, perducere ad consummationem, id est, ad sanctitatem & vitam æternam: ædificauit pro iis Ecclesiam, & in ea constituit Ministros, qui fidelibus præessent, eosque ad finem suum consequendum, docendo & gubernando iuarent. Et quos illos? Apostolos, Prophetas, Evangelistas, Pastores, Doctores. Nulla fit Regum mentio.

8. Ex his testimoniis sic cōcludo. In Ecclesia Christi est legitimus quidam ordo, seu, vt alij vocant, dispositio & Hierarchia, in qua alij prælati, alij subditi sunt: alij Pastores, alij oues: alij in fundamento, alij supra fundamentum: alij Doctores, alij Discipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac Hierarchia, tanquam Primates, vel tanquam subditi. Si hoc posterius, salua res est. Si illud prius, necesse est, maiori potestate præditos esse, quàm Apostolos & Episcopos. Nã si vel parè cum illis, vel inferiorè potestatem haberent, non rectè diceretur esse Primates Ecclesiæ. Si ergo maiorè habèt, ea sine dubio à Christo ipsis cōcessa est. At vbi & quib. ver-

bis? Aut ubi Apostoli in suis scriptis & actis illius potestatis à Christo concessæ meminerunt? In testimoniis citatis nihil inuenio. Omnes silent de Regibus: loquuntur de Apostolis. Solus Rex Angliæ cum suo Sacellano, dicit rem ita habere *An à vobis, inquit Apostolus, verbum Dei processit? aut in vos solos peruenit?* 1. Cor. 14. 36.

9. Veni ad praxin Ecclesiæ, quæ tempore Apostolorum seruata est. Ea, sine dubio, fallere non potest. Quis ergo tunc Ecclesiam gubernauit? Apostoli (Act. 26. 28.) Quis primam Synodum, quæ Hierosolymis celebrata est, indixit? Apostoli: (Act. 15. 6.) Quis huic Synodo cum autoritate præsedit? Apostoli. Quis sententiam dixit? Apostoli. Quis legem de abstinentia ab immolatis simulachrorum, & sanguine & suffocato fanciuit? Apostoli. Quis Corinthium incestuosum excommunicauit? Paulus Apostolus (Corinth. 5. 3.) Quis accusationem aduersus presbyteros tanquam legitimus Iudex admisit? Timotheus Episcopus (1. Timoth. 5. 19.) Quis Ananiam & Saphiram in causa Ecclesiastica puniuit? Petrus Apostolus (Act. 5. 3.) Nullæ hic partes Regum; nullum vestigium.

10. Dicit forte Rex, eo tempore nullos fuisse Reges Christianos, qui Ecclesiam gubernare, & hæc officia præstare potuissent. Rectè quidem. Sed nec erant Apostoli aut Episcopi Christiani, antequam Christus eos vocaret, & designaret. Sicut ergo nouos Apostolos & Episcopos in noua Ecclesia instituit: cur non etiã nouos Reges, qui Ecclesiæ præessent? Et sicut Paulum Ecclesiæ persecutorem, subito in vas electionis immutauit: cur non simili modo egit cum Tiberio Imperatore, vel Herode Rege?

11. Hinc iam sumo nouum argumentum ex circumstantiis in hunc modum; Si Christus voluit Reges esse Primates Ecclesiæ & supra Apostolos & Episcopos

scopos iurisdictionē exercere: cur nō statim ab initio, sicut certos Apostolos elegit, sic etiā certos Reges designauit, qui Ecclesiæ præsiderent? Cur nō statim sicut Apostolos instruxit, quo pacto prædicarent Euangelium, administrarent sacramēta, & Ecclesiam propagarent: sic etiam Reges edocuit, qua ratione Apostolis, & Doctoribus in regimine Ecclesiastico præessent, Synodos conuocarent, controuersias dirimerent, contumaces excōmunicarent? Cur denique sicut Apostolis præter priuatam instructionem, promisit Spiritū sanctum, cuius instinctu cætera omnia cognoscerent, quæ ad ipsorum ministerium pertinebant: Sic non etiam Regibus promisit eundem Spiritum, qui eos in suo officio perfectius omnia edoceret? Nihil horum factum.

12, Concludo, Reges ex institutione Christi non habere Primatum Ecclesiæ; quia nec verba Christi, nec testimonia Apostolorum, nec praxis primæ Ecclesiæ, nec circumstantiæ rerum, vlla ratione id significant. Omnia Apostolis & eorum successoribus patrocinantur. De illis dictum est Act. 20. 28. *Spiritus sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei.* Et 1. Corinth. 4. 1. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.* Et 2. Corinth. 5. 20. *Pro Christo legatione fungimur.* Et Lucæ 10. 16. *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Et plura in eandem sententiam.

Obiectio.

13. **S**ed multa obiicit Rex Angliæ in sua Apologia, his verbis: *Quid in nouo Testamento? Omnis anima iis (Regibus) subiici iubetur, idque propter conscientiam. Orandum quidem & pro omnibus, sed præcipue pro Regibus & in autoritate constitutis, ut sub iis piam ac pacatam, honestamque vitam degamus. Magistratus Dei administer est ad vl-*

ciscendos facinorosos: innocentes autem, atque probos remunerandos. Omnibus quidem obtemperandum est superioribus potestatibus, sed potissimum principibus, & in eminentia collocatis. Reddite unicuique quod suum est: timorem, cui timor; amorē, cui amor iure debetur. Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt, Deo, quæ Dei sunt. Regnum meum non est de hoc mundo. Quis me constituit iudicem super vos? Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non sic. Hactenus Rex.

14. Sed facilis solutio. Ac primum, ut generatim dicam, quod res est: Hæc testimonia, partim, ad quæstionem, de qua agitur, non faciunt: partim quatenus à Christo & Apostolis prolata sunt, pertinent ad Reges & Imperatores Ethnicos, cuiusmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero, & similes. Certum autem est, Christum & Apostolos non voluisse suis testimoniis significare, Reges & Imperatores Ethnicos habere Primatum in Ecclesia. Qui enim sunt extra Ecclesiam, quomodo Primates sunt in Ecclesia? qui ne quidem membra, quomodo caput? qui hostes Christi, quomodo Vicarij?

15. Speciatim sic respondeo. Illud Rom. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; nihil omninò contra nos facit. Habet enim hunc facilè & obuium sensum; Omnis homo, qui sub potestate est, debet obedire suo superiori in rebus, in quibus superior est. Quis hoc nescit; Nego autem Reges esse superiores in rebus Ecclesiasticis, ac spiritualibus. Hoc probandum erat. Ex hoc autem loco probari non potest.*

16. Illud etiam 1. Timoth. 2. 2. *Orādum pro omnibus, sed præcipuè pro Regibus, & in autoritate cōstitutis, ut sub iis piam ac pacatam vitam degamus;* partim malè citatum, partim malè intellectum est. Non enim addit Apostolus illam particulam, *præcipuè;* nec illam item, *sub iis;* sed illis relictis, sic habet. *Obsecro igitur primū omnium fieri obsecra*

obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hinc sanè non efficitur, Reges habere Primatum in Ecclesia. Nec Apostolus eo loco præfert Reges aliis hominibus, sed æqualiter de omnibus loquitur, ut patet ex sequentibus, ubi rationem reddit, cur pro omnibus orandum sit, quia, inquit, hoc acceptum est coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. At Deus æquè vult omnes saluos fieri. Et Christus æquè pro omnibus semetipsum tradidit. An Rex Angliæ putat, pro se magis, quàm pro Apostolis & Episcopis, mortuum esse Christum? aut Deum magis velle, ut Rex saluus fiat, quàm eius Saccellanus? Non ita est. Addo D. Paulum ibi loqui de Regibus gentilibus, qui ad agnitionem veritatis nondum venerant. Vult enim orationes fieri pro illis, ut conuertantur, & salui fiant. At quæ hæc consequentia est; Orandum est pro Regibus ethnicis, ut ad fidem Christi conuertantur: Ergo Reges ethnici Primatum tenent in Ecclesia Christi? Planè absurda est.

17. Illud verò, Rom. 13. 4. *Magistratus Dei administrator est ad vlciscendos facinorosos: vel ut vulgata lectio habet: Dei minister est vindex in iram ei, qui malum agit: nihil ad rem facit.* Fatemur, Reges portare gladium, & habere potestatem puniendi peccata subditorum: & in ea re iustitiæ diuinæ ministros esse. At negamus hanc potestatem extendi ad causas & tribunal Ecclesiasticum. In hoc tribunali præsidet Apostoli & Episcopi. Illi, ut ostensum est, conuocant synodos; sententiam dicunt; litem dirimunt; nouas constitutiones sanciunt;

contumaces excommunicant, & similes Ecclesiasticæ iurisdictionis actus ex officio exercent. Reges procul sunt ab hoc tribunali.

18. Eiusdem momenti est illud; *Omnibus quidem obtemperandum est superioribus, sed potissimum Principibus, & in eminentia constitutis.* Omnino sic res habet. Sed addendum est, alios esse superiores in temporalibus; alios in Ecclesiasticis. In utroque genere reperiri Principes, quibus obtemperandum sit. In hoc quidem Pontifices; in illo autem Reges. Igitur Pontificibus potissimum obtemperandum esse in rebus Ecclesiasticis; Regibus verò in politicis. Quis hoc neget?

19. Porro ex illo Roman. 13. 7. *Reddite unicuique, quod suum est: timorem, cui timor: & amorem, cui amor iure debetur:* non video; quomodo Primatus Regum in Ecclesia stabiliri possit. Non magis, quàm si dicam; *Reddite parentibus amorem & timorem, qui illis iure debetur:* Ergo parentes sunt Primates Ecclesiæ. Cur non sic potius; *Reddite Pontifici timorem & amorem, qui illi iure debetur:* Ergo Pontifex est Primas Ecclesiæ?

20. Iam illud, Matth. 22. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo;* Omnino extra scopum est, ut ex Evangelio constat. Quærebant Iudæi à Christo, an tenerentur Cæsari Romano, qui tunc gentilis erat, tributum dare, necne? Christus inspecto numismate, in quo Cæsaris effigies erat impressa, respondit: *Date Cæsari, quæ Cæsaris sunt.* id est, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc sequitur, Cæsarem gentilem eo tempore habuisse Primatum Ecclesiæ Christi in Imperio Romano? aut Christum voluisse dicere, obediendum esse gentili Cæsari in rebus ad Ecclesiam pertinentibus? Nihil minus. Nisi quis putet hanc collectionem esse legitimam; Christiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tribu-

tum, quod iure exigit. Ergo debent illum agnoscere Primatem in rebus Ecclesiasticis. Hoc Angli, qui in Turcia sunt, non concesserint.

21. Multò minus ad causam facit illud, Ioan. 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quid enim? An quia Christus, secundum humanitatem, non est Rex temporalis, sed spiritalis; ideò Reges temporales habent Primatū in spiritalibus? Contrarium potius colligendum erat hoc modo; Regnum temporale distinctum est à spiritali: sicut ergo Christus & Apostoli administrant spiritalē; ita Reges & Imperatores temporale. Itēque, sicut Christus, qua Rex spiritalis, non vult se immiscere regno tēporali: ita Iacobus qua Rex temporalis est, non debet se immiscere regno spiritali.

22. Eodem spectat illud Lucæ 12. 14. *Quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos?* Ex quo, si aliquid concludi debet ad rem, sic debet: Christus non est constitutus aliorum Iudex in controuersis temporalibus, qualis est de diuidenda inter fratres hæreditate. Ergo Rex Angliæ est constitutus Iudex in spiritalibus. At quæ hæc illatio est? Iam ante dixi, sic potius inferendum, Christus in causa temporali dixit; *Quis me constituit Iudicem super vos?* Ergo similiter Rex Angliæ in causa spiritali debet dicere; *Quis me constituit Iudicem super vos?*

23. Denique illud Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic;* quid prodest ad Primatum, de quo agimus: Nihil sanè. Sensus est: Reges gentiles solent esse ambitiosi, & multa per tyrannidem facere, ac suis potius, quàm subditorum commodis studere. Vos autem (mei Apostoli) nolite eos imitari, sed cum modestia & fraterna dilectione Ecclesiam administrate, sicut & ego facio. Eodem sensu ac spiritu dixit Petrus in priori epistola Canonica, cap. 5. 3.

Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Hinc iam inferat Rex Angliæ, Apostoli non debent esse ambitiosi & crudeles, sicut Reges ethnici: Ergo Rex Angliæ tenet Primatum Ecclesiæ. Quid absurdius? Sic potius; Christiani non debent esse ambitiosi, more gentilium: Ergo Rex Angliæ, cum Christianus sit, nō debet ambire Primatum Ecclesiæ, quem multis iam sæculis Pontifex Romanus legitime & quietè vsurpatit.

24. Ex dictis duo colliguntur. Vnum est, nos ex nouo Testamento, variis testimoniis & argumentis perspicuè demonstrasse, Reges sæculares non habere Primatum & supremam iurisdictionem in Ecclesia Christi. Alterum, nullum testimonium à Rege, vel Sacellano allatum esse, quod nō potius contra, quam pro ipso faciat. Nunc ad ius canonicum & civile transeamus.

C A P V T I V.

An Rex iure ciuili vel canonico habeat Primatum Ecclesiæ?

I. **N**eutro sanè. De canonico, res clara est. Multi nextant Canones in contrarium. Ex iis paucos accipe, *Primus* est Nazianzeni ad Imperatores Constantinopolitanos, apud Gratianum dist. 10. canon. 7. *Libenter accipitis, quod lex Christi sacerdotali vos subiicit potestati, atque istis tribunalibus subdit. Dedit enim & nobis potestatem: dedit & principatum multo perfectiorem principatibus vestris.* Ex hoc canone tria habemus, 1. quòd principatus Episcoporum sit multò perfectior, quàm Regum. 2. quòd Reges in rebus Ecclesiasticis,

fiasticis, subiecti sint Episcopis. 3. quòd hæc subiectio à Christo sit ordinata. Quid clarius?

2. Secundus est Adriani Papæ, d. 63. cap. 1. *Nullus laicorum Principum se inferat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cuiuslibet Episcopi; ne videlicet inordinata & incongrua fiat electio, vel confusio, vel contentio: præsertim cum nullam in talibus potestatem quenquam potestatorum, vel cæterorum laicorum habere conueniat.* Ex hoc canone etiam tria discimus. 1. Quod nullus Princeps sæcularis (qualis est Rex Angliæ) debeat se inferere promotioni aut electioni Episcoporum. Quàtò minus debet præesse & præsidere? 2. quod talis electio, cui se inferit Princeps sæcularis, sit inordinata, & confusa. 3. Quòd in similibus causis Ecclesiasticis nullam potestatem habeat Princeps sæcularis. Multò minus Primatum.

3. Tertius est, ex 6. Synodo act. 2. distinction. 63. can. 7. *Omnia electio Episcopi à Principibus facta, irrita maneat, secundum Regulam, quæ dicit: Si quis Episcopus, sæcularibus potestatibus usus, Ecclesias per ipsos obtinuerit, deponatur: & segregetur ab Ecclesia omnes, qui illi communicant.* Sanè secundum hunc canonem, omnes Episcoporum electiones irritæ sūt in Anglia, quotquot à Rege factæ sunt. Vbi ergo Primatus Regis in causis Ecclesiasticis?

4. Quartus est Gregorij ad Hermannum Episcopum Metensem, d. 96. can. 9. *Quis dubitet Sacerdotes Christi, Regum & Principum omnium fidelium Patres & Magistros censeri? Nōne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere, à quo credit, non solum in terra, sed etiam in cælis se ligari posse & solui? Omnino sic res habet. Miserabilis insania est, Reges sæculares usurpare sibi Primatum in Ecclesia, & subiugare sibi Episcopos, quorum filij & discipuli esse debent.*

5. Quintus

5. Quintus est Gelasij Papæ ad Anastasium Imperatorem, dist. 96. can. 10. *Duo sunt, Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, autoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. In quibus tanto grauius est pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus in diuino sunt reddituri examine rationem. Et infra: Nosti itaque ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem. Facto qui possunt; iure non possunt.*

6. Sextus est Ioannis Papæ dist. 96. can. 11. *Si Imperator Catholicus est, filius est, non Præsul Ecclesiæ. Quod ad religionem competit, discere ei conuenit nõ docere. Et paulò post: Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, nõ ad sæculi potestates: quas, si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subiectas. Et infra: Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis Præsulibus, non præferre. Igitur, si Rex Angliæ Catholicus est, filius est, non Præsul Ecclesiæ. Si fidelis est; Ecclesiæ Sacerdotibus subiectus est. Si Christianus est; debet se subdere Episcopis, non præferre.*

7. Septimus est Marcelli Papæ, 11. quæst. 1. can. 3. *Clericum cuiuslibet ordinis, absque Pontificis sui permissu, nullus præsumat ad sæcularem Iudicem trahere. Nec laico quenquam clericum liceat accusare. Nimirum clerici pertinent ad tribunal Ecclesiasticum, non ad politicum siue ciuile. Vnde rectè Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imperatores; Continua lege sancimus, vt nullus Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiæ seruiunt, ad iudicia iudicum protrahatur. Habent enim illi suos iudices.*

8. Octauus est Greg. ad Mauritium Imperatorem 11. q. 1. can. 40. *In diuinis eloquiis Sacerdotes aliquando Dij, aliquando Angeli vocantur. Et paulò post; Quid igitur mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos Angelos aut Deos ipse etiam apellat Deus? Vide quæ supra dicta sunt cap. 2. num. 53. & 57.*

9. Nonus

9. Nonus est Innocentij III. in Decretalibus, de maioritate & obedientia, can. 6. *Non negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus, illos duntaxat, qui ab illo accipiunt temporalia: sed Pontifex in spiritualibus excellit, quæ tanto sunt temporalibus digniora, quâto anima præfertur corpori. Et infra; Nosse debueras, quod fecit Deus duo luminaria magna in firmamento cœli: luminare maius, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti. Virumque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est, vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt, Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualibus, maior est: quæ verò carnalibus, minor: ut quanta est inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.*

10. Sufficiant hi pauci Canones. Nam plures citare fortasse superuacaneum est: præsertim cum probabile sit, Regem Angliæ non tanti eos facere, ut eorum iudicio stare velit. Quanquam immeritò. Omnes enim Cathedræ Academicæ in Angliâ, in quibus Iuris vtriusque Doctores antiquo ritu legitimè promouentur, non minorem iuris Canonici, quàm ciuilibus auctoritatem esse, luculento testimonio sunt.

11. Ex iure ciuili occurrit illud Iustiniani Imperatoris, in Authentica constitut. 123. *Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habent cum ciuilibus magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundum sacros Canones finem imponunt.* Præclara constitutio. Decernit Imperator politicos & sæculares Principes non debere adesse, multo minus præsidere in negotijs & disceptationibus Ecclesiasticis. Quare? quia vult in ea re seruari sacros Canones, quibus cautum est, ut Episcopi, non autem Principes, tractent controuersias ad Ecclesiam pertinentes. Si Rex Angliæ ea mente esset, qua

qua hic Imperator fuit, sine dubio, Primatum Ecclesiæ Episcopis relinqueret, non sibi arrogaret. Plura in hanc sententiam vide in sequenti cap.

C A P. V.

*An Rex consensu doctorum hominum habeat
Primatum Ecclesiæ.*

1. **E**Xcepto Sacellano, & quibusdam alijs adulatoribus, reclamant omnes cordati & docti viri: Episcopi, Pontifex, Reges, Imperatores, alij. Seligam paucos, ne molestus sim; & incipiam à primitiua Ecclesia.

2. Sanctus Ignatius, Ioannis Euangelistæ discipulus, in Epistola ad Philadelphienfes, sic habet. *Principes subditi estote Cæsari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris, Presbyteri verò & Diaconi, atque omnis clerus simul cum omni populo & militibus, atque Principibus, sed & Cæsar obediat Episcopo: Episcopus verò Christo, sicut Patri Christus: & ita vnitas per omnia seruetur.* Vox digna viro Apostolico. Omnes, inquit, obediant Episcopo, Etiamne Cæsar? Omnino. Quidni & Rex?

3. Hosius Cordubensis Episcopus, qui interfuit primo Concilio Nicæno, Constantinum Imperatorem sic affatus est; *Desine quæso Imperator, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potius ea à nobis disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concedidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ sunt Ecclesiæ, ad te trahēs magno crimini obnoxius fias.* Refert hæc verba Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes.

4. S. Ambrosius epist. 33. ad Marcellinam sororem suam scribit se Valentiniano Imperatori dixisse;